

שבוע ראש-השנה פרשת האזינו

כ"ו אלול תשס"ז - ג' תשרי תשס"ח (07 September 15-09)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר הודו לה' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א הללויה | הודו ליהוה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כְּלִי־תְהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־יִשְׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכֻל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עַמְּךָ פְּקֹדֵי בִישׁוּעָתְךָ:
 ה לְרֵאוֹת | בְּטוֹבַת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְחָה בְּשִׂמְחַת גּוֹיְךָ לְהִתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֹתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
 הַעֲוִינוּ הַרְשַׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יָם
 בַּיַּם־סוּף: ח וַיּוֹשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיּוֹלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
 בַּמַּדְבָּר: י וַיּוֹשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּגְאֹל מִיַּד אֲוִיב: יא וַיִּכְפּוּ־מִים צָרִיחַם אַחַד מֵהֶם לֹא נוֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בִּדְבָרֵי יִשְׁרָיִם תְּהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשֵׂיו לֹא־חָזְרוּ לַעֲצוֹת: יד וַיִּתְאוּוּ תַּאֲוָה בַּמַּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רוּחַ בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְרוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאֶתְכֶם עַל־עֵדַת אֲבִירָם: יח וּתְבַעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכֶּה
 תְּלַהֲטֵי רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֵב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיִּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדוֹלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם נוֹרְאוֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עַמְּד בַּפָּרָץ לִפְנֵינוּ לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאָסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאֹהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמַּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזוֹרֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרֵץ־בָּם מַגְפָּה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגְפָּה:
 לא וַתַּחֲשֵׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְטֹא בְּשַׁפְּתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצִבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לְשָׂרִים: לה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצִבֵי כְנָעַן
 וַתַּחֲנַף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: מט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאִיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִצְלִיחַ וְהָמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיִּרְא בָּצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחַם כְּרַב חֲסִדָיו: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קֹדְשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתִהְלֹתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

ישראל מן־העולם | ועד העולם ואמר כל־העם אמן הללויה:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָיו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרֻצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצְפּוֹן וּמִיָּם: ד תָּעִו בַּמִּדְבָּר בְּיִשְׁמוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשָׁב
 לֹא מֵצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשָׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נַפֶּשׁ שִׁקְקָה וּנְפֶשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּזָן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לֶבָם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עוֹר: יג וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דְּלֹתוֹת
 נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעָ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יתַעֲנוּ: יח כִּלְאֶכֶל תִּתְעַב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ
 זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹתָהּ: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּי: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנְעוּ בְּשִׁבּוֹר וְכָל־חֲכֵמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יִקַּם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשְׁוּ גְלוּיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַם אֶל־מְחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בְּקִהֵל עַם וּבְמוֹשָׁב זִקְנִים יִהְלֹוהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמֵצְאֵי מַיִם
 לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנִים־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמֵצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיְכַוְּנוּ עֵיר מוֹשָׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבָהֶמְתֶּם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעִטוּ וַיִּשְׁחוּ מֵעֶצֶר רַעַה
 וַיִּגּוּזוּ: מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵי וַיִּשֶׁם כְּצִאֵן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹה וַיִּתְבַּוְּנוּ
 חֲסָדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ..... ב
- ב) מאמר ד"ה זה היום תחילת מעשיך יום ב' דראש השנה, ה'תשי"ד ..... ה
- ג) מברק לקראת ראש השנה ה'תנש"א ..... יא
- ד) מכתב כללי תשי"ג ..... יב
- ה) משיחות ש"פ האזינו, שבת שובה - התוועדות א' וב' - ה'תנש"א ..... יג
- ו) שיחת יום ב' דראש השנה ה'תשי"ד ..... כא
- ז) לקוטי שיחות (בלה"ק) ראש השנה ..... כג
- ח) שיעורי תניא לשבוע פרשת האזינו ..... כו
- ט) לוח "היום יום" לשבוע פרשת האזינו ..... לז
- י) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... לט
- יא) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת האזינו ..... מד
- יב) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת האזינו ..... סז
- יג) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת האזינו ..... עג
- יד) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן ..... עה
- טו) לקוטי תורה מבואר - ד"ה תקעו בחודש שופר פרק ו ..... עו
- טז) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים ..... עח
- יז) מאמרי אדמו"ר הצ"צ - דרך מצותיך - שרש מצות התפילה ..... עט
- יח) מאמרי אדמו"ר מהר"ש - היס ראה וינוס תרל"א ..... פא
- יט) מאמרי אדמו"ר הרש"ב - קונטרס ומעין ..... פב
- כ) ספר המאמרים - תרצ"ב ..... פב
- כא) לקוטי דיבורים ..... פד
- כב) רשימת המאסר ..... פו
- כג) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת האזינו ..... פט

בס"ד. יום ב' דראש השנה, ה'תשי"ד

(הנחה בלתי מוגה)

זה היום תחילת מעשיך¹. וידועה הקושיא בזה², הלא בכ"ה באלול נברא העולם³, וראש השנה הוא יום ו' לבריאה, יום שנברא בו אדם הראשון, ואם כן למה נקרא היום דראש השנה תחילת מעשיך, ולמה לא קבעו היום דראש השנה שהוא תחילת מעשיך בכ"ה באלול שבו נברא העולם. ומבואר בזה⁴, דהנה, ענינו של ראש השנה הוא שיום זה הוא זמן ההכתרה והמשכת מלכותו ית'. וענין המלכות הוא ברצון דווקא, שזהו ההפרש בין מלוכה וממשלה⁵, שענין הממשלה אינו מוכרח שיהי' ברצון דווקא ואפשר להיות גם בעל כורחו, מה שאין כן ענין המלוכה הוא ברצון דווקא. וענין המלוכה שהוא ברצון דווקא נמשך על ידי האדם, שזהו שבתחילת בריאתו אמר אדם הראשון לכל הנבראים⁶ בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני הוי' עושנו⁷, ולכן השיר של יום זה הוא הוי' מלך גאות לבש⁸, ומאז נתחדש ונפעל שהמשכת המלכות היא על ידי האדם דווקא. וענין זה חוזר וניעור בכל שנה, שבראש השנה צריך להמשיך מלכותו ית' מחדש, כמאמר רבותינו ז"ל⁹ אמר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, ופירש רבנו הזקן¹⁰ שאמרו הוא מלשון והוי' האמריך היום¹¹, שהוא מלשון שבת, היינו שבראש השנה צריך לשבח ולפאר ענין המלכות שעל ידי זה ממשיכים רצון ותענוג במלוכה. וענין זה נעשה על ידי נשמות ישראל, כמו שנאמר¹² ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, היינו, שענין המלכות, ויהי בישורון מלך, נעשה על ידי בהתאסף ראשי עם דווקא, שהם נשמות ישראל, ובאופן דיחד שבטי ישראל, שכל בני ישראל, מראשיכם שבטיכם עד חוטב עציך ושואב מימך¹³, הם בהתכללות, והיינו, דעם היות שבכלל הרי אין דעתם דומה ואין פרצופיהן דומות¹⁴, מכל מקום הם כולם בהתכללות. וענין ההתכללות הוא על ידי זה שכולם מקבלים עליהם עול מלכותו ית' ברצון, ובפרט שהקבלת עול היא מצד פנימיות הנפש, שזהו אחד החילוקים שבין הקבלת עול שבכל השנה ובין הקבלת עול שבראש השנה, שהקבלת עול שבראש השנה הוא בפנימיות הנפש¹⁵, ומצד זה נעשה ענין ההתכללות, הן מצד ענין הקבלת עול בכלל שבזה כולם שווים, ובפרט מצד המקום בנפש

(1) תפלת מוסף דראש השנה – מסכת ראש השנה דף כז, עמוד א.

(2) לקוטי תורה נצבים מז, א. ובכמה מקומות.

(3) ויקרא רבה פרשה כ"ט, א.

(4) בכל הבא לקמן – ראה דיבור המתחיל תקעו עזר"ת (ספר

המאמרים עזר"ת ע' א ואילך).

(5) ראה לקוטי תורה ראש השנה נה, ב. נו, ב ואילך. ובכמה מקומות.

(6) ראה זהר חלק א רכא, ב. חלק ג קז, ב. תקוני זוהר תיקון

נ"ו. פדר"א פ"א (ורד"ל שם). תנחומא פקודי ג (בסופו).

(7) תהלים צה, ו.

(8) שם צג, א.

(9) ראש השנה טז, א. לד, ב.

(10) מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה חלק ב ע' תתפח. ביאורי הזהר להצמח-צדק חלק א ע' שצט. וראה גם אור התורה תבוא

ריש ע' תתרט. ע' תתרטט.

(11) תבוא כו, יח. וראה רש"י ברכות ו, א.

(12) ברכה לג, ה.

(13) נצבים כט, ט-י.

(14) ברכות נח, ריש עמוד א.

(15) ראה ריש דיבור המתחיל זה היום תרס"ב (ספר

המאמרים ע' רצה).

שמשם באה הקבלת עול, היינו פנימיות הנפש, שבזה כולם שווים. ועל ידי זה אתם ניצבים היום דסתם היום קאי על ראש השנה¹⁶, שאז ויהי בישורון מלך, שהוא המשכת מלכותו ית'. וזהו הטעם שקבעו היום דראש השנה ביום ו' למעשה בראשית, יום ברוא אדם הראשון דווקא, דכיוון שראש השנה הוא זמן המשכת מלכותו ית', והמשכת מלכותו ית' היא על ידי האדם דווקא (כנ"ל), לכן קבעו היום דראש השנה ביום ברוא אדם הראשון דווקא, לפי שנשמות ישראל על ידי עבודתם ממשיכים ענין המלכות.

(ב) וזהו גם הטעם שראש השנה נקרא תחילת מעשיך, לפי שעל ידי ענין המלכות נעשה קיום העולמות, שהתהוותם היא מצד ענין המלכות דווקא. והענין בזה, דהנה, כאשר עלה ברצונו ית' אנא אמלוך¹⁷ אזי נתעורר ברצון להתהוות העולמות, כיוון שאין מלך בלא עם¹⁸. והיינו, דעם היות שעד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד¹⁹, שהוא בחי' התנשאות עצמי (שלמעלה מהתנשאות על עם), שזהו עיקר ענין המלכות, מכל מקום, הרי זה רק מה שהוא מרומם מצד עצמו, והוא בבחינת העלם בעצמותו, ולהיות שעלה ברצונו אנא אמלוך בגילוי, שיהי' ענין המלכות בגילוי דווקא, וענין המלכות בגילוי הוא על עם דווקא, דאין מלך בלא עם, לכן, מצד התעוררות הרצון למלוכה נתעורר ברצון להתהוות העולמות, שעל ידי זה יהי' בחינת עם, יש ודבר נפרד. דהנה, בענין העם יש ב' ענינים הפכיים, שהרי עם הוא מלשון עוממות, שהם דברים נפרדים כו'²⁰, ומכל מקום, הרי צריך להיות איזה השתוות בין העם להמלך, שרק אז שייך שיהי' מלך עליהם²¹. וענין זה נעשה על ידי ספירת המלכות, והיינו, לפי שספירת המלכות ענינה העלם. דהנה, אף שידוע שהמלכות היא בחינת הגילוי שבכל הספירות, הנה זהו רק בבחינת המלכות שבכל ספירה, היינו, שהגילוי דכל ספירה היא על ידי בחינת המלכות שבה, אבל כמו שהמלכות היא פרצוף בפני עצמה הרי היא בבחינת העלם. והיינו, שבחינת המלכות כפי שהיא ספירה העשירית בז"א, היא בבחינת גילוי, דכיוון שז"א הוא בחינת אור, ואור הוא בבחינת עלי' ודביקות למעלה, לכן הגילוי הוא על ידי המלכות דווקא, דהגילוי של כל ספירה הוא בחי' המלכות שבה, אבל כמו שהמלכות היא פרצוף בפני עצמה הרי היא בבחינת העלם. וזהו שעל ידי ההעלם דספירת המלכות, ובפרט על ידי הפרסא כו', נעשה התהוות העולמות בבחינת יש ואפילו דבר נפרד. דהנה, מבחינת ז"א אי אפשר להיות בחינת יש ודבר נפרד, לפי שז"א הוא בבחינת גילוי, שהרי כל הענינים שישנם באריך ישנם בז"א בגילוי, דאף שהוא בבחינת זעיר, מכל מקום, בדרך זעיר על כל פנים ישנם שם כל הענינים בגילוי, וז"א רובו חסדים, כמו שנאמר²² זכר חסדו, ולכן אי אפשר להיות מבחינת ז"א בחינת יש ובפרט דבר נפרד, כיון שמצד הגילוי שבבחינת ז"א הי' נרגש בהתהוות כוח המהווה כו'.

16) זוהר חלק ב לב, ב. זוהר חלק ג רלא, א. וראה לקוטי

מקומות. תורה תבוא מא, ג.

19) פרקי דרבי אלעזר פרק ג.

20) ראה גם שעהיה"א פ"ז.

21) ראה לקוטי תורה נצבים מד, ד. ובכמה מקומות.

22) תהלים צח, ג. וראה אור התורה (יהל אור) לתהלים על

הפסוק (ע' שנו ואילך).

17) אד"ר – הובא בדרך מצוותיך קע, סוף עמוד ב. וראה

לקוטי תורה נשא כא, ד.

18) בחיי וישב לח, ל. ריש פרשת בלק. עמק המלך שער א

ריש פרק א. תניא שער היחוד והאמונה ריש פרק ז. ובכמה

מה שאין כן ספירת המלכות היא בבחינת העלם, דספירת המלכות נקראת בשם כנסת ישראל על שם שכונסת בתוכה את האורות ומעלמת עליהם, וההעלם הוא באופן שהאורות שהמלכות כונסת אותם אינם נמשכים בגילוי אל המקבלים, וזהו ההפרש בין העלם המלכות להעלם הכלים, דאף שגם הכלים הם מעלימים, מכל מקום, העלם הכלים הוא רק על האור כמו שהוא מצד עצמו, אבל האור כפי שבא בהתלבשות בהכלים הרי הוא בגילוי, מה שאין כן ההעלם דמלכות הוא לא רק על האורות (שהמלכות כונסת בתוכה) כפי שהם מצד עצמם, אלא ההעלם הוא גם על האורות כמו שהיא כונסת אותם, שאינם נמשכים אל המקבלים מבחינת המלכות. וזהו ענין ים וארץ שבספירת המלכות, ים הוא בחינת ההעלם שבמלכות, והוא ענין כנסת ישראל, שכונסת בתוכה את האורות ומעלמת עליהם, וארץ הוא בחי' הגילוי שבמלכות, שעל ידי זה נעשה ההתהוות דבי"ע [=בריאה, יצירה, עשייה], שזהו ענין הכול הי' מן העפר²³, והיינו, שההתהוות שהיא מבחינת ארץ שבמלכות אין בה גם מה שיש בבחינת ים שבמלכות. וזהו שעל ידי ההעלם דספירת המלכות נעשה התהוות יש ודבר נפרד, ובפרטיות יותר על ידי הפרסא, כי גם מצד ההעלם דספירת המלכות הנה כמו שהיא באצילות אי אפשר להיות ממנה יש ודבר נפרד, ודווקא על ידי הפרסא נעשה בחינת יש ודבר נפרד. וכמו כן הוא גם בהתהוות כללות ההשתלשלות שהיא מבחינת מלכות דאין סוף, על ידי הקדמת הצמצום דווקא. וזהו ענין ראש השנה, שעל ידי עבודת נשמות ישראל בקבלת עול וביטול מצד פנימיות הנפש (דכיוון שצריך להמשיך פנימיות המלכות, כמו שיתבאר לקמן, לכן גם העבודה צריכה להיות בפנימיות הנפש), ממשיכים מלכותו ית', ועל ידי זה נעשה בחינת עם, שהוא ענין קיום העולמות, ולכן נקרא ראש השנה זה היום תחילת מעשיך.

(ג) **והנה** המשכת המלכות בראש השנה היא לא רק בנוגע לענין המלוכה עצמו, אלא צריך להמשיך גם את הרצון והתענוג שבענין המלוכה, והיינו לפי שבראש השנה (מערב ראש השנה עד אחרי תקיעת שופר²⁴) נעשה הסילוק דפנימיות המלכות, ובפרטיות הוא ענין הרצון והתענוג שבמלכות, שמסתלקת לשרשה ומקורה ושרש שרשה עד בחינת עצמותו ומהותו. וסילוק זה אינו רק כמו העלם, היינו, שאינו בהתגלות אבל נמצא הוא בהעלם, אלא שהאור הוא כאילו אינו. ועל דרך המבואר²⁵ בענין הצמצום שזהו התעלמות האור בהמאור, שהוא ענין העדר האור (עס ווערט אויס מציאות אור), ונשאר רק כוח האור כמו שכלול בהמאור, ויתירה מזה, שלא זו בלבד שאינו בבחינת מציאות אור כי אם כוח האור כמו שכלול בהמאור, אלא עוד זאת, שזהו רק המאור עצמו מה שהמאור כולל הכול וגם כוח האור, שבזה אין האור ניכר ומורגש אפילו בכוח. אמנם, סילוק זה הוא רק בפנימיות המלכות, אבל החיצוניות נשאר לעולם ואינו מסתלק. ובזה יובן תירוץ הקושיא²⁶ איך אפשר להיות קיום העולמות בראש השנה, דמאחר שקיום העולמות הוא על ידי ספירת

(23) קהלת ג, כ.

(24) ראה תניא אגרת הקודש סימן י"ד (קכ, ב).

(25) תורה אור וירא דיבור המתחיל פתח אליהו (יד, ב).

(26) מאמרי אדמו"ר הזקן שם ע' תתפח ואילך. ביאורי הוזהר

להצמח-צדק שם ע' ת ואילך. ע' תיד. סידור (עם דא"ח) שער

התקיעות רמו, ג. אור התורה דרושים לראש השנה ע' א'שסו

המלכות, ובראש השנה הוא סילוק המלכות, אם כן, איך אפשר להיות קיום העולמות בראש השנה. אך הענין הוא, שהסילוק הוא רק בבחינת הפנימיות, ולא בבחינת החיצוניות. דהנה כתיב²⁷ בדבר הוי' שמים נעשו, שהתהוות וקיום העולמות הוא מאותיות הדיבור, ובאותיות הדיבור מתלבשות בחינות המידות והמוחין עד בחינת הכתר שהוא הפנימיות של האותיות. והסילוק בראש השנה הוא רק בהפנימיות של האותיות, שהם הספירות המתלבשים בהאותיות, אבל החיצוניות שהם האותיות עצמם, נשאר קיים ואינו מסתלק, ומזה הוא קיום העולמות בראש השנה. וסילוק זה (דבחינת הפנימיות) נקרא בשם דורמיטא²⁸, שהוא כְּמִשְׁלַל הַשִּׁינָה, דבשעת השינה הנשמה עולה למעלה ושואבת לה חיים²⁹, הנה אף שזהו ענין של עלי' להנשמה, הרי זה חושך גמור לגבי הגוף, שבשעת השינה אין בו ענין של שכל וטעם ודעת כו', ונשאר בו רק קיסטא דחיותא³⁰, ואם כן הרי זה ירידה גדולה לגבי הגוף. וכן הוא גם בהסילוק דראש השנה, שהוא העלם גמור לגבי האותיות וכל שכן לגבי העולמות. וזהו ההפרש בין ראש השנה לשבת ויום טוב³¹, שבשבת ויום טוב העלי' היא באופן שגם הכלים עולים עם האורות³², מה שאין כן בראש השנה העלי' היא בהאורות בלבד, וזהו שבשבת נקרא בשם עלי' ובראש השנה נקרא בשם סילוק, והיינו לפי שבשבת העלי' היא בהאורות יחד עם הכלים, היינו שהכלים מזדככים כו', ועל ידי זה ממשיכים ומקבלים אור נעלה יותר, והוא ענין של עלי' גם לגבי העולמות, מה שאין כן בראש השנה העלי' היא בהאורות בלבד, ולכן נקרא בשם סילוק³², דאף שלגבי האור הרי זה עלי', מכל מקום, לגבי הכלים הרי זה ענין של העלם וירידה, שחסר בהם האורות. ובמקום אחר מבואר שסילוק המלכות בראש השנה הוא עוד יותר מהסילוק שבענין הצמצום, כי בענין הצמצום הסילוק הוא רק לגבי המקבלים מהאותיות, אבל בהאותיות עצמן לא נעשה שום שינוי, שנשאר בהם האור כמו שהי' בתחילה, מה שאין כן הסילוק דראש השנה הוא גם לגבי האותיות עצמן, שגם בהאותיות עצמן נחסר האור, וכמו במלאכה שנעשית ברפיון ידים³³, שהחיסרון הוא לא רק שאז המלאכה היא שלא כדבעי, אלא החיסרון הוא גם בהאבר שהוא הכלי, שחסר בה האור. וזהו ענין העבודה דראש השנה, להמשיך בהאותיות בחינת פנימיות המלכות, שזהו הרצון והתענוג בענין המלוכה. והענין בזה, דעם היות שאין מלך בלא עם (כנ"ל), שזהו מצד הרצון והתענוג שישנו בענין הרוממות וההתנשאות על נפרדים דווקא, ואם כן, כיוון שהעולמות הם בבחינת יש ודבר נפרד, הרי ישנו הרצון והתענוג בהמלוכה וההתנשאות עליהם, מכל מקום, צריך להמשיך רצון ותענוג בענין המלוכה. וטעם הדבר³⁴, לפי שענין המלוכה על נפרדים כמו שהוא

(30) ראה זוהר חלק א פג, א.

(31) ראה גם אור התורה שם ע' א'סו. ספר המאמרים תר"ס ע' ב ואילך. תרס"ה ע' פז ואילך.

(32) ראה תניא קונטרס אחרון קנו, ב. הובא במקומות שצוינו בהערה הקודמת.

(33) ראה סידור שם רמו, ב ואילך.

(34) ראה גם ספר המאמרים עטר"ת ע' יג.

ואילך. ספר המאמרים תרס"ה סוף עמוד ט ואילך. דיבור המתחיל כנשר תרפ"ב פרק ה (קונטרס מאמרים תרפ"ב (קה"ת, תשנ"ב) ע' 41). וש"נ.

(27) תהלים לג, ו.

(28) ראה שער הכוונות עניין ראש השנה. פרי עץ חיים שער ראש השנה. ועוד.

(29) בראשית רבה פרשה י"ד, ט.

למעלה אינו דומה לכמו שהוא למטה, כי למטה העם הם נפרדים באמת, מה שאין כן למעלה, הרי כיון שאני הוי' לא שנית³⁵, אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם בשווה ממש, לפי שכל ההעלמות, הן ההעלם שמצד המלכות והן ההעלם שמצד הצמצום והפרסאות כו', הם מעלימים רק לגבי למטה, אבל לא לגבי למעלה, אם כן הרי אין זה דבר נפרד באמת. ולכן צריך להמשיך רצון ותענוג בהמלוכה שיהי' התענוג בזה כמו אילו היו באמת נפרדים.

(ד) והנה המשכת הרצון והתענוג בענין המלוכה היא על ידי אמירת פסוקי מלכיות, כמאמר רבותינו ז"ל אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, היינו, שצריך לשבח ולפאר ענין המלכות ובזה מעוררים וממשיכים רצון ותענוג במלוכה, ובמה בשופר, דאמירת פסוקי מלכיות בלבד אינו מספיק, וטעם הדבר, לפי שאמירה היא בחינת אותיות, והרי מבחינת האותיות הי' הסילוק (כנ"ל סעיף ג), ולכן אי אפשר להיות ההמשכה על ידי האותיות בלבד, כי אם על ידי השופר דווקא, שהוא צעקה פשוטה מעצמות הנפש שלמעלה ממדידה והגבלה, ועל ידי זה נעשית ההמשכה מבחינה שלמעלה מהשתלשלות, והיינו, שבבחינת ההשתלשלות הי' הסילוק, ולכן צריך להמשיך מבחינה שלמעלה מהשתלשלות, וענין זה נעשה על ידי השופר דווקא, דתקיעה ראשונה היא צעקת הקול, ושברים תרועה גנוחי גנח וילולי יליל³⁶ הוא צעקת הלב³⁷, שהוא ענין הצעקה שמצד עצם הנפש, אַז ער געפינט אין זיך קיין שום מציאות ניט, ועד שנרגש אצלו שכל ההשתלשלות הוא מיצר והגבלה, שזהו מה שנאמר³⁸ מן המיצר קראתי גו'. וכל זה הוא גם כאשר כל השנה הי' מעמדו ומצבו כדבעי למהווי. ובפרט מי שחטא ופגם ועבר את הדרך, שאצלו יש לא רק מיצר והגבלה דקדושה, אלא גם מצרים דלעומת-זה, ומזה הוא במרירות עצומה, שזהו מן המיצר גו', ועל ידי המיצר מגיע לְקַרְאֲתִי י"ה, שהוא י"ה שבעצמות³⁹, ועל ידי זה נעשה ענני במרחב י"ה³⁸, שנעשה המשכת מרחב האמיתי, שכל זה נעשה על ידי המיצר דווקא, שזהו גם מה שתוקעים בצדו הקצר דוקא³⁹, שעל ידי המיצר דווקא נעשה המשכת המרחב. וזהו⁴⁰ גם כן מה שאמרו חכמינו ז"ל⁴¹ כל שנה שהיא רְשָׁה בתחילתה מתעשרת בסופה, רְשָׁה הוא מלשון חיסרון, כמו שנאמר⁴² תמיד עיני הוי' אלוקיך בה מְרַשֵׁת השנה גו', מרשית חסר אל"ף⁴³, הוא בחינת הכתר, ומרשית חסר אל"ף היינו שבראש השנה חסר גם בחינת הכתר, לפי שהסילוק דמלכות הוא באופן שעל ידי זה נעשה גם הסילוק של כל הספירות עד בחינת הכתר. והענין בזה, דהנה כללות ענין העשר ספירות דאצילות הוא להיות בבחינת ממוצע בין האור אין סוף לעולמות, ומזה מובן שעיקר הכוונה בהשתלשלות העשר ספירות היא בשביל ספירת המלכות שעל ידה היא ההתהוות דבי"ע

(35) מלאכי ג, ו.

(36) ראש השנה לג, ב.

(37) ראה ספר המאמרים תרס"א ע' רב. תש"ב ע' 5. ה'ש"ת

ע' 7 ואילך. וראה ספר המאמרים תרס"ה ע' צב. עטר"ת ע' טו ואילך. ועוד.

(38) תהלים קיח, א.

(39) ראה דיבור המתחיל מן המיצר אעת"ר. תרצ"ז.

(40) ראה ספר המאמרים תרכ"ז ע' תכח ואילך. ספר

המאמרים קונטרסים חלק א קיח, א ואילך.

(41) ראש השנה טו, ב.

(42) עקב יא, יב.

(43) בעל הטורים על הפסוק.

[=דבריא, יצירה עשיה]. והיינו, שבחינת אֵין דמלכות שהוא המקור דבי"ע [=דבריא, יצירה, עשיה], זהו בחינת הָאֵין דכתר שהוא בחינת הרצון להיות התהוות העולמות, וזהו אני ראשון ואני אחרון⁴⁴, אני אותיות אֵין, דאני ראשון הוא בחינת האין דכתר, ואני אחרון הוא בחינת האין דמלכות, אלא שבכדי שבחינת המלכות תהי' בערך להיות מקור ליש הנברא הרי זה על ידי אמצעות העשר ספירות, שזהו המשכת האור ממדרגה למדרגה עד שיהי' בערך להיות מקור ליש. ולכן, כאשר נעשה בראש השנה סילוק המלכות, נעשה הסילוק בכל הספירות, בחכמה ובבינה כו' עד הכתר. וכמו כן הוא גם בכללות ההשתלשלות, שהסילוק בראש השנה הוא במלכות דאין סוף, ועל ידי זה נעשה הסילוק דכל הגילויים שמבחינת עצמות ומהות, שזהו ענין רְשָׁה בתחילתה. ולזאת צריך להיות ההמשכה בראש השנה מהעלם העצמי דווקא, שזהו ענין מתעשרת בסופה (כידוע⁴⁵ שענין זה נעשה מיד אחרי התקיעות), דענין העושר הוא לא רק מילוי החיסרון בלבד, אלא עושר עצמי, שהוא ענין המשכת העלם העצמי, דכיוון שהסילוק הוא בכל הענינים עד עצמות ומהות, לכן צריכה להיות ההמשכה מהעלם העצמי דווקא. והיינו שההעלם דמלכות (שמצד זה הוא ענין ההתהוות) בא מהעלם העצמי, ולכן נמשך העלם העצמי בההעלם דמלכות דווקא. וזהו ענין אני ראשון ואני אחרון, שאני ראשון שהוא בחינת הכתר, נמשך דווקא באני אחרון שהוא בחינת האין דמלכות.

(ה) **ובזה** יובן טעם הקביעות דראש השנה ביום ו' למעשה בראשית, יום ברוא אדם הראשון דווקא, דלהיות שבראש השנה חוזרים כל הדברים לקדמותם, שנעשה הסילוק דמלכות, ומצד זה נעשה הסילוק גם בכל הספירות עד בחינת הכתר, וכמו כן בכללות ההשתלשלות, שהסילוק הוא במלכות דאין סוף עד בחינת העלם העצמי, וצריך לפעול ההמשכה מבחינת העלם העצמי, לכן הקביעות דראש השנה היא ביום ברוא אדם הראשון דווקא, להיות שההמשכה מבחינת העלם העצמי היא על ידי נשמות ישראל דווקא, דישראל עלו במחשבה⁴⁶, היינו שנשמות ישראל הם בבחינת מחשבה ובמחשבה גופא הם בבחינת עלי', ועם המלך במלאכתו ישבו שם⁴⁷, במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים⁴⁸, והיינו שנשמות ישראל החליטו את הרצון על העולמות, שמזה מובן שהם למעלה מהרצון, ולכן דווקא הם יכולים להמשיך מהעלם העצמי, והיינו, שבנין המלכות בראש השנה הוא על ידי נשמות ישראל דווקא, לפי שנשמות ישראל הם בבחינה כזו שלא הי' שם הסילוק. וזהו גם כן מה שנאמר זה היום תחילת מעשיך, שהיום דראש השנה, יום ברוא אדם הראשון, הוא תחילת מעשיך, דכיוון שבראש השנה חוזרים כל הדברים לקדמותם, ודווקא על ידי עבודת נשמות ישראל נעשה המשכת המלכות, שמזה נעשה בחינת עם, שהוא קיום העולמות, לכן הנה היום דראש השנה הוא תחילת מעשיך. וזהו מה שנאמר ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, שכל ישראל מראשיכם שבטיכם עד חוטב

46) בראשית רבה פרשה א, ד. ובכמה מקומות.

47) דברי הימים-א ד, כג.

48) בראשית רבה פרשה ה, ז. רות רבה ריש פרשה ב.

44) ישעי' מד, ו. ראה פרדס שער ג פרק א. עץ חיים שער

מב פרק א.

45) ראה לקוטי לוי יצחק אגרות ע' תכא.

עציוך ושואב מימיוך הם בהתכללות, לפי שכולם עומדים בקבלת עול שמצד פנימיות הנפש, שזוהי העבודה דקבלת עול שבתפלת ערבית ותפלת שחרית ובפרט בשעת התקיעות, שכללות העבודה דראש השנה היא העבודה דקבלת עול, ולכן צריכים בראש השנה להרבות באותיות התהלים ואותיות התפלה⁴⁹, ולייקר את הזמן באופן שכל רגע ורגע יהי ממולא בקבלת עול ובענינים שבאים על ידי קבלת עול, ועל ידי זה ויהי בישורון מלך, שזהו מצד הקבלת עול והביטול עד שכל מציאותו אינה אלא שהשם ית' ימלוך עליו, ועל ידי זה נעשית ההמשכה מהעלם העצמי בכל הענינים, שנמשכת בהם ברכתו של הקב"ה שהיא עד בלי די⁵⁰.

(50) מלאכי ג, י"ד. וראה שבת לב, ב. ועוד.

(49) ראה ספר המאמרים תרצ"ז ע' 310. וש"נ.

**ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת ראש השנה, ה'תנש"א**

לשנה טובה תכתבו ותחתמו ושבתא טבא.

/מקום החתימה/

ב"ה, ראשון דסליחות, ה'תשי"ג
ברוקלין, נ.י.

אל אחינו ואחיותינו, בני ובנות ישראל,
די בכל אתר ואתר,

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לכל אחינו ואחיותינו בני ובנות ישראל באשר הם שם, ברכת כתיבה וחתומה טובה.

ראש השנה, ראש ותחילת השנה החדשה – שנת ה' אלפים תשי"ד לבריאת העולם – הנה, כידוע, אין זמנו וקביעותו ביום ראשון למעשה בראשית, אלא ביום ברוך אלוקים אדם על הארץ. והגם אשר כל חלקי הבריאה – דומם, צומח, חי – קדמו לאדם, כמסופר בתורה, בכל זאת עושים אנו זיכרון לבריאה דווקא ביום בריאת האדם. ביום זה דווקא מתחילה תקופה חדשה לכל התבל כולו – חי, צומח ודומם בכלל, וביום זה אנו אומרים: "זה היום תחילת מעשיך!"

מכאן הוראה ומוסר השכל לכל אחד ואחת מאתנו, להתבונן ולהסתכל בו, ובפרט בימי חשבון הנפש אלו:

השמים והארץ וכל צבאם באים לתכליתם וצביונם רק – כשנברא האדם, תכלית הבריאה. האדם הוא עולם קטן. כמו בכללות הבריאה, כך באדם עצמו ישנן כל המדרגות – דומם צומח, חי ומדבר. במשך ימי חייו עובר האדם מדרגא לדרגא. בתחילה הוא במדרגת דומם, אחרי כן – במדרגת צומח, במדרגת חי, ולאחרונה, כשעומד על דעתו ושכלו והרוחניות שלו מגיע הוא למדרגת אדם. אבל גם אז, כשמגיע למעלת אדם, הנה באורח חייו ומעשיו גם כן ישנן כל מדרגות אלו. חלק מזמנו – משתווה הוא לדומם, כמה שעות ביום – פעולותיו בדוגמת פעולות הצומח והחי. וחלק ממעשיו מעיד על מעלת האדם, נברא שכלי ורוחני, גוף ונשמה שהיא חלק אלקה ממעל ממש.

ראש השנה מלמדנו: תחילה וראש כל הבריאה – הוא האדם. רק כשנברא אדם הראשון, אשר תיכף לבריאתו הודיע והכריז לכל: "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו", ופעל זה בהם, ועל ידי זה עשה את העולם ומלואו מקדש ומשכן לשכינתו יתי, אז נתמלאה הכוונה והתכלית של הבריאה, ואז הוא – ראש השנה, ראש לתקופה חדשה.

וכן הוא גם בחייו של כל אחד ואחת: עצם האדם בא לידי ביטוי רק אז – כאשר האדם אשר בו משפיע ומחדיר את חלק החי, חלק הצומח וחלק הדומם שלו. יתר על כן: רק כאשר גם חלקי חייו ופעולותיו שבהם משתווה לחי, צומח ואפילו דומם, מזככם מגבוי אותם ומקדשם עד שגם הם חדורים רוחניות וקדושה, אז רק אז הוא אדם באמת, נברא אשר כולו אומר: "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו", על ידי אורח חיים בדרך התורה והמצווה אשר ה' עושנו נתן לנו, ואשר ביכולתו ותכלית בריאתו היא לפעול אשר כל הבריאה תכריז: "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד!"

בברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות,

מנחם שניאורסאהן

זה היום: ראה ר"ן לראש השנה טז, א. חידושי אגרות מהרש"א שם כו, א. דיבור המתחיל זה היום ה'תש"ד (לכ"ק מורי וחמי אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע).

עולם קטן: תנחומא פקודי ג. תיקוני זוהר סט (ק, ב). וראה אבות דרבי נתן פל"א. תורה אור (לרבנו הוקן) פ' בראשית דיבור המתחיל להבין הטעם שנשתנה.

הודיע והכריז: זהר ח"א רכ"א, ב. פדר"א פ"א. פיה"מ סוף תמיד.

ואפילו דומם: ראה משנה ספ"ב דב"ק.

מלך, מלך, ימלוך: ראה ילקוט שה"ש תקפ"ז: קשרתם כתר מלכות כו' ובפיה"מ להצ"צ ריז, א [אוה"ת סדור (תפלה) ע' פז]: כנגד מלכות, זכרונות, שופרות.

בס"ד. משיחות ש"פ האזינו, שבת שובה – התועדות א' וב' – ה'תנש"א.

- תרגום מאידית -

דשבת ויו"ט בחיי יהודי - הן הנקודה המשותפת דשבת ויו"ט, והן החילוק שביניהם (כדלקמן ס"ה). הימים דשבת ויו"ט (כולל ראש השנה וחג הסוכות) מכניסים קדושה בחיי כל יהודי. "ושמרתם את השבת כי קודש היא", "מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש": הקדושה האלקית דשבת קודש ודיו"ט חודרת בכל יהודי, כך שבמשך כל היום, ובכל עניני היום, ההרגשה היא שונה והתרוממות דקדושה,

עד שזה מכניס קדושה בחיי הגשמיים - בתענוג שלו גם דהגוף הגשמי ובקשר עם חלקו הגשמי בעולם: ביום השבת מצוה "לענגו בעונג אכילה ושתי"9, ועד"ז ביום טוב ישנו החיוב דשמחת יום טוב במאכל ובמשתה10,

עד שהקדושה דשבת ויו"ט פועלת גם על ימי החול הבאים לאח"ז, שהקדושה מרוממת וחודרת גם בימי ובעובדין חול של יהודי, שהנהגתו בחיי היום יום, באכילה ושתי, השגת פרנסה, משא ומתן וכו', תהי' מושפעת מקדושה רוחנית - מהשבת ויו"ט שלפנ"ז, שבנקל יותר לקיים הציווי "כל מעשיך יהיו לשם שמים"11, ו"בכל דרכיך דעהו"12 (נוסף על כך שזה מוסיף - בכמות ובאיכות - בלימוד התורה וקיום המצוות שלו בימי החול).

ובפרטיות, בשבתות וימים טובים גופא - הרי זה נפעל במיוחד ע"י היו"ט דראש השנה, והשבת הבאה לאחרי ראש השנה - שבת שובה:

א. דובר כבר פעמים רבות שבנוסף להוראה הכללית של הימים טובים דחודש תשרי (המרוכה במועדות1), שבה משתוות כל השנים, ישנה גם הוראה מיוחדת הקשורה עם הקביעות המיוחדת של הימים טובים בשנה מסוימת, שבה מתחלקת השנה החדשה משנים אחרות.

שנה זו מצטיינת בכך שהמשכם המידי של הימים טובים2 דחודש תשרי הוא שבת: שני הימים דראש השנה הנם יום חמישי ויום ששי (ערב שבת), שהמשכם המידי הוא יום השבת קודש; ובחוף לארץ הקביעות היא כזו גם בימים הראשונים דחג הסוכות, וכן בימים האחרונים, שמיני עצרת ושמחת תורה, שבהיותם יום חמישי וערב שבת, בא מיד אחריהם יום השבת קודש3.

בקביעות כזו נוסף גם הענין, שביום השבת שאחרי ראש השנה קוראים את פרשת האזינו4.

כל הענינים, ובפרט בקשר עם הקביעות ע"פ תורה דהימים טובים והפרשיות בתורה, הנם בהשגחה פרטית5 ובתכלית הדיוק. ומזה מובן, שקביעות זו דראש השנה (ועד"ז דחג הסוכות ושמני עצרת ושמחת תורה), שהמשכו המידי הוא שבת, ובשבת פרשת האזינו - נותנת הוראה מיוחדת (תורה מלשון הוראה6) המבהירה עוד יותר ונותנת תוספת כחות במילוי הכוונה הכללית דהימים טובים.

ב. הדבר יובן ע"פ הביאור בהתוכן הכללי והפעולה

1) ראה ב"י אור"ח סתצ"ב (ד"ה ומ"ש). שו"ע אדה"ז שם ס"ב. הוספה לשו"ע אדה"ז (להר"נ מדובראוונע) אור"ח סקל"א ס"ה.

2) ראה רמב"ם ריש הל' יו"ט: ששת ימים האלו כו' שהן ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות וביום חג השבועות ובאחד לחודש השביעי הן הנקראים ימים טובים. וכ"ה בשו"ע אדה"ז שם (לפי סדר המועדים בשנה).

3) וגם בארץ ישראל (שיו"ט שם הוא יום אחד) - הרי נכלל ביום זה גם הגילוי דיו"ט שני (של גליות), כמבואר בכ"מ (לקו"ת שמע"צ צב, ג. סהמ"צ להצ"צ קיד, א ואילך. - מס' אור נערב להרמ"ק) בביאור מאחז"ל (שהש"ר פ"א, ה) "אמרה כנס"י בארץ ישראל הייתי שומר יום אחד עכשיו שני ימים, סבורה הייתי לקבל שכר על שניהן ואיני מקבלת אלא על יום אחד" - "שהרי באמת אותה ההארה המאיר בחול בשני ימים, מאיר בא"י ביום אחד".

וכפי שהוא ע"פ הלכה בנוגע לשמע"צ ושמח"ת, שבארץ ישראל חוגגים שמח"ת ביום שמע"צ, וכן י"ל בנוגע ליו"ט ראשון של חג,

(* יום שני דחגה"ס בארץ ישראל הוא חול המועד (שאינן בו המשכת הקדושה ואיסור מלאכה כו' כמו ביו"ט עצמו). ואכ"מ.

שנכלל בו הפעולה דיו"ט שני (שבחול"ל)*.

4) משא"כ בקביעות שיום א' דר"ה חל ביום ב' או ביום ג' - קורין פ' וילך בשבת שובה, כידוע הסימן דפת בג המלך (טושו"ע אור"ח סתכ"ח ס"ד. מחזור ויטרי ס' שנ. אבודרהם סדר הפרשיות וההפטרות. בעה"ט ר"פ וילך).

5) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

6) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. ס' השרשים שלו ערך ירה. וראה זח"ג נג, ב.

7) תשא לא, יד.

8) אמור כד, ב. שם, לו.

9) שו"ע אדה"ז ריש הל' שבת.

10) שו"ע אור"ח סתקכ"ט.

11) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע אור"ח

סרל"א.

12) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

יתירה מזו: שבת זו כוללת בתוכה וממנה נמשך כח לכל שבתות השנה - כדאיתא בכתבי האריז"ל²³, ששבעת הימים הרצופים דעשי"ת (בין ר"ה ויוהכ"פ) הנם כנגד שבעת הימים דכל שבועות השנה שחלפה (על מנת לתקנם ולהשלימם²⁴), ויש לומר, ע"פ הידוע²⁵ שימי חודש תשרי (אותיות רשית²⁶) הנם ימים כלליים על שנה הבאה²⁷, שהם גם כנגד שבעת הימים דכל שבועות השנה הבאה. ועפ"ז יוצא, ששבת שובה (השבת דשבעת הימים שבין ר"ה ויוהכ"פ), היא כנגד וממנה בא הכח העבודה בכל שבתות השנה (שנה שעברה ושנה הבאה).

ג. עפ"ז תובן המעלה דקביעות שנה זו, שבה המשכם המיידית של שני ימי ראש השנה הוא יום השבת קודש:

כאשר ראש השנה חל באמצע השבוע (יום שני ושלישי, יום שלישי ורביעי, יום חמישי ושישי, שבת ויום ראשון) - הרי אף שגם אז נתעלה ראש השנה בשבת שובה (כפי שכל ימי השבוע מתעלים ביום השבת באופן ד"ויכולו²⁸ השמים והארץ וכל צבאם²⁹) - אבל ישנו הפסק דימי החול בין ר"ה ושבת, כמודגש בכך שבמוצאי ראש השנה עושים הבדלה - "המבדיל בין קודש לחול כו"³⁰, ואח"כ, לאחר הפסק כמה ימים, מתוספת העלי' ב"פ"ע דקדושת שבת.

משא"כ כאשר ראש השנה חל ביום חמישי וביום ששי, הרי המשכו המיידית הוא שבת ללא כל הפסק בינתיים, כהדין³¹ שאין עושים אז הבדלה בין יו"ט ושבת (אע"פ שבר"ה יש מעין שמחת יו"ט ונקרא יו"ט, כי בין שמחה וקדושה לא שייך הבדלה, כדלקמן ס"ו), ואדרבה - עושים (רק) קידוש בליל שבת, שמראה שנפעלת עלי' בקדושת הזמן והאדם.

ימי ראש השנה - ימים נוראים¹³ - ממלאים כל לב יהודי בחרדת קודש, החודרת בהאדם, במשך כל היום - יותר מאשר בשאר ימים טובים, וכפי שרואים בפועל בהתעוררות שישנה אצל בני"י בראש השנה, יום המשפט והדין שבו נקבע חייו של כל יהודי במשך כל השנה.

ורגש הקדושה הזה דראש השנה משפיע על יהודי בעת אכילתו, בסעודות יום טוב, ואדרבה: בסעודות ר"ה הרי נוסף להחיוב דעונג יום טוב (כבכל יום טוב), ש"ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו¹⁴, נצטוינו "אכלו¹⁵ משמנים ושתו ממתקים", "לאכול¹⁶ בשר שמן ולשתות דבש וכל מיני מתיקה"¹⁷. וזוהי השפעת רגש הקדושה דראש השנה (כהמשך הפסוק "אכלו משמנים גו'") "כי קדוש היום לאדונינו".

נוסף על המעלה דראש השנה כיו"ט, יש בו גם מעלה בהשפעה והמשכת הקדושה בכל השנה - כידוע¹⁸ שנקרא בשם "ראש השנה" (ולא "תחילת השנה"), כיון שנוסף על היותו התחלת השנה, הרי הוא בעיקר הראש של השנה: כמו שראש מנהיג עם כל האברים שבגוף, גם כפי שהאברים עומדים בפני עצמם - כמו"כ צריך ראש השנה להנהיג ולהחיות את כל ימי השנה, עד הפרטים דחיי היום היום.

דומה לזה היא גם שבת שובה (השבת הבאה לאחר ראש השנה): הפעולה דשבת קודש חזקה עוד יותר בשבת (ת)שובה - השבת הראשונה דהשנה - בהיותה השבת דעשרת ימי תשובה ("עשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים"¹⁹), שאז ניתן לעשות תשובה בקלות יותר והשפעת התשובה רבה יותר²⁰, כמ"ש²¹ (בנוגע לימים אלו²²) "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב";

(24) ראה גם פרדס שער השערים פ"ג. ראשית חכמה שער היראה פ"י. של"ה מס' חולין קכ, ב.
 (25) מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת סוכות ע' א'תשנו. ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. תרנ"ו ע' רעה. תשי"ב ע' 49.
 (26) בעל הטורים עה"פ עקב יא, יב. אוה"ת סוכות שם. סה"מ תר"ל ע' רפז. תרנ"ו ע' רעז.
 (27) ואדרבה - זהו העיקר דחודש תשרי, התחלה וראש דשנה חדשה. אלא בפרטיות, יש בחודש תשרי ב' הענינים: התיקון ושלימות דשנה שעברה, והתחלה דשנה החדשה. ע"ד הב' ענינים בחודש אלול (חודש האחרון דשנה שעברה): חודש החשבון של שנה שעברה, וחודש ההכנה לשנה הבאה. ועצ"ע.
 (28) בראשית ב, א.
 (29) אוה"ת עה"פ. ובכ"מ.
 (30) נוסח ברכת הבדלה - ע"פ שמיני יו"ד, יו"ד.
 (31) חולין כו, ב - במשנה. פסחים קד, א. רמב"ם הל' שבת פ"ה הכ"א. פכ"ט הי"ח. טושו"ע ודאדה"ז או"ח סתצ"א. וראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו.

(13) ראה לקו"ת ר"פ עקב. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' שב. אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' קכ. ובכ"מ.
 (14) שו"ע אדה"ז סתקכ"ט ס"ד.
 (15) נחמ"י ח, י.
 (16) ב"י ושו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ג ס"ד.
 (17) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט ס"ה, שמצות כבוד ועונג יו"ט "נוהגות ג"כ בר"ה שהרי נאמר בו מקרא קודש". וראה לעיל הערה 2.
 (18) ראה לקו"ת תבוא מא, ג. נציבים מז, א-ב. דרושים לר"ה נח, א-ב. עט"ר שער ר"ה בתחלתו. אוה"ת דרושים לר"ה כרך ה ע' בעז ואילך. ושי"י.
 (19) ל' חז"ל - ר"ה יח, א.
 (20) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו-ז.
 (21) ישע"י נה, ו.
 (22) ר"ה שם.
 (23) פע"ח שער תפלות ר"ה ספ"ו. שער הכוונות דרושי ר"ה (לפני דרוש הא'). סידור האריז"ל להר"ש מרשקוב - סדר עשי"ת.

נשאר אמנם החילוק וההבדלה (שעשה הקב"ה) בין קודש וחול (לא שיבטלו ח"ו את ההבדלה), עפ"י צריך להבין: כיצד אפשרי, שע"י המשכת קדושת שבת ויו"ט (עד - הדרגות הנעלות ביותר בקדושה, כנ"ל) בחול, ישאר החול חול (מחולק מקדושת שבת ויו"ט), וביחד עם זאת יקבל את הקדושה דשבת ויו"ט (ולא יתבטל)? ויובן זה ע"פ ביאור החילוק בין קדושת שבת וקדושת יו"ט.

ה. החילוק בין שבת ויו"ט רואים בכמה ענינים: (א) נכ (ל"ט) המלאכות אסורות בשבת. ביו"ט מותרת מלאכת אוכל נפש ("אך" 40 אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" 41). (ב) עיקר ענין השבת הוא עונג - "וקראת לשבת עונג" 42, ולא כ"כ ענין השמחה ("בשבת" 43 לא נאמר בה שמחה" 44). עיקר ענין היו"ט הוא שמחה - "מועדים לשמחה". ו"לכן נהגו להרבות במיני מאכלים ביו"ט יותר מבשבת שלא נאמר בה שמחה, וכן בגדי יו"ט צריכים להיות יותר טובים מבגדי שבת" 45. (ג) שבת נקראת (בתורה) "קדש" 7 - קדש מלא בגרמי" 46. יו"ט נקרא (בתורה) "מקרא" 47 קדש" 48.

וביאור הענין:

בטעם הדבר שבשבת אומרים הלשון "מקדש השבת" וביו"ט אומרים "מקדש ישראל והזמנים" - איתא בגמרא 49, ששבת "מיקדשא וקיימא" מלמעלה (מששת ימי בראשית, ואינה תלוי בקביעות דראש חודש" 50), משא"כ יום טוב תלוי בקדושת ישראל (על ידי קדושת ישראל נתקדשו הם, ואילו לא נתקדשו ישראל לא היו קובעים חדשים וקוראין מועדים בבית דין" 50) - "ישראל אינהו דקדשינהו לזמנים".

ובפנימיות הענינים" 51:

שבת היא עלי' למעלה מזמן העולם [שלכן מתחיל כל שבוע מיום ראשון, כיון שלאחרי העלי' בשבת

באופן שישנה "חזקה" 32 דשלשה ימי קדושה ורצופים" 33, חזקה המוסיפה תוקף בקדושה (שהיא נצחית בכלל), באופן שיש לזה השפעה חזקה, מתמשכת וקבועה על כל השנה, שהקדושה האלקית תחדור גם בענינים הגשמיים דבני",

עד שבחוף לארץ מתוספת התחזקות יתירה עי"ז שגם המשכם המידי של הימים הראשונים דסוכות והימים האחרונים, שמע"צ ושמח"ת, הוא שבת, כך שישנה "חזקה" ב"חזקה" - ג"פ שלשה ימי-קדושה רצופים - שזה מוסיף התחזקות יתירה (בחוף לארץ) בכדי שהקדושה תחדור (באופן גלוי) במציאות הגשמית דחוף לארץ, עד - הגילוי דשלימות הקדושה, עד בכל חלקי נשמתו" 34, עד יחידה שבנפש, ויתירה מזו - "יחידה לייחדך" 35, יחיד שלך" 36, כך שהגוף והגשמיות דיהודי נהי' חדר עם גילוי הדרגות הגבוהות ביותר בקדושה, - כמבואר בפרטיות במכתבים בקשר עם תחלת שנה זו" 37.

ד. בכדי להבין זאת באופן ברור יותר, צריך לבאר החילוק בפרטיות בין (הקדושה ושמחה" 38 ד)שבת ויום טוב, די' בזה מה שאין בזה, כך ששלשת ימי הקדושה הרצופים, שהם (לא שלשה ימי יו"ט, אלא) שני ימי יו"ט ויום אחד שבת, מורים (נוסף על הצד השווה שביניהם - שלשה ימי קדושה) הקשר של שתי דרגות שונות בקדושה - קדושת יו"ט וקדושת שבת. ובהקדמה:

בענין הנ"ל שהקדושה דשבת ויו"ט צריכה להמשך גם בימי החול - נדרשת הסברה: במוצאי שבת ומוצאי יו"ט הרי עושים הבדלה, "המבדיל בין קודש לחול", בכדי להדגיש את ההבדלה שהקב"ה עשה בין הקדושה והחולין (כמו ההבדלה בין אור לחושך, בין ישראל לעמים" 39). ואע"פ שיהודי צריך להמשיך קדושה בחול,

32 "בתלתא זמני הוי חזקה" - ראה יבמות סד, ב.
 33 משא"כ כשיו"ט של ר"ה חל להיות בשבת, אין בזה העילוי דג' ימים רצופים של קדושה.
 34 ראה ב"ר פי"ד, ט.
 35 פיוט הושענות דיום ג' דחה"ס.
 36 ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א, הובא בלקו"ת ראה כז, א.
 37 מכתבים: מוצש"ק ח"י אלול; מוצש"ק כ"ה אלול; ג' דסליחות - ה'תש"נ; וא"י תשרי ש.ז.
 38 גם בשבת אין עצב בה (משלי י, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סוף ה"ז. הובא בתוד"ה מאן דאמר - מו"ק כג, ב), ואחז"ל (ספרי בהעלותך י, י) וביום שמחתכם אלו השבתות, וגם ביו"ט יש מקרא קודש דשבת.
 39 נוסח ברכת הבדלה - ע"פ בראשית א, ד. קדושים כ, כו.
 40 בא יב, טז.
 41 ביצה לו, ב - במשנה. רמב"ם ריש הל' יו"ט. טוש"ע ודאדה"ז

או"ח ריש הל' יו"ט.
 42 ישעי' נח, יג.
 43 שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט סוס"ז.
 44 וראה לקו"ש ח"ד ע' 1090. חי"ג ע' 25. סה"מ תש"ט ע' 130-1 בהערה. ושם, בנוגע לדרשת חז"ל "וביום שמחתכם - אלו השבתות".
 45 שו"ע אדה"ז שם.
 46 זח"ג צד, ב.
 47 אמור כג, ב ואילך.
 48 ראה לקו"ת צו יב, ב. סידור עם דא"ח ר, ג ואילך. וראה תו"ח ר"פ חיי שרה.
 49 ביצה יז, א.
 50 פרש"י שם.
 51 בהבא לקמן - ראה אוה"ת שבועות ע' פג ואילך. פינחס ע' אקד ואילך. ועוד.

ברוב השנים ישנו הפסק דימי החול בין יום טוב ושבת (כנ"ל ס"ב), המדגיש את ההבדל בין שני אופני העבודה דיו"ט (המשכה למטה בעולם) ושבת (העלאה למעלה). ז.א. שישנם שני ענינים שונים: א) המשכה דיו"ט בחול, אבל זהו רק הדרגה דיו"ט. ב) העלאה דשבת.

החידוש בקביעות שנה זו, שהמשך המידי של היו"ט הוא שבת (בלי הפסק והבדלה בינתיים) הוא - שאז ישנו ההמשך תיכף דב' המעלות מעלת היו"ט, ומעלת השבת - ההמשכה בעולם (מקרא קודש) והעלאה למעלה מעולם (קדושת שבת, קדש מלה בגרמי').

ועפ"ז מובן שזה נותן כח בהעבודה, שיוכלו להמשיך עד בגדרי העולם (חול) הדרגות הכי נעלות בקדושה (עד קדושת שבת, קדש מלה בגרמי', וכו'), באופן שהעולם לא יתבטל.

ויתירה מזה, לא עושים הבדלה בין יו"ט לשבת - אע"פ שביו"ט יש שמחה - כי בין שמחה לקדושה לא שייך הבדלה.

וי"ל יתירה מזה - אפילו בין שמחה לחול אין הבדלה, וההבדלה דמוצאי יו"ט היא הבדלה בין קדושת יו"ט לחול. והנקודה בזה - שמחה ענינה לפרוץ ולבטל הבדלות, ואדרבה - להתחבר עם עוד אנשים וכו' (היפך הבדלה), כנ"ל.

ז. ענין הנ"ל (השייך לסמיכות יו"ט לשבת בכלל) מודגש במיוחד בראש השנה ושבת שובה:

ראש השנה הוא היום שבו נברא אדם הראשון ביום הששי למעשה בראשית. אחד הטעמים לכך שראש השנה נקבע ליום זה (ולא ליום הראשון דמעשה בראשית), עד שאומרים אז (בר"ה) "זהו היום תחלת מעשיך" - הוא⁶¹ כיון שהכוונה ותכלית דכל הבריאה כולה נשלמת ע"י בריאת האדם - עיקר הבריאה, והוא שותף להקב"ה במעשה בראשית⁶²,

למעלה מזמן, מתחיל היקף זמן חדש⁵²; יום טוב הוא המשכה - ע"י עבודת בני" - דקדושה בזמן, בימי החול.

ובסגנון אחר: יו"ט הוא ה"ממוצע" שעל-ידו נמשכת קדושת השבת (שלמעלה מהזמן) בימי החול⁵³ (שתחת הזמן)⁵⁴.

וזהו גם תוכן החילוק ששבת נקראת "קדש", כחי' קדש מלה בגרמי' - למעלה (משייכות ל)עולם (ודברים אחרים בכלל - ה"ז גרמי'), ויו"ט הוא "מקרא קדש", "מקרא" מלשון קורא וממשיך - שיהודי קורא וממשיך מקדושת השבת (כחי' קדש) בימים דחול⁴⁸ [שלכן יו"ט חל, ע"פ רוב, בימי החול⁵⁴].

וזה משתקף גם בחילוק הנ"ל, שבשבת אסורות כל המלאכות - כיון שאז היא עלי' בדרגה בקדושה שלמעלה ממלאכות העולם; משא"כ יום טוב מותר במלאכת אוכל נפש - כיון שהמשכת הקדושה ביו"ט קשורה עם עניני העולם.

ויש לומר שזה מתאים גם עם כך ששבת ענינו בעיקר עונג, ויו"ט - בעיקר שמחה: עונג יכול להיות גם כשאדם נמצא לבדו - התענוג שלו אינו תלוי באחרים, ע"ד קדש מלה בגרמי' - וכידוע שקדושה (קדש) הוא מלשון פרישות⁵⁵, שהוא פרוש ונבדל מכש"כ מהעם⁵⁶, ע"ד ההעלאה דשבת (למעלה מעולם)⁵⁷; משא"כ שמחה (שלימות השמחה) אצל אדם, היא דוקא כאשר הוא מצרף אחרים אליו בשמחתו, כהדין בהל' יו"ט⁵⁸ - ע"ד קדושת יו"ט מקרא קודש המשכה בעניני העולם⁵⁷.

עפ"ז מובן, שבשבת ויו"ט יש בזה מה שאין בזה: בדרגת הקדושה הרי קדושת השבת למעלה מקדושת יום טוב; אבל בשמחה הרי המשכת השמחה בעולם (חול) - נפעלת ע"י יו"ט⁵⁹.

ו. עפ"ז יש להוסיף ב"החידוש" דקביעות שנה זו שהמשכו המידי של היו"ט הוא שבת:

58) רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ח. טוש"ע ושו"ע אדה"ז סוף הל' יו"ט (סתק"ט סי"א). וראה סידור (עם דא"ח) שער הסוכות רנז, רע"ג. ועוד.

59) ואולי י"ל דהחילוק דשבת ויו"ט הוא ע"ד החילוק בין קרבן (שהוא קדש מן התורה) וקונמות (שקדושת הגוף נעשה ע"י האדם הנודר), "דהא ודאי שמ"מ הקרבן ממש חמור מקונם אף שהקונם שרשו מבחי' גבוה יותר, היינו רק שרשו ולא עצמו ממש" - אדה"ת שבועות שם (ע' פח ואילך). ועיי"ש עוד בזה.

60) תפלת מוסף דר"ה, מר"ה כז, א.

61) ראה לקו"ת נצבים מז, ג. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' תתמ. אדה"ת נצבים ע' א'רנד. ועוד - נסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' ג.

62) ל' חז"ל - שבת קיט, ריש ע"ב.

52) ראה גם לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

53) אף שבכללות גם משבת - מיני' מתברכין כולהו יומין (זח"ב סג, ב, פח, א). ואכ"מ.

54) אדה"ת שם.

55) ראה פרש"י ר"פ קדושים: קדושים תהיו - הוו פרושים.

56) בלשון הרמב"ם (סוף הל' טומאת אוכלין): חסידים הראשונים כו' הן הנקראים פרושים ודבר זה קדושה יתירה היא כו' שיהי' נבדל אדם ופורש משאר העם כו'.

57) מובן שגם בשבת יש פעולה בעולם (וגם באופן של המשכה) - מצוה לענגו באכילה ושת"י וכו', וכן ביו"ט יש בו ענין הקדושה וההעלאה איסור מלאכת עבודה, אלא שבשבת הוא ויכולו השמים והארץ עלי' מלמטה למעלה, וביו"ט הוא מקרא קודש קריאת המשכת הקדושה למטה.

ראש השנה חל להיות בשבת אין תוקעין (במדינה⁷⁵). ומבואר בהסידות⁷⁶ הטעם לזה, כיון שאז נפעלות ההמשכות דתק"ש ע"י קדושת השבת מצ"ע, וע"י אמירת פסוקי שופרות כו'. מובן אמנם, שכיון שהמעשה הוא העיקר⁷⁷, הרי השלימות דתק"ש היא כאשר זה בא במעשה בפועל - בתקיעת ושמיעת קול השופר בפשטות [כדמוכח גם מזה שבביהמ"ק תקעו בשבת, בגלל השלימות שהאירה שם]. לאידך גיסא, מובן שישנה מעלה ברוחניות בההמשכה (דתק"ש) שנפעלת ע"י שבת מצ"ע, שמיקדשא וקיימא מלמעלה.

בקביעות שנה זו, כאשר המשכו המיידי של ראש השנה (בלי הפסק) הוא בשבת, ישנו ההמשך תיכף דב' המעלות: "תמליכוני עליכם" שנפעל ע"י פעולת ועבודת האדם בתקיעת שופר בשני ימי ראש השנה, ואח"כ פעולת יום השבת (ובפרט שבת שובה, הכולל כל שבתות השנה), עם המעלה הרוחניות ששבת פועלת.

ובסגנון דרושי ראש השנה (בסידור אדהאמ"צ שער התקיעות ד"ה להבין ענין תק"ש ע"פ כוונת הבעש"ט⁷⁸): הקול-פשוט דתקיעת שופר - שהוא בדוגמת הברת אות א' - מגיע ומעורר בעצמות ומהות א"ס את התענוג והרצון למלוכה; ומזה נמשכת אח"כ ההשפעה בכל סדר ההשתלשלות, ע"ד הברת אות א' שהיא הממוצע בין "עצמות הבל הלב עצמו"⁷⁹ וכ"ב אותיות הדיבור, שממוצע יש בו משני הענינים שאותם הוא מקשר: הברת הא' בקול פשוט הוא מבחי' האחרונה דהבל הלב, והראשון לכ"ב אותיות הדיבור, שבהם נברא העולם.

ואולי י"ל שעד"ז הוא בקביעות דשנה זו: ע"י הקול-פשוט בתק"ש בר"ה, הא' ר"ת אלופו של

ומביא את הבריאה לשלימותה, "אשר ברא אלקים לעשות - לתקן"⁶³, עד - להכניס קדושה ואלקות בעולם, באופן גלוי (כפי שעשה אדם בר"ה הראשון, ע"ז שאמר לכל הנבראים (ופעל): "בואו"⁶⁴ נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושונו").

ולכן אמנם נברא אדם הראשון בסוף מעשה בראשית (למרות שבהיותו עיקר ותכלית כל הבריאה, ה' צריך להברא לפני שאר הנבראים⁶⁵), "כדי שיכנס לסעודה מיד"⁶⁶ - ואולי יש לפרש בזה (שאי"ז רק בכדי שאדם יהנה מכל הבריאה, אלא) בכדי שזה יתאים עם זה ש"אדם לעמל יולד"⁶⁷, "לעבדה ולשמרה"⁶⁸ - שאדם ע"י עמלו ועבודתו ירומם את העולם⁶⁹, ע"י אכילת ה"סעודה" לשם שמים וכו', וע"י כללות העבודה בתומ"צ, "לעבדה ולשמרה"⁷⁰.

וזהו התוכן דראש השנה מדי שנה בשנה, שאז חוזר על עצמו (באופן נעלה יותר) הענין דבריאת האדם ותכלית בריאתו, לפעול (ע"י עבודתו) את ה"תמליכוני עליכם"⁷¹, גילוי מלכותו ית' עד בכל העולם - שע"י עבודתו ימשיך אלקות בעולם; בהתאם לתוכן הכללי דיו"ט (כולל היו"ט דר"ה) - שבו מותרת מלאכת אוכל נפש, כנ"ל.

וכשם שבריאת האדם ביום ששי למעשה בראשית, ה' המשכה מיד אח"כ יום השבת (בלי הפסק ביניהם), שבו היא עליית כל מעשה בראשית בשלימות דשבת, כן הוא גם בגלוי בקביעות שנה זו, שבה ה"יומא אריכא"⁷² דראש השנה חל ביום חמישי וששי⁷³, שהמשכם המיידי הוא יום השבת.

ולהוסיף דוגמא לדבר - מתקיעת שופר בראש השנה, ש"מצות היום בשופר"⁷⁴, שעל-ידו נפעל ה"תמליכוני עליכם" ("ובמה בשופר"⁷¹): כשיו"ט של

שיכנס למצוה מיד". ולהעיר ש"המצוה" הוא שבת (פרש"י שם), הבא תיכף לאחר יום בריאת האדם (ביום הששי). וראה לקמן בפנים.

(71) ר"ה טז, א. לך, ב.

(72) טור או"ח ר"ס תר. שו"ע אדה"ז שם ס"ג-ד. וראה בהנסמן ב"מ"מ וציונים" לשם.

(73) ובקביעות ע"פ החשבון - ה"ז האפשרות היחידה לקביעות ר"ה בערב שבת (כי "לא אד"ו ראש" - רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ז ה"א. וראה גם טווא"ח רסתכ"ח). ולדעת הרס"ג (הובא ביסוד עולם שער ד פ"ו. וראה תו"ש בא ח"ג בארוכה) יש בזה תוקף גם בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראי'.
(74) ר"ה כו, ב.

(75) ר"ה רפ"ד (כט, ב).

(76) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך. סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רא, ג ואילך. סה"מ מלוקט ח"א ע' תכא ואילך. וש"נ.

(77) אבות פ"א מ"ז.

(78) שער התקיעות רמד, ג ואילך.

(79) ל' הסידור שם רמו, רע"ג.

(63) בראשית ב, ג. ב"ר פ"א, ו בפרש"י.

(64) תהלים צה, ו. פדר"א פ"א. זח"א רכא, ב. ח"ג ס"פ אמור.

תקו"ז תנ"ו (צ, ב).

(65) וע"ד הדין בברכות הנהנין, שמקדימין הברכה על מאכל העיקרי והחביב (ברכות מ, ב במשנה. מא, א. רמב"ם הל' ברכות פ"ח ה"ג. הל' ברכות הנהנין לאדה"ז פ"י ס"ו ואילך).

וכפי שהוא בששת ימי בראשית גופא - שיש מעלה ביום ראשון במעשה בראשית, שבו נבראו כל הנבראים (פרש"י בראשית א, יד), עד שנקרא "יום אחר", שבו ה' הקב"ה יחיד בעולמו (בראשית א, ה. פרש"י עה"פ - מב"ר פ"ג, ח).

ואף שסוף מעשה במחשבה תחלה, ה"ז גופא צריך ביאור: למה המעשה לא בא בתחלה כמו המחשבה (במעשה זו) תחלה?

(66) סנהדרין לח, א.

(67) איוב ה, ז. וראה סנהדרין צט, ב. ב"ר פ"ג, ז.

(68) בראשית ב, טו.

(69) ראה מכתב ח"י אלול תשל"ה (לקו"ש ח"ד ע' 450 ואילך).

(70) ועפ"ז יומתק הקשר והתייוך עם הפירוש בגמרא שם, "כדי

מזו: ההתחלה צריכה להיות במה שקרוב אליו - ארץ, ורק אח"כ לדבר אודות השמים.

לכאורה הי' אפשר לתרץ, שזוהי המעלה דתורה: עי"ז שיהודי לומד את תורתו של הקב"ה, התורה שנתנה מן השמים - נהי' הוא, כנשמה בגוף בארץ, קרוב לשמים.

אבל זה צריך ביאור, כיון שישנו הכלל שהתורה "לא בשמים היא"⁸⁶, אלא היא ניתנה דוקא בארץ הלזו התחתונה, והכח לפסוק דין ניתן דוקא לב"ד, עד שגם ב"ד של מעלה (בשמים) בא לשמוע כיצד פוסקים הדין למטה⁸⁷. ועפ"ז מובן, שבלימוד התורה צריכים להיות "קרוב לארץ", ז.א. ללמוד ולהבין ולברר את דיני התורה בשכל הגשמי הנמצא למטה בארץ, ולא רק שתורה היא "רחוקה מן השמים", אלא בכלל "לא בשמים היא"!

ויש לומר הביאור בזה: יהודי יש בכחו - כמודגש בקביעות דר"ה ושבת בשנה זו [שזו קוראים תמיד את פ' האזינו] - שבהיותו למטה בארץ, וכשלומד תורה ופוסק שאלות ע"פ כללי השכל וההבנה ד"ארץ", צריך הוא להיות "קרוב לשמים", ושזה לא יבטל את מציאות הארץ שבה הוא נמצא - ע"ד ההמשך דיו"ט ושבת (בקביעות שנה זו), שיו"ט תלוי בקביעות ב"ד למטה (בארץ), ושבת מיקדשא וקיימא מלמעלה (בשמים):

כאשר יו"ט ושבת אינם בסמיכות זה לזה, ישנה מציאות נפרדת דחול (ארץ), שבה נמשך (בפנימיות) מקדושת יו"ט, אבל לא קדושת שבת (שמים),

(תורה אור) נכנסים לשבת (לקו"ת).

וי"ל הטעם שענין זה הוא דוקא בלקו"ת, כי הסיבה בטבע לעיכוב הדפסת הספר (ושינוי שם הספר) הי' מפני גזירת המלכות, ועי" ירידה זו נעשה העלי' שהלקו"ת נדפס יחד עם הגהות והערות כו' הצ"צ (ראה בארוכה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר מח' אלול תרצ"ט - נדפס בהוספות לתו"א יט (קמג), א. הוספות ללקו"ת ג, ב. אגרות קודש שלו ח"ד ס"ע תקס ואילך), [וי"א, שכיון שהדפסתו היתה כמה שנים לאחר הדפסת ספר תורת חיים לאדהאמ"צ, יש בלקו"ת גם מתורתו של אדהאמ"צ], וי"ל שעל שם זה נקרא לקוטי תורה, שכולל ליקוטים נוספים (גם מהצ"צ) של תורה (ולא רק כמו ספר תורה אור, שכולל תורת אדה"ז בלבד).

(84) ספרי ר"פ האזינו.

(85) ישע"י א, ב. וראה ספרי שם.

(86) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

(87) שמו"ר פט"ו, ב. דבר"פ פ"ב, יד. וראה ב"מ פו, א: מאן נוכח

רבה בר נחמני. וראה כס"מ לרמב"ם הל' טומאת צרעת ספ"ב.

עולם⁸⁰, ממשיכים גילוי עצמותו ית'; וזה נמשך אח"כ ומתעלה ביום השבת, שלימות הגילוי דהא' (אלופו של עולם) בכל סדר השתלשלות, בכל הכ"ב אותיות, עד לשלימות דיום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים⁸¹ - הגאולה שמתהווית ע"י הכנסת הא' דאלופו של עולם בגולה, וכמרומו בכך שעיסקא דשבתא כפול, כידוע שאותיות כפולות (מנצפ"ך) קשורות עם גאולה⁸², והאותיות הכפולות מורות על שלימות ענין האותיות שנמשכות מאות א'⁸³.

ח. ע"פ הנ"ל תובן גם השייכות עם פ' האזינו, "האזינו השמים גו' ותשמע הארץ":

לשתי המלים, "האזינו ו"תשמע", ישנו המובן דשמיעה (ציות), אבל ישנו חילוק ביניהם באופן השמיעה: "האזינו" פירושו האזנה לדברים שנאמרים מקרוב, ו"תשמע" מורה על דברים שנשמעים ממרחק⁸⁴. ולכן אמר משה רבינו "האזינו השמים גו' ותשמע הארץ", כיון שהוא הי' "קרוב לשמים" ו"רחוק מן הארץ"⁸⁴.

עפ"ז צריך להבין: פסוק זה בתורה (ככל שאר עניני התורה) הינו הוראה לכל מקבל התורה, לכל יהודי, שהוא צריך להיות "קרוב לשמים" ו"רחוק מן הארץ". ולכאורה: כיון שבנ"י (מקבלי התורה) נמצאים למטה בארץ - הי' מתאים להשתמש בלשונות בסדר הפוך: בנוגע לשמים, אשר הנם רחוקים, הי' צריך לכתוב שמעו שמים; ובשייכות לארץ שהיא קרובה - האזינו ארץ (כפי שאמנם מצינו בלשוננו של ישע"י הנביא⁸⁵: שמעו שמים והאזינו ארץ)? ויתירה

(80) ועפ"ז יומתק השייכות דאות א' לענין הקול פשוט שמעורר וממשיך מעצמותו ית'.

(81) תמיד בסופה.

(82) פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך. וראה אוה"ת לך עדרת, א. רד"ה לך תרכ"ז. תר"ל.

(83) עפ"ז אולי יש לומר ע"ד הרמז שהתחלת הלקו"ת (שסודר ע"י הצ"צ) הוא בדרוש דפ' בשלח ד"ה ראו כי ה' נתן לכם את השבת גו', אף שספר לקו"ת הוא המשך לספר תורה אור (עד שנקרא לפעמים "חלק שני", כי תו"א ולקו"ת הם "שני חלקים מספר אחד"), ותו"א מסתיים עם דרושי פ' ויקהל (ויש בו גם מדרושי פ' בשלח), ועפ"ז הי' צ"ל התחלת הלקו"ת מפ' פקודי?

אלא הצ"צ סידר שהתחלת הלקו"ת תהי' בענין השבת, שעיסקא כפול: "א"ר יצחק כל עיסקא דשבתא כפול" - שבזה מרומז ההוספה והעילוי דלקו"ת, בדוגמת ענין השבת וכפל דשבת (המורה על ענין הגאולה*). הבא תיכף לאחר ספר תורה אור, המתחיל מפ' בראשית, הקשור עם ענין ר"ה (זה היום תחלת מעשיך), בדוגמת קביעות שנה (כפי שהי' בתחלת הבריאה בפעם הראשונה), שתיכף מראש השנה

* ולהעיר מדברי הצ"צ (ותורת שלום ע' 237. אגרות קודש אדמו"ר מהרי"צ צ"א ע' תפה) במענה על השאלה בנוגע להקצ' דשנת תר"ח - שהרי נדפס הלקו"ת שזוהו ענין הגאולה (שע"י יפוצו מעינותיך חוצה אתי מר דא מלכא משיחא - אגה"ק הידועה דהבעש"ט, נדפסה בכש"ט (הוצאת קה"ת) בתחלתו. ובכ"מ).

כסתם משנה¹⁰⁰ - שמצד דרגת רבי מאיר שלמעלה משם (סתם משנה), כך היא ההלכה בארץ הלזו התחתונה (שבה ישנו הציווי שתורה "לא בשמים היא").

ט. ע"פ הנ"ל אולי יש להנהיג להזכיר רבותינו נשיאינו בשמם בהתועדות דראש השנה¹⁰¹, או בהתועדות שהיא בהמשך לראש השנה.

ולהזכירם לא בשמם הפרטי, אלא בשמותיהם כרביים נשיאים, שמות המדגישים את עבודתם כרועי ישראל: הבעל שם טוב, הרב המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי¹⁰², הצמח צדק¹⁰³, אדמו"ר מהר"ש [ואולי להוסיף את התואר "מלכתחילה אריבער"¹⁰⁴], אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, וכ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו,

נוסף על זה שחושבים בשעת מעשה אודות שמם הפרטי, והפירוש בהשמות (כמבואר ומדובר בכ"מ): הבעש"ט - ישראל, על שם שעורר וגילה את ה"ישראל" בכל היהודים (ששמם ישראל¹⁰⁵); הרב המגיד - דובער, על שם המשכת האלקות עד למטה מטה, בבחי' דוב, המסורבל בבשר¹⁰⁶; אדה"ז - שניאור זלמן, ההמשכה ד"שני אור" (נגלה ופנימיות התורה) בזמן ומקום¹⁰⁷; אדהאמ"צ - דובער, ע"ד הנ"ל בנוגע להה"מ, ואצל אדהאמ"צ הרי זו המשכה הקשורה עם חסידות חב"ד רחובות הנהר; הצמח צדק - מנחם מענדל, שמו של משיח צדקנו¹⁰⁸ וכינוי השם; אדמו"ר מהר"ש - שמואל, קשור עם נבואת חנה¹⁰⁹ ולידת שמואל הנביא, עד להסיום - "וירם קרן משיחו"; אדמו"ר נ"ע - שלום דובער, ההמשכה דשלום (דתורה בכלל, ופנימיות התורה במיוחד) למטה מטה, ועד בדוב המסורבל בבשר (עד כפי שזה בא בלע"ז - בער¹¹⁰); כ"ק מו"ח אדמו"ר - יוסף יצחק, על שם

ומציאות נפרדת דשבת (שמים), ולא ש"קרוכים לשמים" כאשר נמצאים ונשארים בגדרי הארץ; המעלה בקביעות שנה זו היא, שישנו ההמשך דשני הענינים: כאשר נמצאים בארץ נהיים "קרוכים לשמים", נוסף על יו"ט, גם שבת (שמים בשלימות).

ובלשון הנגלה וההלכה: בו בזמן שלימוד התורה (תושבע"פ) צריך להיות בהכנה והשגה ד"ארץ" (ולא ע"י שמסתכלים ב"שמים" ורואים איך שפוסקים שם), הרי מחויבים בברכת התורה קודם הלימוד, הברכה והמשכה מנותן התורה בתורה, [עד שחז"ל אומרים⁸⁸ עה"פ⁸⁹ "על מה אבדה הארץ גוי' על עזבם את תורת", "שלא ברכו בתורה תחלה", הגם שלמדו הרבה תורה, חסרה בהכוונה "להתעצם ולהתדבק בקדושה ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה כו"⁹⁰], שמרגישים שהתורה באה מן "השמים", עד שלומד התורה נהי' עי"ז "קרוב לשמים", ובפרט ע"י היחוד נפלא כו' עם תורה, חכמתו ורצונו של הקב"ה⁹¹ - שכפי שבנ"י עומדים למטה בארץ נעשה ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד⁹².

ואולי יש לומר יתירה מזה, שגם בתורה כפי שהיא למטה בארץ דיו על הקלף [שהתורה "נסעה וירדה כו' עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עולם הזה כו' ובצורפי אותיות גשמיות בדיו על הספר כו"⁹³] ניתן לפעול שהתורה (ספר תורה גשמי) תהי' "קרוב לשמים" - ע"ד ובדוגמת ש"בתורת⁹⁴ של רבי מאיר מצאו כתוב כתנות אור" (ולא "עור"⁹⁵), די'ש לומר (ע"פ הנ"ל) שזה הי' לא רק ברוחניות⁹⁶, אלא גם "כתוב" בגשמיות ממש, דיו על הקלף - כיון שאצל רבי מאיר, על שם ש"מאיר עיני חכמים בהלכה"⁹⁷, עד ש"לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו" ולכן לפעמים אין הלכה כמותו⁹⁸), בהיותו למטה בארץ הי' בדרגת "שמים". וי"ל שזה מתבטא גם בכך שסתם משנה רבי מאיר⁹⁹, והלכה

101) ראה שיחת ליל ב' דר"ה תש"ד (ע' 3). לקו"ש ח"ד ע' 376 הע' 4.
102) אף ששם זה מדגיש שבא לאחרי אדה"ז (ולפני הצ"צ), ולא כ"כ ענינו מצ"ע, בתור "מאור הגדול" בפ"ע.
103) אף ששם זה (על שם ספריו) הוא בפשטות מפני שהוא הגימטריא של שמו הפרטי "מנחם מענדל".
104) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תר"ז.
105) ראה סה"מ תרס"ג (בהוספות) ע' רנא ואילך. לקו"ש ח"ב ע' 516. ועוד.
106) קידושין עב, א ובפרש"י.
107) ראה לקו"ש ח"ז ע' 37 ואילך. וש"נ.
108) ראה סנהדרין צח, ב.
109) שמואל-א בתחתו.
110) ויש לומר ולקשר זה עם עבודתו בהתייסדות ישיבת תומכי תמימים, שעל ידו ניתן הכח להפוך תענוגי עוה"ז (בבחי' דוב המסורבל בבשר) לתענוג של מצוה, ע"ד בשר שמן ויין ישן במצות

88) נדרים פא, ב. ב"מ פה, ריש ע"ב.
89) ירמ' ט, יא-יב.
90) ב"ח או"ח סמ"ז. וראה רבינו יונה - הובא בר"ן נדרים שם. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס מז.
91) תניא פ"ה.
92) ראה זח"ג עג, א.
93) תניא פ"ד.
94) ב"ר פ"כ, יב.
95) בראשית ג, כא.
96) ראה תוי"ש לבראשית פ"א אות תקיז. פ"ג אות קעח. ועוד.
97) וראה ע"ד החסידות - או"ת להה"מ ס"פ בראשית. מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' נ ואילך. דרמ"צ ח, א. ועוד.
98) עירובין יג, ב.
99) עירובין שם.
100) סנהדרין פו, א.
101) שבת מו, א. וש"נ.

וצע"ג שעפ"ז יוצא שיעקב הוא הנשיא של כל הנשיאים (כולל אברהם ויצחק), כיון שהוא כולל את כל הניצוצות ובמילא - כל הנשיאים].

עד - הגילוי ד"יחידה ליחדך", יחיד שלך, גילוי עצמותו ית' בדירה לו יתברך בתחתונים.

י. ויהי רצון, שכל יהודי ינצל בשלימותה ובמילואה את הנתינת-כח החדשה מראש השנה (והימים טובים כלליים דחודש תשרי) בקביעות שנה זו - בעבודתו במשך הימים דחודש תשרי, ואח"כ - ההמשכה בחיי היום יום שלו בכל השנה כולה ובכל השנים כולם.

ובודאי ה"ז מוסיף גם בהמשכת ברכות הקב"ה לבני לכתובה וחימה וגמר חתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה, בגשמיות וברוחניות ובגשמיות וברוחניות גם יחד, ואדרבה - עיקר הדין ובמילא ההשפעה והברכה בר"ה הוא - על ענינים גשמיים בארץ הלזו הגשמית¹²², ובו בזמן הרי אלו ברכות הבאות מ"שמים", מלמעלה למעלה, ונמשכות למטה מטה ב"ארץ".

ובפרטיות - כפי שהברכות מסודרות לפי אותיות האל"ף-בית" (הכוללות את כל הברכות): שתהי' שנת אורה, שנת ברכה, שנת גדלות, שנת דיצה, שנת הוד והדר, שנת ועד טוב, שנת זכיות גדולות, שנת חסדים גדולים, שנת טובות גדולות בטוב הנראה והנגלה, שנת יעוד טוב, שנת כלכלה בהצלחה מופלגה, שנת לימוד בהצלחה מופלגה, שנת מרומים, שנת נסים גדולים¹²³, שנת סימן טוב, שנת עוז, שנת פדות, שנת צדקה, שנת קדושה, שנת רוממות, שנת שמחה, שנת תורה, שנת תפלה, שנת תשובה ושנת תהלה,

ועוד והוא העיקר - שנת גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ושנת שירה, עד - שירה העשירית דלעתיד לבוא, ותיכף ומיד ממש.

העבודה ד"יוסף ה' לי בן אחר"י¹¹¹ (עבודת התשובה), ו"כל השומע יצחק ל"י¹¹², מתוך צחוק ושמחה].

ונוסף ע"ז להזכיר הנשיאים בשמם, להזכירם ע"ז שמנגנים את הניגונים שלהם.

והענין בזה:

הטעם בפשטות להזכרת הנשיאים בפרט בתחלת השנה (בר"ה), הוא ע"ד דברי המשנה¹¹³ בנוגע להקרבת תמיד של שחר (בתחלת היום), שכאשר היו רואים את אור הבוקר (שאו "הגיע זמן השחיטה") הי' הרואה מכריז "האיר פני כל מזרח עד שבחברון", "כדי להזכיר זכות אבות"¹¹⁴ - עד"ז כשעומדים בראש השנה, בראש ותחלת העבודה של השנה החדשה (ע"ד קרבן התמיד של שחר, התחלת עבודת היום בביהמ"ק) - מזכירים זכות אבות - השמות דרבותינו נשיאנו, בכדי להמשיך את הזכות בנתינת כח על העבודה במשך כל השנה.

וע"פ המבואר לעיל יש להוסיף בעומק יותר: ידוע שנשיא הדור הוא בחי' יחידה הכללית של דורו¹¹⁵, וי"ל שע"ז הוא ממשיך כח לכל יהודי לגלות את היחידה שבנפשו עד בגופו הגשמי ובחלקו בעולם. ובכדי להוסיף בהמשכה וגילוי - מזכירים בגלוי ובדיבור את שמות הנשיאים, ובעיקר שמותם כנשיאים (כנ"ל), שמדגיש עוד יותר את ענין יחידה הכללית שלהם [נוסף על שמם הפרטי, שקשור עם הנפש של הנקרא בשם זה¹¹⁶], וביחד עם הניגון שלהם, קולמוס הלב¹¹⁷, המגלה הפנימיות וכו' - שע"ז מתוסף בגילוי היחידה דכל הנשיאים, ובנתינת כח לגלות את היחידה שבנפש - ועאכ"כ חי', נשמה, רוח ונפש (החמשה שמות שנקראו לה¹¹⁸) - עד בגוף הגשמי, בענינים הגשמיים דבני".

ועד יתירה מזו - הגילוי דיחידה הכללית של כל הדורות - משיח צדקנו¹¹⁹, נשיא כל הנשיאים [ולהעיר מהידוע ש"נשיא" הוא ר"ת "ניצוצו של יעקב אבינו"¹²⁰ (שהי' כולל כל נשמות ישראל¹²¹)],

עונג שבת, ואכילת משמנים ושתיית ממתקים בר"ה.

(111) ויצא ל, כד.

(112) וירא כא, ו.

(113) יומא רפ"ג.

(114) ירושלמי יומא פ"ג ה"א.

(115) שערי תשובה (לאדהאמ"צ) ח"א שער התפלה ד"ה פדה

בשלום פ"ב (נו, ג-ד).

(116) ראה סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 197 ואילך. וש"נ.

(117) ראה לקו"ד ח"ג תקי, סע"ב.

(118) ב"ר פ"ט, ד (בשינוי סדר).

(119) ראה רמ"ז לוח"ג רס, ב. ועוד.

(120) קהלת יעקב מע' רבי.

(121) אגה"ק ס"ז. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1051 הערה 18, שזהו הטעם שנאמר דוקא ניצוצו של יעקב אבינו, מפני היתרון שבו לגבי אברהם ויצחק.

(122) הגמ"י לרמב"ם ה' תשובה פ"ג ה"ג (אות א') בשם הרמב"ן (בשער הגמול), הובא בלקו"ת דרושים לר"ה נט ב.

(123) ובפרט שבאים משנת ה'תש"ג, ר"ת ה' תהא שנת נסים, ונכנסנו לשנת ה'תנש"א, ר"ת ה' תהא שנת אראנו נפלאות, היינו שהנסים והנפלאות הם באופן ד"אראנו" (ולא באופן דאין בעל הנס מכיר בנסו - ראה נדה לא, א), שע"ז אפשר ליהנות ולהתענג מהנס, ולנצלו כדבעי.

בס"ד. שיחת יום ב' דראש השנה ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

א. [כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה וציווה שכל הקהל יטלו ידיהם].

כ"ק מורי וחמי אדמו"ר סיפר¹, שאצל כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק נערכה פעם סעודה בערב קודם זמן תפלת ערבית, ושם הי' נוכח גם ר' הלל מפאריטש. ר' הלל הי' מדקדק מאד בכל ענייניו, ולכן, מבלי הבט על כך שהי' בנוכחות הצמח-צדק, לא התחשב בזה ("איינס צום צווייטן איז ניט געווען נוגע"), וחפשו טעמים להתיר סעודה בזמן כזה. ואמר, שישנם שלשה טעמים להתיר: טעם הראשון – אמר ר' הלל – כדאיתא בגמרא² "רבים מדכרי אהדדי", וקודם שהמשיך לומר שני טעמים האחרים, הפסיקו הצמח-צדק ואמר, שטעם זה בלבד גם כן מספיק.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: ישנם פה כאלה שנמצאים בתנועה של "מרה-שחורה" ("מרה-שחורה-ניקעס"), מפני שסעודה זו נערכת בערב שבת³, והשעה כבר מאוחרת.

אמנם, כיון שאצל הצמח-צדק נערכה סעודה בשעה מאוחרת כו', ומסתמא התוועדו בעת הסעודה ואמרו "לחיים" – הנה על יסוד דברי הגמרא "רבים מדכרי אהדדי", ודברי הצמח-צדק הנ"ל שזהו טעם מספיק להתיר סעודה – יאמרו עתה "לחיים".

ב. (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף ואמר: אודות תפלה בצבור, היינו בקשה של ציבור, איתא בגמרא⁴ "שאינן הקב"ה מואס בתפלתן של רבים, שנאמר⁵ הן א-ל כביר ולא ימאס", והיינו, שבודאי מתמלאת התפלה והבקשה.

ועניין זה מודגש יותר בעשרת ימי תשובה – כדאיתא בגמרא⁶ "התם (דרשו ה' בהמצאו") ביחיד, הכא (בכלל) קראנו אליו"⁸) בציבור, ביחיד אימת (מצוי לו דכתיב בהמצאו). . אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים", והיינו, שבכל השנה כולה רק בתפלת ציבור בטוחים שהתפלה מתקבלת, ואילו בעשרת ימי תשובה הנה גם תפלת היחיד מתקבלת בוודאות.

ונמצא, שעכשיו ישנן שתי המעלות, הן תפלת ציבור והן תפלה בעשרת ימי תשובה (כי ראש השנה הוא בכלל עשרת ימי תשובה⁹), ואם כן וודאי הדבר שהקב"ה ימלא את כל הבקשות שמבקשים בזמן זה.

וכיוון שבראש השנה "צריך לדקדק ולפרט היטב תפלתו"¹⁰, "בעניין שלא יהא שום ספק בבקשותינו"¹¹, לכן צריכים לפרש גם את ה"לחיים" – שיהי' הן בבני, הן בחיי, והן במזוני רויחי, פרנסה בהרחבה, שתבוא בנקל, בלי העלמות והסתרים, ותנוצל עבור עניינים בריאים ועניינים משמחים, וכל זה יומשך למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה בעיני בשר, לכל אחד ואחת ככל המצטרך לו, ובמוחש ממש.

* * *

ג. כ"ק אדמו"ר שליט"א ציווה לנגן ניגון ה"בינוני", ואמר: בלי אריכות. יש לנגן כל בכות הניגון, אבל בלי אריכות בזמן, בבחינת "מועט המחזיק את המרוכה"¹². ואחרי כן ציווה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן (כבא הרביעית פעם אחת).

כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכת המזון על הכוס, ואחרי כן נתן בידו הק' לכל הנאספים מ"כוס של ברכה".

אחרי כן ציווה לנגן ניגון הבעל שם טוב (ג' תנועות), והניגון "אני מאמין".

אחרי כן ציווה לנגן "א לויבאוויטשער ניגון", ואמר מאמר דיבור המתחיל זה היום תחילת מעשיך.

* * *

ד. קביעות שנה זו היא באופן שמראש השנה נכנסים מיד לשבת תשובה.

ויש לבאר את המעלה דשבת תשובה לגבי שאר עשרת ימי תשובה (שבהם הקב"ה הוא "בהמצאו" . בהיותו קרוב),

(7) ישעי' נה, ו.

(8) ואתחנן ד, ז.

(9) ראה גם לקוטי שיחות חלק כ"ט ע' 203. וש"נ.

(10) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים סימן תקפ"ב סעיף ז.

(11) שם סימן תקצ"א סעיף י"ב.

(12) ראה בראשית רבה פרשה ה, ז. ועוד.

(1) ראה "רשימות" חוברת נו ס"ע 12 ואילך. ספר השיחות תש"א

סוף עמוד 119 ואילך.

(2) שבת קמז, ב.

(3) בשנה זו חל יום ב' דראש השנה בערב שבת (המו"ל).

(4) ברכות ה, ריש עמוד א.

(5) איוב לו, ה.

(6) ראש השנה יח, א (ובפירוש רש"י). וש"נ.

כולל גם לגבי ראש השנה שהוא אחד מעשרת ימי תשובה (שהרי המספר עשרת ימי תשובה הוא יחד עם שני ימי ראש השנה ויום הכיפורים) – דכשם שגדלה מעלת השבת על ימי החול, כך גדלה מעלת שבת תשובה על שאר הימים דשבוע זה (השבוע דעשרת ימי תשובה).

ההפרש בין ראש השנה לשבת הוא – שבראש השנה היא עליית האורות בלבד, ואילו בשבת היא עליית האורות עם כלים (כמו שנתבאר לעיל בהמאמר¹³). ועניינו בעבודה הוא ההפרש שבין עבודה שמצד הנשמה ועבודה שמצד הגוף, והיינו, שראש השנה שבו היא עליית האורות, עניינו הוא עבודה שמצד הנשמה, ושבת שבו היא עליית הכלים, ענינו הוא עבודה שמצד הגוף.

עבודה שמצד הנשמה פירושה, שהגם שהנשמה עולה, מכל מקום, נשאר הגוף על עמדו, היינו, או שאינו עולה כלל, או שגם כאשר עולה, אין עלייתו בערך לעליית הנשמה; מה שאין כן עבודה שמצד הגוף פירושה, שהגוף עולה באותה המדרגה שבה עולה הנשמה.

וזהו שבשבת היא עליית הכלים, שעניינו בעבודה הוא העבודה שמצד הגוף – לפי שבשבת היא עליית כל העולמות¹⁴, גם עולם הזה, וכידוע¹⁵ שבימי החול חיות העולם הוא מעולם העשי', ובשבת עולה למעלה יותר – בחוץ לארץ עד עולם היצירה, ובארץ ישראל עד עולם הבריאה, ועלי' זו פועלת זיכוך גם בגשמיות העולם, שלכן אמרו רבותינו ז"ל¹⁶ "פרש שבתכם לא קאמר". ואם שבת פועלת זיכוך ועלי' בכללות העולם, כל שכן וקל וחומר שפועלת זיכוך ועלי' בגופו ונפשו הבהמית של איש ישראל. וזהו ענין עליית הכלים ביום השבת – העבודה שמצד הגוף.

ועל דרך זה היא גם מעלת שבת תשובה על שאר עשרת ימי תשובה (כמעלת כל שבת על ימות החול) – שבשבת תשובה נעשה זיכוך ועליית הגוף וגשמיות העולם לאותה מדרגת העלי' של עשרת ימי תשובה (שאו הקב"ה הוא "בהמצאו . . בהיותו קרוב"), מה שאין כן בימי החול דעשרת ימי תשובה העלי' היא רק להנשמה.

ה. ומעלה יתירה בקביעות שנה זו, ששבת תשובה חל תיכף לאחרי ראש השנה, בלי הפסק של ימות חול בינתיים:

ישנם שני אופנים בעבודת התשובה¹⁷: א) תשובה על חטאים ועוונות, ב) תשובה בקדושה גופא, היינו לשוב ולעלות ממדרגה למדרגה נעלית יותר ("פון גוט צו בעסער"). ועל דרך שמצינו בענין הטבילה¹⁸, שיש טבילה מטומאה לטהרה, ויש טבילה בטהרה גופא, כדי להגיע למדרגה נעלית ביותר בטהרה, וכמו חמש טבילות של כהן גדול ביום הכיפורים¹⁹.

ובנדון דידן: התשובה דראש השנה יש בה גם תשובה על חטאים ועוונות, כמו שכתב הרמב"ם²⁰ לענין תקיעת שופר דראש השנה: "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזרת הכתוב, רמז יש בו כלומר עורו ישנים וכו'" (כפי שמבאר בפרטיות בג' הלשונות²¹). אבל התשובה דשבת תשובה – כשבאה תיכף לאחרי ראש השנה הרי זו תשובה בקדושה גופא, דכיוון שאין שום הפסק של ימות החול בינתיים, הרי לא שייך ענין התשובה על חטאים.

וכיוון שבשבת היא העלי' גם בגשמיות העולם (כנ"ל), נמצא, שבשבת תשובה הבאה תיכף אחרי ראש השנה, גם העלי' של גשמיות העולם היא למדרגת התשובה שבקדושה גופא, שהיא מדרגה נעלית ביותר.

וזהו גם מה שנאמר בהפטרות שבת תשובה "שובה ישראל עד הוי' אלוקיך"²², ופירש כ"ק מורי וחמי אדמו"ר²³ בשם אדמו"ר הזקן, ששיעור התשובה הוא, עד ש"הוי" יהי' "אלקיך" – כוחך וחיותך, ובשם הוי' גופא – מדרגה היותר נעלית שבו, שהוא הוי' שאין לו נקודות ואין לו פירוש, הוי' שבצמות²⁴ – הנה שם הוי' זה יהי' "כחך וחיותך", והיינו, שתהי' התגלות הצמות למטה, ויהי' נראה לנשמה בגוף, ובעיני בשר.

(כאשר כ"ק אדמו"ר שליט"א חזר להיכלו, רקדו אנ"ש, וכ"ק אדמו"ר שליט"א הסתכל עליהם דרך החלון משך זמן רב).

(20) הלכות תשובה פרק ג הלכה ד.

(21) ראה המשך תרס"ו ע' ב. ועוד.

(22) הושע יד, ב.

(23) ריש דיבור המתחיל שובה ישראל תש"ד (ספר המאמרים תש"ד ע' 15).

(24) ראה אור התורה ואתחנן ע' שעט ואילך. דיבור המתחיל שויתי

ה' תש"כ (ספר המאמרים תש"כ ע' 128 ואילך. צוואת הריב"ש (הוצאת תשנ"ח) בהוספות ע' קג ואילך). וש"נ.

(13) פרק ג.

(14) ראה לקוטי תורה בהר מא, א. ובכמה מקומות.

(15) ראה תורה אור לך לך יג, א. ספר המאמרים תש"ג ע' 38. ועוד.

(16) זוהר חלק ב פה, ב. וראה תורה אור ריש פרשת חיי שרה.

ובכמה מקומות.

(17) ראה לקוטי תורה דרושי ראש השנה ס, ד ואילך. ובכמה

מקומות.

(18) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חלק ט ע' 170. וש"נ.

(19) יומא ל, א (במשנה). וש"נ.

לקוטי שיחות ראש השנה כרך ד'

מתורגם ללשון הקודש

קבלת מלכותו יתברך.

כלומר, על ידי העבודה העצמית של ראש השנה: "שתמליכוני עליכם", "לוקחים" את עצמותו ית' עצמו, הנעלה מכל הגילויים: קיום המצוות (גזירות) מגיע עד לרצון העליון כפי שהוא בא למטה בגילוי, שכן המצוות הן רצונו יתברך; עבודת התשובה, המתקנת גם את מה שעשה האדם היפך הרצון, מגיעה לדרגה נעלית יותר מהרצון - אבל עדיין במדרגה שיש לה שייכות עם בחינת הרצון⁸ - גילויים (שכן באותה דרגה ששם אין כל שייכות לרצון - אין בה תפיסת מקום גם לעבודת התשובה על היפך הרצון); אבל עבודת "שתמליכוני עליכם", "מגיעה עד עצמותו ית' עצמו כפי שהוא למעלה מכל הגילויים⁹.

בזאת תובן גם רוממותן של נשמות ישראל, ש"מגיעות" אל עצמותו ית' עצמו, שלכן הן יכולות לעורר אצל הקב"ה עצמו את הרצון להיות מלך. אבל בכדי להגיע אל עצמותו ית' ממש נדרש ביטול פנימי שמצד עצם הנשמה¹⁰, המתבטא בהכרתה - הבקשה "מלוך על העולם כולו וכו'".

ג. שם שנקרא כך בתורה, אינו שם הסכמי (שם שהוסכם בצורה סתמית), אלא מבטא את החיות (המהות) של הדבר הנקרא בשם זה¹¹. בשם "ראש השנה" נרמזים¹² הענינים האמורים. "ראש" מכיל בתוכו א) את המהות והיתרון של הראש מצד עצמו, למעלה מכל האברים, ב) בו כלולה חיות כל האברים, ג) הראש מנהיג את כל האברים גם לאחר שהחיות נמשכת בהם. כך הוא גם בראש השנה: א) העבודה של ראש השנה מצד עצמו - "שתמליכוני עליכם", "מגיעה" עד לעצמותו ית', כנ"ל - היא בדרגה נעלית מלהיות בערך לעבודה של כל ימי השנה, ב) עבודת התשובה של ראש השנה, יש לה ערך

א. על הפסוק¹ "דרשו הוי' בהמצאו", אומרים רז"ל² "אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליוה"כ". בלשון רז"ל זה ישנם לכאורה שני ענינים הפכיים: מהלשון "שבין ראש השנה ליום הכיפורים" משמע שראש השנה ויום כיפור אינם נכללים בעשרה ימים³, ואילו מכך שהגמרא אומרת "אלו עשרה ימים", מוכח שגם ראש השנה ויום כיפור נכללים בחשבון העשרה ימים, שכן בין ראש השנה ויום הכיפורים ישנם שבעה ימים בלבד.

הכרחי אפוא לומר, שבראש השנה ויום כיפור ישנם שני ענינים: ענינם העצמי, שאינו ענין התשובה, וענין התשובה שבהם, שבגללו הם נכללים בעשרת ימי תשובה. והסדר הוא, שתחילה צריכה להיות העבודה מחמת הענין העצמי של ראש השנה ואחר כך - עבודת התשובה של ראש השנה. לכן נאמר הלשון "עשרה ימים שבין ר"ה כו'", משום שעבודת התשובה של ראש השנה - שבגללה נכלל ראש השנה בחשבון של עשרת ימי תשובה - באה לאחר העבודה של ראש השנה מצד עצמו⁴.

ב. מצות התשובה היא נעלית מכל המצוות. לכן מועילה התשובה לתקן את כל הפגמים של יתר המצוות, מכיוון והיא "מגעת" למעלה ממקום אליו "מגיעים" כל המצוות⁵. ומכיון ואמרנו, שענין התשובה (שבראש השנה) בא רק לאחר הענין העצמי שבראש השנה, מובן, אפוא, שענין ראש השנה שמצד עצמו הוא נעלה עוד יותר מענין התשובה שבו.

במה מתבטאת העבודה של ראש השנה שמצד עצמו - "אמרו לפני כו' מלכיות כדי שתמליכוני עליכם"⁶. מובן, שכל עוד ולא קבלו על עצמם את מלכותו יתברך, לא שייך כלל עבודת המצוות. (וכמארמ⁷): "קבלו מלכותי ואחר כך קבלו גזירותי". הרי שגם עבודת התשובה, שענינה הוא לתקן את מה שלא קיימו את גזירת המלך, שייכת רק לאחר

(1) ישע' נה, ו.

(2) ר"ה יח, א.

(3) ראה בנדר"ו תענית ה, רע"א. בהנסמן בשד"ח כללים ב, עב.

(4) וכן ביו"כ - ב' ענינים: ענינו העצמי ובחי' התשובה שבו, ומהות העצמי דיו"כ הוא החותם של כל עשייתו. כמו שמבואר לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 130.

(5) לקו"ת אחרי כו, ג. דרמ"צ מצות יודי ותשובה. - וי"ל שמשמע זה לא מנה הרמב"ם תשובה במנין תרי"ג מצות, כי היא נעלית מהם וכוללת אותם, וציונים הכוללים אינם נמנים במנין המצוות (ספר המצוות שרש ד).

- ואין להקשות דרמ"מ תכנס במנין המצות לפי שיש בו "מעשה מיוחד" (ראה בלקו"ש ח"ד [המתורגם] בהוספות ע' 330 הערה 26) דתשובה, כי בתשובה יש ב' ענינים: א) ענין העיקרי שבה - קבלת קיום התומ"צ להבא, וזהו ע"ד הציווי "קדושים תהיו" (ב) חרטה על העבר וזהו ע"ד הציווי

"וערפכם לא תקשו עוד". וב' ציונים אלו - "קדושים גו' וערפכם גו'" - הם ציונים כוללים (סהמ"צ שם). והחידוש מיוחד שבתשובה הוא רק ענין היודי דברים (שהוא "מעשה מיוחד") ונמנה במנין המצות (סהמ"צ מ"ע עג). - וראה בארוכה לקו"ש חלק ל"ח עמ' 18 ואילך.

(6) ר"ה טז, א. לד, ב.

(7) ע"פ מכילתא שמות כ, ג. תר"כ אחרי פ"א. יל"ש שמות שם.

(8) שלכן איתא הל' בזה שמגעת "בענומק הרצון", "בבעל הרצון" (עיין המשך ר"ה תרצ"א).

(9) ראה בארוכה המשך ר"ה תש"ג. ועוד.

(10) וכשמתגלית עצם הנשמה היא ממשכת את העצמות או שנעשית כלי (ראה סד"ה מי א-ל-סו"ב ס' תרכ"ו) להעצמות שמושרשת בו.

(11) תניא ח"ב, פ"א.

(12) לקו"ת תבוא מא, ג. עטרת ראש בתחילתו.

התשובה היא למעלה מהמצוות והיא רק מרומזת בשופר¹⁸.

- וזאת הרמב"ם גם מדייק בלשונו: "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב", למרות שתקיעת שופר היא גזירה, מצוה, בכל זאת "רמז יש בו", מרומז בו ענין נוסף שהוא למעלה מהמצוה עצמה (כשם שכל רמז מורה על דבר שהוא למעלה מלהתלבש באותיות; ומסוגל להתבטא רק על-ידי רמז) וזוהי בחינת התשובה -

ג) ה"תמליכוני עליכם" שנפעל על ידי תקיעת שופר, ענין זה הינו נעלה לגמרי ממצות שופר, ואינו יכול להתבטא אפילו באופן של רמז - שכן גם "רמז" הוא תנועה של גילוי, ואילו "תמליכוני" הוא התבטלות העצמית שבעצם הנשמה¹⁹.

ה. לפי זה גם תוכן השייכות של הפסוק "יבחר לנו את נחלתנו גו'" (לפרק "למנצח לבני קרח" הנאמר לפני תקיעת שופר).

בחירה אמיתית, משמעותה שהבחירה אינה באה בגלל שום סיבות וטעמים צדדיים, אלא רק מחמת הבחירה חפשית של הבורח, שכן כשישנה סיבה שבגללה הוא בוחר, הרי הסיבה מכריחה אותו לבחור ואין זו בחירה חפשית²⁰. לפי זה צריך להבין: איך אפשר לחבר את "יבחר לנו את נחלתנו גו'" עם העבודה של תקיעת שופר - מאחר שה"יבחר" בא בגלל העבודה של תקיעת שופר הרי לכאורה אין זה בחירה חפשית?

אולם לאור הביאור דלעיל, הדבר מובן: העבודה של "מצוה" ו"תשובה" שבשופר, אינן מגיעות אל עצמותו ית', מקום הבחירה החפשית, הן ממשיכות גילויים בלבד - אתערותא דלעילא הבאה על ידי ובגלל אתערותא דלתתא - דוקא הביטול העצמי של עצם הנשמה שבשופר - "תמליכוני" - "מגיע" עד עצמותו ית', שם בני ישראל הם דבר אחד עם הקב"ה והוא בוחר בהם מצד עצמו בבחירתו

וקשר עם המצוות (הגזירות), אבל היא נעלית מהן והיא ככלל הכולל את כולם, ג) ההשפעה של ההחלטה הטובה שבראש השנה, על קיום המצוות של כל השנה - היא כמו הראש שמנהיג את האברים.

ד. על ראש השנה נאמר¹³: "מצות היום בשופר". לפי האמור מובן, ששלשת העבודות של ראש השנה - "שתמליכוני עליכם", תשובה וקיום המצוות - ישנם במצות היום - בשופר¹⁴, והדבר (ככל הענינים שבפנימיות התורה) נרמז גם בנגלה.

הרמב"ם בהלכות תשובה אומר¹⁵: "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כו' וחזרו בתשובה". צריך להבין, מדוע קבע הרמב"ם ענין זה של תקיעת שופר בהלכות תשובה ולא בהלכות שופר? אף אמנם מדובר כאן אמנם אודות תשובה, אבל מאחר שהוא רמז וטעם על תקיעת שופר, היה לו לקובעו בהלכות שופר - כפי שעשה הרמב"ם במקום אחר: הרמב"ם נותן טעם¹⁶ לטבילה במקוה, "אלא גזירת הכתוב היא כו' אף על פי כן רמז יש בדבר כו' לטהר נפשו מטומאת הנפשות כו' ודעות הרעות כו' במי הדעת טהור כו'", אבל בכל זאת אינו קובעו בהלכות תשובה אלא בהלכות מקואות, שכן זהו רמז וטעם למקוה.

גם צריך להבין: בגמרא נאמר¹⁶ "אמרו לפני כו' מלכיות כדי שתמליכוני עליכם כו' וכמה בשופר". הרי שעל ידי השופר נפעל גם התמליכוני¹⁷; מדוע, אם כן, אין הרמב"ם מביא בשופר גם את ענין "תמליכוני"?

לאור האמור לעיל (אודות שלושת הענינים ב"ראש" ובראש השנה) אפשר לבאר כי גם בשופר ישנם שלשה ענינים: א) מצות תקיעת שופר על כל פרטי דיניה, את זאת מונה הרמב"ם בין תרי"ג המצוות וקובעו בהלכות שופר.

ב) בחינת התשובה הקיימת ברמז בתקיעת שופר, שהיא למעלה מן המצוות - ולכן קבע הרמב"ם ענין זה שבשופר בהלכות תשובה ולא בהלכות שופר, שכן בהלכות שופר הוא דן רק אודות מצות השופר ופרטי דיניה, ואילו

(13) ר"ה כז, א.

(14) ובוה יובן מה שמבואר בד"ה בחכמה יבנה בית לאדה"ז (נדפס תשכ"ב. וראה גם במאמרים שנסמנו שם) הטעם שצריך לומר פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות כי "כדי שיהי' בחי' קיום לדבר בבחי' חותם א"ז אלא עפ"י התורה דוקא". ולכאורה א"מ למה א"צ להביא ראי' מן התורה על ההמשכות שבכל המצוות, ורק על ההמשכה שבשופר.

- והענין, צורך החותם הוא רק כשהמשכה היא מבחי' שלמעלה לגמרי מהשתלשלות (כבחי' התשובה ומכ"ש בחי' שתמליכוני).

ובוה יובן מ"ש בהמאמר שם: "כמו שגם בסודות ורוזין דאורייתא שבזוהר הקדוש אנו רואים שלא יסמך בעל המאמר בלתי שייביא ראייה ברורה לדבריו באיזה פסוק מן התורה או מן הנביאים כי בלתי זה אין למאמרו וסודו קיום כלל ודל"ל". שבסודות ורוזין דאורייתא, הבחי' שבתורה שלמעלה מהשתל' - הצורך להביא ראי' מפסוק.

(15) פ"ג, ה"ד.

(16) סוף הלכות מקואות. - וכנראה שטעות הדפוס שם וצ"ל במי הדעת הטהור טהור.

(17) כפשט הל', וכ"מ מכוונת תק"ש, וכ"כ בלקו"ת דרושי ר"ה נו, ד. ובכ"מ בדא"ח כפ"י. ועדמשי"ג מ"א א. ומשי"כ בתוספתא ר"ה (פ"א, יא), הוא עוד ענין בשופר. ועד"ז בעוד מדדו"ל בוה. וראה דברי רס"ג (הובא בלקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 339).

(18) משא"כ הרמז שמטבילה כו' אף שענינו לתקן הפגמים כו' מ"מ הו"ע תיקון פרטי "לטהר נפשו כו' מדיעות הרעות כו' במי הדעת הטהור", ולכן שייך זה להלכות מקואות.

(19) רמזו בחינה זו בשופר הוא המיצר שבו - לא מיצר דעוונות, כ"א זה שהוא "עם" ולא במרחב בעצמות ששם מושרש. ולכן זה נוגע בהעצמות (עין ד"ה שה"מ תש"ג בסופו. המשך ר"ה תרצ"ה בסופו).

(20) ראה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 290 וע' 324 ואילך.

שהמשכה זו תהיה כפי רצונו ית', ורצונו ודאי שהוא טוב (ככתוב "באור פני מלך" שם מצוי רק "חיים"), וטוב בגשמיות (כידוע²² שעצמותו ית' קשור כביכול עם הגשמיות), שיומשך מעצמותו ית' כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה. (מושיחת ר"ה ושמחת בית השואבה תשכ"ג)

החפשית - ולא שתקיעת שופר היא סיבה הפועלת ומעוררת את ה"יבחר"²¹.

ו. לגבי עצמותו ית' הרי אין כל הגבלות ח"ו. ומאחר וההמשכה, הנמשכת בראש השנה כתוצאה מתקיעת שופר, היא מעצמותו ית', בהמשכה זו לא שייך כל חשבונות ואין שם כל הגבלות מחמת סדר השתלשלות - הרי ודאי

(22) ראה תורת שלום ע' 12 וע' 120.

(21) ראה ד"ה יבחר לנו תש"ג סעיף יד: "דהמשכת הרצון משם אינו ענין הכרחי כלל מאחר שהוא מצד העצמות ממש בלי שום התעוררות כלל".

יום ראשון כ"ז אלול

שיש לה קץ וגבול, **שְׁחִיא בְּחִינַת "קץ" וְתַכְלִית וְצִמְצוּם בְּנִזְכָּר לְעֵיל**, – שהאור המאיר בגן עדן הוא מבחינת "ממלא כל עלמין", שהוא אור מוגבל ומצומצם. ב"לקוטי לוי יצחק" להרה"ג ר' לוי יצחק שניאורסאהן, אביו של, כ"ק רבינו, מפרש שלשת הענינים של "קץ",

"תכלית" ו"צמצום", שהם בשלשת בחינות האור המאיר בגן עדן, וכן מסביר מדוע המלה "קץ" כתובה בפירוש בפסוק, "לכל תכלה ראיתי קץ", ולא הענין של "תכלית" ו"צמצום". ו"לכל תכלה" – לכל סוגי הגעגועים וכלות הנפש, כיוון שמדובר כאן אודות כלות הנפש והגעגועים שבגן עדן דוקא – מדוע, איפוא, הוא אמר "לכל תכלה"? – הוא לפי שיש **בְּמָה וְכִמָּה מַעֲלוֹת**

וּמְדַרְגָּוֹת בְּגֵן עֵדֶן וְהַמַּעֲלָה מִזֶּה עַד רֵוֵחַ הַמַּעֲלוֹת, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּלִקוּטֵי הַש"ס מְהַר"י וְל' בְּפִרְוֵשׁ מֵאִמֵר רִבְוֹתִינוּ וְזָרוּנוֹם לְכַרְכָּה⁴²: "תְּלַמִּידֵי הַכְּמִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה כו", – לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, מפרש האריז"ל, שהכוונה היא, **שְׁעוּלוֹם תְּמִיד מְמַדְרִיגָה לְמַדְרִיגָה בְּהַשְׁגַת הַתּוֹרָה שְׂאֵין לָהּ סוּף כו**, – ואין להם מנוחה לעמוד במדריגה אחת, אלא הם עולים תמיד ממדריגה למדריגה, **עַד אַחַר הַתְּחִיָּה שְׂיִהְיֶה לָהֶם – אֵין מְנוּחָה כו**: – כמו אחרי זמן התחייה הנקרא "יום שכולו שבת ומנוחה"⁴³, שכן, יתגלה אז אור מעצמות "אין סוף" ברוך הוא, שאין בו שום התחלקות של מדריגות, הרי שלא שייך אז שום עליה ממדריגה למדריגה, אלא זה ענין של מנוחה ועונג מעצמות "אור אין סוף" ברוך הוא.

להלן, חוזר רבנו הזקן לפרש הפסוק "רחבה מצותך מאד", שלעיל פירש המלה "מצותך" שהכוונה היא למצות הצדקה הנקראת "מצותך" (המצוה שלך), המצוה של הקדוש ברוך הוא. כעת יפרש המלה "רחבה" שמצות הצדקה היא כלי ושטח רחב, שתוכל להתלבש בה ההתגלות של

"אור אין סוף" שתהיה בזמן התחייה. ובלשון רבינו הזקן: **וְזֶהוּ "רְחֵבָה מְצוּתְךָ מְאֹד", הִיא מְצוֹת הַצְדָקָה, שְׁחִיא בְּלִי וְשִׁטַּח רָחֵב מְאֹד, לְהַתְלַבֵּשׁ בָּהּ הָאֵרֶת – וְהַתְגַּלוֹת, אִזְרֵי אֵין-סוּף פְּרוּדֵי-הוּא (וְכִמוֹ שְׂפָתוֹב: – בְּפִיט רֹאשׁ הַשָּׁנָה: "לְבוֹשׁוּ צְדָקָה"), – שצדקה היא לבוש לקבלת "אור אין סוף" ברוך הוא, אֲשֶׁר יֵאִיר לְעֵתִיד בְּחִינַת בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית בְּחֶסֶד חָנֵם – של הקדוש ברוך**

הוא, **בְּ"אֵתְעוֹרָתָא דְלִתְתָּא"** – על ידי עבודת האדם למטה בענין חסד וצדקה, זו, **תְּנַקְרָא "דְרֵךְ ח"**. – וכנזכר לעיל (בתחילת האגרת) שלמרות שישנה התעוררות מלמטה על ידי עבודת הצדקה – בכל זאת זה "חסד חנם", שכן, לאמיתו של דבר התעוררות האדם מלמטה אינה בערך כלל שהיא תעורר התעוררות כזו למעלה של התגלות אלקית בלתי מוגבלת כזו, אלא זה חסד חנם, והצדקה היא כלי בלבד לקבלת חסד זה והתגלות זו. **וְזֶהוּ לְשׁוֹן "מְאֹד" – "רְחֵבָה מְצוּתְךָ מְאֹד", שְׁחִיא בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית. – שְׁמִצוֹת הַצְדָקָה הִיא כְּלִי רָחֵב בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית לְקַבֵּל הַתְּגַלוֹת הָאֵלֵקִית שֶׁהִיא בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית. אֲבָל – הַתְּחַלַּת הַפְּסוּק "רְחֵבָה מְצוּתְךָ מְאֹד" הִיא: "לְכָל תַּכְלָה – רְאִיתִי קֵץ", "תַּכְלָה" – הִיא מְלִשׁוֹן "כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ" שְׂבִגֵן עֵדֶן, – הִרִי לִכְךָ רִאִיתִי קֵץ,**

יום שני כ"ז אלול

באגרת הקודש סימן ח"י מסביר רבנו הזקן שני סוגים כלליים באהבה ה' – סוג אחד של אהבה הבאה מלמעלה ואין בכוח עבודת האדם להגיע אליה, שכן היא רק ענין של מתנה מלמעלה. חו היא בחינת ומדריגת "אהבה בתענוגים" שהיא מעין עולם הבא (שם "נהנין מזיו השכינה"). כלומר, אהבה זו יש בה משום הנאה ותענוג מאלקות. סוג שני של אהבה – אהבה של צמאון ותשוקה לאלקות, אליה יש בכוח האדם להגיע על ידי עבודתו והתבוננותו. שייכות אגרת הקודש זו לאגרת הקודמת (סימן יז), ובמילא מה היא מוסיפה בעבודה בפועל בכלל ולגבי ענין הצדקה במיוחד – יכול להיות שהיא: הרי באגרת הקודש הקודמת בא ליד ביטוי המעלה הנעלית של עבודת הצדקה,

יח. כבר הזכר לעיל כמה וכמה פעמים, שהאגרות קודש (ש"בני הגאון המחבר" קבעו ב"אגרת הקודש" כחלק מספרי ה"תניא") נכתבו רובן ככולם כעניני התעוררות לעבודה בפועל¹ ובמיוחד בענין הצדקה בהקשר ל"כולל חב"ד", להחזיק בעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל. בהתאם לכך הרי אגרת שלמראית עין לא נראה שמדובר בה אודות ענין של עבודה בפועל או של צדקה, ראוי להשתדל למצוא את הקשר שבין הענין אודותו מדובר באגרת הקודש לעבודה בפועל בכלל ולצדקה בפרט, ואם הדבר אפשרי – גם את ההמשך של אותה אגרת קודש למה שדובר באגרת הקודמת, ואשר לכן קבעו בני הגאון המחבר אגרת זו אחרי האגרת שלפניה?²

42. סוף ברכות. 43. סוף מסכת תמיד. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ז'כ'ל' הסכמת הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע: להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי נסדרו לא ע"פ סדר הזמן שנכתבו כ"א ע"פ סדר הענינים (סה"ש תש"ה ע' 110)".

לפעמים גם לבנימין (לבינונים), אלא באופן של "הטמין", שהוא עצמו אינו יודע מכך; וכפי שרבונו הזקן אומר בפרק י"ד בחלקו הראשון של ספר ה"תניא", שגם על העבודה של "שמחו צדיקים בה"¹⁰, צריכה להיות השתדלות, שכן יכול להיות שזה יהיה אצלו באופן של "עיבור" של נשמת צדיק. כך, שגם

האהבה של "אהבה בתענוגים" שהיא מעין ההתגלות של עולם הבא ושל זמן התחייה – יכול להיות שתהיה ביהודי התגלות מעין זו על ידי אופן של שלמות בקיום המצוות, שהוא מקיים מצוות בחיות של אהבת ה'.

פְּתִיבָה: – כתוב¹¹: "מֵה יִפִּית וּמֵה נְעִמָה, אֲהַבָה פְּתַעְנִיגִים"¹². – מֵה יִפִּית וּמֵה נְעִמָה לְהַתְחַבֵּר אֶתְךָ עַל יְדֵי "אֲהַבָה בְּתַעְנוּגִים", עַל יְדֵי אֲהַבָה שִׁישׁ בַּה מִשׁוּם הַנָּאָה וְתַעְנוּג דְּבִבְיָקוּת שֶׁל הָאֲהַבָה, שֶׁלֹּא בְּאוֹפֵן

שֶׁהָאֲהַבָה מַחֲפֵשׁ אֶת הַנָּאָה וְרִצְוָה לְהִיְתוּב דְּבוּק בּוּ, אֲלֵא שְׁהוּא כְּבֵר דְּבוּק בְּנֵאֲהַב וְיֵשׁ לוֹ תַעְנוּג מִזְדַּבְּרִיקוּת וּמֵהָאֲהַבָה. הִנֵּה ב' מִיָּנִי – וְסוּגֵי אֲהַבּוֹת הֵן, – בְּאֲהַבָה יִשְׁנן מִדְּרִיגוֹת מְרוּבּוֹת, אֲךָ בְּאוֹפֵן כְּלָלִי יִשְׁנֵם שְׁנֵי סוּגִים כְּלָלִיִּים: הָא' – "אֲהַבָה בְּתַעְנוּגִים", הִתְיַנּוּ שְׂמֵחַתְעִנְג עַל ה' עֲנִג נִפְלָא, בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְעִצּוּמָה, שְׂמֵחַת הַנֶּפֶשׁ וְכְלוּתָהּ, בְּמַעֲמָה פִי טוֹב ה' וְנִעִים, נְעִימוֹת עֲרִיבוֹת עַד לְהַפְלִיא, – לֹא נְעִימוֹת וְעִרְבוֹת שֶׁל הַשְּׂגָה שְׂמִיגִים, אֲלֵא בְּאוֹפֵן שֶׁל "פְּלֵא", שֶׁלֹּמַעְלָה מֵהַשְּׂגָה, מְעִין עוֹלָם הַבָּא מִמֶּשׁ, שְׁ – בְּעוֹלָם הַבָּא הֵרִי צִדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעִטְרוֹתֵיהֶם בְּרֵאשִׁיהֶם וְיִתְיַנְּנוּ בּוּ, – וּמִתַּעְנוּגִים מֵאֲלֻקוֹת, וְעַל זֶה – עַל אֹפֵן הָאֲהַבָה בְּתַעְנוּג וְשִׂמְחָה מֵאֲלֻקוֹת, פְּתִיבָה: – כְּתוּב¹³: "שְׂמַחוּ צִדִּיקִים בְּה'"; – שְׂבֻצִדִּיקִים יִשְׁנוּ אֹפֵן תַעְנוּג וְשִׂמְחָה בְּאֲלֻקוֹת, וְלֹא כֹל אֲדָם זֹכֶה לְזוֹה, וְזוֹ הִיא פְּתִיבָה "בְּהֵנָּה" – כְּהֵנִים שֶׁעֲבוּדָתָם הִיא בְּבַחֲנֵת בְּרַעְיוֹתָא דְּלִבָּא" שְׂבִיחֵר הַקְּדוּשָׁה¹⁴, – הַעֲבוּדָה בְּכֵהֵנִים הִיְתָה בְּאוֹפֵן שֶׁל "חֲשֵׁא", שֶׁלֹּא בְּשִׁיר וְרִצּוֹא שֶׁל כּוֹסֵף וְתִשׁוּקָה וְכִלְיוֹן כְּפִי שׁוּה הִיְהִי אֲצֵל הַלְיוּם, הָאוֹפֵן שֶׁל חֲשֵׁא וְרִעְוֵתָא דְּלִבָּא" הוּא רִצּוֹן עֲצָמִי שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַלֵב, וְעַל זֶה נֶאֱמָר¹⁵: "עֲבוּדָת מִתְּנָה וְגו' – אֲתָן אֶת כְּהֵנְתָם – שְׂבַחֲנֵת הַכְּהוֹנָה ("אֲהַבָה בְּתַעְנוּגִים") הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל מִתְנָה מִלְמַעְלָה, וְהַזֶּה הַקְּרָב וְגו'"¹⁶. – לְאוֹפֵן זֶה שֶׁל עֲבוּדָה, זֶה לִגְבִיּוֹ הַיִּפְךָ הַחַיִּים, שְׂכָן, אִין הוּא שִׁיךְ לְזוֹה, כִּי אִין דְּרָךְ לְהַשְׁיִיגָה עַל יְדֵי יְגִיעַת בְּשָׂר, כְּמוֹ הַיְרָאָה, שְׂשׂוּאֲלִין עֲלֵיהָ: "יְגִיעַת בְּרַאָה", וְ"אוֹי לְבָשָׂר שְׂלֵא נְתִינֵע בְּרַאָה", – לְהִגִּיעַ לְ"יְרֵאָה", כְּמוֹ שְׂפִתּוֹב בְּרֵאשִׁית חֲכְמָה¹⁷, וְכִתְיִב בְּרַאָה: – לִגְבִי "יְרֵאָה" כְּתוּב¹⁸: "אִם תִּבְקֶשְׁנָה כְּכֶסֶף וְגו'", – וְכִמְטוּמִינִים תַּחֲפִשְׁנָה אוֹ תִבְיָן יְרֵאָת ה' מְלִמְד שְׂצַרִּיכָה – ה' יְרֵאָה", יְגִיעָה רַבָּה וְעִצּוּמָה

שְׂבַעֲשִׁית מִצוֹת צְדָקָה, יֵשׁ בְּאֵמַת לְאֵדָם הַעוֹשָׂה, בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה, גַם מִגֵּן עַד וְגַם מְעוֹלָם הַבָּא. מִזְמֵן תַּחֲיִיָּה (שְׂכָן, בְּגֵן עַד יִתְגַּלוּ ה' פִּירוֹת" בְּלִבְד – הָאֲרָה דְּהָאֲרָה שֶׁל מַצּוּוָה, וּבְעוֹלָם הַבָּא (בְּזִמְן תַּחֲיִיָּה) תִּתְגַּלוּ ה' קִרְן", הַשְּׂכֵר שֶׁל הַמַּצּוּוָה עֲצָמָה). שְׂבַעֲנִין הַהֲתַגְלוֹת, שְׂהָאֵדָם "יִקְח" אוֹתוֹ בְּעִנְיָן שֶׁל הַבְּנָה

אגרת הקדש

יח כתיב מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים.

הנה ב' מיני אהבות הן הא' אהבה בתענוגים דהיינו שמתענג על ה' עונג נפלא בשמחה רבה ועצומה שמחת הנפש וכלותה במעמיה כי טוב ה' ונעים נעימות עריבות עד להפליא מעין עוה"ב ממש שנהנין בו וע"ז כתיב שמחו צדיקים בה' ולא כל אדם זוכה לזה וזו היא בחינת כהנא ברעותא דלבא שבזוה"ק וע"ז נאמר עבודת מתנה וגו' והזר הקרב וגו' כי אין דרך להשיגה ע"י יגיעת בשר כמו היראה ששואלין עליה יגעת ביראה ואוי לבשר שלא נתייגע ביראה כמ"ש בר"ה וכתיב ביראה אם תבקשנה ככסף וגו' מלמד שצריכה יגיעה רבה ועצומה כמחפש

ובאופן של השגת המדות שהוא מבין את המדות של האלקות שבמצוה –הרי זה יהיה רק בגן עדן ובעולם הבא. אך, עצם הענין יש לאדם בשעה שהוא מקיים את המצוה (שהוא מתחבר על ידי כך "מצוה" מלשון "צוותא וחיבור") עם עצמות "אין סוף" ברוך הוא, מצוה המצוה). שלכן יפה²⁵² דלכא שבזוה"ק שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא³, שעצם עשיית תשובה ומעשים טובים (שעל ידי הקדמת התשובה, המעשים של

המצוות הם – טובים ומאירים⁴) בעולם הזה טוב יותר מאשר כל הבחינות והמדרגות של עולם הבא.

אך, כל זה הוא באופן של "העלם", שאין האדם חש בכך, ואין זה בגילוי בנפשו.

באגרת הקדש זו – סימן ח"י – יסביר רבנו הזקן שני סוגים אלה באהבה, שאהבה היא הרי ענין של התגלות בנפש (הרגש הנפש באופן של התגלות). סוג אחד של אהבה ("אהבה בתענוגים") הוא התגלות שיש לה שייכות להתגלות שתהיה לעתיד לבוא בתחיית המתים, שכן כיוון שיהיה אז "צדיקים יושבים ועטרוניהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה"⁵, ההנאה והתענוג "משכר מצוה" שיתגלה אז, לכן אהבה זו היא "אהבה בתענוגים", אהבה מלווה בענין של תענוג, וכפי שהוא אכן מזכיר, שזה "מעין עולם הבא ממש שנהנין בו" (מזיו השכינה). האהבה השנייה, שהיא באופן של כוסף ותשוקה (שהוא רוצה להיות דבוק באלקות), היא התגלות ומעין הגילוי שבגן עדן, שם קיים "תכלה", כוסף ותשוקה, בקץ וגבול (כפי שהסביר באגרת הקדש הקודמת את הפסוק⁶ "לכל תכלה ראיני קץ", שלכוסף ולכליון שבגן עדן יש קץ וגבול). כך, שלא זו בלבד שיש ליהודי בשעה שהוא מקיים את המצוה, עצם ענין ההתקשרות עם הקדוש ברוך הוא (מצוה המצוה) שזה הרי באופן של העלם; אלא יכול גם שתהיה לו התגלות מכך בנפשו – גם מההתגלות שהיא מעין הגילוי שב"גן עדן", וגם (אפילו) התגלות שהיא מעין הגילוי של לעתיד לבוא בתחיית המתים.

שכן, למרות שלא כל אחד יכול להגיע ל"אהבה בתענוגים" שהיא ענין של מתנה מלמעלה – מדובר הרי בחסידות⁷ בענין "גביע הכסף" שטמן יוסף "באמתחת בנימין" ש"יוסף" זה מדרגת צדיקים, ו"בנימין" – מדרגת בינונים (ו"מדת הבינוני" היא הרי "מדת כל אדם")⁸, ר"גביע הכסף" הוא מדרגת "אהבה בתענוגים" ("כסף" מלשון "נכסף ונכספת"⁹) השייך ליוסף, הרי זה יורד

3. אבות פ"ד מ"ז. 4. לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ. 5. ברכות יז, א. 6. תהלים קיט, צו. 7. לקו"ת מסעי ד"ה לבאר ענין המסעות אות ב'. 8. לעיל ח"א ר"פ י"ד. 9. ויצא לא, ל. 10. תהלים צז, יב. 11. שיר השירים ז, ז. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לי רבים – תו"א תולדות ח, א באריכות (בקיצור בסה"מ תקס"ח לאדה"ז)". 13. ראה זח"ג קעז, ב. 14. קרח יח, ז. 15. שם. 16. צ"ע מקומו. 17. משלי ב, ד ואילך.

רוממותו של הקדוש ברוך הוא, וְ – אחרי ש – הגיע לתכלית מה שיוכל להשיג ממנה – מיראת הרוממות, לפי בחינת נשמתו – שאחד בהתאם לשורש נשמתו יכול להגיע למדרגה זו ביראה, ושני – למדרגה עליונה יותר, הרי, אם הוא כבר הגיע למדרגה

העליונה ביותר שבכוחו להגיע – אוי ממילא באה ה"אהבה בתענוגים" מלמעלה, לשכן ולהתחד עם היראה, כי "דרבנו של איש לחור כו", – על אשה¹⁸ כמו שנתפאר פלקומי אמרים. – ב"תניא" חלק ראשון, פרק

מ"ג, שאהבה נקראת "איש" ו"זכר", ויראה נקראת "אשה יראת ה"¹⁹ – כוננת מאמר רבותינו ז"ל זה: "דרכו של איש לחזור על אשה" בעבודה היא, שדרך בחינת אהבה זו היא לחזור ולהגיע היכן שישנה "יראה".

במחפש אחר אוצרות. – כנזכר בפרק מ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכמו מי שמחפש אוצר שבדאי טמון בקרקע, שאז אין הוא מתעייף בעבודת החפירה, בידעו בודאות שהאוצר נמצא במעמקי האדמה – כך על יהודי לחפש, לחפור, עד שיגיע לאוצר

של יראת שמים שנמצא בודאי ב"בינת הלב" של כל יהודי. ברם, כל האמור הוא ביחס לענין של "יראה", שאפילו לגבי המדרגה העליונה ביותר ביראה, "יראה עילאה" (עליונה), גם כן שייך להתייגע ולהשתדל להגיע אליה,

שכן, על ידי יגיעה הוא בודאי יגיע אליה. אבל אהבה רבה זו [אהבה בתענוגים], נופלת לאדם מאלוה מלמעלה בלי שיכון לה אך ורק אחר שנתייגע ביראת הרוממות והגיע לתכלית מה שיוכל להשיג ממנה לפי בחינת נשמתו אוי ממילא באה האהבה בתענוגים מלמעלה לשכון ולהתייחד עם היראה כי דרכו של איש לחזור כו' כמו"ש בלק"א. במדרגה העליונה שב"יראה", שהוא ירא מפני

אגרת הקדש

אחר אוצרות. אבל אהבה רבה זו [אהבה בתענוגים] נופלת לאדם מאלוה מלמעלה בלי שיכון לה אך ורק אחר שנתייגע ביראת הרוממות והגיע לתכלית מה שיוכל להשיג ממנה לפי בחינת נשמתו אוי ממילא באה האהבה בתענוגים מלמעלה לשכון ולהתייחד עם היראה כי דרכו של איש לחזור כו' כמו"ש בלק"א.

יום שלישי כ"ח אלול

שישנה ברשעים אחרי עשיית עבירה (כמאמר חכמינו ז"ל: "רשעים מלאים חרטה") – באה מאהבה מסותרת זו. אלא, אם כך הדבר, שיש להם אהבה זו להקדוש ברוך הוא – מדוע, איפוא, הם רשעים?

אומר על כך רבנו הזקן להלן: אך מפני שהיא מסתרת ונעלמה בבחינת גלות בגוף – הרי תקלפה יכולה לשלט עליה, וזהו רוח שטות המחטיא לאדם²⁰. – ה"רוח שטות" מכסה ומסתירה על אהבה זו, שלא יחוש שעל ידי החטא הוא מתרחק וניתק מהקדוש ברוך הוא, ועל כן, – ולכן, עבודת האדם לקונו היא, להתחזק ולהתגבר על תקלפה ככל מכלל כל. – בכל הענינים,

דהיינו, מתחלה לנרשח – ראשית דבר לגרש את הקליפה, מהגוף לגמרי, – שלא תהיה לה שום שליטה על אברי הגוף, ממה שקבה – שלא יחשוב שום ענינים שהם היפך רצון ה', שזה ענין של קליפה, דבור – שלא ידבר שום דיבורים שהם היפך רצון ה', ומעשה – שלא יעשה שום מעשים שהם היפך רצון ה', ששלושה ענינים אלה הם במח ולשון ורמ"ח אברים, – שהמוח לא יחשוב, הלשון אל תדבר והאברים לא יעשו שום ענינים של קליפה. ואחר כך יוכל גם כן להוציא ממסגר אפיר פחוק יד, – אחרי שלא ירשה לקליפה להתלבש בגופו, להישמר בענינים של סור מרע, שלא לחשוב ולא

השנית – הסוג השני היא אהבה ותאוה, שהנפש מתאוה ואוהבת והפצה לדבקה בה, לצרר – להיות קשור, בצרור החיים, וקרבת אלהים טוב לה מאד, וכו' – בקרבה אל האלקים, תחפין, – חפצה ורצונה הפנימי הוא רק להיות קרוב

אל הקדוש ברוך הוא, ורע לה מאד להתרחק ממנו ותפרד חס ושלום, להיות מחצה של פרול מהחיצונים – מהקליפות שהן היפך הקדושה, מפסקת – בינו לבין אלקות חס ושלום. – מחיצה כזו מתהווה מענינים שהם היפך רצון העליון, הרי רע הדבר במאד שיהיה כך חס ושלום. כלומר, באהבה שהוא רוצה להיות קרוב להקדוש ברוך

הוא, כלולה גם יראה, שלא להיות רחוק חס ושלום מאלקות. ב"לקוטי לוי יצחק" להרה"ג וכו' ר' לוי יצחק שניאורסאהן, אביו של, כ"ק רבינו, מסביר את הלשונות "מתאוה", "אוהבת", "חפיצה" ו"לדבקה" במדרגות שונות של הנשמה כפי שהן בארבעת העולמות: "מתאוה" – בעשיה, "אוהבת" – ביצירה, וכו'. ואהבה זו היא מסתרת בלב כלל ישראל, – של כל אחד מיישראל, אפילו ברשעים, – כפי שמוסבר בפרוטרוט בפרק י"ח וי"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שאהבה מסותרת זו ישנה גם ברשעים, וממנה – מהאהבה המסותרת, באה להם – לרשעים, התרטה. – החרטה

18. קידושין ב, ב. 19. משלי לא, א. 20. סוטה ג, א.

מתפללים לה' להיות בעווננו, להוציא ממסגר, כלומר, למרות שאהבה זו איננה ענין שעל האדם לזכות שיעניקו לו אותה מלמעלה, שכן עצם אהבה זו ישנו בכל אחד מישראל, וגילוי אהבה זו תלוי הרי בעבודתו ובהתבוננותו – בכל זאת גם על אהבה זו

מתפללים אל הקדוש ברוך הוא שיעזור להתגלותה ולהוציא אותה מההעלם אל הגילוי, ושיהיה הלב מלא ממנה לבריה, ולא תכנס צרתה בביתה – שלא תשרור בלב שום אהבה אחרת ותאווה שהן נגד האהבה להקדוש ברוך הוא, שהיא – ה"צרה" היא תאות עולם הזה, – שהתאווה היא ניגוד לאהבת ה', רק שתהיה היא – בלבד, עקרת הפית – בעלת הבית, השליטה היחידה של הלב, למשל בצרתה ולגרשה החוצה ממחשבה דבור ומעשה על כל פנים, הנם שלא יוכל לשלחה לגמרי מלבד, – שלא תהיה לו שום תאוה בלב, שכן, אהבה זו היא הרי ב"בינונים", בהם קיימת בלב התאוה של

הנפש הבהמית, אלא שלא מרשים שתעלה במחשבה דיבור ומעשה (כפי שהוסבר למעלה בפרק י"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), על כל פנים תהיה היא מסתרת בבחינת גלות ועבודת לעקרת הפית נברתה, – היא האהבה לאלקות, שבמקום שהאהבה לאלקות תהיה "אהבה מסותרת" ובבחינת גלות – תהיה התאוה של הנפש הבהמית מסותרת ובבחינת גלות, להשתמש בה – בתאוה, לדברים הברחים לה לבר, פאכילה ושתיה, – שכדי שהנפש האלקית תתקיים בגוף ותוכל לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שהאדם יאכל וישתה – הרי שישתמש ברצון הנפש הבהמית לענינים גשמיים, לבצע רצון הנפש האלקית בענינים של תורה ועבודת ה', בברכות: – כמו שכתוב²⁴: "בכל דרכיך דעהו": – בכל הדרכים שלך תדע את (ותהיה קשור אל) הקדוש ברוך הוא, כלומר, מדובר, אודות "דרכיך", הדרכים והענינים הגשמיים של האדם, אך, שיהיה בזה "דעהו", הדעת וההתקשרות באלקות, משתמשת הרי הנפש האלקית ברצון של הנפש הבהמית כדי שיהיה "דעהו"²⁵.

לדבר ולא לעשות ענינים של קליפה (ענינים שהם היפך רצון ה'). יוכל גם לגלות את ה"אהבה המסותרת", שתתבטא בגלוי בענינים של עשה טוב, שהמוח יחשוב בגדלות ה', דבר שיביא אותו לחוש בגלוי אהבה לה', ובאהבה זו ללמוד תורה ולקיים מצוות בדיבור

ובמעשה, דהיינו, להיות חזק ואמיץ לבו פגבורים, להיות האהבה המסתרת נגלית בגלוי רב בקל כחות חלקי הנפש שבגוף. דהיינו, – כלומר, העקר בשכל ובמחשבה שפמה, – שכן, השכל עוזר הרי לגילוי האהבה, וכשהאהבה היא בהתגלות – מביא הדבר להתאמתות האהבה בשאר האברים, שהשכל יחשב ויתבונן תמיד כפי שכלו והשפלתו פבורא ותפרה, איך שהוא חיי החיים בכלל – בעולם, וחי נשמתו בפדמ, – הנשמה היא הרי חיי האדם, והקדוש ברוך הוא החיים של הנשמה, ועל בן – ולכן, יבסוף ויתאווה להיות דבוק בו וקרוב אליו, בסף טבעי, כגון הכוסף – המשתוקק להיות תמיד

אצל אביו, וכמו אש העולה למעלה תמיד בטבעה למקורה. – כפי שהסביר בפרק י"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שטבע האש הוא שהיא נמשכת תמיד למעלה לשרשה, וכל מה שיתמיד לחשב בשכלו בסף זה – השתוקקות זו, ככה ותגבר ויתפשט בסף זה גם בפיו ובכל אבריו לעסק בתורה ומצוות, לדבקה בהם – על ידו, בה' ממש, דאורייתא וקדשאי-קריה-הוא פלא תד²¹. – כי, תורה והקדוש ברוך הוא הם דבר אחד, ולכן תשפיע אהבה זו במוחו ובפיו ובשאר אברים, ללמוד תורה ולקיים מצוות באהבה זו. ועל בסף זה – על אהבה זו, שפגלו רב בתיב: – כתוב²²: "צמאה נפשי וגו'", – לאלקים, באדם הצמא למים ואין לו תענוג ערוך כלל. – כשהוא מרווה את צמאונו, יש לו תענוג אך, בהיותו צמא, אין לו שום תענוג, אלא צמאון חזק – כך אהבה זו היא ענין של צמאון לאלקות, לא אהבה שיש בה תענוג תוך כדי השגת דבקות באלקות, כפי שהדבר במודריגה הראשונה של "אהבה בתענוגים", אלא כאן מדובר בצמאון לאלקות. וגם²³ על בסף זה ואהבה זו המסתרת פנו, אנו מעתירים – אנו

21. ראה זח"א כד, א. ח"ב ס, א. 22. תהלים מב, ג. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוכרח להוסיף זה כאן – לתרץ מש"כ ס"ד שזה הגילוי נעשה לא ע"י התבוננות כ"א ע"י תפלה וצדקה. – ועפ"ז יש בעבודה זו גם שייכות לצדקה". 24. משלי ג, ו. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכפס"ד השו"ע או"ח סרל"א בארוכה". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עצ"ע מהי השייכות להכתוב מה יפית גו'?! וי"ל ע"פ המבואר בתו"ח שם הטעם להיפוי והנועם ובאופן ההפלאה (מה גו' ומה גו') – מוכן שאהב"ת היא כמבואר באגה"ק כאן (וכן בנוגע לאהמ"ס – שלכן אין בה ההפלאה דיופי ונועם)".

יום רביעי כ"ט אלול

ש"אור אין סוף" מתלבש בענין של מדה ושל שיעור להיות מקור לעולמות, סוד התורה, – "חכמה עילאה" (עליונה) כפי שהיא יורדת (על ידי "בינה") בשבע המדות – זה הסוד של ענין התורה, שההלכות והדינים של התורה, כשר ופסול, חייב וזכאי, טמא וטהור, באים מהמדות: כשר, זכאי

וטהור – ממדת החסד, פסול, חייב וטמא – ממדת הגבורה, וכו', ומתפשטת עד סוף ד' ספירות התחתונות, שהן: נצח, הוד, יסוד, מלכות, – שבמדות עצמן, ספירות אלו אינן עצמיות המדות, כי אם הענפים של מדות חסד, גבורה, תפארת, להוריד ולמשש את המדות "חסד", "גבורה", "תפארת", ו"שם היתה השגת נבואתו" – של משה רבנו, פנימיות, דהיינו מלכות פנימיות, דהיינו הוד, יסוד, מלכות, – דוקא בספירות אלו, שענין להוריד את ההשפעה

מהספירות העליונות יותר בעולמות שלמטה מ"אצילות" – שם דוקא היתה יכולה להיות ואכן היתה השגת הנבואה של משה רבנו בפנימיות ועצמות ספירות אלו, אבל למעלה מנצח-הוד-יסוד-מלכות לא היתה לו שום השגת פנימיות, כי אם פנימיות אחרים – החיצוניות, דהיינו המלכות, פנימיות, המלכות ומתפשטת תוך פנימיות הנצח-הוד-יסוד-מלכות, – רק שם היתה לו השגה בפנימיות. הרבי מציין ב"הערות ותיקונים" השאלה: מה מחדש רבנו הזקן בחזרו עוד הפעם על הענין של אחרים דחכמה המתלבש בבינה, המתלבשת בנה"י; הרי אמר זאת כבר לפני זה? ויש לציין שכאן אין רבנו הזקן מוכיר את ההתלבשות בשאר המדות כנוצר לעיל, אלא ההתלבשות שבבינה ובנה"י בלבד. בסוד – שאומר במדרש: "נובלות חכמה שלמעלה – תורה", – "חכמה" כפי שהיא יורדת במדרגה תחתונה ביותר, עד שהיא רק כמעין ודוגמא למדרגת ה"חכמה" (שזה ענין של "נובלות") – זהו ענין התורה. הרי משמעות הדבר היא, שהתורה איננה העצמיות של "חכמה עילאה" (עליונה), כי אם ה"נובלות" והחיצוניות של "חכמה עילאה"; שכן רק זה יכול לרדת בהתגלות גמורה, בבחינת תורה שהיא ענין של התגלות, בחינת נגלה דתורה, שהיא – תורה היא בבחינת "עיר אנוש", – כנוצר לעיל, ענין של קטנות וצמצום וגבול, וכך התייחס: – וכמו שכתוב: "וראית את אהרן, ופני – הפנימיות, לא יראו", – פסוק זה נאמר על משה רבנו, שכן גם משה רבנו יכול היה לראות רק בחינת "אחרים" ולא

יט. אגרת הקודש זו – סימן יט – מתיחסת לפסוק: "עוטה אור כשלמה". ידוע², שפסוק זה מדבר אודות תורה, שהיא ממוצע בין "אור אין סוף" לבין עולמות. שכן, "אור אין סוף" הוא הרי ענין של "אין סוף" (בלי גבול), ועולמות הם בעלי גבול, במילא זקוקים לממוצע על ידו תהיה התהוות העולמות וההשפעה בעולמות. הממוצע ביניהם הוא – תורה.

כן ידוע³, שכל ממוצע מן ההכרח שתהיינה בו משתי המדרגות שהוא מחברן, לכן יש בתורה שתי הבחינות "אור" ו"שלמה": "אור" של תורה הוא פנימיות התורה, שהיא ענין של אין סוף (בלי גבול), "ארוכה מארץ מדה"⁴; ו"שלמה" שהיא לבוש – היא הענין של גליא דתורה (התורה הנגלית), שיש בה גבול ושיעור, יש לה שייכות לעולמות. באגרת זו מסביר רבנו הזקן שבנגלה דתורה יש בהעלם הענין הנעלה יותר של "אור", פנימיות התורה, וכן מסביר את ההבדל בין השגה של תורה

לבין השגה של נבואה.

"עוטה אור כשלמה וגו'". – הכוונה, שהאור מתלבש ומסתתר בלבוש. ורבנו הזקן יסביר שאור התורה שלמעלה מהתגלות מתעטף ומתלבש בלבוש והעלם. הנה, בלפני תורה של הארץ ו"ל פרשת כי תשא ופרשת ויקרא כתב, כי השגת משה רבנו עליו השלום לא היתה בבחינת פנימיות דהיינו עילאה, – פנימיות החכמה העליונה, הנקרא "אבא דאצילות", – שכן, ב"חכמה עילאה" ישנן מדרגות שהן למעלה מ"חכמה דאצילות", כמו חכמה שבכתר וחכמה דאדם קדמון וכדומה – והוא מפרש, שמה שהוא אומר שהשגת משה רבנו לא היתה בפנימיות החכמה העליונה, אין הכוונה רק למדרגות החכמה שלמעלה מ"אצילות", אלא גם בפנימיות החכמה העליונה שב"אצילות" (כפי ש"חכמה עילאה" נקראת "אבא דאצילות"), וכל שכן בספירת התורה שלמעלה ממנה, – מ"חכמה", הנקרא "אריך אנוש", – הרי בודאי שלא היתה לו השגה בזה, שכן "אריך אנוש" הוא הרי בחינה של "אריך", אריכות בלי גבול; ונשמה המלוכשת בגוף שהוא בעל גבול – אין בכוחה להשיג ענין של בלי גבול, כי אם – משה השיג, בבחינת אחרים – החיצוניות, דהיינו המלכות – אין זו הפנימיות ועצם מדרגת ה"חכמה", כי אם החיצוניות שיש לה כבר שייכות לירידה במדרגות שלמטה מ"חכמה", המלכות, פנימיות, המתלבשת – "בינה" מתלבשת בן ספירות התחתונות שנקראים "עיר אנוש", – ענין של "זעיר", קטנות וצמצום והגבלה, אלו הן שבע המדות הנקראות בשם "מדות", מלשון "מדה" ושיעור, שכן, זה כבר כפי

1. תהלים קד, ב. 2. ראה יהל אור (רשימות הצ"צ) עה"פ. 3. ראה לקו"ש ח"ט ע' 11 ואילך. ושי"ג. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איוב יא, ט. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש היטב אין ללמוד כהנ"ל באגה"ק – ממ"ש בל"ת, ואיך שנלמד דוקא בצירוף הנא' בכ"ת ובויקרא". 6. בתניא שלפנינו: "המלוכשת", אבל ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל כפנים. 7. ב"ר פי"ז, ז. 8. תשא לג,

"חכמה", כפי ש"חכמה" יורדת בהתלבשות וכו' – הרי, שהאריז"ל השיג יותר מאשר משה רבנו?! ב"לקוטי הגהות" ל"תניא"¹⁰ מובא כאן לשון "חידושי הריטב"א"¹¹: "מעשה מרכבה העליונה הקדושה שלא נסתכלו בה נביאים מעולם וסודה ידועה לבעלי

האמת" – מעשה המרכבה

העליונה ("מרכבה"

שלמעלה מ"אצילות", שכן,

יש ענין ה"מרכבה" בעולם

ה"בריאה", ו"מרכבה"

בעולם ה"אצילות", וישנו

ענין ה"מרכבה" למעלה

מ"אצילות", הרי מעשה מרכבה העליונה (שלמעלה מעולם

ה"אצילות"), שהנביאים מעולם לא הסתכלו בה, (לא השיגו

אותה בנבואתם), וסודה ידועה לבעלי האמת, אלה המקובלים

היודעים חכמת הקבלה הנקראת "חכמת האמת".

הפנימיות והעצמות של ה"חכמה" שלמעלה, ענין שם – ב"לקוטי תורה" של האריז"ל, וקשער הנבואה פָּרַק א. וְלְכַאוּרָה יֵשׁ לְהַפְלִיא; הַרִי נֹאמְרִי: "וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁחָה", – שמשו רבנו השיג במדרגות הגבוהות ביותר בנבואה, וְאִיךָ

השיג האריז"ל ו"ל יותר

ממנו ודרש כמה דרושים

בכתינת פנימיות, אפלו

בספירות ומדרגות רבות

שלמעלה מהחכמה וקטר

דאצילות? – שישנם

"דרושים" מרובים בקבלת

האריז"ל לא רק בפנימיות "חכמה" דאצילות, אלא גם בפנימיות

המדרגות שלמעלה מ"חכמה" דאצילות, ואפילו מ"כתר"

דאצילות; הרי, כיוון שהאריז"ל אומר על משה רבנו שלא השיג

בנבואתו בפנימיות "חכמה" דאצילות, אלא רק באחוריים של

יום חמישי א' תשרי יום א' דר"ה

(ראיית הנבואה) צריכה להיות הכוונה, סוג כזה של ראייה רוחנית ה"לוקחת" את המהות של המדרגה האלקית שרואים בנבואה, ובתרגום: "וַיֵּרָא אֵלָיו ה'" – "וַיֵּתְנֵלֵיא לִיה וְכוּ", שְׁהוּא בְּחִינַת הַתְּגָלוֹת, שְׁנִגְלָה אֵלָיו¹⁵ הַנְּעִלִים בְּרוּךְ-הוּא – נעלם ונסתר,

למעלה מהתגלות, בְּכִינַת

הַתְּגָלוֹת. – "התגלות"

משמעותה, שזה נקלט גם

בדרגה הנמוכה יותר, על

דרך כמו בראיה גשמית,

שלא כמו בשמיעה הקולטת

רק דבר רוחני, שהרוחני אינו

יכול להיקלט במדרגה

התחתונה יותר של ראייה,

הוא נשאר בידעיה רוחנית

בלבד, ומשמעות הדבר

שאין זה בהתגלות לגבי

הדרגה התחתונה יותר,

ואילו "התגלות" פירושה –

שזה נקלט גם בדרגה

התחתונה יותר, שכן, הדבר הוא בהתגלות, מֵה שְׁאִין בְּן בְּחִינַת

חֲכָמֵי הָאֱמֶת, – המקובלים, שְׁלֹא נִגְלָה אֵלֵיהֶם¹⁶ הַיְוִ"ה הַנְּעִלִים

בְּרוּךְ-הוּא¹⁷ בְּכִינַת הַתְּגָלוֹת, רַק שֶׁהֵם מְשִׁיגִים תְּעֻלוֹמוֹת

חֲכָמָה הַנְּעִלִים [נִסְחָ אַחֵר: בְּנִעְלָם] – על דרך "שמיעה" הקולטת

דבר רוחני, שה"רוחני" נשאר אז ברוחניותו והשמיעה וההשגה

"לוקחת" אותו ברוחניותו, כך הם קולטים בהשגתם את הענין שהוא

אך הענין הוא פשוט ומוכן לכל, שֵׁשׁ הַפָּרֶשׁ גְּדוֹל בֵּין הַשְּׁנֵת חֲכָמֵי הָאֱמֶת בְּרִשְׁבִּי וְהָאָרִי וְכוּ, שְׁהוּא הַשְּׁנֵת חֲכָמָה וְדַעַת, וּבֵין הַשְּׁנֵת מִשְׁחָ רַבְּנֵי עַלְיוֹ הַשְּׁלוֹם וְשֹׁאֵר הַנְּבִיאִים – שהשיגו, בְּנְבוּאָה¹⁸, הַמְּכַנָּה בְּכַתוּב בְּשֵׁם "רְאִיחָ" מִמֶּשׁ: – שעל ידי

"ראייה" רואים "מהות"

הדבר, ואילו בהשגה של

חכמה ודעת מבינים רק

"מצאיות" הדבר (ולא

מהותו). על כך, שנבואה

נקראת "ראייה", מביא רבנו

הזקן ראיות ממה שכתוב

במשה רבנו: "וְרְאִיתָ אֶת

אֲחֵרִי", – ולא רק במשה

רבנו (שמדרגת הנבואה

שלו היתה הגבוהה ביותר)

כתוב הלשון "ראייה", אלא

גם בישעיה הנביא כתוב¹⁹:

"וַאֲרָאָה אֶת ה'", – ואפילו

לפני מתן תורה, באברהם

אבינו, כבר כתוב גם כן הלשון "ראייה" בנבואתו: "וַיֵּרָא אֵלָיו ה'"¹⁴.

– כתוב הרי לשון "ראייה", שהיא ראיית המהות ממש. וְאִיךָ שְׁ –

הלשון "ראייה" בענין הנבואה וְהוּוּ הַרְךָ מְשִׁל, – "ראייה" זה משל

על נבואה, וְאִינָה רְאִיתָ עֵין בְּשֵׁר נִשְׁמֵי מִמֶּשׁ, מְכַל מְקוֹם,

הַנְּמָשֵׁל צְרִיף לְהִיּוֹת הוֹמָה לְמִשְׁל, – וכיוון שבמשל הכוונה היא

ראיית מהות הדבר, כפי שרואים בעין הגשמית, כך גם בנמשל

כג. 9. ברכה לד, י. 10. קה"ת תשל"ג. 11. לסוכה כח, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ השגתם ב"השגת חכ' ודעת" השיגו

בכתר וכו'". 13. ישע"ו, ו. יא. 14. וירא יח, א. 15. ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א "אליו הוי' הנעלם". 16. ב"הערות ותיקונים"

מביא אשר כ"ק אדמו"ר הצי' הגי' כאן שצ"ל: עליהם, ומעיר ע"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערות שם וז"ל: כן הוא בכת"י המעתיק (גוף

כת"י' ק הצי' אינו). ואולי טעה וצ"ל: אליהם. וכמו"ש באגה"ק לפני"ז: אליו. 17. ב"הערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר הצי' הגי'

כאן שצ"ל: הוי' בבחי' (בלי תיבות "הנעלם ב"ה").

טעמי מצות לא נתגלו, – כענין של שכל ושל הבנה, והם למעלה מהשכל וההבנה, – למעלה מ"חכמה". וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה – אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית – סוף, הטעם – של המצוה,

וגבולו, – שנאמר שכאן מסתיים הטעם ואין לו עומק יותר, אלא בתוכו – בתוך הטעם, מלבד פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל וההבנה. – בשיחה קדושה²¹ הסביר פעם הרבי, שרבנו הזקן מדייק בלשון שאין זה "תכלית הטעם", אין זה סוף הטעם של המצוה, כלומר, שלא זו בלבד שאין זה תכלית המצוה עצמה, אלא זה אפילו לא תכלית הטעם של המצוה, שכן ענינה האמיתי של מצוה הוא הרצון העליון שלמעלה לגמרי מטעם, שלכן הרי עיקר קיום מצוות הוא כדי לקיים רצון הקדוש ברוך הוא. וכפי שכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" כותב בספרו "דרך מצותיך" (הנקרא גם

"ספר טעמי המצוות, כי הוא ספר של טעמים על מצוות) מיד במצוה הראשונה²², ש"עיקר הכוונה הנדרשת בקיום מצוה היא, לכוון בעשיית המצוה שכך ציוונו בורא העולם לעשות, ושידע האדם שבאותו מעשה הוא מקיים ציוויו ורצונו של הקדוש ברוך הוא, למרות שאין הוא יודע את המכוון והמטרה של המצוה, והוא אומר שם להלן שמה שמוכן משהו מטעם המצוה (כמו על דרך הקבלה והחסידות, החקירה והדרוש) אין זה באמת רק רמז של הענין, וכטיפה מים האוקיינוס, ויתירה מזו באין ערוך ממש, שכן האדם שלבש בחומר (הגוף) אי אפשר לו להשיג רוחניות, ומשה רבנו שכבר למעלה משלש אלפים שנה בגן עדן והולך כסדר מחיל אל חיל בעומק השגת טעמי המצוות, ועל כל אלה (מה שמשנה רבנו משיג) כתוב²³ "לכל תכלה ראיתי קץ" (שלהשגה ולכליין של גן עדן יש קץ וגבול), ואילו המצוה עצמה "רחבה מצותך מאד" היא "רחבה", בלי גבול, שכן יש בה גבוה וגבוה יותר²⁴. מה שהוא אומר שרק "באיזהו מקומן" נתגלה טעם המצוה, שלכאורה ישנן הרי הרבה מצוות של "משפטים" ו"עדות", שיש בהן טעם גלוי, והן רוב המצוות, כיצד, איפוא, הוא אומר שרק באי אלה מצוות נתגלה טעמן? מובא על כך ב"לקוטי אמרים" על "תניא" (להרב קארפ שי')

נעלם ונפלא, אך לא שהענין הנעלם מתגלה אליהם בהתגלות של ירידה למדרגתם. ומפלא מהם. ולכן אמרו: – חכמינו ז"ל²⁵: "חכם עדיף מנביא", שיכול – החכם, להשיג בחכמתו למעלה מעלה ממדרגות שיוכלו לירד למטה בבחינת התגלות לנביאים

במראה נבואתם²⁶, – שכן, כיוון שאל הנביאים, צריך הדבר לרדת למטה באופן של ראייה, הרי המדרגות הגבוהות ביותר – על דרך שנוכר לעיל, הפנימיות של "חכמה עילאה" (עליונה) – אי אפשר להן לרדת למטה בהתגלות, כי לא יוכלו לירד ולהתגלות אליהם, – לנביאים ב"מראה הנבואה", רק מדרגות התחתונות, שכן: – ספירות נצחיות יסודימלכות, שכן הן הירדות תמיד ומתגלות מהמשפיע לחמקבל בבחינת מחין וחיית, פירוע לירדעו, – כידוע ללומדי תורת הקבלה, ש"הנצחיות הירד"סודימלכות של העליון – של המדרגה העליונה יותר, שזו המדרגה התחתונה ביותר

של המדרגה העליונה, מתלבשים בתחתון – במדרגה התחתונה יותר, להחיותו, שכן הן כלי ההשפעה והורדת החיות מהעליון לתחתון – מהמדרגה העליונה יותר למדרגה התחתונה יותר, ככל העולמות והמדרגות, ולכן גם הן הן המתגלות לנביאים בבחינת התגלות ממש, – כפי שהדבר בענין הנבואה, כנוכר לעיל, שזה יורד אליהם באופן של התגלות. וכתוב – בספירות נצחיות יסודימלכות, מלבד אור – ספירת הבינה, שהיא בחינת הבנת האלהות מאור (נסח אחר: ואור) אין סוף פרוף הוא, – או לפי הנוסח השני, בחצאי ריבוע – הבנת האלקות ואור אין סוף ברוך הוא, שגם "אור אין סוף" ברוך הוא יורד בהבנה זו, וכתובה – ב"בינה", מלבשים אחרים חכמה, שהיא – "חכמה" היא, מדרגה שלמעלה מהשכל והחכמה באלהות פרוף הוא, כי שם "חכמה" מורה על מקור השכל וההבנה. – כנוכר בפרק י"ח בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שהמלה "חכמה" היא "כח מה"²⁰, דבר שאינו בר הבנה והשגה בשכל, ולכן אמרו פזרה, ד"אורייתא מחכמה נפקת", – תורה באה מחכמה, בוורה בשלח (סב, א) נאמר שאורייתא (תורה) באה מ"חכמה עילאה" (עליונה), וכך גם בוורה חוקת (קפב, א) ואתחנן (רסא, א) ובעוד מקומות, כי

18. ב"ב יב, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ בהשגתם, כנ"ל". 20. זח"ג כח, א. 21. ש"פ וישב ה'תשכ"ד. 22. ד, ב. 23. תהלים קיט, צו. נתבאר לעיל סימן יז. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהמשנה (ברכות לג ב): אשר במו"ג ח"ג פמ"ח פי' טעם המצוה דשה"ק [נדשילוח הקן] כדי לקבוע... ובפיה"מ כ' הרמב"ם עצמו שהיא מצוה שאין לו טעם!".

בְּחֹשׁ מַעֲנֵן הַקָּרִי וְהַכְּתִיב, – מילים בתנ"ך שיש הבדל בין איך שכותבים אותן לבין איך שקוראים אותן, כִּי הַקָּרִי – איך שקוראים את המלה, הוּא לְפִי הַהֲבֵנָה הַנְּגִלִית לָנוּ, וְהַכְּתִיב – איך שכותבים את המלה, הוּא לְמַעַל מֵהַשְּׂכָל וְהַהֲבֵנָה, שֶׁתִּכְתֵּב

זו כְּכַתְּיבָתָה – כפי שנכתבה, אִין לָהּ לְבוֹשׁ כְּכַתְּיבָתָה וּבְקִרְיָאתָה כְּפֶה – יֵשׁ לָהּ לְבוֹשׁ. – של הבנה, שמבינים את המלה לפי תוכנו הפשוט של הענין. כמו למשל, "הוא עשנו ולא (ולו) אנחנו עמו וצאן מרעיתו"²⁷, שהכתיב הוא "ולא" (באל"ף) שהכוונה

היא "ואין", והקרי הוא "ולו" (בוא"ו) שהכוונה היא "ואליו" – הרי הקרי "ולו" (ואליו) יש לו לבוש לפי פשוט הענין, שמדובר כאן: "כי הוא עשנו" – "ולא אנחנו", ואילו אנו מיוחדים בתור "עמו וצאן מרעיתו"; ואילו הכתיב הוא "ולא" (באל"ף) "ואין", הרי במשמעותו העמוקה יש לכך הסבר²⁸, אבל בלבוש הפירוש הפשוט – אין לכך שום הבנה²⁹. וְכֵן הַעֲנִין בְּאוֹתוֹת גְּדוּלוֹת שְׁבַתֵּנוּ, שֶׁהֵן מַעֲלָמָא עֲלָתָה, – מעולם עלין יותר, בספירת ה"בינה", וּמְאִירוֹת מִשָּׁם בְּגִלּוֹי בְּלִי לְבוֹשׁ כְּשֶׁאֵר הַאוֹתוֹת.

בשם הרבי, שגם באותן מצוות יש טעם רק למצוה בכלל, ואילו פרטיה המרובים של המצוה – לא נתגלה טעמם, כמו, למשל, מצות תפילין, שהמצוה בכלל יש לה טעם, שיהיה "לאות על ידיך"²⁵, ואילו פרטיה הרבים של מצות תפילין: שתהינה מרובעות, ארבע

פרשיות בארבעה "בתים" בשל ראש, ובשל יד "בית" אחד בלבד, רצועות שחורות, וכדומה – כל אלה אין להם טעם בגלוי. וְכֵן כָּל דְּבוּר וְדְבוּר שִׁינְאָא מְפִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנִבְיָאִים, הַכְּתוּבִים בְּתַנ"ךְ, – שכל דיבור של נבואה שבתנ"ך הוא נבואה לכל הדורות, לא רק לאותו

זמן שהנבואה נאמרה בו²⁶, הֵן דְּבָרֵי תוֹכְחָה – שנביאים הוכיחו בני ישראל בדבר ה' של נבואה שנתגלה אליהם, שאז הרי אין זה שהנביא מוכיח את בני ישראל, כי אם הקדוש ברוך הוא מוכיח את בני ישראל על ידי הנביא, וְהֵן סְפוּרֵי מַעֲשִׂוֹת – אם הסיפור מופיע בתורה או נביאים או בכתובים, הרי אמת הדבר שזה כפשוטו, שכן אירע, אך כיוון שזה נקבע בתורה, משמעותו הוא ענין נצחי לכל הזמנים, מְלַבְּשִׁים בְּתוֹכָם – בדברי התוכחה ובסיפורי המעשיות, כְּחֵינֵת חֲכָמַת אֱלֹהוֹת שְׁלֹמְעֵלָה מֵהַשְּׂכָל וְהַהֲבֵנָה, בְּנִרְאָה

יום שישי ב' תשרי יום ב' דר"ה

בְּרוּאִים לְחַיּוֹתָם; וּבְחֵינֵת הַפְּנִיָּם, – הבחינה הפנימית של הספירה, היא הַסְּפִירָה עֲצָמָה מְיֻחָדָת בְּמַאֲצִילָה אִין סוּף בְּרוּךְ הוּא בְּתַכְלִית הַיְחוד. כְּגוֹן דְּרַךְ מִשָּׁל, סְפִירַת הַכְּמָה –

אודותה מדובר כאן, שְׂהִיא מְיֻחָדָת בְּמַאֲצִילָה אִין סוּף בְּתַכְלִית הַיְחוד, כִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַכְּמָתוֹ אֶחָד (כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל), – בפרק ב' ובפרק נ"ב בחלק הראשון של ספר ה'תניא', וְמָה שְׂמַאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט מְחַכְּמָתוֹ וְתַכְרֵךְ לְמַטָּה בְּתַחְתּוֹנִים, שְׁהֵם פְּעֻלֵי גְבוּל וְתַכְלִית, – יש להם גבול וסוף, וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם –

בפנימיות, שכן "מאיר" ו"מתפשט" יכול הרי להיות באופן של "מקיף", שהאור אינו מתצמצם לפי ערך הדבר שבו מאיר ומתפשט, ואינו מתאחד בו, ואילו "התלבשות" היא הרי, שהאור

וְהֵנָּה, כְּחֵינֵת חֲכָמַת אֱלֹהוֹת בְּרוּךְ הוּא מְלַבְּשֵׁת בְּתַרְי"ג – 613, מִצְוֹת הַתּוֹרָה – נִקְרָאת בְּשֵׁם "כְּחֵינֵת אַחֲזִירִים דְּחֲכָמָה", – חיצונית ה"חכמה". לעיל אמר רבנו הזקן, שמה שהשיג משה

רבנו בנבואה, בספירת ובחינת ה"חכמה", הוא רק "אחוריים דחכמה", ולאחר מכן אמר, שגם מה שתורה "מחכמה נפקת" (באה מבחינת "חכמה") זה גם כן בחינת "אחוריים" של חכמה, שגם "אחוריים דחכמה" הוא ענין שלמעלה משכל ומהבנה – אומרים²⁵⁶ א"ם ב"ה בתכלית היחוד כי הקב"ה וחכמתו אחד (כמו"ש לעיל) ומה שמאיר ומתפשט מחכמתו ית' למטה בתחתונים שהם בעלי גבול ותכלית ומתלבש

מצוות – היא גם כן בחינת אחוריים של חכמה, כִּי כָּל אַחֲזִירִים שְׂבַסְפִירוֹת הֵן מְדַרְגּוֹת הַחִיצוֹנוֹת וְהַתַּחְתּוֹנוֹת בְּמַעַלָּה שְׂבַסְפִירָה זו, מֵה שְׂיֻכְלוּ לִירֵד וְלַהֲתַפְּשֵׁט לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ

אגרת הקדש

והנה בחי' חכמת אלהות ב"ה המלובשת בתרי"ג מצות התורה נק' בשם בחינת אחוריי' דחכמה כי כל אחוריים שבספירות הן מדרגות החיצונות והתחתונות במעלה שבספירה זו מה שיוכלו לירד ולהתפשט למטה להתלבש בכרואים להחיותם ובחי' הפנים היא הספירה עצמה המיוחדת במאצילה א"ם ב"ה בתכלית היחוד כגון ד"מ ספירת חכמה שהיא מיוחדת במאצילה א"ם ב"ה בתכלית היחוד כי הקב"ה וחכמתו אחד (כמו"ש לעיל) ומה שמאיר ומתפשט מחכמתו ית' למטה בתחתונים שהם בעלי גבול ותכלית ומתלבש

25. ואתחנן ו, ת. 26. ראה מגילה יד, א. 27. תהלים ק, ג. וראה ב"ר רפ"ק. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"א קכ, ב. אוה"ת (יהל אור) להצ"צ לתהלים עה"פ. וש"נ. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל עיין פירש"י שם".

מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מתלבש ומתאחד אתו, הרי, אם הנבראים שבהם מתלבש האור, הם בעלי גבול ותכלית, אי אפשר הרי להיות שהאור המתלבש בהם יהיה אור שבבחינת בלי גבול – כפי שהדבר בספירה עצמה שהיא מיוחדת במאציל בתכלית היחוד,

וכשם שהמאציל הוא "אין סוף" ו"בלי גבול", כך גם הספירה היא בבחינת "בלי גבול", הרי מה שמאיר ומתפשט ומתלבש בנבראים נקרא "אחוריים" – החיצוניות של הספירה ולא הספירה עצמה, ונקרא גם **בְּחִינַת "עֲשִׂיָּה שְׂפָאֲצִילוֹת"**³⁰.

ה"אחוריים" והחיצוניות של ספירת ה"חכמה" (ש"חכמה" היא הרי הבחינה של "אצילות") נקרא בחינת העשיה שב"אצילות" – בחינה של "אצילות" שיכולה לרדת למטה. פרוש, על דרך משל, כמו שפארם התחתון שיש בנשמתו ה' מדרגות, זו למטה מזו, שהן בחינת השכל והמדות ומחשבה ודבור ומעשה, והמעשה היא – המדרגה התחתונה שבכלם, – גילוי הנפש שישנו ב"מעשה" הוא במדרגה פחותה בהרבה

מאשר בשאר הבחינות שעל ידן הנפש מתגלה, שהחיות המתפשט מהנשמה ומלבש בבח העשיה, הוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלבש בבח הדבור, שהוא – כוח הדבור, הוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה – מהנשמה, ומלבש במחשבה ומדות ושכל – כל אלה מיוחדים עם הנפש, שכן, אפילו מחשבה שהיא "לבוש" לנפש, היא, אבל, לבוש המיוחד עם הנפש, והיא קיימת תמיד כשם שהנפש עצמה קיימת תמיד, ואילו דיבור ומעשה הם "לבושים נפרדים", מהנפש, (שכן אפילו בדיבור הרי "עת לדבר ועת לחשות מלדבר"³¹), ובהם גופא, "מעשה" נפרד הרבה יותר מהנפש מאשר דיבור,

כן על דרך זה ממש – כמו שהדבר במשל של הנפש, היא בחינת חכמתו ותפורה, מה שיוכל להתפשט ממנה (להשפיע)

[להתלבש] בתחתונים כלם, – שכן, הרי "כולם בחכמה עשית"³², הכל נתהווה על ידי "חכמה", הרי ש"חכמה" מתלבשת בכל הנבראים, ואיזו בחינה של "חכמה" יכולה להתלבש בכל הנבראים הם³³ כאין לגבי בחינת פנים – פנימיות ה"חכמה", המיוחד

אגרת הקדש

בהם נק' אחוריים ונק' ג"כ בחי' עשיה שבאצי' פי' עד"מ כמו שבאדם התחתון שיש בנשמתו ה' מדרגות זו למטה מזו שהן בחי' השכל והמדות ומחשבה ודבור ומעשה והמעשה היא התחתונה שבכולם שהחיות המתפשט מהנשמה ומלוכש בכח המעשה הוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלוכש בכח הדבור שהוא כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלוכש במחשבה ומדות ושכל כן עד"ז ממש היא בחי' חכמתו ית' מה שיוכל להתפשט ממנה (להשפיע) [להתלבש] בתחתונים כולם הם כאין לגבי בחינת פנים המיוחד במאציל ב"ה דכולא קמיה כלא חשיב וההשפעה לכל הנבראים כולם שהם בעלי גבול ותכלית נחשבת ירידה וצמצום כביכול לגבי המאציל א"ס ב"ה עד"מ כמו שנחשבת ירידה וצמצום לשכל האדם המשכיל המצומצם באיזה עשיה גשמיות וחומרית ממש ולכן משה רבינו ע"ה שהשיג עד אחוריים דחכמה וזה שתנתן ע"י התורה שהיא נובלות חכמה שלמעלה פי' מה שנוכל ממנה ויורד למטה ומתלבש בתורה גשמיות שלנו שעיקרה ותכליתה הוא קיום המצות ל"ת ועשה בפועל ומעשה ממש כמאמר היום לעשותם וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה והלומד שלא לעשות נוח לו שנהפכה שלייתו וכו' וכל אדם מוכרח להתגלגל עד שיקיים כל התרי"ג מצות בפועל ממש כנודע מהארז"ל:

פּמַאֲצִיל בְּרוּךְ־הוּא, דְּכִלָּא קָמִיָּה פְּלֵא חָשִׁיב, – שְׁכֵן, הַכֵּל לִגְבֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נַחֲשֵׁב לְכֻלּוּם – הַרִי שֶׁהַבְּחִינָה שֶׁהִיא "קַמִּי" (מיוחדת אתו) – הִיא לִגְבֵי כְּלָא כְּלֻם. וְהַהֲשַׁפְעָה לְכֵל הַנְּבִרָאִים פְּלֵם שְׁחֵם בְּעֵלֵי נְבוּל וְתַכְלִית – נַחֲשֵׁבֶת יְרִידָה וְצִמְצוּם כְּכִיכּוֹל לְגַבֵי הַמַּאֲצִיל אִינְדִּסוּף בְּרוּךְ־הוּא, עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, כְּמוֹ שֶׁנַּחֲשֵׁבֶת יְרִידָה וְצִמְצוּם לְשִׁכֵּל הָאָדָם הַמְּשִׁכֵּל הַמְּצֻמָּצֵם בְּאִיזָה עֲשִׂיָּה גְּשְׁמִיּוֹת וְחִמְרִית מִמֶּשׁ. וְלִכֵּן מִשָּׁה רַבֵּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוּם, שֶׁהִשִּׁיג עַד אַחֲרָיִים דְּחִכְמָה, – כְּנוֹכַח לְעֵיל, וְכֵן שֶׁתִּנָּתֵן עַל יְדוֹ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא – הַתּוֹרָה, הִיא "נוֹבְלוֹת חִכְמָה שְׁלִמְעָלָה", פְּרוּשׁ מֵהַ שְׁנוּבֵל מִמֶּנָּה וְיִוֶּרֵד לְמִטָּה וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹרָה גְּשְׁמִיּוֹת שְׁלֵנוּ, שֶׁעִקְרָהּ וְתַכְלִיתָהּ – שֶׁל תּוֹרָה, הוּא קִיּוּם

הַמְּצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה בְּפִעַל וּמַעֲשֵׂה מִמֶּשׁ, בְּמֵאמְרָא: "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתֶם", – וכפי שהגמרא אומרת בעירובין³⁴ על כך: "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתֶם וְלֹא לַמָּחָר לַעֲשׂוֹתֶם", שֶׁזֶּמֶן קִיּוּם הַמְּצוּוֹת הוּא דוּוֹקָא הַיּוֹם, בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְ"גְדוֹל תִּלְמוּד שְׁמִבְיָא לִידֵי מַעֲשֵׂה"³⁵, – הַרִי שֶׁהַגְּדוּלוֹת שֶׁל תִּלְמוּד (לִימוּד) הִיא מִפְּנֵי שֶׁזֶה מְבִיא לַעֲשִׂיַת הַמְּצוּוֹת, הַרִי שֶׁהַתַּכְלִית הִיא – קִיּוּם הַמְּצוּוֹת, וְ"תִלְמוּד שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת – נֵחַ לוֹ שֶׁנֶּחֱפָכָה שְׁלִיתוֹ וְכוּ"³⁶, – וְלֹא הִיָּה נְבִירָא, וְכֵל אָדָם מְכַרְח לְהַתְגַּלְגֵּל עַד שִׁיקִּים כָּל הַתְּרִי"ג – 613, מְצוֹת בְּפִעַל מִמֶּשׁ, בְּנוֹדֵעַ מִהָאָר"ז וְל"ל³⁸: – ב"יהל אור" להרבי ה"צמח צדק", על תהלים, עמוד 369, מביא על אגרת קודש זו: רבנו הזקן מתחיל את האגרת בפסוק "עוטה אור כשלמה", ובאגרת חסר הביאור על פסוק זה, אלא מההקדמה מסתבר ש"אחוריים דחכמה"

30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"ה בהדפוסים שראיתי. ולכאורה הול"ל עשי' שבחכמה. ואולי אפ"ל שכאן מדבר בהחילוק דגבול ובלג' - ביי'ע ואצילות - תורתך - תורה דאציל, שלמדתנו - תורה דבריאה, ולכן מדגיש שבאצי. והשייכות שבין זל"י - דבלג' דאצי' ה"ה הא דאצי' הוא חכ' (יו"ד שבשם) וביי'ע שאר הספירות". 31. ראה קהלת ג, ז. 32. תהלים קד, כד. 33. ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל הוא. 34. ואתחנן ז, יא. 35. כב, א. 36. קידושין מ, ב. 37. ירושלמי שבת פ"א ה"א. 38. ראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ד בהנסמן שם בציונים ומ"מ.

ממאכלי השבת – בערב שבת⁴⁰. והוא (ממשיך ה"צמח צדק" ב"יהל אור") ה"אור" המלוּבש ב"שלמה", שכן, זה האור שנברא ביום ראשון ש"גונו לצדיקים", והיכן גגו – בתורה⁴¹, וזהו "פנימיות יסוד אבא", כפי שהרמ"ז אומר בפרשת בעלותך⁴². וה"צמח צדק" מציין שם מהסידור במאמר "ועשו להם ציצית"⁴³.

הנקרא "נובלות חכמה שלמעלה תורה", זה ה"שלמה" (הלברש) ונגלה דתורה, ובחינת פנימיות אבא (פנימיות החכמה) היא טעמי תורה, (שבעיקרו זה יתגלה בביאת המשיח, כפי שרש"י אומר על הפסוק³⁹, "ישקני מנשיקות פיהו", שמישיח יגלה טעמי תורה, ומעין זה היא התגלות החסידות שהיא הכנה למשיח, על דרך שטועמים

שבת קודש ג' תשרי

הלשונות. וְאוֹתוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, הֵן גַּם כֵּן כָּל לְשׁוֹן שְׂאֵרִים מִחֲשֵׁב תְבוֹת – הַלְשׁוֹן, וְאוֹתוֹת הַלְשׁוֹן, שֶׁהֵן כ"ב לְבָר. רַק שְׁפַמְחֲשָׁבָה, יֵשׁ בָּהּ ג' מִיָּנִי בְּחִינּוֹת אוֹתוֹת, שֶׁהֵרִי בְּשֵׂרָאָה בְּסֵפֶר תּוֹרַת תְּמוֹנַת הָאוֹתוֹת – הֵן מְצַיֵּרוֹת בְּמַחֲשָׁבָתוֹ, –

בהתאם לכפי שהוא רואה אותן בספר התורה, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "עֲשִׂיָּה שְׁפַמְחֲשָׁבָה"; – כפי ש"מחשבה" מהרהרת ענין של מעשה, אותיות של מעשה וכתב, ו-עשיה של השתלשלות בריאה יצירה עשיה, וְכֵן כְּאֲשֶׁר שׁוֹמֵעַ אוֹתוֹת הַדְּבָר – הֵן נִרְשָׁמוֹת בְּמַחֲשָׁבָתוֹ וְיִתְהַרְרֵהוּ בְּהוֹ, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "דְּבָר שְׁפַמְחֲשָׁבָה" – איך שבמחשבה הוא מהרהר באותיות של דיבור, ו- זוהי בְּחִינַת "יִצְרָה"; – שכן, מחשבה עצמה היא בחינה של "בריאה" ש"בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"⁴⁹ הוא כנגד

"מחשבה דיבור ומעשה", הרי, מחשבה היא – בחינת "בריאה", דיבור – בחינת "יצירה", ומעשה – בחינת "עשיה". ואם כן "מחשבה" היא הרי – בחינת "בריאה", ואילו כשהוא מהרהר במחשבה אותיות של דיבור, הרי זה דיבור שבמחשבה – בחינת "יצירה" שבבריאה. וְאוֹתוֹת הַמַּחֲשָׁבָה לְבָדָה בְּלִי הַרְהוֹר אוֹתוֹת הַדְּבָר – נִקְרָא "מַחֲשָׁבָה שְׁפַמְחֲשָׁבָה", בְּחִינַת "בְּרִיאָה". וְהֵנָּה, אוֹתוֹת הַדְּבָר מְמַשׁ, – לא דיבור שבמחשבה, כי אם דיבור ממש, הֵן מִתְהוֹוֹת וּמְקַבְּלוֹת חֵיוֹת מְאוֹתוֹת אֱלֹהֵי עֲצָמָן שְׁפַמְחֲשָׁבָה. וְאֵף שְׁלַפְעָמִים מְדַבֵּר אֶדָם וְיִתְהַרְרֵהוּ – בשעת מעשה, בְּדָבָר אַחֵר – ולכאורה אין אותיות הדיבור מקבלות או

האגרת הבאה, דיבור המתחיל "האותיות הנגלות, היא מהאגרות שנוספו בהוצאת שנת תר"ס. כפי הידוע נוספו באותה הוצאה כמה אגרות קודש, כפי שכותב ר' אשר מניקולייב ב"מודעה רבה", שנוספו "השמטות מהאגדה"⁴⁴.

המשך אגרת זו לאגרת הקודמת הוא, שכן, באגרת הקודמת מדובר איך שרק הבחינות "נהיים" – נצח, הוד, יסוד, מלכות – של המשפיע נמשכות במקבל, ובסוף אגרת זו קבץ האותיות הנגלות, ובסוף אגרת זו (דיבור המתחיל "האותיות הנגלות") מוסבר גם כן אותו תוכן⁴⁵, שרק האחרונים והחינוניות של בחינות נה"י – נצח, הוד, יסוד – של העליון, נמשכות בתחתון.

הְאוֹתוֹת⁴⁶ הַנְּגָלוֹת לָנוּ, הֵן: בְּמַעֲשֵׂה הַדְּבָר וּמַחֲשָׁבָה. דְּמַעֲשֵׂה, – אותיות ה"מעשה", הבאות בכתב ובמעשה. הֵן תְּמוֹנַת הָאוֹתוֹת שְׁפַמְחֲשָׁבָה אֲשׁוּרֵי שְׁפַמְחֲשָׁבָה תּוֹרָה. – כפי שהוסבר בהגה"ה בפרק י"ב של "שער היחוד והאמונה", הרי כל אות מכ"ב אותיות התורה היא המשכה וכוח

וחיות פרטי מיוחד שאיננה נמשכת באות אחרת, ולכן יש לכל אות בכתבתה (בכתב אשורי של ספר תורה) ציור מיוחד המורה על ציור ההמשכה ועל אופן התגלות האור, החיות והכוח הנמשכים באותה אות, ובכתב ספר תורה הרי האותיות עצמן הן ענין עיקרי וקשורות בכמה פרטי דינים על צורת כתיבתן, וְאוֹתוֹת הַדְּבָר נִחְקָקוֹת כְּהֵבֶל וְקוֹל, מִתְחַלֵּק לְכ"ב חֲלָקִים שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה בְּצוּרָתוֹ, שֶׁהִיא הִבְרַת וּמְבַטָּא הַכ"ב אוֹתוֹת כָּל לְשׁוֹן⁴⁷, כִּי אֵין הַפְּרָשׁ בֵּין לְשׁוֹן הַקָּדָשׁ וּבֵין שְׂאֵר לְשׁוֹנוֹת בְּמֵהוֹת הַבְּרַת – ביטוי, הָאוֹתוֹת, כִּי אִם בְּצִירּוֹפָן⁴⁸. – בצירוף האותיות קיים הבדל בין שפה אחת לשנייה, ואילו בעצם ביטוי האותיות הדבר שווה בכל

39. שה"ש א, ב. 40. ראה לקו"ש חט"ו ע' 282 ובהנסמן בהערות שם. 41. לקו"ש ח"י ע' 10 ובהנסמן שם. 42. ח"ג קסב, א. 43. סידור עם דא"ח (קה"ת, תשכ"ה). 44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולמעשה שמצינו שאדה"ז בעצמו הוסיף באגה"ק לאחר זמן (סה"מ תש"ח ע' 170. ובכ"מ/ו). 45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דוגמא – עפמ"ש ומבשרי אחזה אלוהה"ק באדם – במחוד"מ". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכנה"ל ילי"ע באמ"ב ש' הק"ש פ"ב ב' שלכאורה באו"א קצת. וי"ל". 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מעלת האותיות דדיבור ומח' (משא"כ דעשי' – תמונות – מתעלמות בתמונות אחרות)". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מה שייך צירופן להברתן והוצרך לשלול? ואולי מתרץ שאינן קדושות הרי צ"ל בירידה מלשה"ק (עאכ"כ – בשינוי) – ומבאר שזהו בצירופן". 49. ישע"י מג, ז.

חיות מאותיות המחשבה, שכן, הוא הרי אינו מהרהר בענין שהוא מדבר, הרי אינו יכול לדבר – כשאין הוא מהרהר במה שהוא

חיות מאותיות המחשבה, הוא הרי שרושם של אותן אותיות המחשבה, הוא החיות מדבר, הרי אינו יכול לדבר – כפי שהדבר ב"ספירות", פְּחִינַת אַחֲרֵי וְחִיצוֹנִיּוֹת נֶצְחָה הוֹדִיבֹר מ"פְּרָצוּף הָעֲלִיּוֹן" שְׁנֶכְנֵס פְּתִיחוֹת, – מִפְּרָצוּף הַמְדַרְיגָה הָעֲלִיּוֹנָה שְׁנֶכְנֵס בַּמְדַרְיגָה הַתַּחְתּוֹנָה, לְחִזּוֹת לוֹ פְּחִינַת מַחִין וְחִיּוֹת, בְּנֹדַע:

אגרת הקדש

אחר. הרי אינו יכול לדבר כ"א אותן דבורים וצירופים שכבר דברם והיו במחשבתו פעמים רבות מאד ונשאר בדיבורים וצירופים אלו הרשימו מהמחשבה שנכנסה בהם פעמים רבות. וזהו בחי' אחוריים וחיצוניות נה"י מפרצוף העליון שנכנס בתחתון להיות לו בחי' מוחין וחיות כנודע:

מִלִּים, שְׂפָרָה דְּפָרָם וְהָיוּ כְּמַחְשַׁבְתּוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת מְאֹד, וְנִשְׁאָר בְּדִבּוּרִים וְצִרּוּפִים אֵלּוּ הָרְשִׁימוֹ – הַרּוּשָׁם, מִהַמְחַשְׁבָּה שְׁנֶכְנֵסָה בָּהֶם פְּעָמִים

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אלול, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק והפ"י. נהניתי לקרות בו מפעולותיו בהפצת תורת חב"ד.

ומי"ש שאינו מוצא בעצמו אומץ לפעול גם בעוד חוגים... וכו', יעוין בלקוטי תורה ריש פ' ויקרא אשר בעניני תורה ומצות אדם התחתון הוא שלוחו של אדם העליון עיי"ש, ובמילא אין מובן איך שיחסר האומץ בכגון דא.

ובהתאם לזה הרי כיון שנתמנה למרצה ימשיך בזה ואדרבה ישתדל לדבר לא רק לפני הדתיים אלא גם לאלו שאינם יודעים לעת עתה שדתיים הם, וכנ"ל יש לו כחות ואומץ לפעול עליהם באופן המתאים. לפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד פעולות זוגתו תחי' בהחזקת היהדות ובהפצתה, ובטח ימלאו במכתבם הבא.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות. בברכה.

ב"ה, כ"ח אלול, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

נהניתי בקבלת מכתבו מכ"א אלול בו כותב אודות מצבו הגשמי, וכבר כתבתי לו שגלגל החוזר הוא ובמילא אין להתפעל כלל וכלל ואדרבה גודל הבטחון והשמחה ימהרו השינוי לטוב כמובן ג"כ ממ"ש בזהר הק' חלק ב' דף קפ"ד ע"ב ד"ה תא חזי.

ומי"ש אודות השתתפותו בעבודת הכלל שלי כו', הנה זהו עבודת הכלל שלו ושל כל המשתתפים שהם העושים וגומרים הדברים בפועל וזכות הרבים תלוי בהם. ומה שנדמה לו שעושה את זה רק בדרך קבלת עול ואין לו עדיין בזה תענוג, הנה יעוין ברמב"ם הלכות גרושין סוף פרק ב'. והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות. בברכה.

יום ראשון

יום ראשון כו אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: האזינו, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. עו"עת.
תניא: אך הענין . . . "ככה" האותיות.

סדר הכשר בשר לאכילה להוציא ממנו דם האסור הוא: שרי', מליחה, הדחה. ענינים בעבודה: שרי' – וייקען זיך אין [להשרות עצמו ב] דברי הרב, מליחה – יחידות, הדחה – ניגון.

תהילים:
מפרק: קיט,
מה אהבתי
עד לא שכחתי

יום שני

יום שני כז אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: האזינו, שני עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד. עט"פא.
תניא: והנה בחי' . . . "256" ושכל.

מדברי קודש רבינו הזקן: ישראל גוי אחד בארץ, דער עם ישראל אויך אין דער ערדישער וועלט איז פארבונדען מיט ה' אחד, השי"ת מאַכט פון רוחניות גשמיות, און דער עם ישראל מאַכט פון גשמיות רוחניות.

תהילים:
מפרק: קכ
עד פרק: קלד

תרגום חפשי

עם ישראל, גם בארציות העולם, קשור הוא עם ה' אחד. השי"ת עושה מהרוחניות גשמיות, ועם ישראל עושה מהגשמיות רוחניות.

יום שלישי

יום שלישי כח אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: האזינו, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קלה"קלט. פב"פד.
תניא: כן עד"ו . . . "256" מהאריז"ל.

ברכת ד' היא תעשיר, בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסוק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזוק היהדות, וכמאמר: דער אויבערשטער ב"ה בלייבט ניט קיין בעל חוב, פאר יעדער גוטער זאך וואָס א איד טוט, צאָלט ער במיטב מיט בני חיי ומזוני רויחי [הקב"ה לא נשאר בעל-חוב. עבור כל פעולה טובה שיהודי עושה, משלם הוא ב'מיטב', בבנים, חיים, ופרנסה בריוח].

תהילים:
מפרק: קלה
עד פרק: קלט

יום רביעי

יום רביעי כט אלול, ערב ר"ה ה'תש"ג

סליחות באשמורת הבקר ואין נפ"א. התרת נדרים ובעשרה. עירוב תבשילין.

שיעורים. חומש: האזינו, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קנ. פה"פז.
תניא: האותיות הנגלות . . . כנודע.

יום הולדת את הצ"צ – שנת תקמ"ט.
מפתגמי רבינו הזקן: מען האָט גאָר קיין השגה ניט, ווי עס איז טייער בא השי"ת דער גוף פון א אידען [אין לנו שום מושג, עד כמה יקר אצל הקב"ה גופו של יהודי].

תהילים:
מפרק: קמ
עד פרק: קנ

יום חמישי

יום חמישי

א תשרי, א דר"ה

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: האזינו, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט. פח"צ.
תניא: כ. איהו. . . "258" בלה"ק.

תהילים:

מפרק: א
עד פרק: ט

ברכת הדלקת הנרות: של יום הזכרון. שהחינו. אין כופלין "לעילא" בקדיש, לבד מנעילה. לדוד גו' הארץ ומלואה גו' - קודם עלינו. בקדוש היום: תקעו, כי חק. וא"א אלה מועדי ואתקיננו. לתשליך: מנערים שולי הט"ק.
יהי רצון שעל התפוח - אחר הברכה וקודם האכילה. אוכלים ראש איל, אבל א"א יהי רצון כי אם על התפוח.

יום

ששי

יום ששי

ב תשרי, ב דר"ה

ה'תש"ד

לאל עורך דין - בתפלת מוסף .

שיעורים. חומש: האזינו, ששי עם פירש"י.
תהלים: י"ז. צא"צג.
תניא: והגם שהיש. . . "קל" עילתו.

תהילים:

מפרק: י
עד פרק: יז

במנחה א"א הודו, אבל אומרים פתח אלי'.
מ"ש בסידור שער הק"ש ד"ה להבין ההפרש (ע"ד ע"א) שקודם תקיעת שופר אומרים אנא בכת, פירוש: בדרך כלל הם הכוונות מהפסוקים שר"ת שלהם שם שני משם מ"ב, אמנם יש שמכונים התיבות אנא בכה כו' במחשבה, אבל אין אומרים האותיות והתיבות. והעוסק בכוונות צריך ללמוד הענינים ברור בכתהאריז"ל, ואז כוונתו רצוי'.

שבת

קודש

שבת

ג תשרי ש"ת

ה'תש"ד

מתחילין מזמור לדוד ולא לכו נרננה, וכן בכל שבת מוציו"ט. הפטורה: שובה - יכשלו בם. מי אל כמוך - מימי קדם.

שיעורים. חומש: האזינו, שביעי עם פירש"י.
תהלים: יח"כב. צד"צו.
תניא: אך נשמת. . . "260" בב"ע.

תהילים:

מפרק: יח
עד פרק: כב

ביחידות הצ"צ אצל רבינו הזקן ב תצא בששי באלול תקס"ד סיפר לו רבינו: ש"פ תבוא תקכ"ח אמר מורי ורבי (הרב המגיד ממעזריטש) - תורה, והתחלתה ושבת עד הוי' אלקיך, וביאר כי עבודת התשובה צריכה להיות עד אשר הוי', שהוא למעלה מהעולמות, יהי' אלהיך, אלקים בגימט' הטבע, בראשית ברא אלקים. כל החבריא קדישא היו בהתעוררות גדולה מתורה ההיא. הרה"צ ר' משולם זוסיא מאניפאלי אמר, כי הוא אינו יכול להגיע למעלת תשובה כזו, ועל כן יחלק את התשובה לחלקים, כי תשובה ר"ת: ת, תמים תהי' עם הוי' אלקיך. ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. ו, ואהבת לרעך כמוך. ב, בכל דרכיך דעהו. ה, הצנע לכת עם ה' אלקיך.
כשסיפר לי אאמו"ר את הנ"ל, סיים: תיבת תשובה צרופה מחמש אותיות, אשר כל אות הוא דרך ואופן בעבודת התשובה, - וביאר באריכות חמשה האופנים - וכולם באים מכה אל הפועל ע"י עבודת התפלה.

מבוא להלכות קידוש החודש ברמב"ם

ושליש יום.

ו. נקודת הפתיחה

וכך נראית תנועת השמש והירח בשמים:

בתחילת החודש, השמש והירח נמצאים יחד במעלה הראשונה במעגל, מעלה 0. לשם המחשה, נכנה את המיקום הזה נקודת הפתיחה.

כעבור 24 שעות, ביום השני של החודש, השמש התקדמה מעלה אחת במהלכה העצמי, בעוד שהירח התקדם מרחק של 13 מעלות בהילוכו העצמי. כך נוצר הפרש של 12 מעלות בין השמש והירח (ראה איור 1).

כעבור 15 יום מתחילת החודש, הפער ביניהם גדל. השמש רחוקה רק 15 מעלות מנקודת הפתיחה, בעוד שהירח הספיק להתרחק 195 מעלות (13X15=195). בנקודת זמן זו, המרחק בין השמש לירח עומד על 180 מעלות.

ז. חצי כדור

כאשר מביטים בכדור כלשהו, רואים רק את החצי שמול עינינו. כך גם ביחס לכדור הירח: אין לו אור עצמי משלו, וצבעו הלבן הינו החזר מאור השמש. השמש תמיד מאירה על חצי כדור הירח הנמצא למולה, בעוד החצי השני נותר חשוך. ובאותה מידה – מכדור הארץ יכולים לראות את חצי כדור הירח הפונה אלינו, ולא את חציו השני.

ח. ירח משתנה

כל המביט בירח רואה כיצד מתחילת החודש עד אמצע החודש הירח הולך וגדל, ואילו מאמצע החודש ועד סוף החודש הוא הולך וקטן.

לפי האמור, ניתן להבין את פשר התופעה:

כאשר השמש והירח נמצאים יחד בנקודת הפתיחה, השמש מאירה על חצי הירח שניצב מולה, אך המביט מכדור הארץ רואה רק את החצי האחר של הירח, החצי החשוך, ונדמה בעיניו שהירח נעלם לחלוטין (ראה איור 2).

כעבור זמן, לאחר שהירח התרחק מהשמש במידה משמעותית, יושבי כדור הארץ יכולים לראות חלק מכדור הירח. וככל שהמרחק בין השמש לירח הולך וגדל, כך הולך וגדל החלק מהירח שאפשר לראותו.

תהליך זה מגיע לשיאו בט"ו בחודש, כאשר המרחק בין השמש לירח הוא 180 מעלות וכדור הארץ נמצא בתווך, בין השמש לירח, ואז רואים את עיגול הירח מואר במלואו.

בחלוף יום השיא, המרחק בין השמש והירח שוב מתקטן בהדרגה, כיון שהירח מתקרב אל השמש מאחור. כך, מיום ליום ניתן לראות חלק קטן יותר של הירח, עד להתעלמותו בסוף החודש.

ט. היעלמות הירח

מעתה מובן איזה שלב קרוי 'מולד': כאשר השמש והירח נמצאים יחד בנקודת הפתיחה (ראה איור 3). זה המצב בו יושבי כדור הארץ לא רואים את חלקו המואר של הירח, ונדמה כי הוא נעלם.

הנושא המרכזי אותו יש להכיר כדי להבין את הלכות קידוש החודש הוא 'מולד הירח'. מהו מולד, מתי הוא מתרחש וכיצד רואים אותו?

לשם כך, יש להקדים מספר פרטים:

א. קו האופק

אדם העומד על פני כדור הארץ ומביט אל על, אל גרמי השמים, יכול לראות אך ורק את מה שנמצא מעל קו האופק, ולא את מה שמתחתיו. לכן, השמש נראית לעיני האדם במשך היום בלבד, כי בשעות אלו היא מעל קו האופק.

ב. הארץ עומדת

לדעת הרמב"ם "הארץ לעולם עומדת", וגרמי השמים – כולל השמש – נעים סביב כדור הארץ. כך כותב גם הרבי (ראה שערי אמונה). זאת, בניגוד לאלו הטוענים שהארץ וגרמי השמים נעים סביב השמש.

ג. 360 מעלות

חכמי התכונה חילקו כל עיגול וכדור – השמש, הירח, כדור הארץ וכדומה – ל-360 חלקים שכל אחד מהם נקרא 'מעלה'. מובן שאין זו חלוקה ממשית, אלא הסכמית בלבד, כדי שיהיה ניתן להגדיר חלקים כאלה ואחרים על פני כל עיגול. החלוקה היא הן ל'קווי אורך' והן ל'קווי רוחב'.

ד. הגלגל היומי

השמש והירח נמצאים בתנועה מתמדת, ובמהלכם יש בדרך כלל שני כיוונים בו זמנית: מחד, המהלך העצמי שלהם; ומאידך, מהלכם מכוח הגלגל היומי.

כלומר: השמש והירח מקיפים את כדור הארץ בתנועה ממערב למזרח, כשכל אחד מהם נע במהירות איטית משלו. במקביל, ה'גלגל היומי' מניע את כל גרמי השמים – ובכללם השמש והירח – סביב כדור הארץ ממזרח למערב. מהירות הסיבוב כה גבוהה, כך שמידי כ-24 שעות מסתיים הקיף שלם. זהו ההילוך אותו אנו רואים יום יום כאשר השמש עולה במזרח, מקיפה את כדור הארץ ושוקעת במערב. אף הירח עולה מידי יממה בצד מזרח, ושוקע בצד מערב.

הנה דוגמה להמחשת הדברים: רכבת נוסעת לכיוון מערב, ובתוכה צועד אדם לכיוון ההפוך, למזרח. מה כיוון התנועה של אותו אדם? ברור שהוא נע לשני כיוונים בו-זמנית. מכוח תנועת הרכבת הוא 'הולך' ממזרח למערב, ואילו מכוח ההליכה שלו עצמו, הוא הולך ממערב למזרח.

כך גם במהלך השמש והירח – מצד עצמם הם הולכים ממערב למזרח, ואילו מכוח הילוכו של גלגל היומי, הם מקיפים את כדור הארץ ממזרח למערב.

ה. השמש והירח

במסגרת המהלך העצמי של השמש ממערב למזרח, השמש נעה באיטיות, ועוברת כל יום פחות ממעלה אחת. כך יוצא, שבמשך כ-365 ימים (כשנה) השמש סוגרת מעגל שלם. הירח, לעומת זאת, נע הרבה יותר מהר. כל יום הוא עובר כ-13 מעלות, כך שהוא מספיק לסגור מעגל שלם מדי כ-27 ימים.

י. התחדשות הירח

הזכרנו (בסעיף ח) שבכדי לראות את הירח החדש, צריך להיווצר מרחק בין השמש לירח במידה כזאת שהחזר האור מהירח בתגובה לאור השמש יוכל להראות בכדור הארץ.

אלא שלא די בכך. העובדה שהירח התרחק מהשמש ביום המולד מרחק קצר יחסית – רק כ-12 מעלות – יוצרת בעיה משולשת:

ראשית – חרמש הירח הינו כה מזערי, שקשה מאוד להבחין בקיומו;

שנית – אור השמש קרוב לירח, והוא מסנוור ומבטל את אור הירח, כך שאינו נראה. הדבר דומה לנר קטן הנמצא קרוב מאד לאבוקת-אש גדולה, שאור הנר בטל לחלוטין לעומת אור האבוקה, ואינו נראה;

שלישית – כיון שהירח קרוב לשמש, שניהם שוקעים מתחת קו האופק כמעט ביחד. כלומר: כאמור (בסעיף ד), הגלגל היומי מסובב את השמש והירח היקף שלם מידי יום סביב כדור הארץ. בתחילת החודש, כאשר הירח והשמש קרובים, השקיעה של הירח מתרחשת זמן קצר לאחר שקיעת השמש.

עקב האמור, ראיית הירח החדש אפשרית רק זמן קצר לאחר שקיעת השמש, עם רדת החשיכה. זהו זמן בו מצד אחד אור השמש אינו מסנוור ואינו מבטל את אור הירח, ומצד שני הירח עדיין נמצא מעל קו האופק (ראה איור 4). מיד לאחר מכן, הירח ישקע אף הוא אל מתחת קו האופק, ולא נוכל לראותו.

יא. יומיים נוספים

כאמור, משך ההיקף עד שהירח חוזר לנקודת הפתיחה הוא כ-27 יום ושליש יום. למעשה, בהגיעו לנקודת הפתיחה, אין הוא מוצא שם את השמש. זאת, משום שבמשך אותה תקופה, התרחקה השמש כ-27 מעלות מנקודת הפתיחה, שהרי השמש נעה כמעלה אחת ליום (ראה איור 5).

וכיון ש'מולד' יכול להתרחש רק כאשר השמש נמצאת בדיוק מול הירח, המולד לא יהיה ביום ה-27, אלא רק לאחר כיומיים, בהם הירח ישיג את השמש (ראה איור 6). לכן הזמן שבין מולד למולד הוא כ-29.5 יום (=חודש).

יב. גלגל המזלות

כדור הארץ מוקף ב'חגורה' של כוכבים הסובבים אותו, חגורה הנקראת 'גלגל המזלות'. 'גלגל' (=מעגל) זה מתחלק ל-12 קבוצות של כוכבים (=מזלות), ולכל קבוצה יש צורה משלה. כל אחד משנים עשר המזלות (טלה, שור וכו') פרוס על פני 30 מעלות מהגלגל, וכולם יחד (12X30) פרוסים על פני מעגל שלם של 360 מעלות (ראה איור 7).

באשר למיקום גלגל המזלות, יש לדעת כי כדור הארץ מחולק לשניים – החלק העליון, שהוא צידו הצפוני, והחלק התחתון שהוא צידו הדרומי. באמצע, בין החלקים, מצוי 'קו המשוה'. ובכן, גלגל המזלות אינו ניצב ברקיע בדיוק מעל הקו המשוה, אלא בנטיה מסוימת לצפון ולדרום – בזווית של כ-23.5 מעלות.

סקירה על הלכות קידוש החודש ברמב"ם

יום שני

12 חודשים, ולעיתים בת 13 חודשים. החודש הנוסף הינו תוצאה של פער מצטבר בין אורך שנת השמש לאורך שנת הירח.

פרק ב - עדות המולד

סדרי קבלת העדים שראו את מולד הירח – קבלת פנים משותפת לכל העדים; כיצד בודקים מי כשר להעיד; צורת התשאול של כל עד בפני עצמו; ולבסוף, ההכרזה בפועל שהחודש 'מקודש'.

הפרקים הנלמדים היום ומחר עוסקים בסדר קבלת העדים לעדות החודש ועיבור השנה, כדלהלן.

פרק א - חודש ושנה

גודל החודש נקבע רק לפי מהלך הירח – לעיתים החודש בן 29 ימים, ולעיתים הוא בן 30 יום. ההחלטה על כך נתונה בידי בית דין השוכן בארץ ישראל, אשר שומע את העדים שראו את המולד, ובמקביל עורך חשבונות בעצמו.

גודל השנה נקבע גם לפי מהלך השמש – לעיתים השנה בת

פרק ג - קידוש החודש

סדר בואם של עדי הראיה לירושלים, מתי מחללים את השבת עבור עדות החודש, וכן דרכי הפרסום של קידוש החודש.

פרק ד - עיבור שנה

פירוט הנתונים שעל פיהם מעברים את השנה – בהתאם למועד בוא האביב; לפי מצב בשלות הפירות; וכן כאשר

יום שלישי

החודש הנוסף יאפשר את העליה לרגל. הרכב בית הדין לעיבור השנה, וכן דרכי הפרסום של ההחלטה לעבר את השנה.

פרק ה - הלוח העברי

בזמננו לא מקדשים על פי הראיה, אלא מסדרים לוח שנה על פי חשבון מראש. למרות זאת, ממשיכים לשמר את מסורת יום-טוב שני של גלויות, במקומות בהם השלוחים לא היו מספיקים להודיע מתי נתקדש החודש.

יום רביעי

הל בימים ראשון, רביעי או שישי (אד"ו); אם המולד היה לאחר חצות היום; וכן בהתאם לזמן מולד תשרי של השנה הבאה.

פרק ח - חודש חסר ומלא

ישנם חודשים בני 29 יום – חודשים 'חסרים', וישנם חודשים בני 30 יום – חודשים 'מלאים'. בדרך כלל, סדר החודשים הוא אחד מלא ואחד חסר. כלומר, תשרי מלא, חשון חסר וכן הלאה עד סוף השנה.

יוצאים מן הכלל הם חשון וכסלו – יש שנים שבהן גם חשון וגם כסלו מלאים, יש שנים שבהן שניהם חסרים ויש שנים שבהן חשון חסר וכסלו מלא. בפרק זה מפורטים החישובים על פיהם קובעים את הדבר.

הפרקים הנלמדים היום הם כללים לבניית לוח שנה עברי.

פרק ו - מועד המולד

המפתח ליצירת לוח שנה עברי זו הידיעה באיזה יום בשבוע הל מולד חודש תשרי. זמן המולד בימות השבוע משתנה בהפרש קבוע מחודש לחודש, משנה לשנה וממחזור למחזור. ענין נוסף הנידון בפרק זה – חלוקת כל שנות קיום העולם ל'מחזורים' בני 19 שנים כל אחד, המורכבים מ-12 שנים פשוטות ו-7 מעוברות. בסיומו של כל 'מחזור' נסגר הפער שהצטבר בין שנת השמש לבין שנת הירח.

פרק ז - ראש השנה

ראש השנה נקבע ביום שבו הל מולד תשרי, למעט מספר מקרים בהם ראש השנה נדחה ביום או ביומיים – אם המולד

יום חמישי

בפרק זה הרמב"ם מבאר את חלוקת השנה לתקופות לפי שיטת האמורא רב אדא שאורך השנה הוא 365 יום, חמש שעות וכ-1000 חלקים. מכאן שאורך כל אחת מארבע התקופות קצר יותר מאשר לפי שיטת שמואל. וכאמור, הדבר משמעותי לגבי המועד שבו יתחיל האביב שהוא עונת חג הפסח.

המעלה והחסרון ב'תקופת רב אדא' – מחד, מידי 19 שנה נסגר לגמרי הפער שבין השמש והירח, ולא נשאר כל הפרש; מאידך, לפי שיטה זו, אורך השנה והתקופות הינו מסובך יותר לחישוב, שכן יש לחשב גם חלקי שעות.

מהפרק הבא ועד סוף הלכות קידוש החודש, מביא הרמב"ם שורת כללים וחישובים אסטרונומיים המלמדים את מיקומו המדויק של הירח, על מנת לקדש את החודש על-פי הראיה.

פרק יא - הגלגלים

כללים על פיהם ניתן לדעת את מיקום השמש והירח בשמים בכל רגע נתון, ועל ידי כך לדעת היכן יהיו ביום שבו יראה הירח מחדש. נקודת הענין היא, שכל כוכב מסתובב במהירות קבועה בגלגל משלו, שאינו מכוון בדיוק לפי גלגל המזלות.

פרק ט - תקופת שמואל

השנה מתחלקת לארבע תקופות – אביב, קיץ, סתיו וחורף, כאשר כל תקופה נמשכת רבע מאורך השנה. ואולם, נחלקו חכמים מה אורכה של השנה.

בפרק זה הרמב"ם מבאר את שיטת האמורא שמואל לפיה אורך השנה הוא 365 ימים ו-6 שעות בדיוק. מכאן שכל אחת מארבע התקופות נמשכת 91 ימים ו-7.5 שעות.

נתונים אלה משמעותיים כדי לדעת את המועד המדויק בו חלה תקופת האביב, כדי שחג הפסח יחול בעונת האביב. החישוב מתבצע באמצעות חלוקת השנים שעברו מבריאת העולם למחזורים, ומספר השנים והתקופות שעברו במחזור הנוכחי.

המעלה והחסרון ב'תקופת שמואל' – מחד, אורך השנה והתקופות הינו ברור וקל לחישוב, ובפרט שלדעתו השמש מופיעה מדי 28 שנה באותו מקום ובאותו יום בשבוע; אך מאידך, לפי זה יוצא שמחזור של 19 שנה אינו סוגר לגמרי את הפער בין השמש לירח, אלא נשאר הפרש קטן.

פרק י - תקופת רב אדא

יום שישי

השמש האמצעי. בפרק יב מתייחס הרמב"ם לחישוב זה. בפרק יג, לעומת זאת, מובא החישוב האמיתי. זו התייחסות מדויקת למהלך השמש, תוך התחשבות בסטיות השונות של מהלכה, והיא נקראת 'מהלך האמיתי'. מיקום השמש בשמים שעל פי חישוב זה, נקרא 'מיקום השמש האמיתי'.

חישוב זה, האמיתי, מלמד כי מאחר שההיקף אינו סימטרי אלא עם סטיות לכאן ולשם, ישנם זמנים במהלך השנה בהם השמש קרובה יותר לכדור הארץ ואילו בימים אחרים היא רחוקה יותר.

זאת ועוד:

ההיקף (האי-סימטרי) עצמו, משנה את כיוונו מעת לעת ואיננו נמצא תמיד באותו מקום. למשל, בעוד שבבריאת העולם המיקום המרוחק ביותר של השמש מכדור הארץ היה במזל 'טלה', בימינו

פרקים יב-יג - מיקום השמש

כאמור, כל אחת מארבע עונות השנה נמשכת רבע מימות השנה. השנה עצמה היא שנת החמה, כלומר הזמן שדרוש לשמש להקיף את כל כדור הארץ בהילוך איטי ממערב למזרח.

ואולם, כיון שהשמש לא מקיפה את הארץ בקו ישר וסימטרי, הרי שלמעשה יש עונות ארוכות יותר ויש קצרות יותר. כלומר: בהנחה ששנת החמה היא 365 יום ו-6 שעות, כל עונה אמורה להיות בת 91 יום ו-7.5 שעות בדיוק, אך בפועל אורך העונות איננו אחיד.

לצורך חישובים שונים, מתייחסים לאורך ההיקף והתנועה של השמש סביב כדור הארץ כאילו היה סימטרי, ללא סטיות. חישוב בהנחה זו נקרא 'מהלך האמצעי' (=ממוצע, משוער), וקביעת מיקומה של השמש ביחס לסיבוב זה נקרא 'מיקום

פרק יד - גלגלי הירח

הירח נע בשני מסלולים משלו: הגלגל הגדול – סיבוב המקיף את כל כדור הארץ; והגלגל הקטן – תנועת הירח סביב הציר שלו עצמו.

כאשר מחשבים את מיקום הירח בגלגל הגדול בצורה ממוצעת, אנו מתייחסים לירח כאילו הוא ממוקם במרכז הגלגל הקטן, הישוב המכונה 'אמצע הירח'. לעומת זאת, מיקום הירח ביחס לגלגל הקטן עצמו נקרא 'אמצע המסלול'. בפרק זה מבאר הרמב"ם כיצד מחשבים את שני המיקומים הללו – אמצע הירח ואמצע המסלול.

הוא במזל 'תאומים'. הישוב זה נקרא 'מקום גובה השמש' – הנקודה הרחוקה ביותר מכדור הארץ בה נמצאת השמש.

שקלול של שני המושגים האמורים – 'מקום השמש האמצעי' ו'מקום גובה השמש' – מלמדנו מושג שלישי: 'מסלול השמש'. זהו ההפרש שבין המיקום הנוכחי של השמש לבין הנקודה המרוחקת ביותר שלה מכדור הארץ.

ביודענו את המרחק של השמש מכדור הארץ בכל זמן נתון, אנו יכולים לחשב את גודל הסטייה שבין מקום השמש האמצעי לבין מקומה האמיתי. דבר זה נקרא 'מנת המסלול'. אחרי שמתקנים את הסטייה ומכניסים אותה לחישוב, ניתן לדעת במדויק את מקום השמש האמיתי.

שבת-קודש

המרחק האמיתי בין הירח והשמש.

פרק יז - קשת הראיה

לאחר הסבר הדרכים לדעת את המיקום האמיתי של השמש ושל הירח, מלמדנו הרמב"ם כיצד מחשבים את המרחק האמיתי בין השמש והירח בזמן 'המולד'. נתון זה יקבע אם תתכן ראיית הירח החדש באותה שעה, שכן, נדרש מרחק מסוים בין הירח והשמש בכדי שיוכלו להבחין ב'מולד', כמוסבר במבוא.

החישוב מבוסס על בדיקת המרחק הן באורך והן ברוחב. שקלול המרחקים המדויקים מאפשר לדעת מהי 'קשת הראיה', כלומר, מה המרחק האמיתי בין השמש והירח לרואה אותם מכדור הארץ.

פרק יח - מולד מעונן

בפרק זה מפרט הרמב"ם כללים בראיית הירח; מה עושים כאשר הירח נולד מחדש אך אין אפשרות מעשית לראות אותו היות שהשמים מעוננים; וכיצד מתכננים שהירח יראה בזמנו.

פרק יט - הקו המשוה

גלגל המזלות נוטה מעט מהקו המשוה של כדור הארץ. לכן מסלולי השמש והירח – אשר הותאמו לפי גלגל המזלות – נוטים אף הם מהקו המשוה.

פרק טו - מיקום הירח

הגלגל הקטן תופס כ-10 מעלות בתוך הגלגל הגדול, ולכן הפער בין נקודת המרכז של הגלגל הקטן לבין צדדיו יכול להגיע עד 5 מעלות.

כדי לדעת את המיקום האמיתי של הירח, יש להביא בחשבון שני נתונים – מקום הירח המשוער בגלגל הגדול, 'אמצע הירח'; וכן את מקומו בגלגל הקטן, 'אמצע המסלול'. בהתאם לתוצאות יש להוסיף או לגרוע עד 5 מעלות ממיקום הירח בגלגל הגדול, וכך מתקבלת תוצאה מדויקת.

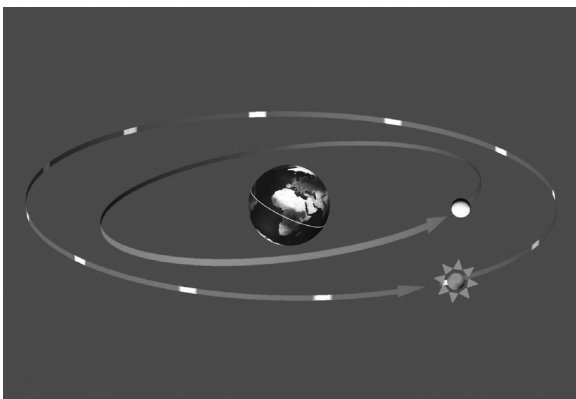
פרק טז - נטיית הגלגל

למרות שהן השמש והן הירח סובבים את כדור הארץ, הרי שההיקף שלהם אינו במסלול זהה, אלא מסלול הירח נוטה ממסלול השמש. בעוד שמסלול השמש מקביל לגלגל המזלות, הרי שמסלול הירח נוטה מגלגל המזלות בכ-5 מעלות.

זאת ועוד: נטיה זו עצמה אינה עומדת במקומה, גם היא נעה. כלומר: אם ביום מסוים נקודת החיבור של מסלול הירח עם מסלול השמש הינה במעלה 0 ובמעלה 180, הרי שכעבור משך זמן, נקודת החיבור תזוז ותהיה במעלה 90 ובמעלה 270.

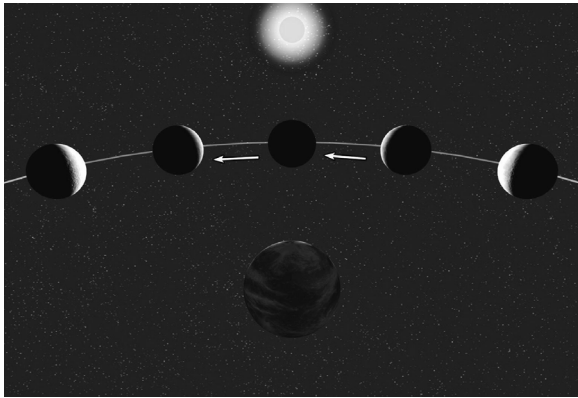
לאחר שלמדנו בפרק הקודם כיצד לדעת את מיקום הירח בגלגליו, בפרק זה אנו לומדים שיש להביא בחשבון גם את מיקום נקודת החיבור של הירח והשמש, בכדי שנוכל לדעת מהו

[מנובד על פי קונטרס "כזה ראה וקדש" להרב מנחם מענדל גליצנשטיין האיירוס ממסכת ר"ה ברוצאט "עו והוד"']

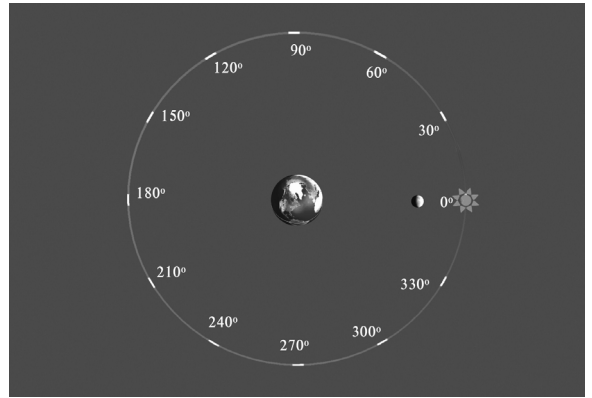

איור מס' 1

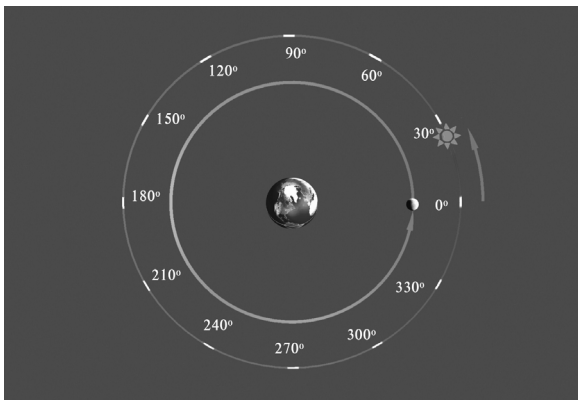
הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ מג

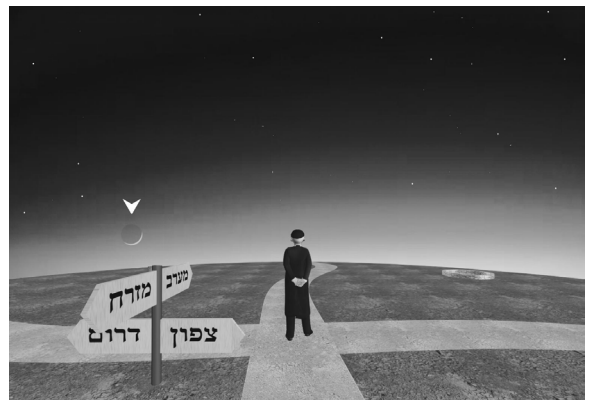
איור מס' 3

איור מס' 2

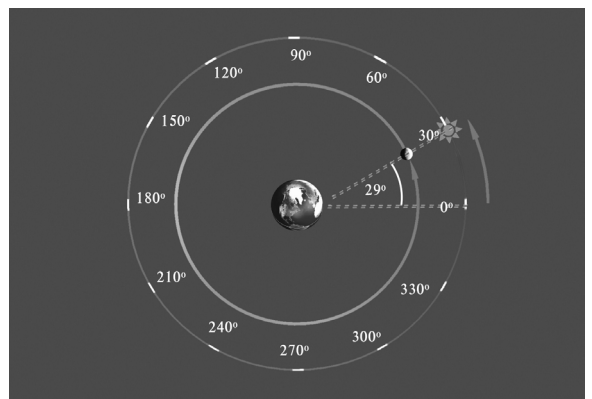
איור מס' 5

איור מס' 4

איור מס' 7

איור מס' 6

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – כ"ו אלול ה'תשס"ז-ג' תשרי ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות שקלים

מצות עשה אחת, והיא לתן כל איש מחצית שקל בכל שנה. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות שקלים פרק א

א. מצות עשה מן התורה, לתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה; אפלו עני המתפרנס מן הצדקה - חיב, ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתפו, ונותן מחצית השקל כסף, שגאמר: "העשיר לא ירבה, והדל לא ימעיט וגו'". ואינו נותנו בפעמים רבות, היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו בלו כאחת, פעם אחת.

ב. מנין כסף האמור בתורה באונס ובמפתה ובמוציא שם רע והורג עבד, הוא שקל הנאמר בכל מקום בתורה; ומשקלו, שלש מאות ועשרים שעורה. וכבר הוסיפו חכמים עליו, ועשו משקלו כמשקל המטבע הנקרא 'סלע' בזמן בית שני; וכמה הוא משקל הסלע? שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינוניות.

ג. סלע היה ארבעה דינרין, והדינר שש מעין; ומעה, היא הנקראת בימי משה רבנו 'גרה', ומעה היתה שני פונדיונין; ופונדיון שני אפרים, ופרוטה אחת משמונה באסר. נמצא משקל המעה, והיא הגרה, שש ועשרה שעורות; ומשקל האסר ארבע שעורות, ומשקל הפרוטה חצי שעורה.

ד. ועוד מטבע אחר היה שם, שהיה משקלו שתי סלעים, והוא היה הנקרא 'דרכון'. ואלו המטבעות בלן שאמרנו ובארנו משקל כל אחד מהן, הן שמשערין בהן בכל מקום; וכבר בארנום, כדי שלא אהיה צריך לפרש משקלם בכל מקום.

ה. מחצית השקל, זו מצוה - שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן, אפלו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש; ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רבנו, שהיה משקלו מאה וששים שעורה.

ו. בזמן שהיה מטבע של זמן דרכונות, היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע; ובזמן שהיה המטבע סלעים, היה כל איש נותן במחצית השקל שלו חצי הסלע, שהוא שני דינרין; ובזמן שהיה המטבע חצי הסלע, היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי הסלע. ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל, פחות מחצי שקל של תורה.

ז. הכל חיבין לתן מחצית השקל, כהנים ולויים

וישראלים וגרים ועבדים משחררים. אכל לא נשים, ולא עבדים, ולא קטנים; ואם נהנו, מקבלין מהן. אכל הגוים שנתנו מחצית השקל, אין מקבלין מהן. קטן שהתחיל אביו לתן עליו מחצית השקל, שוב אינו פוסק, אלא נותן עליו בכל שנה ושנה, עד שיגדיל ויתן על עצמו.

ח. השקלים, אינן נוהגין אלא בפני הבית. ובזמן שהמקדש קיים, נותנין את השקלים, בין בארץ ישראל, בין בחוצה לארץ; ובזמן שהוא חרב, אפלו בארץ ישראל אינן נוהגין.

ט. באחד באדר משמיעין [מכריזים] על השקלים, כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד לתן. בחמשה עשר בו, ישובו השלחנין [הגובים] בכל מדינה ומדינה, ותובעין בנחת; כל מי שיתן להם, יקבלו ממנו, ומי שלא נתן, אין כופין אותו לתן. בחמשה ועשרים בו, ישובו במקדש לגבות, ומכאן ואילף, כופין את מי שלא נתן עד שיתן; וכל מי שלא יתן - ממשפנין אותו, ולוקחין עבטו [משכונן] בעל כרחו, ואפלו כסותו.

י. כל מי שאינו חיב בשקלים - אף על פי שדרכו לתן, או הוא עתיד לתן - אין ממשפנין אותו. ואין ממשפנין את הפהנים לעולם, מפני דרכי שלום; אלא כשינתנו, מקבלין מהן, ותובעין אותן עד שיתנו.

הלכות שקלים פרק ב

א. ביצד כונסין [אוספים] השלחנין את השקלים? בכל מדינה ומדינה, מניחין לפניהם שתי תבות - שולי התבה רחבין מלמטה, ופיה צר מלמעלה כמין שופר, כדי שישליכו לתוכן, ולא יהיה אפשר לקח מהן בנחת [במקלות]. ולמה עושין שתי תבות? אחת שמניחין בה שקלים של שנה זו, והשנייה מניחין בה שקלי שנה שעברה, שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה.

ב. ובמקדש היה לפניהן תמיד שלש עשרה תבות, כל תבה כמין שופר - ראשונה, לשקלי שנה זו; שנייה, לשקלי שנה שעברה; שלישית, לכל מי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, משליף דמיהן לתבה זו; רביעית, לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד, משליף דמיה לתבה זו; חמישית, למי שהתנדב לקנות בהן עצים למערכה; ששית, למי שהתנדב מעות ללבונה; שביעית, למי שהתנדב זהב לכפרת; שמינית, למותר חטאת, כגון שהפריש מעות לחטאתו ולקח חטאת והותר מן המעות, ישליף השאר לתוכה; תשיעית, למותר אשם; עשירית, למותר קגני [תורים ובני יונה] נכים וזבות ויולדות; אחת עשרה, למותר קרבנות גזיר; שתים עשרה,

אזתה - כְּדֵי שְׂתַחֲחִיל מִמְּנָה בַּתְּחִלָּה בְּפַעַם שְׁלִישִׁית כְּשֵׁיכְנֹס בְּתַשְׁרֵי; עַד שֶׁנִּמְצָא תוֹרֵם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וְשִׁלִּישִׁית הַקְּטָנוֹת, מִכָּל אַחַת וְאַחַת מִן הַגְּדוּלוֹת.

ח. כִּשְׁהוּא תוֹרֵם שְׁלֹשׁ קְפוֹת אֱלוֹ, תוֹרֵם אֶת הִרְאשׁוֹנָה לְשֵׁם אֲרָץ יִשְׂרָאֵל; וְהַשְּׁנִיָּה, לְשֵׁם הַכְּרִפִּין הַמְּקַפִּין [הַסְּמוּכִים] לָהּ וּלְשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל; וְהַשְּׁלִישִׁית, לְשֵׁם כָּכָל וּלְשֵׁם מְדֵי וּלְשֵׁם הַמְּדִינּוֹת הַרְחוּקוֹת וּלְשֵׁם שְׂאֵר כָּל יִשְׂרָאֵל.

ט. כִּשְׁהוּא תוֹרֵם, מִתְּפִינָן לְתֵרֵם עַל הַגְּבוּי שֵׁישׁ בְּלִשְׁכָּה, וְעַל הַגְּבוּי שְׁעָדִין לֹא הִגִּיעַ לְלִשְׁכָּה, וְעַל הַעֲחִיד לְגְבוֹת - כְּדֵי שְׂתִיָּהוּ אֱלוֹ הַשְּׁקָלִים שֶׁהוֹצִיאָן לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן, כִּפְרָה עַל יִשְׂרָאֵל, וּכְאִלוֹ הִגִּיעוּ כָּל שְׁקָלֵיהֶן לְלִשְׁכָּה וְנִתְרַמָּה מֵהֶן תְּרוּמָה זוֹ.

י. כְּשֵׁיכְנֹס הַתוֹרֵם לְתֵרֵם, לֹא יִכְנֹס בְּכַגֵּד שְׂאֵפְשָׁר [לְהַחְבִּיא] בּוֹ כֶּסֶף, וְלֹא בְּמִנְעֵל, וְלֹא בְּסַנְדֵּל, וְלֹא בַּתְּפִלָּה [תְּפִילִּין], וְלֹא בְּקַמִּיעַ - שְׂמָא יִחְשְׁדוּ אוֹתוֹ הַעֵם, וְיֹאמְרוּ: 'הַחֲבִיא מִמְּעוֹת הַלִּשְׁכָּה תַּחְתּוֹ כִּשְׂתַרְמָה'; וּמְדַבְּרִים הָיוּ עִמּוֹ מִשְׁעָה שֵׁיכְנֹס עַד שְׁעָה שְׁיִצָּא - כְּדֵי שְׂלֹא יִתֵּן לְתוֹף פִּיּוֹ. וְאָף עַל פִּי שְׁנוֹהֲרִים כָּל כֶּף - עֲנִי אוֹ מִי שֶׁהוּא נִבְהַל לְהוֹן, לֹא יִתֵּרֵם מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד, שְׁנֹאמַר: "וְהִייתֶם נִקְיִים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל".

הַלְכוֹת שְׁקָלִים פָּרָק ג

א. תְּצַיֵּי הַשְּׁקָלִים - הַכָּל צְרִיכִין לָהֶם, כְּדֵי שְׂיִתֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד תְּצִי שְׁקָל שֶׁהוּא חַיֵּב בוֹ; לְפִיכֵךְ, כִּשְׁהִיָּה אִדָּם הוֹלֵךְ אֲצֵל הַשְּׁלַחְנֵי וּמְצָרֶף [פּוֹרֵט] שְׁקָל בְּשִׁנֵּי תְּצַיֵּי, יִתֵּן לוֹ תוֹסֶפֶת עַל הַשְּׁקָל [דְּמֵי חִילוּף], וְאוֹתָהּ תוֹסֶפֶת נִקְרָאת 'קוֹלְבוֹן'. לְפִיכֵךְ, שְׁנַיִם שְׁנִתְּנוּ שְׁקָל עַל שְׁנֵיהֶם, חַיֵּבִין בְּקוֹלְבוֹן [TMT].

ב. כָּל מִי שְׂאִינוֹ חַיֵּב בְּשְׁקָלִים, כְּגוֹן שְׂתִי נְשִׁים אוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים שְׁנִתְּנוּ שְׁקָל - פְּטוּרִין מִן הַקוֹלְבוֹן; וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד חַיֵּב וְאֶחָד פְּטוּר, וְנִתְּן הַחַיֵּב עַל יָד [בְּשַׁבִּיל] הַפְּטוּר - כְּגוֹן אִישׁ שְׁנִתְּן שְׁקָל עָלָיו וְעַל אִשָּׁה, אוֹ עֶבֶד - פְּטוּר מִן הַקוֹלְבוֹן. וְכֵן הַכֹּהֲנִים, פְּטוּרִין מִן הַקוֹלְבוֹן; וְהַשּׁוֹקֵל עַל יָד הַכֹּהֵן, פְּטוּר מִן הַקוֹלְבוֹן.

ג. הַנּוֹתֵן שְׁקָל עָלָיו וְעַל הַעֲנִי, אוֹ עַל שְׁכֵנוֹ, אוֹ עַל בֶּן עֵירוֹ - אִם נִתְּנוּ לָהֶם מִתְּנָה, פְּטוּר מִן הַקוֹלְבוֹן, שֶׁהֵרִי נִתְּן תְּצִי שְׁקָל מִתְּנָה, כְּדֵי לְהַרְבוֹת בְּשְׁקָלִים. וְאִם נִתְּן לָהֶם תְּצִי הַשְּׁקָל עַל יָדָם [בְּשַׁבִּילִם] דְּרָף הַלְוָאָה, עַד שְׂתִּחְזִירוּ לוֹ כְּשֶׁתִּמְצָא יָדָם - חַיֵּב בְּקוֹלְבוֹן.

ד. הַאֲחִים שְׁעָדִין לֹא חִלְקוּ מֵה שֶׁהֵנִיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם, וְכֵן הַשְּׂתַפִּים שְׁנִתְּנוּ שְׁקָל עַל יְדֵי שְׁנֵיהֶם - פְּטוּרִין מִן הַקוֹלְבוֹן. כִּמְה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׂתְּפִין שְׁנִשְׂאוּ וְנִתְּנוּ בְּמַעוֹת הַשְּׂתַפּוֹת, וְנִשְׂתַּנָּה עֵין הַמַּעוֹת [נִתְּחַלְפוּ הַכֶּסֶפִּים שְׁבָהֵם הַשְּׂתַתְּפוּ]; אֲכָל אִם הִכִּיא זֶה מַעוֹתוֹ וְזֶה מַעוֹתוֹ, וְעָרְבוּם וְעָדִין לֹא נִשְׁתַּנּוּ הַמַּעוֹת וְלֹא הוֹצִיאוּם - הֵרִי אֱלוֹ חַיֵּבִין בְּקוֹלְבוֹן. נִשְׂאוּ וְנִתְּנוּ וְאֲחֵר זְמַן חִלְקוּ, וְחִזְרוּ

לְמוֹתֵר אֲשֶׁם מְצָרַע; שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, לְמִי שֶׁהִתְנַדַּב מַעוֹת לְעוֹלַת בְּהֵמָה.

ג. וְשֵׁם כָּל דְּבָר שְׂתִיָּהוּ מַעוֹתָיו בְּתוֹף הַתְּבָה, כְּתוּב עַל הַתְּבָה מִבְּחוּץ. וְתִנְאֵי בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל הַמְּתוּרוֹת, שְׂתִיָּרְכוּ עוֹלַת בְּהֵמָה. נִמְצָאתָ לְמַד, שְׁכָל הַמַּעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּשֵׁשׁ הַתְּבוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, לְעוֹלַת בְּהֵמָה; וְעוֹרוֹתֵיהֶן לְכַהֲנִים, כְּשֶׁאֵר כָּל הַעוֹרוֹת. וְכָל הַמַּעוֹת שֶׁבַּתְּבָה שְׁלִישִׁית, יִלְקַח בְּהֵן עוֹפוֹת - חֶצְיָן עוֹלוֹת, וְחֶצְיָן חֲטָאוֹת. וְשֶׁכְּרִיעִית, כֶּלֶן עוֹלַת הַעוֹף.

ד. כָּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה כְּשִׁגוּבִין הַשְּׁקָלִים, מְשַׁלְּחִין אוֹתָם כְּדֵי שְׁלֹחִין לְמַקְדָּשׁ; וְיֵשׁ לָהֶם לְצָרֶף [לְהַחֲלִיף] אוֹתָן כְּדִינְרֵי זָהָב, מִפְּנֵי מִשְׁאוֹי הַדְּרָף. וְהַכָּל מִתְּקַבֵּץ לְמַקְדָּשׁ, וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ בְּלִשְׁכָּה אַחַת מִן הַלִּשְׁכוֹת בְּמַקְדָּשׁ, וְסוֹגְרִין דְּלִתוּתֵיהֶן בְּמַפְתָּחוֹת, וְחוֹתְמִין עָלֵיהֶן חוֹתְמוֹת. וּמִמְלֵאִין מִכָּל הַשְּׁקָלִים שְׂתִיָּתְקַבְּצוּ שָׁם, שְׁלֹשׁ קְפוֹת גְּדוּלוֹת - שְׁעוֹר כָּל קֶפֶה, כְּדֵי שְׂתִכִּיל תִּשְׁע סְאִין; וְהַשְּׂאֵר, מִנִּיחִין אוֹתוֹ בְּלִשְׁכָּה. וְזֶה שְׁבַתוֹף הַקְּפוֹת, הוּא הַנִּקְרָא 'תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה'; וְזֶה שִׂישְׂאָר שֶׁם יִתֵּר עַל מֵה שֵׁישׁ בְּקְפוֹת, הוּא הַנִּקְרָא 'שִׂירֵי הַלִּשְׁכָּה'.

ה. בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים בְּשִׁנָּה תוֹרְמִין אֶת [מ-] הַלִּשְׁכָּה - בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּשְׁרִי קֶדֶם יוֹם טוֹב אוֹ אֲחֵרִי, וְקֶדֶם עֲצָרַת בְּתַמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם. וְכִיצַד תוֹרְמִין אוֹתָהּ? אֶחָד נִכְנֹס לְפָנִים מִן הַלִּשְׁכָּה, וְהַשּׁוֹמְרִין עוֹמְדִים בְּחוּץ; וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: 'אֲתֵרֵם'? וְהֵן אוֹמְרִים לוֹ: 'תֵּרֵם! תֵּרֵם! תֵּרֵם! שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים. וְאַחַר כֶּף מְמַלֵּא שְׁלֹשׁ קְפוֹת קְטָנוֹת, כָּל קֶפֶה מֵהֶן מְכִילָה שְׁלֹשׁ סְאִין מֵאוֹתָן הַשְּׁלֹשׁ קְפוֹת הַגְּדוּלוֹת; וּמוֹצִיאָן לְחוּץ, כְּדֵי לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן עַד שְׂיָכְלוּ [יִתְרוֹקְנוּ]. וְחוֹזֵר וּמְמַלֵּא אוֹתָן הַשְּׁלֹשׁ קְפוֹת הַקְּטָנוֹת מִן הַשְּׁלֹשׁ הַגְּדוּלוֹת פַּעַם שְׁנִיָּה קֶדֶם עֲצָרַת, וּמִסְתַּפְּקִין [מִשְׂתַּמְשִׁים] מֵהֶן עַד שְׂיָכְלוּ.

ו. וְחוֹזֵר וּמְמַלֵּא אוֹתָן פַּעַם שְׁלִישִׁית מִן הַשְּׁלֹשׁ הַקְּפוֹת הַגְּדוּלוֹת בְּתַשְׁרֵי, וּמִסְתַּפְּקִין מֵהֶן עַד שְׂיָכְלוּ, עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן. וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, תוֹרְמִין מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה. לֹא הִסְפִּיקוּ לָהֶם הַשְּׁקָלִים שֶׁבְּשֹׁלֵשׁ קְפוֹת הַגְּדוּלוֹת, וְכָלוּ עַד שְׂלֹא הִגִּיעַ נִסָּן - חוֹזְרִין וְתוֹרְמִין מִשְׁרֵי הַלִּשְׁכָּה.

ז. שְׁלֹשׁ קְפוֹת הַקְּטָנוֹת שֶׁהוּא תוֹרֵם בְּהֵן וּמוֹצִיאָן לְחוּץ, כְּתוּב עָלֵיהֶן 'אֶלֶף', 'בֵּית', 'גִּמְל' - כְּדֵי שְׂיִסְתַּפְּקוּ מִן הִרְאשׁוֹנָה עַד שְׂתִכְלָה, וְאַחַר כֶּף מִסְתַּפְּקִין מִן הַשְּׁנִיָּה, וְאַחַר כֶּף מִסְתַּפְּקִין מִן הַשְּׁלִישִׁית. וְתוֹרֵם רִאשׁוֹנָה מִהַקְּפָה הַאַחַת הַגְּדוּלָה, וּמְחַפֶּה אוֹתָהּ הַגְּדוּלָה בְּמִטְפַּחַת; וְתוֹרֵם הַשְּׁנִיָּה מִהַקְּפָה הַגְּדוּלָה הַשְּׁנִיָּה, וּמְחַפֶּה אוֹתָהּ בְּמִטְפַּחַת. וְתוֹרֵם הַשְּׁלִישִׁית מִהַקְּפָה הַגְּדוּלָה הַשְּׁלִישִׁית, וְאִינוֹ מְחַפֶּה אוֹתָהּ - כְּדֵי שְׂתִתְּהִי נִכְרַת שְׁבָה סִים, וְיִתְחִיל מִמְּנָה בַּתְּחִלָּה בְּפַעַם שְׁנִיָּה כְּשֵׁיכְנֹס קֶדֶם עֲצָרַת, וְתוֹרֵם הִרְאשׁוֹנָה מִן הַגְּדוּלָה שְׂתֵרֵם מִמְּנָה בְּרִאשׁוֹנָה תְּחִלָּה, וּמְחַפֶּה אוֹתָהּ; וְתוֹרֵם הַשְּׁלִישִׁית מִן הַגְּדוּלָה הַסְּמוּכָה לָהּ, וְאִינוֹ מְחַפֶּה

השקל ברשות הקדש הוא, שפכר תרמו על העתיד לגבות, ונמצא זה הציל עצמו בממון ההקדש, ונהנה בזה השקל. ואם לא נתרמה התרומה, לא מעל; והוא חייב לתן לחברו חצי שקל שנתן לו. וכן הגזול או הגונב חצי שקל ושקלו, יצא; והוא חייב לשלם לבעלים שנים, או להוסיף חמש [אם נשבע לשקר והודה].

יא. הנותן מחצית השקל מן ההקדש, ונתרמה תרומה, כשיסתפקו ממנה - כשיקריבו קרבן מתרומה זו - יתחייב במעילה, ויצא ידי מחצית השקל. נתנו ממעות מעשר שני, יאכל כנגדו [פדיונו] בירושלים; מדמי שביעית, יאכל כנגדו בקדשת שביעית. היו של עיר הנדחת, לא עשה כלום.

יב. המפריש שקלו וסבור שהוא חייב בו, ונמצא שאינו חייב - לא קדש. המפריש שנים, ונמצא שאינו חייב אלא אחד - אם בזה אחר זה, האחרון לא קדש; ואם בבת אחת, האחד שקלים והשני מותר שקלים. הפריש שקלו ומת, יפל לנדבה.

יג. הלוקח מעות בידו, ואמר: 'אלו לשקלי', או שהיה מלקט מעה מעה או פרוטה פרוטה, וכשהתחיל ללקט אמר: 'הריני מלקט מעות לשקלי' - אפלו לקט מלא כיס, נותן מהן חצי שקל שהוא חייב בו, והשאר חלין; שמוותר השקלים - חלין.

יד. מעות שנמצאו בין תבה של שקלים לתבה של נדבה - קרוב לשקלים, יפלו לשקלים; קרוב לנדבה, יפלו לנדבה; מחצה למחצה, יפלו לנדבה - מפני שהנדבה כלה עולה לאשים, והשקלים מסתפקין מהם לעולות ולדברים אחרים.

טו. וכן כל המעות הנמצאות בין כל תבה ותבה, יפלו לקרוב. נמצאו מחצה למחצה - אם בין עצים ללבונה נמצאו, יפלו ללבונה; בין קנים [תורים ובני יונה] לגזולי עולה, יפלו לגזולי עולה. זה הפלל: הולכין אחר הקרוב, ככלן; מחצה למחצה, להחמיר. וכל המעות הנמצאות בהר הבית - חלין; שאין הגזבר מוציא מעות מתרומת הלשפה, עד שהוא מחללן על הבהמות שלוקח לקרבנות.

יום שני

הלכות שקלים פ' ד

א. תרומת הלשפה [חצאי השקלים], מה יעשה בה? לוקחין ממנה תמידין של כל יום, והמוספין, וכל קרבנות הצבור ונספיקהם, והמלח שמולחין בו כל הקרבנות; וכן העצים, אם לא הביאו עצים ולא מצאו אלא בדמים; והקטרת ושכר עושיה, ולחם הפנים ושכר עושי לחם הפנים, והעמר, ושתי הלחם, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח [ביום הכיפורים] ולשון של זהרית שקושרים בין קרניו - כל אלו באין מתרומת הלשפה.

ב. אבל פר העלם דבר [שוגג] של צבור, ושעירי עבודה זרה - בתחלה גובין להם [מגבית מיוחדת], ואינן באין

ונשתתפו - חזבין בקולבון; עד שישאו ויתנו בשתפות זו האחרונה, וישתנו המעות.

ה. האחין והשתפין שהיה להם בהמה וכספים, וחלקו בכספים - חזבים בקולבון, אף על פי שעדין לא חלקו הבהמה; חלקו הבהמה, ולא חלקו הכספים - פטורין מן הקולבון עד שיחלקו הכספים, ואין אומרים: 'הרי הם עומדים לחלקה'.

ו. הנותן שקל להקדש כדי שיחשב לו מחצית השקל שהוא חייב בה, ויטל חצי שקל ממה שנגבה מן החזיים [מאנשים אחרים] - חייב שני קולבונות; שאלו היה השקל פלו לשקלים, היה חייב קולבון אחד.

ז. כמה הוא שעור הקולבון? בזמן שהיו נוהגין במחצית השקל שני דינרין - היה הקולבון חצי מעה, שהוא אחד משנים עשר דינר; ומעולם לא נתן הקולבון פחות מזה. והקולבונות אינן כשקלים, אלא מניחין אותן השלחנים בפני עצמן, עד שיתפק מהן ההקדש.

ח. מי שאבד שקלו - חייב באחריותו, עד שימסרנו לגזבר. בני העיר ששלחו את שקליהם ביד שליח, ונגנבו או אבדו - אם שומר חנם הוא - הרי זה נשבע להם ונפטר, כדין כל שומר חנם; והם חוזרים ונותנים שקליהם פעם שניה. ואם אמרו אנשי העיר: 'הואיל ואנו משלמים, אין רצוננו שישבע השליח, שהוא נאמן לנו' - אין שומעים להן; תקנת חכמים היא, שאין הקדש יוצא בלא שבועה. נמצאו השקלים הראשונים אחר שנשבע השליח - אלו נאלו שקלים, ואין עולים להן לשנה אחרת; והראשונים יפלו לשקלי השנה, והאחרונים יפלו לשקלי שנה שעברה.

ט. שלחו את שקליהם ביד שומר שכר, שהרי הוא חייב בגנבה ואבדה, ואבדו ממנו באנס, כגון שלקחום לטסים מזינים, שהוא פטור - רואים: אם אחר שנתרמה התרומה באנס, נשבע השליח לגזברים, ובני העיר פטורים - שהתורם תורם על הגבוי ועל העתיד לגבות, ובכרשות הקדש הן; ובני העיר, מה היה להם לעשות? - הרי לא מסרו אלא לשומר שכר, שהוא חייב בגנבה ואבדה, אבל האנס אינו מצוי. ואם אבדו קדם שנתרמה התרומה, עדין ברשות בני העיר הם, והשליח נשבע לאנשי העיר, והם משלמין. נשבע וגבו שקלים שניים, ואחר כך החזירום הלסטים - אלו נאלו שקלים, ואין עולים להן לשנה אחרת; והשנים יפלו לשקלי שנה שעברה. יש מי שאומר, שהשקלים הראשונים שיפלו לשקלי השנה, הם השקלים שנגבו בתחלה ואבדו או נאנסו וחזרו; ויש מי שאומר שהשקלים הראשונים, הם שהגיעו ליד הגזבר תחלה [שנתנו בני העיר בשנית].

י. הנותן חצי שקל לחברו להוליכו לשלחני לשקל אותו על ידו [לתת מחצית השקל בשבילו], הלף ושקלו על ידי עצמו [בשביל עצמו] כדי שלא ימשכנו אותו - אם נתרמה התרומה [מהשקלים שבלשכה], מעל השוקל [השליח]; שזה

לוקחים בו זכרים, ויקרבו בלן עולות; שתנאי בית דין הוא על כל המותרות, שיקרבו עולת בהמה; אבל לא עולת העוף, שאין בקרבנות הצבור עוף. ואלו העולות הבאין ממותר השקלים, הם הנקראים 'קיץ למזבח'.

י. שקלים שלא הספיקו להם לכל קרבנות הצבור, מוציאים את הראוי להם מקדשי בך הבית; אבל אין בך הבית מוציא את הראוי לו מקדשי המזבח.

יא. משיגיע ראש חדש ניסן, אין מקריבין קרבנות הצבור אלא מתרומה חדשה; ואם לא באה חדשה, לוקחין מן הישנה. לפיכך, אם הגיע ראש חדש ניסן, ויש עמהן בהמות לתמידים מתרומה ישנה - פודין אותן ומוציאים אותן לחלין אף על פי שהן תמימין, ויפלו דמיהן לתרומה ישנה שמקייצין בה את המזבח; שתנאי בית דין הוא על כל הבהמות שלוקחין לתמידין, שאם לא יהיו צריכים להן, יצאו לחלין.

יב. וכך היו עושין במותר הקטרת משיגיע ראש חדש ניסן: מחללים [פודים] אותה על שכן האמנים [מפסמי הקטורת], וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבח, ונוטלין האמנים מותר הקטרת בשכרם, וחוזרין ולוקחין את הקטרת מהם מתרומה חדשה - כדי להקריבה מעות תרומה חדשה. ואם אין להם תרומה חדשה, מקטירין אותה מתרומה ישנה.

בריך רחמנא דסייען

הלכות קדוש החדש

הוא מצות עשה אחת, והיא לחשב ולידע ולקבץ באיזה יום הוא תחלת כל חדש וחדש מחדשי השנה. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות קדוש החדש פרק א

א. חדשי השנה הם חדשי הלכנה, שנאמר: "עלת חדש בחדשו", ונאמר: "החדש הזה לכם ראש חדשים" - כן אמרו חכמים: 'הראיה לו הקדוש ברוך הוא למשה במראה הנבואה דמות לכנה, ואמר לו: כנה ראיה וקדוש'. והשנים שאנו מתשכין - הן שני החמה, שנאמר: "שמור את חדש החדש האביב".

ב. וכמה תרה שנת החמה על שנת הלכנה? קרוב [מעט פחות] מאחד עשר יום. לפיכך, כשיתקבץ מן התוספת הזאת כמו שלשים יום, או פחות מעט או יותר מעט - מוסיפין חדש אחד, ועושין אותה השנה שלשה עשר חדש, והיא הנקראת 'שנה מעברת'; שאי אפשר להיות השנה שנים עשר חדש וכך וכך ימים, שנאמר: "לחדשי השנה" - חדשים אותה מונה לשנה, ואין אותה מונה ימים.

ג. הלכנה נסמרת בכל חדש וחדש, ואינה נראית כמו שני ימים או פחות או יותר, כמו יום אחד קדם שתדבק [שתחבור לאותו 'קו' אופק] בשמש בסוף החדש, וכמו יום

מתרומת הלשפה. פרוכות של היכל - תחת בנין עשויות, ואינן באין מתרומת הלשפה אלא מקדשי בך הבית; אבל פרוכות של שערים, באין מתרומת הלשפה. המנוחה וכלי שרת, מצותן שיבואו ממותר הנסכים - ובהלכות כלי המקדש והעובדים בו, יתבאר מה הוא מותר הנסכים; ואם לא היה להם מותר נסכים, יבואו מתרומת הלשפה. בגדי כהנה - בין בגדי כהן גדול, בין שאר בגדי כל הכהנים שעובדין במקדש - הכל באין מתרומת הלשפה. ג. כל הבהמות הנמצאות בירושלים, או חוצה לה בקרוב ממנה, הבאות עולות, כמו שיתבאר בפסולי המקדשין - נסביהן באין מתרומת הלשפה; וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת, ולא שלח עמה דמי נסכים - יבואו נסביה מתרומת הלשפה.

ד. גר שמת והניח זכחים - אם יש לו נסכים, קרבין משלו; ואם לאו, באין מתרומת הלשפה. כהן גדול שמת, ולא מנו אחר תחתיו - מקריבין את החבתין מתרומת הלשפה. מבקרי [בודקין] מומין שבירושלים, ותלמידי חכמים המלמדים הלכות שחיטה לפנהנים, והמלמדים להם הלכות קמיצה, ונשים המגדלות בניהן [בטהרה] לפרה אדמה - כלם נוטלין שכרם מתרומת הלשפה; וכמה הוא שכרם? כמה שיפסקו להם בית דין.

ה. בשנת השמיטה שהיא הפקר, שוכרין בית דין שומרין שישמרו מקצת ספיחים שצמחו [מאליהם], כדי שיביאו מהם העמר ושתי הלחם, שאינן באים אלא מן החדש; ואלו השומרין, נוטלין שכרן מתרומת הלשפה.

ו. מי שהתנדב לשמר בחנם - אין שומעין לו; גזרה משום בעלי זרע, שמה יבואו ויטלו מהם. לפיכך תקנו להם חכמים שישלו שכר מן הלשפה, כדי שיפראשו הכל מאותו מקום שאלו שומרין שם [משום השכר מתפרסם הדבר שלהקדש הן].

ז. מגיה ספרים שבירושלים, נוטלין שכרן מתרומת הלשפה; דניין שדניין את הגזלנין בירושלים, נוטלין שכרן מתרומת הלשפה. וכמה היו נוטלין? תשעים תשעים מנה בכל שנה; ואם לא הספיקו להם - אף על פי שלא רצו - מוסיפין להם כדי צרכן, הם ונשיהם ובניהם ובני ביתם.

ח. כבש היו עושין מהר הבית להר המשחה, שעליו מוציאים פרה אדמה, וכן היו עושין כבש, שמוציאין עליו שעיר המשחלח; ושניהם נעשים משירי הלשפה. וכן מזבח העולה, וההיכל, והעזרות - באין משירי הלשפה. אמת [תעלת] המים שבירושלים [העוברת בעודה], וחומת ירושלים, וכל מגדלותיה, וכל צרכי העיר - באין משירי הלשפה. וגוי שהתנדב מעות לדברים האלו, או לעשות עמהם בחנם - אין מקבלין ממנו, ואפלו גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], שנאמר: "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו וגו'", ונאמר: "ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים".

ט. מותר תרומת הלשפה, וכן מותר שירי הלשפה -

הלכות קדוש החדש פרק ב

א. אין כשר לעדות ראש החדש, אלא שני אנשים כשרים הראויין להעיד בכל דבר ודבר; אבל נשים ועבדים - הרי הם כשאר פסולי עדות, ואין מעידים. אב וכוונו שראו את הירח, ילכו לבית דין להעיד - לא מפני שעדות החדש כשרה בקרובים, אלא שאם ימצא אחד מהם פסול מפני שהוא גזלן וכיוצא בו משאר הפסולות, יצטרף השני עם אחר, ויעיד; וכל הפסול לעדות מדברי סופרים - אף על פי שהוא כשר מן התורה, פסול לעדות החדש.

ב. דין תורה, שאין מדקדקין בעדות החדש (לחקור מתי ראו והיכו, שהרי). אפלו קדשו את החדש על פי עדים, ונמצאו זוממין בעדות זו - הרי זה מקדש; לפיכך היו בראשונה מקבלים עדות החדש מפל אדם מישראל, שפל ישראל בחזקת פשרות, עד שיודע לך שזה פסול. משקלקלו המינים, והיו שזכרים אנשים להעיד שראו, והם לא ראו - התקינו שלא יקבלו בית דין עדות החדש, אלא מעדים שמפירים בית דין אותן שהם כשרים, ושיהיו דורשים וחקרים בעדותן.

ג. לפיכך, אם לא יהיו בית דין יודעים (מכירים) את העדים שראו את הירח - משלחין אנשי העיר שנגארה בה עם העדים שראו, עדים אחרים שמזכירין אותן לבית דין (מעידים על כשרותם) ומודיעין אותן שאלו כשרין הן, ואחר כך מקבלין מהן.

ד. בית דין מחשבין בדרךים שהאצטגנינין מחשבין בהם, ויודעים הלכנה כשתראה בחדש זה, אם תהיה בצפון השמש או בדרומה, ואם תהיה רחבה או קצרה, ולהיכן יהיו ראשי קרניה (- קרני אורה) נוטין. וכשיבואו העדים להעיד, בודקים אותם: 'ביצד ראיתם אותה, בצפון או בדרום? להיכן היו קרניה נוטות? כמה היתה גבוהה (מן האופק) בראית עיניכם, וכמה היתה רחבה?' אם נמצאו דבריהם מכוננין למה שנודע בחשבון, מקבלים אותם; ואם לא נמצאו דבריהם מכוננין, אין מקבלים אותם.

ה. אמרו העדים: 'ראינוהו (בבואת הירח) בפמים' או 'בעבים (מבעד לעננים)' או 'בעששית' (כלי גדול של זכוכית), או שראו מקצתו ברקיע ומקצתו בעבים או בעששית או בפמים - אין זו ראיה, ואין מקדשין על ראיה זאת. אמר אחד: 'ראיתיו גבוה בעיני כמו שתי קומות', ואמר השני: 'כמו שלש קומות היה גבוה' - מצטרפים; אמר האחד: 'כמו שלש קומות', והשני אומר: 'כמו חמש' - אין מצטרפים; ומצטרף האחד מהם עם שני שיעיד כמותו, או יהיה ביניהם קומה אחת.

ו. אמרו: 'ראינוהו בלא פגה, וכיון שהתבוננו בו ונתבוננו לראותו להעיד, שוב לא ראינוהו' - אין זו עדות, ואין מקדשים עליה, שמא עבים נתקשרו ונראו פלכנה, והלכו להם. אמרו עדים: 'ראינוהו ביום תשעה ועשרים שחרית במזרח קדם שתעלה השמש, וראינוהו ערבית

אחד אחר שתדבק בשמש; ותראה במערב בערב. ובלייל שתראה בערב אחר שנסתרה - הוא תחלת החדש, ומונין מאותו היום תשעה ועשרים יום. ואם יראה הירח ליל שלשים, יהיה יום שלשים ראש החדש; ואם לא יראה, יהיה ראש החדש יום אחד ושלשים, ויהיה יום שלשים מחדש שעבר. ואין נוקקין לירח בלייל אחד ושלשים, בין שנגארה בין שלא נגארה; שאין לך חדש לכנה יותר על שלשים יום.

ד. חדש שיהיה תשעה ועשרים יום, ויראה הירח בלייל שלשים - נקרא 'חדש חסר'; ואם לא יראה הירח, ויהיה החדש שעבר שלשים יום - נקרא 'חדש מעבר', ונקרא 'חדש מלא'. וירח שיראה בלייל שלשים, הוא הנקרא 'ירח שנגארה בזמנו'; ואם נראה בלייל אחד ושלשים, ולא נראה בלייל שלשים - הוא נקרא 'ירח שנגארה בלייל עבירו'.

ה. אין ראית הירח מסוזה לכל אדם, כמו שבת בראשית (שבתות השנה) שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעי. אלא לבית דין הדבר מסור, עד שיקדשוהו בית דין ויקבעו אותו היום ראש חדש - הוא שיהיה ראש חדש, שנגאמר: "החדש הזה לכם", עדות זו תהיה מסוזה "לכם".

ו. בית דין מחשבין בחשבונות בדרך שמשבשים האצטגנינין (- חוזים בכוכבים), שיודעין מקומות הכוכבים ומהלכם, וחקרים ומדקדקים (בחישובים) עד שיודעו אם אפשר שיראה הירח בזמנו שהוא ליל שלשים, או אין אפשר. אם ידעו שאפשר שיראה, יושבים ומצפים לעדים כל היום בלוי, שהוא יום שלשים. אם באו עדים, ודרשו וחקרום בהלכה, ונאמנו [אומתו] דבריהם (בהצלבה לחשבון) - מקדשין אותו; ואם לא נראה, ולא באו עדים - משלימים שלשים, ויהיה החדש מעבר. ואם ידעו בחשבון שאין אפשר שיראה - אין יושבים יום שלשים, ואין מצפים לעדים; ואם באו עדים - יודע בודאי שהן עדי שקר, או שנגארת להם דמות לכנה מן העבים, ואינה הלכנה הנדאית (האמיתית).

ז. מצות עשה מן התורה על בית דין, שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה, ושידורשו את העדים, עד שיקדשו את החדש; וישלחו ויודיעו שאר העם, באי זה יום הוא ראש החדש, כדי שיודעו באי זה יום הם המועדות, שנגאמר: "אשר תקראו אתם מקראי קדש", ונגאמר: "ושמרת את החקה הזאת למועדה".

ח. אין מחשבין וקובעין חדשים ומעברים שנים אלא בארץ ישראל, שנגאמר: "פי מציון תצא תורה, ודבר ה' מירושלים". ואם היה אדם גדול בהכמה, ונסמך בארץ ישראל, ויצא לחוצה לארץ, ולא הניח בארץ ישראל כמותו - הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחוצה לארץ; ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו, ואין צריך לומר גדול ממנו - הרי זה אסור לקבוע ולעבר בחוצה לארץ; ואם עבר וקבע ועבר, לא עשה כלום.

עדותן אחר יום שלשים מועלת, שפכר נתעבר החדש.
 ב. עדים שראו את החדש - הרי אלו הולכין לבית
 דין להעיד, ואפלו היה שבת, שנאמר: "אשר תקראו
 אתם במועדים"; וכל מקום שנאמר 'מועד', דוחה את
 השבת. לפיכך, אין מחללין אלא על ראש חדש ניסן
 ועל ראש חדש תשרי בלבד, מפני תקנת המועדות (קיום
 תקני של המועדים); ובזמן שבית המקדש קיים, מחללין
 על כלם, מפני קרבן מוסף שפכר ראש חדש, שהוא
 דוחה את השבת.

ג. כשם שמחללים העדים שראו את החדש את השבת
 - כך מחללים עמהם העדים שמוציאים אותם (מעידים על
 כשרותם) בבית דין, אם לא היו בית דין מכירים את
 הרואים; ואפלו היה זה שמודיע (מכשיר) אותן לבית דין
 עד אחד - הרי זה הולך עמהם ומחלל מספק, שמה ימצא
 אחר ויצטרף עמו.

ד. היה העד שראה את החדש בליל השבת חולה -
 מרפכים אותו על החמור, ואפלו במטה. ואם יש להן
 אורב (אנשים האורבים) בדרך, לוקחים העדים בידם כלי
 זין; ואם הייתה דרך רחוקה, לוקחים בידם מזונות. ואפלו
 ראוהו גדול ונראה לכל - לא יאמרו: 'כשם שראינוהו
 אנחנו, כך ראוהו אחרים, ואין אנו צריכין לחלל את
 השבת'; אלא כל שיראה החדש, ויהיה ראוי להעיד,
 ויהיה בינו ובין המקום שקבוע בו בית דין לילה ויום או
 פחות, מצוה עליו לחלל את השבת, ולילך ולהעיד.

ה. בראשונה היו מקבלים עדות החדש כל יום שלשים.
 פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין הערפים,
 ונתקלקלו (נבוכו) במקדש (לפני שהעדים הגיעו) ולא ידעו
 מה יעשו - אם יעשו עולה של בין הערפים, שמה יבואו
 העדים, ואי אפשר שיקריבו מוסף היום אחר תמיד של
 בין הערפים. עמדו בית דין, והתקינו שלא יהיו מקבלים
 עדות החדש אלא עד המנחה, כדי שיהא שהות ביום
 להקריב מוספין ותמיד של בין הערפים, ונספיקהם.

ו. ואם הגיע מנחה, ולא באו עדים - עושין תמיד של
 בין הערפים; ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה - נוהגין
 אותו היום קדש, ולמחר קדש, ומקריבין מוסף למחר, לפי
 שלא היו מקדשין אותו אחר מנחה. משתחרר בית המקדש,
 התקין רבן יוחנן בן זכאי ובית דינו, שיהיו מקבלין עדות
 החדש כל היום בלוי, ואפלו באו עדים יום שלשים בסוף
 היום סמוך לשקיעת החמה, מקבלין עדותם ומקדשין יום
 שלשים בלבד.

ז. כשמעברין בית דין את החדש, מפני שלא באו עדים
 כל יום שלשים - היו עולין למקום מוכן, ועושין בו
 סעודה ביום אחד ושלשים שהוא ראש חדש. ואין עולין
 לשם בלילה, אלא בנשף קדם עלות השמש; ואין עולין
 לסעודה זו פחות מעשרה; ואין עולין לה אלא בפת דגן
 וקטניות, ואוכלין בעת הסעודה. וזו היא סעודת מצוה של
 עבור החדש האמורה בכל מקום.

במערכ בליל שלשים - הרי אלו נאמנים, ומקדשין על
 ראיה זו, שהרי ראוהו בזמנו; אבל הראיה שאמרו שראוהו
 בשחרית, אין נזקקין לה, שאין אנו אתראים לראית
 שחרית, ובידוע שהעבים הם שנתקשרו, ונראה להם
 פלכנה. וכן אם ראוהו בזמנו, ובליל עבורו לא נראה -
 הרי אלו נאמנים; שאין אנו אתראים אלא לראית ליל
 שלשים בלבד.

ז. כיצד מקבלין עדות החדש? כל מי שראוי להעיד
 שראה את הירח, בא לבית דין; ובית דין מכניסים אותם
 כלם למקום אחד, ועושים להם סעודות גדולות, כדי
 שיהיו העם רגילים לבוא. וזוג (עדים) שבא ראשון,
 בודקים אותו ראשון בפדיקות שאמרנו. מכניסים את
 הגדול, ושואלים אותו; ונמצאו דבריו מכונים לחשבון,
 מכניסים את חברו; ונמצאו דבריהם מכונים, עדותם קימת.
 ושאר כל הזוגות, שואלים אותם ראשי דברים - לא
 שצריכים להם, אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש
 [מאוכזבים], כדי שיהיו רגילין לבוא.

ח. ואחר כך, אחר שתתקיים העדות, ראש בית דין אומר:
 'מקדש, וכל העם עונים אתרו: 'מקדש, מקדש'. ואין
 מקדשים את החדש אלא בשלשה, ואין מחשבים אלא
 בשלשה, ואין מקדשים אלא שנגראה בזמנו (ליל ל').
 ואין מקדשים אלא ביום; ואם קדשוהו בלילה, אינו
 מקדש. אפלו ראוהו בית דין וכל ישראל, ולא אמרו בית
 דין 'מקדש' עד שחשכה ליל אחד ושלשים, או שנתקרו
 העדים, ולא הספיקו בית דין לומר 'מקדש' עד שחשכה
 ליל אחד ושלשים - אין מקדשין אותו, ויהיה החדש
 מעבר, ולא יהיה ראש חדש אלא יום אחד ושלשים, אף
 על פי שנגראה בליל שלשים; שאין הראיה קובעת, אלא
 בית דין שאמרו 'מקדש' הם שקובעים.

ט. ראוהו בית דין עצמם בסוף יום תשעה ועשרים - אם
 עדין לא יצא כוכב בליל שלשים - בית דין אומרים
 'מקדש, מקדש', שעדין יום הוא. ואם ראוהו בליל
 שלשים, אחר שיצאו שני כוכבים - למחר מושיבים שני
 דינים אצל אחד מהם, ויעידו הם השנים בפני השלשה,
 ויקדשוהו השלשה.

י. בית דין שקדשו את החדש - בין שוגגין, בין מטעין,
 בין אנוסין - הרי זה מקדש, וחזבין הכל לתקן המועדות
 על יום שקדשו בו; אף על פי שזה ידע שטעו, חזב לסמוך
 עליהם, שאין הדבר מסור אלא להם, ומי שצוה לשמור
 המועדות, הוא צוה לסמוך עליהם - שנאמר: "אשר
 תקראו אתם".

יום שלישי

הלכות קדוש החדש פרק ג

א. עדים שראו את החדש - אם היה ביניהן ובין מקום
 שיש בו בית דין מהלך לילה ויום או פחות, הולכין
 ומעידין; ואם היה ביניהן יתר על כן, לא ילכו, שאין

טו. בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים, והשכימו בנפש [קודם עלות השחר] ועברו את החדש כמו שבארנו בפרק זה, ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החדש בזמנו שהוא ליל שלשים, ואפלו באו בסוף החדש - מאימין [מטילין אימה] עליהם איום גדול ומטריפים אותם בשאלות, ומטריחין עליהם בכדיקות ומדקדקין בעדותן, ומשפדלין בית דין שלא יקדשו חדש זה, הואיל ויצא שמו 'מעבר'.

טז. ואם עמדו העדים בעדותם ונמצאת מכוננת, והרי העדים אנשים ידועים ונבונים [ולא נתבלבלו], ונתקרה העדות כראוי - מקדשין אותו, וחוזרין ומונין לאותו החדש מיום שלשים, הואיל ונראה הירח בלילו.

יז. ואם הצרכו בית דין [מאיזו סיבה] להניח חדש זה מעבר, כשהיה קדם שיבואו אלו העדים [ואח"כ הגיעו עדים שלפי עדותם יש לחסר את החודש, למרות זאת לא משנים ו] - מניחין; וזה הוא שאמרו: 'מעברין את החדש לצרף'. ויש מן החכמים הגדולים מי שחולק בדבר זה ואומר: 'לעולם אין מעברין את החדש לצרף; הואיל ויבאו עדים - מקדשין, ואין מאימין עליהם' [אין מבלבלים אותם כדי לדחות עדותם ולעבר את החודש].

יח. נראה לי, שאין מחלקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החדשים, חוץ מן ניסן ותשרי, או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים, שפכר נעשה מה שנעשה, ועבר זמן הנקבנות וזמן המועדות; אכל אם באו העדים בניסן ותשרי קדם חצי החדש, מקבלין עדותם, ואין מאימין עליהם כלל, שאין מאימין על עדים שהעידו על החדש שראוהו בזמנו כדי לעברו.

יט. אכל מאימין על עדים שנתקלקלה [הוכחשה] עדותם, והרי הדבר נוטה שלא תתקם העדות ויתעבר החדש - מאימין עליהם [על המכחישים] כדי שתתקנם העדות, ויתקדש בזמנו; וכן אם באו עדים להזים את העדים שראוהו בזמנו, קדם שקדשוהו בית דין - הרי אלו מאימין על המזמין עד שלא תתקם ההומה, ויתקדש החדש בזמנו.

הלכות קדוש החדש פרק ד

א. שנה מעברת, היא השנה שמוסיפין בה חדש; ואין מוסיפין לעולם אלא אדר, ועושין אותה שנה שני אדרין - אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חדש זה? מפני זמן האביב, כדי שיהיה הפסח באותו זמן, שנאמר: "שמור את חדש האביב", שיהיה חדש זה בזמן האביב. ולולא הוספת החדש הזה - היה הפסח בא פעמים בימות החמה, ופעמים בימות הגשמים.

ב. על שלשה סימנין מעברין את השנה - על התקופה, ועל האביב, ועל פרות האילן. כיצד? בית דין מחשבין, ויודעין: אם תהיה תקופת ניסן [האביב] בששה עשר בניסן, או אחר זמן זה - מעברין אותה השנה, ויעשו אותו

ח. בראשונה כשהיו בית דין מקדשין את החדש, היו משיאין משואות [מדליקים אבוקות] בראשי ההרים [בליל שלושים] כדי שיגיעו הרחוקים; משקלקלו הכותים - שהיו משיאין משואות כדי להטעות העם - התקינו שיהיו שלוחים יוצאין ומודיעין לרבים. ושלוחים אלו אינם מחללין את יום טוב, ואין צריך לומר שבת - שאין מחללין את השבת לקינו, אלא לקדשו בלבד [על העדות שמקדשת החודש].

ט. על ששה חדשים היו שלוחין יוצאין: על ניסן, מפני הפסח. ועל אב, מפני התענית. ועל אלול, מפני ראש השנה, כדי שישבו מצפין ביום שלשים לאלול - אם נודע להם שקדשו בית דין יום שלשים, נוהגים אותו היום קדש בלבד; ואם לא נודע להם, נוהגים יום שלשים קדש ויום אחד ושלשים קדש, עד שיבואו להם שלוחי תשרי. ועל תשרי, מפני תקנת המועדות. ועל כסלו, מפני תנפה. ועל אדר, מפני הפורים. ובזמן שבית המקדש קים - יוצאין על איר, מפני פסח קטן [שני].

י. שלוחי ניסן ושלוחי תשרי - אין יוצאין אלא ביום ראש חדש, אחר שתעלה השמש, עד שישמעו מפי בית דין 'מקדש'; ואם קדשו בית דין בסוף יום תשעה ועשרים, כמו שאמרנו, ושמעו מפי בית דין 'מקדש' - יוצאין מבערב. ושלוחי שאר הששה חדשים - יש להם לצאת מבערב אחר שנוראה הירח, אף על פי שעדין לא קדשו בית דין אותו החדש; הואיל ונראה החדש, יצאו, שהרי למחר בודאי מקדשין אותו בית דין.

יא. כל מקום שהיו השלוחין מגיעין, היו עושין את המועדות יום טוב [ביום] אחד, ככתוב בתורה; ומקומות הרחוקים שאין השלוחים מגיעין אליהם, היו עושין שני ימים מפני הספק - לפי שאינם יודעים יום שקבעו בו בית דין ראש החדש, אי זה יום הוא.

יב. יש מקומות שהיו מגיעין אליהן שלוחי ניסן, ולא היו מגיעין אליהן שלוחי תשרי; ומן הדין היה שיעשו פסח יום טוב אחד, שהרי הגיעו להם שלוחין וידעו באיזה יום נקבע ראש חדש, ויעשו יום טוב של חג הסוכות שני ימים, שהרי לא הגיעו אליהן שלוחין. וכדי שלא לחלק במועדות, התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין לו, עושין שני ימים, אפלו יום טוב של עצרת.

יג. וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי? שני ימים - ששלוחי תשרי אינם מהלכין באחד בתשרי, מפני שהוא יום טוב, ולא בעשירי בו, מפני שהוא יום הכפורים.

יד. אין השלוחין צריכין להיותם שנים, אלא אפלו אחד נאמן. ולא שליח בלבד, אלא אפלו תגר [סוחר] משאר העם שבא לדרכו ואמר: 'אני שמעתי מפי בית דין שקדשו את החדש ביום פלוני' - נאמן, ומתקנין את המועדות על פיו; שדבר זה דבר העשוי להגלות הוא, ועד אחד כשר נאמן עליו.

ט. אין מעברין את השנה, אלא בזמן שהיא בראש בית דין הגדול לפלוני ופלוני מן הסנהדרין: יהיו מזמנין למקום פלוני, שנחשב ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עבור, או אינה צריכה עבור; ואותן שזמנו בלבד, הן שמעברין אותה. ובכמה מעברין אותה? מתחילין בשלשה דגנין מכלל סנהדרי גדולה, ממי ששמו אוטם. אמרו שנים: 'לא נשב ולא נראה אם צריכה עבור אם לאו', ואחד אומר: 'נשב ונבדק' - בטל יחיד במעוטו; אמרו שנים: 'נשב ונראה', ואחד אומר: 'לא נשב' - מוסיפין עוד שנים מן המזמנים, ונושאים ונותנים בדבר. י. שנים אומרים: 'צריכה עבור', ושלשה אומרים: 'אינה צריכה' - בטלו שנים במעוטם; שלשה אומרים: 'צריכה', ושנים אומרים: 'אינה צריכה עבור' - מוסיפין שנים מן המזמנין לה, ונושאים ונותנים וגומרים בשבעה. אם גמרו כלם לעבר או שלא לעבר, עושין כמה שגמרו; ואם נחלקו - הולכים אחר הרב, בין לעבר בין שלא לעבר. וצריך שיהיה ראש בית דין הגדול שהוא ראש ישיבה של שבעים ואחד, מכלל השבעה; ואם גמרו בשלשה לעבר, הרי זו מעברת - והוא שיהיה הנשיא עמהם, או שירצה. ובעבור השנה, מתחילין מן הצד [הקטן שבדינים]; ולקדוש החודש, מתחילין מן הגדול.

יא. אין מושיבין לעבור השנה לא מלף, ולא כהן גדול: מלף - מפני חילותיו ומלקחותיו, שמא דעתו נוטה בשבילן לעבר או שלא לעבר; וכהן גדול - מפני הצננה, שמא לא תהיה דעתו נוטה לעבר, כדי שלא יבוא תשרי בימי הקר, והוא טובל ביום הפפורים חמש טבילות.

יב. היה ראש בית דין הגדול, והוא הנקרא 'נשיא', בדרך רחוקה - אין מעברין אותה אלא על תנאי, אם ירצה הנשיא. בא ירצה, הרי זו מעברת; לא ירצה, אינה מעברת. ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה, שהשכינה בתוכה, שנאמר: "לשכנו תדרשו"; ואם עברוה בגליל, מעברת. ואין מעברין אלא ביום; ואם עברוה בלילה, אינה מעברת.

יג. יש לבית דין לחשב ולידע אי זו שנה תהיה מעברת, בכל עת שירצו, אפלו כמה שנים, אכל אין אומרים 'שנה פלונית מעברת'; אלא אחר ראש השנה הוא שאומרים 'שנה זו מעברת'. ודבר זה - מפני הדחק; אכל שלא בשעת הדחק, אין מודיעין שהיא מעברת, אלא באדר הוא שאומרים 'שנה זו מעברת', וחדש הכא אינו ניסן אלא אדר שני. אמרו לפני ראש השנה, 'שנה זו שתכנס מעברת' - אינה מעברת באמירה זו.

יד. הגיע יום שלשים באדר, ולא עברו עדין השנה - אין מעברין אותה כלל; שאותו היום ראוי להיות ראש חדש ניסן, ומשיכנס ניסן ולא עברו, אינם יכולים לעבר. ואם עברוה ביום שלשים של אדר, הרי זו מעברת. באו עדים אחר שעברוה, והעידו על הירח - הרי אלו מקדשין את

ניסן אדר שני, כדי שיהיה הפסח בזמן האביב; ועל סימן זה סומכין ומעברין, ואין חוששין לסימן אחר.

ג. וכן אם ראו בית דין שעדין לא הגיע האביב, אלא עדין אפל הוא [מתאחר מלבוא], ולא צמחו פרות האילן, שדרבם לצמח בזמן הפסח - סומכין על שני סימנין אלו, ומעברין את השנה; ואף על פי שהתקופה קדם לששה עשר בניסן, הרי הם מעברין, כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עמר התנופה בששה עשר בניסן, וכדי שיהיו הפרות צומחין בדרך כל זמן האביב.

ד. ועל שלש ארצות היו סומכין באביב - על ארץ יהודה, ועל עבר הירדן, ועל הגליל. ואם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו, ובאחת לא הגיע - אין מעברין; ואם הגיע באחת מהן, ולא הגיע בשתיים - מעברין, אם עדין לא צמחו פרות האילן. ואלו הם הדברים שהם העקר שמעברין בשבילם, כדי להיות השנים שני חמה.

ה. ויש שם דברים אחרים שהיו בית דין מעברין בשבילם, מפני הצורך; ואלו הן: מפני הדרכים שאינן מתקנין, ואין העם יכולין לעלות [לדגל בפסח] - מעברין את השנה, עד שיפסקו הגשמים ויתקנו הדרכים. ומפני הגשרים שנהרסו, ונמצאו הנהרות מפסיקין ומונעין את העם, או מסכנים בעצמן ומתים - מעברין את השנה, עד שיתקנו הגשרים. ומפני תנוגי פסחים שאברו בגשמים, ואין להם מקום לצלות את פסחיהם - מעברין את השנה, עד שיכנו התנוגים וייבשו. ומפני גליות ישראל שנקרו ממקומם [התחילו ללכת לירושלים], ועדין לא הגיעו לירושלים - מעברין את השנה, כדי שיהיה להם פנאי להגיע.

ו. אכל אין מעברין את השנה לא מפני השלג, ולא מפני הצננה, ולא מפני גליות ישראל שעדין לא נעקרו ממקומם, ולא מפני הטמאה - כגון שהיו רב הקהל או רב הפנהים טמאים, אין מעברין את השנה כדי שיהיה להם פנאי לטהר ויעשו בטמאה, אלא יעשה בטמאה; ואם עברו את השנה מפני הטמאה, הרי זו מעברת.

ז. יש שני דברים שאין מעברין את השנה בשבילם כלל, אכל עושין אותם סעד [הסבר לציבור על העיבור] לשנה שצריכה עבור מפני התקופה או מפני האביב ופרות האילן; ואלו הן: מפני הגדלים והטלאים שעדין לא נולדו או שהם מעט, ומפני הגוזלות [שאפשר להביאן כעולות ואיהן] שלא פרחו. אין מעברין בשביל אלו כדי שיהיו הגדלים והטלאים מצויין לפסחים, והגוזלות מצויין לראיה או למי שנתחייב בקרבן העוף; אכל עושין אותם סעד לשנה.

ח. כיצד עושין אותם סעד לשנה? אומרים: 'שנה זו צריכה עבור מפני התקופה שמשכה, או מפני האביב ופרות האילן שלא הגיעו; ועוד, שהגדלים קטנים והגוזלות רכים'.

בְּגֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכָל הַמְּקוֹמוֹת שְׂמִינִיעִין אֲלֵיהֶן שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי, עוֹשִׂין יָמִים טוֹבִים יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד; וּשְׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת הַרְחוֹקוֹת שָׂאִין שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי מְגִיעִין אֲלֵיהֶן, הֵיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִסָּפֵק, לְפִי שְׂלֵא הֵיוּ יוֹדְעִין יוֹם שְׂקָבְעוּ בּוּ בְּגֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֹדֶשׁ.

ה. בְּזִמְנָה הַזֶּה שָׂאִין שֵׁם סְנֵהֲדָרִין, וּבֵית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹבְעִין עַל חֻשְׁבוֹן זֶה, הֵיזָה מִן הַדִּין שֶׁיְהִי בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת עוֹשִׂין יוֹם טוֹב אֶחָד, אֲפִלּוּ הַמְּקוֹמוֹת הַרְחוֹקוֹת שְׂבִחוּצָה לְאֶרֶץ, כְּמוֹ בְּגֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - שֶׁהַכֹּל עַל חֻשְׁבוֹן אֶחָד סוֹמְכִין וְקוֹבְעִין; אֲבָל תִּפְתָּח חֻכְמִים הֵיא, שִׁיזְהִירוּ בְּמִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם שְׂבִידֵיהֶם.

ו. לְפִיכָף, כָּל מְקוֹם שְׂלֵא הֵיוּ שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי מְגִיעִין אֲלֵיו כְּשֶׁהֵיוּ הַשְׁלוּחִין יוֹצְאִין, יַעֲשׂוּ שְׁנֵי יָמִים, וְאֲפִלּוּ בְּזִמְנָה הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂין בְּזִמְנָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹבְעִין עַל הָרְאִיָּה; וּבְגֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָה הַזֶּה, עוֹשִׂין יוֹם אֶחָד בְּמִנְהַגָּן, שְׂמַעוֹלָם לֹא עָשׂוּ שְׁנֵי יָמִים. נִמְצָא יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׂאֵנוּ עוֹשִׂין בְּגִלְיוֹת בְּזִמְנָה הַזֶּה, מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים שֶׁתִּפְתָּחוּ דְבַר זֶה.

ז. יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּזִמְנָה שֶׁהֵיוּ קוֹבְעִין עַל הָרְאִיָּה, הֵיוּ רַב בְּגֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים מִסָּפֵק, לְפִי שְׂלֵא הֵיוּ יוֹדְעִין יוֹם שְׂקָבְעוּ בּוּ בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ, שָׂאִין הַשְׁלוּחִין יוֹצְאִין בְּיוֹם טוֹב.

ח. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֲפִלּוּ בִירוּשָׁלַיִם עֲצֻמָּה שֶׁהוּא מְקוֹם בֵּית דִּין, פְּעָמִים רַבּוֹת הֵיוּ עוֹשִׂין יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, שָׂאֵם לֹא בָּאוּ עֲדִים כָּל יוֹם שְׁלִשִׁים, נוֹהֲגִין הֵיוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׂמַצְפִּין לְעֲדִים קָדָשׁ וְלִמְחֹר קָדָשׁ; וְהוֹאִיל וְהֵיוּ עוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׁנֵי יָמִים וְאֲפִלּוּ בְּזִמְנָה הָרְאִיָּה, הִתְקִינּוּ שִׁיְהִי עוֹשִׂין אֲפִלּוּ בְּגֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ תְּמִיד שְׁנֵי יָמִים, בְּזִמְנָה הַזֶּה שְׂקוֹבְעִין עַל חֻשְׁבוֹן. הִנֵּה לְמַדְתָּ, שְׂאֲפִלּוּ יוֹם טוֹב שְׁנֵי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּזִמְנָה הַזֶּה, מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

ט. אִין עֲשִׂית יוֹם אֶחָד תְּלוּיָה בְּקִרְיַת הַמְּקוֹם. בִּיצַד? אִם יִהְיֶה מְקוֹם בֵּינוּ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם מִחֻלָּף חֲמִשָּׁה יָמִים אוּ פָחוֹת, שְׂבִוְדָאֵי אֲפָשֶׁר שְׂיִגְעוּ לָהֶם שְׁלוּחִין - אִין אוֹמְרִין שְׂאֲנָשִׁי מְקוֹם זֶה עוֹשִׂין יוֹם טוֹב אֶחָד; שְׂמִי יֹאמֵר לָנוּ שֶׁהֵיוּ הַשְׁלוּחִין יוֹצְאִין לְמְקוֹם זֶה? שְׂמָא לֹא הֵיוּ הַשְׁלוּחִין יוֹצְאִין לְמְקוֹם זֶה, מְפָנִי שְׂלֵא הֵיוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל, וְאֶחָד שְׂחֹזְרוּ לְקַבֵּעַ עַל חֻשְׁבוֹן, יִשְׁבּוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵלִים שֶׁהֵן חִיבִין לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים; אוּ מְפָנִי שֶׁהֵיָה חֲרוּם [סְכִינָה] בְּדָרְךָ, כְּדָרְךָ שֶׁהֵיָה בֵּין יְהוּדָה וְגִלְגָל בִּימֵי חֻכְמֵי מִשְׁנָה; אוּ מְפָנִי שֶׁהֵיוּ הַגּוֹיִם מוֹנְעִין אֶת הַשְׁלוּחִין לַעֲבֹר בֵּינֵיהֶם.

י. וְאִלּוּ הֵיָה הַדְּבָר תְּלוּיָה בְּקִרְיַת הַמְּקוֹם, הֵיוּ כָּל בְּגֵי מְצָרִים עוֹשִׂין יוֹם אֶחָד, שֶׁהֲרִי אֲפָשֶׁר שְׂיִגְעוּ לָהֶם שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי, שָׂאִין בֵּין יְרוּשָׁלַיִם וּמְצָרִים עַל דְּרָךְ אֲשֶׁקְלוּן אֲלֵא מִחֻלָּף שְׂמוֹנָה יָמִים אוּ פָחוֹת; וְכֵן רַב סוֹרְגָא. הֵיא לְמַדְתָּ, שָׂאִין הַדְּבָר תְּלוּיָה בְּהִיּוֹת הַמְּקוֹם קְרוּב.

יא. נִמְצָא עֲשָׂר דְּבָרֵי זֶה עַל דְּרָךְ זוֹ, כִּף הוּא: כָּל מְקוֹם

הַחֹדֶשׁ בְּיוֹם שְׁלִשִׁים, וְיִהְיֶה רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ אֶדְרָ שְׁנֵי; וְאִלּוּ קָדְשׁוּהוּ קָדָם שְׂיַעֲבְרוּ אֶת הַשָּׁנָה - שׁוֹב לֹא הֵיוּ מְעַבְרִין, שָׂאִין מְעַבְרִין בְּנִיסָן.

טו. אִין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה רְעֻבּוֹן, שֶׁהַכֹּל רְצִים לְבֵית הַגְּדֻלוֹת לְאָכַל וְלִחְיוֹת, וְאִי אֲפָשֶׁר לְהוֹסִיף לָהֶם זִמְנָה לְאִסּוּר הַחֹדֶשׁ [=אִסּוּר אֲכִילַת תְּבוּאָה חֲדָשָׁה, שֶׁהוּא עַד הַקְּרֻבָּת הַעוֹמֵד בִּט"ז בְּנִיסָן]. וְאִין מְעַבְרִין בְּשִׁבְעִיעִית, שִׁיד הַכֹּל שׁוֹלְטָת [הוֹרֶטָת] עַל הַסְּפִיחִין [הַגְּדֻלִים מֵאֵלֵיהֶם וְאִסּוּרֵי מִדְּרַבְּנָן], וְלֹא יִמְצָאוּ לְקַרְבֵּן הַעֶמֶר וּשְׂתֵי הַלֶּחֶם [שְׂבָאִים מִהַסְּפִיחִים]; וְרִגְלִין הֵיוּ לַעֲבֹר בְּעָרֵב שְׂבִיעִית.

טז. יִרְאֶה לִי, שֶׁנָּה שָׂאֲמָרוּ חֻכְמִים 'אִין מְעַבְרִין בְּשָׁנָה רְעֻבּוֹן וּבְשִׁבְעִיעִית' - שְׂלֵא יַעֲבְרוּ בְּהֶם מְפָנֵי הַצָּרָף; אֲבָל אִם יִתְּחֶה הַשָּׁנָה רְאוּיָה לְהַתְּעַבֵּר מְפָנֵי הַתְּקוּפָה, אוּ מְפָנֵי הָאֲבִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן - מְעַבְרִין לְעוֹלָם בְּכָל זִמְנָן.

יז. כְּשֶׁמְעַבְרִין בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה, כּוֹתְבִין אֲגֻרוֹת לְכָל הַמְּקוֹמוֹת הַרְחוֹקִים, וּמוֹדִיעִים אוֹתָם שֶׁעַבְרוּהָ, וּמְפָנֵי מָה עַבְרוּהָ; וְעַל לְשׁוֹן [- בַּשּׁם] הַנְּשִׂיא נִכְתְּבוֹת, וְאוֹמֵר לָהֶם: 'שֶׁהַסְּפִיחֵי אֲנִי וְחֻבְרֵי, וְהוֹסְפָנוּ עַל שָׁנָה זוֹ כִּף וְכָף' - רְצוּ תַשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, רְצוּ שְׁלִשִׁים יוֹם, שֶׁחֹדֶשׁ הַעֲבֹוֹר הַרְשׁוֹת לְבֵית דִּין לְהוֹסִיפוּ מְלֵא אוּ חֶסֶר, לְאֲנָשִׁים הַרְחוֹקִים שְׂמוֹדִיעִין אוֹתָם; אֲבָל הֵם - לְפִי הָרְאִיָּה הֵם עוֹשִׂים, אִם מְלֵא אִם חֶסֶר.

הַלְכוֹת קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ פָּרָק ה

א. כָּל שָׂאֲמָרְנוּ מְקַבְּעֵת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ עַל הָרְאִיָּה, וְעַבְוֹר הַשָּׁנָה מְפָנֵי הַזִּמְנָן אוּ מְפָנֵי הַצָּרָף - אִין עוֹשִׂין אוֹתוֹ אֲלֵא סְנֵהֲדָרִין שְׂבִוְדָאֵי יִשְׂרָאֵל, אוּ בֵּית דִּין הַסְּמוּכִים שְׂבִוְדָאֵי יִשְׂרָאֵל שְׂנִתְּנוּ לָהֶן הַסְּנֵהֲדָרִין רְשׁוּת; שְׂכָף נֶאֱמַר לְמִשָּׁה וְאֶהְרֹן: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֹדֶשִׁים"; וּמְפִי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ אִישׁ מֵאִישׁ מִמִּשָּׁה רַבְּנּוּ, שְׂכָף הוּא פְרוּשׁ הַדְּבָר: עֲדוּת זוֹ תִהְיֶה מְסוּרָה "לְכֶם", וְלְכָל הַעוֹמֵד אַחֲרֵיהֶן בְּמְקוֹמָן. אֲבָל בְּזִמְנָה שָׂאִין שֵׁם סְנֵהֲדָרִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִין קוֹבְעִין חֹדֶשִׁים וְאִין מְעַבְרִין שְׁנַיִם, אֲלֵא בְּחֻשְׁבוֹן זֶה שְׂאֲנוּ מִחֻשְׁבִּין בּוּ הַיּוֹם.

ב. וְדָבָר זֶה הַלְכָה לְמִשָּׁה מְסִיעֵי הוּא - שְׂבִוְדָאֵי שִׁישׁ סְנֵהֲדָרִין, קוֹבְעִין עַל הָרְאִיָּה; וּבְזִמְנָה שָׂאִין שֵׁם סְנֵהֲדָרִין, קוֹבְעִין עַל חֻשְׁבוֹן זֶה שְׂאֲנוּ מִחֻשְׁבִּין בּוּ הַיּוֹם, וְאִין וְנִקְטִין לְרְאִיָּה, אֲלֵא פְעָמִים שִׁיְהִיָּה יוֹם שְׂקוֹבְעִין בּוּ בְּחֻשְׁבוֹן זֶה הוּא יוֹם הָרְאִיָּה, אוּ קָדָם לוֹ בְּיוֹם, אוּ אַחֲרָיו בְּיוֹם. וְזֶה שִׁיְהִיָּה קָדָם לְרְאִיָּה בְּיוֹם - פְּלֵא [נִדִיר] הוּא, וּבְאֲרָצוֹת שֶׁהֵן לְמַעַרְב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ג. וּמֵאִמְתִּי הַתְּחִילוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל לְחַשֵּׁב בְּחֻשְׁבוֹן זֶה? מְסוּף חֻכְמֵי תְּלִמוּד, בְּעַת שְׂחֻרְבָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִשְׂאָר שֵׁם בֵּית דִּין קְבוּעַ; אֲבָל בִּימֵי חֻכְמֵי מִשְׁנָה, וְכֵן בִּימֵי חֻכְמֵי תְּלִמוּד עַד יָמֵי אֲבִיב וְרָבָא - עַל קְבִיעַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵיוּ סוֹמְכִין.

ד. כְּשֶׁהִיָּתָה סְנֵהֲדָרִין קְנִימָת, וְהֵן קוֹבְעִין עַל הָרְאִיָּה - הֵיוּ

ג. משיתקבץ הירח והחמה לפי חשבון זה, עד שיתקבצו פעם שנה במהלכם האמצעי - תשעה ועשרים יום ושתיים עשרה שעות מיום שלשים מתחלת לילו, ושבע מאות שלשה ותשעים חלקים משעת שלש עשרה; וזה הוא הזמן שבין כל מולד ומולד, וזה הוא חדש חדש של לבנה.

ד. שנה של לבנה - אם תהיה שנים עשר חדש מחדשים אלו - יהיה כללה שלש מאות וארבעה וחמשים יום ושמונה שעות ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים; ואם תהיה מעברת, ותהיה השנה שלשה עשר חדש - יהיה כללה שלש מאות שלשה ושמונים יום ואחת ועשרים שעות וחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים. ושנת החמה, היא שלש מאות חמשה וששים יום ושש שעות. נמצא תוספת שנת החמה על שנת הלבנה, עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים.

ה. כשתשליף ימי חדש הלבנה שבועה שבועה, שהם ימי השבוע - ישאר יום אחד ושתיים עשרה שעות ושבע מאות ושלושה ותשעים חלקים, סימן להם א' י"ב תשצ"ג; וזו היא שארית חדש הלבנה. וכן כשתשליף ימי שנת הלבנה שבועה שבועה - אם שנה פשוטה היא - ישאר ממנה ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים, סימן להם ד' ח' תתע"ו; וזו היא שארית שנה פשוטה. ואם שנה מעברת היא - תהיה שאריתה חמשה ימים ואחת ועשרים שעות וחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים, סימן להם ה' כ"א תקפ"ט.

ו. כשיהיה עמך ידוע מולד חדש מן החדשים, ותוסיף עליו א' י"ב תשצ"ג - יצא מולד שאחריו, ותדע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה ובכמה חלקים יהיה.

ז. ביצד? הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת בחמש שעות ביום ומאה ושבעה חלקים, סימן להם א' ה' ק"ז. כשתוסיף עליו שארית חדש לבנה, והוא א' י"ב תשצ"ג - יצא מולד איר כליל שלישי חמש שעות בלילה ותשע מאות חלקים, סימן להם ג' ה' תת"ק. ועל דרך זו עד סוף העולם, חדש אחר חדש.

ח. וכן כשיהיה עמך ידוע מולד שנה זו, ותוסיף שאריתה על ימי המולד - אם פשוטה היא שארית הפשוטה, ואם מעברת היא שארית המעברת - יצא לך מולד שנה שלאחריה. וכן שנה אחר שנה, עד סוף העולם. והמולד הראשון שממנו תתחיל, הוא מולד שהיה בשנה ראשונה של יצירה, והוא היה כליל שני חמש שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקים, סימן להם ב' ה' ר"ד; וממנו היא תחלת החשבון.

ט. בכל החשבונות האלו שתדע מהם המולד, כשתוסיף שארית עם שארית, כשיתקבץ מן החלקים אלף ושמונים, תשלים שעה אחת ותוסיף אותו למנין השעות; וכשיתקבץ מן השעות ארבע ועשרים, תשלים יום ותוסיף למנין הימים; וכשיתקבץ מן הימים יותר על שבועה, תשליף שבועה מן המנין ותניח השאר - שאין אנו מחשבים

שיש בינו ובין ירושלים מהלף יתר על עשרה ימים גמורים - עושין שני ימים לעולם, כמנהגם מקדם; שאין שלוחי כל תשרי ותשרי מגיעין, אלא למקום שבינו ובין ירושלים מהלף עשרה ימים או פחות. וכל מקום שבינו ובין ירושלים מהלף עשרה ימים בשנה או פחות, שאפשר שהיו שלוחין מגיעין אליו - רואים: אם אותו המקום מאריך ישראל שהיו בה ישראל בשעת הראיה ככבוש שני, כגון אושא ושפרעם ולד ויבנה ונב ויבכרה וכיוצא בהן, עושין יום אחד בלבד. ואם אותו המקום מסורי, כגון צור ודמשק ואשקלון וכיוצא בהן, או מחוצה לארץ, כגון מצרים ועמון ומואב וכיוצא בהן - עושין כמנהג אבותיהן שבידיהן: אם יום אחד, יום אחד; ואם שני ימים, שני ימים.

יב. מקום שבינו ובין ירושלים עשרה או פחות מעשרה, והוא סורי או חוצה לארץ ואין להם מנהג, או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל, או מקום ששכנו בו ישראל עתה - עושין שני ימים כמנהג רב העולם. וכל יום טוב שני מדברי סופרים - ואפלו יום טוב שני של ראש השנה, שהכל עושין אותו בזמן הזה.

יג. זה שאנו מחשבים בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו, ואומרין שראש חדש יום פלוני, ויום טוב ביום פלוני - לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין, שאין מעברין שנים וקובעין חדשים בחוצה לארץ; ואין אנו סומכין, אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם. וזה שאנו מחשבים, לגלות הדבר בלבד: כיון שאנו יודעין שעל חשבון זה הם סומכין, אנו מחשבים לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל אינה יום הוא; ובקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חדש או יום טוב, לא מפני חשבון שאנו מחשבים.

יום רביעי

הלכות קדוש החדש פרק ו

א. בזמן שעושין על הראיה, היו מחשבים ויודעין שעה [של ה"מולד"] שיתקבץ [נפגש] בה הירח עם החמה בדקדוק הרבה [בחישוב מדויק], בדרך שהאצטגנינין [החוזים בכוכבים] עושין, כדי לידע אם יראה הירח או לא יראה. ותחלת אותו החשבון [הבסיס לחשבון זה], הוא החשבון שמתחשבין בקרוב [במוצא] ויודעין שעת קבוצם בלא דקדוק; ושעת קבוצם בלא דקדוק אלא במהלכם האמצעי, הוא הנקרא 'מולד'. ועקרי החשבון שמתחשבין בזמן שאין שם בית דין שיקבעו על הראיה, והוא חשבון שאנו מחשבים היום - הוא הנקרא 'עבור'; ואלו הן:

ב. היום והלילה, ארבע ועשרים שעות בכל זמן, שתיים עשרה ביום, ושתיים עשרה בלילה. והשעה, מחלקת לאלף ושמונים חלקים; ולמה חלקו השעה למנין זה? לפי שמנין זה יש בו חצי ורביע ושמיני, ושליש ושתיים ותשיע, וחמש ועשור, והרבה חלקים יש לכל אלו השמות.

לא באחד בשבת, ולא ברביעי בשבת, ולא בערב שבת - סימן להן אד"ו; אלא כשיהיה מולד תשרי באחד משלשה ימים האלו, קובעין ראש החדש ביום שלאחריו. כיצד? הרי שהיה המולד באחד בשבת, קובעין ראש החדש תשרי בשני; ואם יהיה המולד ברביעי, קובעין ראש החדש בחמישי; ואם יהיה המולד בששי, קובעין ראש החדש בשביעי.

ב. וכן אם יהיה המולד בחצי היום או למעלה מחצי היום, קובעין ראש החדש ביום שלאחריו. כיצד? הרי שהיה המולד ביום השני שש שעות ביום או יתר על שש שעות, קובעין ראש החדש בשלישי. ואם יהיה המולד קדם חצי היום, אפלו בחלק אחד - קובעין ראש החדש באותו יום המולד עצמו; והוא, שלא יהיה אותו היום מימי אד"ו.

ג. כשיהיה המולד בחצות היום או אחר חצות, וידחה ליום שלאחריו - אם יהיה יום שלאחריו מימי אד"ו - הרי זה נדחה לשלאחר אחריו, ויהיה ראש החדש קבוע בשלישי מיום המולד. כיצד? הרי שיהיה המולד בשבת בחצות היום, סימן ז' י"ח - קובעין ראש החדש בשנה שמולדה כזה, בשני בשבת; וכן אם היה המולד בשלישי בחצות או אחר חצות, קובעין ראש החדש בחמישי בשבת.

ד. מולד תשרי שיצא בחשבון זה בליל שלישי בתשע שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקים משעה עשירית, סימנה ג' ט' ר"ד, או יתר על זה - אם היתה שנה פשוטה, דוחין את ראש החדש, ואין קובעין אותו בשלישי בשנה זו, אלא בחמישי בשבת.

ה. וכן אם יצא מולד תשרי ביום שני בשלש שעות ביום וחמש מאות ושמונים ותשעה חלקים משעה רביעית, סימנה ב' ט"ו תקפ"ט, או יתר על כן - אם היתה אותה השנה מוצאי המעברת, שהיתה השנה הסמוכה לה שעברה מעברת - אין קובעין ראש החדש בשני בשנה זו, אלא בשלישי.

ו. היה מולד השנה הפשוטה שאמרנו שתדחה לחמישי פחות חלק אחד, כגון שיצא סימנה ג' ט' ר"ג או פחות מזה - קובעין אותה בשלישי; וכן אם היה מולד מוצאי המעברת פחות חלק, כגון שהיה סימנה ב' ט"ו תקפ"ח או פחות מזה - קובעין אותה בשני. נמצא דרך קביעת ראש החדש תשרי לפי חשבון זה, כך הוא: תחשב ותדע המולד באי יום יהיה, ובכמה שעות מן היום או מן הלילה, ובכמה חלקים מן השעה. ויום המולד הוא יום הקביעה לעולם, אלא אם כן היה באחד בשבת או ברביעי או בערב שבת, או אם היה המולד בחצות היום או אחר חצות, או אם היה במקאתים וארבעה חלקים משעה עשירית מליל שלישי או יתר על זה והיתה שנה פשוטה, או שהיה המולד בחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים משעה רביעית מיום שני והיתה השנה פשוטה שאחר

לידע מנין הימים, אלא לידע באיזה יום מימי השבוע ובאיזו שעה ואיזה חלק יהיה המולד.

י. כל תשע עשרה שנה, שיהיו מהן שבע שנים מעברות ושתיים עשרה פשוטות - נקרא 'מחזור'; ולמה סמכנו על מנין זה? שבזמן שאמה מקבץ מנין ימי שתיים עשרה שנה פשוטות ושבע מעברות ושעותיהן וחלקיהן, ותשלים כל אלה ושמונים חלקים שעה, וכל ארבע ועשרים שעות יום, ותוסיף למנין הימים - תמצא הפל תשע עשרה שנה משני החמה, שכל שנה מהן שלש מאות וחמשה וששים יום ושש שעות בשנה. ולא ישאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה זו, חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים, סימן להם א' תפ"ה.

יא. נמצא במחזור שהוא כזה, החודשים כלם חדשי הלכנה, והשנים שני החמה; והשבע השנים המעברות שכל מחזור ומחזור לפי חשבון זה, הם שנה שלישית מן המחזור ושלשית ושמניית, ושנת אחת עשרה ושנת ארבע עשרה ושנת שבע עשרה ושנת תשע עשרה.

יב. כשתקבץ שארית כל שנה משתיים עשרה שנה הפשוטות, שהוא ד' ח' תתע"ו, ושארית כל שנה משבע שנים המעברות, שהוא ה' כ"א תקפ"ט, ותשליף הפל שבעה שבעה - ישאר שני ימים ושש עשרה שעות וחמש מאות וחמשה ותשעים חלקים, סימן להם ב' י"ו תקצ"ה; וזה הוא שארית המחזור.

יג. כשיהיה לך ידוע מולד תחלת מחזור, ותוסיף עליו ב' י"ו תקצ"ה, יצא לך מולד תחלת המחזור שאחריו; וכן מולד כל מחזור ומחזור, עד סוף העולם. וכבר אמרנו, שמולד תחלת המחזור הראשון היה ב' ה' ר"ד. ומולד השנה, הוא מולד תשרי של אותה השנה.

יד. ובדרך הזאת תדע מולד כל שנה שתראה, ומולד כל חודש שתראה, משנים שעברו, או משנים שעתידיים לבוא. כיצד? תקח שני יצירה שעברו וגמרו, ותעשה אותם מחזורין של תשע עשרה תשע עשרה, ותדע מנין המחזורין שעברו, ומנין השנים שעברו ממחזור שעדין לא נשלם; ותקח לכל מחזור ומחזור ב' י"ו תקצ"ה, ולכל שנה פשוטה משני המחזור שלא נשלם ד' ח' תתע"ו, ולכל שנה מעברת ה' כ"א תקפ"ט, ותקבץ הפל, ותשלים החלקים שעות, ותשלים השעות ימים, והימים תשליכם שבעה שבעה; והנשאר מן הימים ומן השעות והחלקים, הוא מולד שנה שתראה לידע מולדה.

טו. מולד השנה שיצא בחשבון זה, הוא מולד ראש החדש תשרי. וכשתוסיף עליו א' י"ב תשצ"ג, יצא מולד מרחשון; וכשתוסיף על מולד מרחשון א' י"ב תשצ"ג, יצא מולד פסלו; וכן לכל חודש וחדש זה אחר זה, עד סוף העולם.

הלכות קדושי החדש פ"ק ז

א. אין קובעין לעולם ראש החדש תשרי לפי חשבון זה,

חסר, סיון מלא, תמוז חסר, אב מלא, אלול חסר. ובשנה המעברת, אדר ראשון מלא, ואדר שני חסר.

ו. נשארו שני החדשים, שהם מרחשון וכסלו - פעמים יהיו שניהם מלאים, ופעמים יהיו שניהם חסרים, ופעמים יהיה מרחשון חסר וכסלו שלם. ושנה שיהיה בה שני חדשים אלו מלאים, היא שנקראו חדשיה 'שלמים'; ושנה שיהיה בה שני חדשים אלו חסרים, נקראו חדשיה 'חסרים'; ושנה שיהיה בה מרחשון חסר וכסלו מלא, נקראו חדשיה 'כסדרן'.

ז. דרך ידיעת השנה, אם חדשיה מלאים, או חסרים, או כסדרן לפי חשבון זה - כף הוא: תדע תחלה יום שנקבע בו ראש השנה שתראה לידע סדור חדשיה, כמו שבארנו בפרק שביעי; ותדע יום שיקבע בו ראש השנה שלאחריה, ותחשב מנין הימים שביניהן חוץ מיום הקביעה של זו ושל זו. אם תמצא ביניהם שני ימים, יהיו חדשי השנה חסרים; ואם תמצא ביניהם שלשה ימים, יהיו כסדרם; ואם תמצא ביניהם ארבעה ימים, יהיו שלמים.

ח. במה דברים אמורים? בשתייה השנה שתראה לידע סדור חדשיה פשוטה. אכל אם היתה מעברת - אם תמצא בין יום קביעתה ובין יום קביעת שנה שלאחריה ארבעה ימים, יהיו חדשי אותה שנה המעברת חסרים; ואם תמצא ביניהם חמשה, יהיו כסדרם; ואם תמצא ביניהם ששה, יהיו שלמים.

ט. כיצד? הרי שרצינו לידע סדור חדשי שנה זו, והיה ראש השנה בחמישי והיא פשוטה, וראש השנה שלאחריה בשני בשבת; נמצא ביניהן שלשה ימים, ידענו ששנה זו חדשיה כסדרם. ואלו היה ראש השנה שלאחריה בשלישי, היו חדשי שנה זו שלמים; ואלו היה ראש השנה בשנה זו בשבת, ובשנה שלאחריה בשלישי בשבת, היו חדשי שנה זו חסרין. ועל דרך זו תחשב לשנה המעברת, כמו שבארנו. י. יש שם סימנין שתסמך עליהם כדי שלא תטעה בחשבון סדור חדשי השנה, והן בנויין על עקרי זה החשבון והקביעות והדחיות שבארנו דרךם; ואלו הן: כל שנה שיהיה ראש השנה בה בשלישי, תהיה לעולם כסדרם לפי חשבון זה, בין פשוטה, בין מעברת; ואם יהיה ראש השנה בשבת או בשני, לא תהיה כסדרם לעולם, בין בפשוטה, בין במעברת; ואם יהיה ראש השנה בחמישי - אם פשוטה היא, אי אפשר שיהיו חדשיה חסרים לפי חשבון זה, ואם מעברת היא, אי אפשר שיהיו חדשיה כסדרם לפי חשבון זה.

יום חמישי

הלכות קדוש החדש פרק ט

א. שנת החמה - יש מחכמי ישראל שהוא אומר, שהיא שלש מאות חמשה ושלשים יום ורביע יום, שהוא שש שעות; ויש מהם שהוא אומר, שהיא פחות מרביע היום. וכן חכמי יון ופרס, יש ביניהם מחלקת בדבר זה.

המעברת - שאם יארע אחד מארבעה דברים האלו, אין קובעין ביום המולד, אלא ביום שלאחריו או שלאחר אחריו, כדרך שבארנו.

ז. ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו? לפי שהחשבון הזה הוא לקבוץ הירח והשמש בהלכות האמצעי, לא במקומם האמתי, כמו שהודענו; לפיכך עשו יום קביעה ויום דחיה, כדי לפגוע ביום קבוץ האמתי. כיצד? בשלישי קובעין, ברביעי דוחין, בחמישי קובעין, בששי דוחין, בשבת קובעין, באחד בשבת דוחין, בשני קובעין.

ח. ועקר שאר הארבע דחיות האלו, הוא זה העקר שאמרנו, שהחשבון הזה במהלך אמצעי; וראיה לדבר, שהרי המולד יהיה בליל שלישי וידחה לחמישי, ופעמים רבות לא יהיה ירח בליל חמישי. ולא עוד, אלא ולא בליל ששי, מפלל שלא נתקבצו השמש והירח קבוץ אמתי אלא בחמישי.

הלכות קדוש החדש פרק ח

א. חדשה של לבנה - תשעה ועשרים יום ומחצה וחלקים, כמו שבארנו. ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה במקצת היום, עד שיהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא, שנאמר: "עד חדש ימים" - מפי השמועה למדו, שמים אתה מחשב לחדש, ואי אתה מחשב שעות.

ב. לפיכך עושין חדשי הלבנה, מהם חדש חסר תשעה ועשרים בלבד, ואף על פי שחדשה של לבנה יתר על זה בשעות, וחדש מלא משלשים יום, ואף על פי שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות - כדי שלא לחשב בחדש שעות, אלא ימים שלמים.

ג. אלו היה חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה בלבד, היו כל השנים חדש מלא וחדש חסר, והיו ימי שנת הלבנה שלש מאות ארבעה וחמשים יום, ששה חדשים חסרים וששה מלאים; אבל מפני החלקים שיש בכל חדש וחדש יותר על חצי היום, יתקבץ מהם שעות וימים, עד שיהיו מקצת השנים חדשים חסרים יותר על המלאים, ובמקצת השנים חדשים מלאים יותר על החסרים.

ד. יום שלשים, לעולם עושין אותו ראש חדש בחשבון זה: אם היה החדש שעבר חסר, יהיה יום שלשים ראש החדש הבא. ואם היה החדש שעבר מלא, יהיה יום שלשים ראש חדש, הואיל ומקצתו ראש חדש, ויהיה תשלום החדש המלא שעבר; ויהיה יום אחד ושלושים ראש החדש הבא, וממנו הוא המנין, והוא יום הקביעה. ולפיכך עושין ראשי חדשים בחשבון זה, חדש אחד יום אחד בלבד, וחדש אחד שני ימים.

ה. סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה, כף הוא: תשרי, לעולם מלא; וחדש טבת, לעולם חסר; ומטבת ואילך, חדש אחד מלא ואחד חסר על הסדר. כיצד? טבת חסר, שבט מלא, אדר חסר, ניסן מלא, אייר

והוסף עליו שלשה, והשליף הכל שבועה שבועה; והנשאר מן הימים ומן השעות, תתחיל למנותו מתחלת ליל אחד בשבת. ולאשר יגיע החשבון בו, תהיה תקופת ניסן. ולמה מוסיפין שלשה? לפי שתקופה ראשונה של שנת היצירה היתה בתחלת ליל רביעי.

ה. כיצד? הרי שרצינו לידע תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה - כשתשליף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים, תשאר שנה אחת; תקח לה יום אחד ושש שעות, ותוסיף עליו שלשה, נמצאת תקופת ניסן, בליל חמישי שש שעות בלילה. וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת תמוז בשעה ומחצה מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת תשרי בתשע שעות מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת טבת בארבע שעות ומחצה מליל ששי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת ניסן הבאה בתחלת יום ששי. ועל הדרך זו, עד סוף העולם, תקופה אחר תקופה.

ו. אם תרצה לידע בכמה יום בחודש תהיה תקופת ניסן של שנה זו - תדע תחלה באיזה יום מימי השבוע תהיה, ובאיזה יום יקבע ניסן של שנה זו, וכמה שנים גמורות עברו מן המחזור; ותקח לכל שנה אחד עשר, ותוסיף על סכום הימים שבועה ימים בזמנים אלו, והשליף הכל שלשים שלשים; והנשאר פחות משלשים, תתחיל למנותו מראש חודש ניסן. אם יגיע ליום התקופה, מוטב; ואם לאו, הוסף יום או שני ימים או שלשה ימים על המנין, עד שייגיע ליום התקופה. ואם תהיה השנה מעברת, תתחיל למנות מראש חודש אדר שני; וליום שייגיע החשבון, באותו היום מן החודש תהיה התקופה.

ז. כיצד? הרי שרצינו לידע בכמה בחודש תהיה תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות, שהיא שנה תשיעית ממחזור מאתים ושלשים - מצאנו ראש חודש ניסן יקבע בה בחמישי, ותקופת ניסן בחמישי, ולפי שהיתה שנה זו תשיעית למחזור, יהיו השנים הגמורות שמונה; כשתקח לכל שנה מהן אחד עשר יום, יהיו כל הימים שמונה ושמונים; תוסיף שבועה, הרי הכל חמשה ותשעים; תשליף הכל שלשים שלשים, נשאר חמשה ימים; כשתתחיל למנות חמשה ימים מראש חודש ניסן שהיה בחמישי, יגיע החשבון ליום שני. וכבר ידענו שאין התקופה בשני בשבת, אלא בחמישי; לפיכך תוסיף יום אחר יום, עד שתגיע לחמישי שהוא יום התקופה - נמצאת תקופת ניסן בשנה זו, ביום שמיני מחודש ניסן. ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה ושנה.

ח. זה שאמרנו לתוסיף יום אחר יום עד שתגיע ליום התקופה, לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא יום אחד או שנים או שלשה; ופלא גדול הוא, שתהיה צריך להוסיף ארבעה. ואם מצאת שאתה צריך להוסיף יתר על זה, תדע שטעית בחשבון, ותחזור ותחשב בדקדוק.

ב. מי שהוא אומר שהיא שלש מאות וחמשה ושלשים יום ורביעי יום, ישאר מכל מחזור של תשע עשרה שנה, שעה אחת וארבע מאות וחמשה ושמונים חלקים, כמו שאמרנו. ויהיה בין תקופה לתקופה, אחד ותשעים יום ושבע שעות וחצי שעה; ומשתדע תקופה אחת באיזה יום ואיזו שעה היא, תתחיל למנות ממנה לתקופה השניה שאחריה, ומן השנה לשלישית, עד סוף העולם.

ג. תקופת ניסן, היא השעה והחלק שתכנס בו השמש לתחלת מזל טלה; ותקופת תמוז, היות השמש בתחלת מזל סרטן; ותקופת תשרי, היות השמש בראש מזל מאזנים; ותקופת טבת, היות השמש בראש מזל גדי. ותקופת ניסן היתה בשנה הראשונה של יצירה לפי חשבון זה, קדם מולד ניסן בשבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים - סימנה ז' ט' תרמ"ב.

ד. דרך חשבון התקופה, כך הוא: תדע תחלה כמה מחזורין שלמים משנת היצירה עד מחזור שתראה, וקח לכל מחזור מהם שעה אחת וארבע מאות וחמשה ושמונים חלקים; וקבץ כל החלקים שעות, וכל השעות ימים, ותגרע מן הכל שבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים; והשאר תוסיף אותו על מולד ניסן של שנה ראשונה מן המחזור, יצא לך באיזו שעה ובכמה בחודש תהיה תקופת ניסן של אותה השנה הראשונה באותו מחזור. וממנה תתחיל למנות אחד ותשעים יום ושבע שעות ומחצה, לכל תקופה ותקופה. ואם תרצה לידע תקופת ניסן של שנה זו שהיא שנת כף וכף במחזור שאתה עומד בו, קח לכל המחזורין השלמים שעה וארבע מאות וחמשה ושמונים חלקים לכל מחזור; ולכל השנים הגמורות ששאלו מן המחזור, עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים לכל שנה; וקבץ הכל, ותגרע ממנו שבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים, והשאר תשליכם חדשי לבנה תשעה ועשרים יום ושתיים עשרה שעות ושבע מאות שלש ותשעים חלקים. והנשאר פחות מחודש לבנה, תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה השנה, ותדע זמן תקופת ניסן של אותה השנה, בכמה יום בחודש היא ובכמה שעה. תקופת ניסן לפי חשבון זה, אינה לעולם אלא או בתחלת הלילה, או בחצי הלילה, או בתחלת היום, או בחצי היום; ותקופת תמוז, לעולם אינה אלא או בשבע שעות ומחצה, או בשעה אחת ומחצה, בין ביום, בין בלילה; ותקופת תשרי, לעולם אינה אלא או בתשע שעות, או בשלש שעות, בין ביום, בין בלילה; ותקופת טבת, לעולם אינה אלא או בעשר שעות ומחצה, או בארבע שעות ומחצה, בין ביום, בין בלילה. אם תרצה לידע באיזה יום מימי השבוע ובאיזו שעה תהיה התקופה - קח שנים גמורות שעברו משנת היצירה עד שנה שתראה, והשליף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים; והנשאר פחות משמונה ועשרים, קח לכל שנה ושנה יום אחד ושש שעות, וקבץ הכל,

הלכות קדוש החדש פָּרָק י

א. שְׁנַת הַחֲמֵה, לְמִי שֶׁהוּא אֹמֵר שֶׁהִיא פְּחוֹת מְרֻבֵּיעַ מַחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, אֹמֵר שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים יוֹם וְחֲמֵשׁ שָׁעוֹת וְתִשְׁעַת מֵאוֹת שְׁבַעֵה וְתִשְׁעִים חֲלָקִים וְשִׁמּוֹנָה וְאַרְבָּעִים רַגְעֵ; וְהַרְגַע, אַחַד מִשְׁשֵׁה וְשִׁבְעִים בְּחֵלֶק. וְלִפִּי חֲשׁבוֹן זֶה, תִּהְיֶה תּוֹסֶפֶת שְׁנַת הַחֲמֵה עַל שְׁנַת הַלְּבָנָה עֲשָׂרָה יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעָה וּמֵאָה וְאַחַד וְעֶשְׂרִים חֵלֶק וְשִׁמּוֹנָה וְאַרְבָּעִים רַגְעֵ - סִימֵן לָהֵן " כ"א קכ"א מ"ח. וְלֹא תִמְצָא תּוֹסֶפֶת בַּמַּחְזוֹר שֶׁל תִּשְׁעַת עֲשָׂרָה כָּלֵל, אֲלֵא בְּכָל מַחְזוֹר מֵהֶם יִשְׁלְמוּ שְׁנֵי הַחֲמֵה עִם שְׁנֵי הַלְּבָנָה הַפְּשוּטוֹת וְהַמְעַבְרוֹת.

ב. בֵּין כָּל תְּקוּפָה וְתְקוּפָה לִפִּי חֲשָׁבוֹן זֶה, אַחַד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשִׁבְעַת שָׁעוֹת וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעֵה עֶשְׂרֵי חֲלָקִים וְאַחַד וְשָׁלְשִׁים רַגְעֵ - סִימֵן לָהֶם צ"א ז' תקי"ט ל"א. וְכִשְׁתַּדַּע תְּקוּפָה מִן הַתְּקוּפוֹת אִימְתִי הֵיחֵת, תִּחְשַׁב מֵאוֹתוֹ רַגְעֵ מִגֵּן זֶה, וְתַדַּע תְּקוּפָה שְׁאַחֲרֶיהָ, עַל הַדְּרָךְ שֶׁבְּאַרְנוּ בַּתְּקוּפָה הַשְּׁנֵה שֶׁהִיא רַבִּיעַ.

ג. תְּקוּפַת נִיסָן לִפִּי חֲשָׁבוֹן זֶה, הֵיחֵת בְּשָׁנָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל יְצִירָה קֶדֶם מוֹלַד נִיסָן בְּתִשְׁעַת שָׁעוֹת וְשֹׁשׁ מֵאוֹת וְשָׁנִים וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים - סִימֵן לָהֶם ט' תרמ"ב. וְכֵן הִיא לְעוֹלָם בְּכָל שָׁנָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל כָּל מַחְזוֹר, קֶדֶם מוֹלַד נִיסָן בְּתִשְׁעַת שָׁעוֹת וְשֹׁשׁ מֵאוֹת וְשָׁנִים וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים.

ד. כִּשְׁתַּדַּע תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שָׁנָה רֵאשׁוֹנָה מִן הַמַּחְזוֹר, תִּחְשַׁב מִמֶּנָּה אַחַד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשִׁבְעַת שָׁעוֹת וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעֵה עֶשְׂרֵי חֲלָקִים וְאַחַד וְשָׁלְשִׁים רַגְעֵ לְכָל תְּקוּפָה וְתְקוּפָה, עַד סוֹף הַמַּחְזוֹר.

ה. אִם תִּרְצֶה לִידַע מְתִי תִהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן לִפִּי חֲשָׁבוֹן זֶה, תַּדַּע תַּחֲלָה שְׁנַיִם גְּמוּרוֹת שֶׁעָבְרוּ מִן הַמַּחְזוֹר, וְתִתַּח לְכָל שָׁנָה מִהֵן תּוֹסֶפֶתָה, וְהִיא " כ"א קכ"א מ"ח; וְקִבֵּץ כָּל הַרְגַעִים חֲלָקִים, וְכָל חֲחָלָקִים שָׁעוֹת, וְכָל הַשָּׁעוֹת יָמִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁתִּחְשַׁב בַּמּוֹלְדוֹת; וְתִגְרַע מִן הַכָּל תִּשְׁעַת שָׁעוֹת וְשֹׁשׁ מֵאוֹת וְשָׁנִים וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים, וְהַנְּשָׂאָר - תִּשְׁלִיכוּ חֲדָשִׁי לְבָנָה; וְהַנְּשָׂאָר שְׁאִין בּוֹ חֲדָשׁ לְבָנָה, תּוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלַד נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה. וְכִרְגַע שְׁנַיִעַ בּוֹ הַמִּנְיָן, תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה.

ו. מֵרֵאִין לִי הַדְּבָרִים, שֶׁעַל חֲשָׁבוֹן תְּקוּפָה זוֹ הִיוּ סוֹמְכִין לְעֵנָן עֵבֹר הַשָּׁנָה בְּעַת שְׁבִית דִּין הַגְּדוֹל מְצוּי, שֶׁהֵן מְעַבְרִין מִפְּנֵי הַזְּמַן, אוֹ מִפְּנֵי הַצֶּרֶף - לִפִּי שֶׁחֲשָׁבוֹן זֶה, הוּא הָאֱמֵת יוֹתֵר מִן הָרֵאשׁוֹן, וְהוּא קְרוֹב מִדְּבָרִים שֶׁנִּתְבָּאָרוּ בְּאַצְטִגְנִינּוֹת יוֹתֵר מִן חֲשָׁבוֹן הָרֵאשׁוֹן שֶׁהֵיחֵת בּוֹ שְׁנַת הַחֲמֵה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים יוֹם וְרַבִּיעַ יוֹם. ז. וְחֲשָׁבוֹן שְׁתֵּי הַתְּקוּפוֹת הָאֵלוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ דְרָכָם, הַכָּל בְּקְרוֹב הוּא, וְכִמְהֵלֶךְ הַשְּׁמֵשׁ הָאֲמֻצְעִי, לֹא בְּמִקּוּמָה הָאֱמֵתִי; אֲבָל בְּמִקּוּם הַשְּׁמֵשׁ הָאֱמֵתִי - תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן בְּזִמְנֵים אֵלוֹ, בְּכִמוֹ שְׁנֵי יָמִים קֶדֶם שְׁתֵּי הַתְּקוּפוֹת שִׁיּוּצְאִין בְּחֲשָׁבוֹן זֶה, בֵּין בְּחֲשָׁבוֹן מִי שֶׁמִּחְשַׁב רַבִּיעַ יוֹם גְּמוּר, בֵּין לְמִי שֶׁמִּחְשַׁב לְפְחוֹת מְרֻבֵּיעַ יוֹם.

הלכות קדוש החדש פָּרָק יא

א. לִפִּי שְׁאֲמַרְנוּ בְּהַלְכוֹת אֵלוֹ, שְׁבִית דִּין הִיוּ מִחְשָׁבִין בְּדַקְדוּק וְיוֹדְעִים אִם יִרְאֶה הֵיחֵת אוֹ לֹא יִרְאֶה - יַדְעוּנוּ שֶׁכָּל מִי שְׁרוּחוֹ נִכּוֹנָה וְלִבּוֹ תָּאֵב לְדַבְּרֵי הַחֲכָמוֹת וְלַעֲמַד עַל הַסּוּדוֹת, יִתְאַוֶּה לִידַע אוֹתָן הַדְּבָרִים שֶׁמִּחְשָׁבִין בָּהֶם - עַד שִׁידַע אָדָם אִם יִרְאֶה הֵיחֵת כָּלִיל זֶה, אוֹ לֹא יִרְאֶה.

ב. וְדַרְכֵי חֲשָׁבוֹן, יֵשׁ בָּהֶם מַחְלּוֹקוֹת גְּדוּלוֹת בֵּין חֲכָמֵי הַגּוֹיִם הַקְּדָמוֹנִים שֶׁחֲקְרוּ עַל חֲשָׁבוֹן הַתְּקוּפוֹת וְהַגִּימְטְרִיּוֹת. וְאֲנָשִׁים חֲכָמִים גְּדוּלִים נִשְׁתַּבְּשׁוּ בָּהֶם, וְנִתְעַלְמוּ מֵהֶם דְּבָרִים וְנוֹלְדוּ לָהֶם סִפְפוֹת; וְיֵשׁ מִי שֶׁמְדַבֵּק הַרְבֵּה, וְלֹא פָּגַע בְּדֶרֶךְ הַנִּכּוֹנָה בְּחֲשָׁבוֹן רֵאִיתָ הֵיחֵת, אֲלֵא צָלַל בְּמִים אֲדִירִים, וְהַעֲלָה חֶרֶשׁ כִּבְדּוֹ.

ג. וְלִפִּי אֶרֶךְ הַיָּמִים וְרַב הַבְּדִיקוֹת וְהַחֲקִירוֹת, נוֹדַע לְמַקְצַת הַחֲכָמִים דְּרָכֵי חֲשָׁבוֹן זֶה; וְעוֹד, שִׁישׁ לָנוּ בְּעַקְרֵים אֵלוֹ כְּבָלוֹת מִפִּי הַחֲכָמִים וְרֵאִיוֹת שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בַּסְּפָרִים הַיְדוּעִים לְכָל. וּמִפְּנֵי כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים, כִּשֶׁר בְּעֵינֵי לְבָאָר דְּרָכֵי חֲשָׁבוֹן זֶה, כְּדִי שִׁיְהִיָּה נִכּוֹן לְכָל מִי שֶׁמְלֹאֵו לְבוֹ לְקַרְבָּה אֵל הַמְּלֹאכָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ.

ד. וְאֵל יִהְיֶה דְרָכִים אֵלוֹ קִלִּים בְּעֵינֶיךָ, מִפְּנֵי שְׁאִין אָנוּ צְרִיכִין לָהֶם בְּזִמְן הַזֶּה; שְׁאֵלוֹ הַדְּרָכִים, דְּרָכִים רַחוּקִים וְעַמְקִים הֵם, וְהוּא סוּד הַעֲבֹר שֶׁהִיוּ הַחֲכָמִים הַגְּדוּלִים יוֹדְעִים אוֹתוֹ, וְאֵינָן מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם אֲלֵא לְסַמוּכִים נְבוֹנִים. אֲבָל זֶה חֲשָׁבוֹן בְּזִמְן שְׁאִין בֵּית דִּין לְקַבֵּעַ עַל הָרֵאִיָּה שְׁאָנוּ מִחְשָׁבִין בּוֹ הַיּוֹם, אֲפִלּוּ תִינּוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן מַגִּיעִין עַד סוֹפוֹ, בְּשִׁלְשָׁה אַרְבָּעֵה יָמִים.

ה. שְׁמָא יִתְבּוֹגַן חֲכָם מַחֲכָמֵי הָאֱמוּנוֹת, אוֹ מַחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלְמָדוֹ חֲכָמַת נוֹן, בְּדַרְכִים אֵלוֹ שְׁאֵנִי מִחְשַׁב בָּהֵן לְרֵאִיתָ הֵיחֵת - וְיִרְאֶה קְרוֹב מְעַט בְּמַקְצַת הַדְּרָכִים, וְיַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁנִּתְעַלַּם מִמֶּנּוּ דְבָר זֶה וְלֹא יַדְעֵנוּ שִׁישׁ בְּאוֹתָהּ הַדְּרָךְ קְרוֹב. אֵל יַעֲלֶה זֶה עַל דַּעְתּוֹ - אֲלֵא כָּל דְבָר שֶׁלֹּא דַקְדָּקְנוּ בּוֹ, מִפְּנֵי שִׁידְעֵנוּ בְּעַקְרֵי הַגִּימְטְרִיּוֹת בְּרֵאִיוֹת בְּרוּרוֹת, שְׁאִין דְבָר זֶה מִפְּסִיד בִּידְיעַת הָרֵאִיָּה, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ; לְפִיכָף לֹא דַקְדָּקְנוּ בּוֹ.

ו. וְכֵן כְּשִׁיְרְאֶה בְּדֶרֶךְ מִן הַדְּרָכִים חֶסְרוֹן מְעַט מִחְשָׁבוֹן הָרֵאִי לְאוֹתָהּ הַדְּרָךְ - בְּכּוֹנָה עֲשִׂינוּ זֶה; לִפִּי שִׁישׁ כְּנִגְדּוֹ יִתְרוֹן בְּדֶרֶךְ אַחֲרָת, עַד שִׁיַּצֵּא הַדְּבָר לְאֵמֶתוֹ בְּדַרְכִים קְרוֹבִים בְּלֹא חֲשָׁבוֹן אֶרֶךְ - כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְהַל הָאָדָם שְׁאִינוֹ רִגִיל בְּדַבְּרִים אֵלוֹ, בְּרַב חֲשָׁבוֹנוֹת שְׁאִין מוֹעִילִין בְּרֵאִיתָ הֵיחֵת.

ז. הַעֲקָרִים שֶׁצָּרִיף אָדָם לִידַע אוֹתָם תַּחֲלָה לְכָל חֲשָׁבוֹנוֹת הָאַצְטִגְנִינּוֹת, בֵּין לְדַרְכֵי חֲשָׁבוֹן הָרֵאִיָּה, בֵּין לְשָׂאָר דְּבָרִים - אֵלוֹ הֵם: הַגְּלָגַל, מְחָלֶק בְּשִׁלְשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים מַעְלוֹת; כָּל מַזָּל וּמַזָּל שְׁלֹשִׁים מַעְלוֹת, וְהַתַּחֲלָה מִתַּחֲלַת מַזָּל טָלָה. וְכָל מַעְלָה וּמַעְלָה, שְׁשִׁים חֲלָקִים; וְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק, שְׁשִׁים שְׁנִיּוֹת; וְכָל שְׁנֵיָה וְשְׁנֵיָה, שְׁשִׁים שְׁלִישִׁיּוֹת. וְכֵן תַּדְּקַדַּק חֲשָׁבוֹן, וְתַחֲלַק כָּל זִמְן שֶׁתִּרְצֶה.

ח. לְפִיכָף, אִם יֵצֵא לָךְ בְּחֲשָׁבוֹן שְׁכּוֹכְכָּ פְלוֹנִי מִקּוּמוֹ, בְּגִלְגַל בְּשִׁבְעִים מַעְלוֹת וְשָׁלְשִׁים חֲלָקִים וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת,

יד. לפיכך, אם תערך מהלך כל אחד מהם לגלגל המקיף את העולם שהארץ באמצעו, שהוא גלגל המזלות - ישפנה הלוכו, ונמצא מהלכו ביום זה בגלגל המזלות פחות או יותר על מהלכו אמש או על מהלכו למחר.

טו. המהלך השנה שמהלך הכוכב או השמש או הירח בגלגלו, הוא הנקרא 'אמצע המהלך'; והמהלך שיהיה בגלגל המזלות שהוא פעמים יותר ופעמים חסר - הוא המהלך האמתי, ובו יהיה מקום השמש או מקום הירח האמתי.

טז. כבר אמרנו, שאלו הדרכים שאנו מבארים בהלכות אלו, אינן אלא לחשבון ראית הירח בלבד; לפיכך, עשינו העקר שממנו מתחילין לעולם לחשבון זה, מתחלת ליל חמישי שיומו יום שלישי לחדש ניסן משנה זו - שהיא שנת שבע עשרה ממחזור מאתים וששים, שהיא שנת שמונה ושלושים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה, שהיא שנת תשע ושמונים וארבע מאות וארבע לשטרות, שהיא שנת תשע ומאה וארבע לחשבון בית שני. וזו היא השנה שאנו קוראים אותה 'שנת העקר' בחשבון זה.

יז. ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל, כמו שבארנו, עשינו כל דרכי חשבון זה בנויים על עיר ירושלים, ולשאר המקומות הסובבין אותה בכמו ששה שבועה ימים - שבהם רואין את הירח תמיד, ובאים ומעידים בבית דין. ומקום זה הוא נוטה מתחת הקו השנה המסבב באמצע העולם כנגד רוח צפונית, בכמו שפטים ושלושים מעלות - עד חמש ושלושים, ועד תשע ועשרים; וכן הוא נוטה באמצע הישוב כנגד רוח מערב, בכמו ארבע ועשרים מעלות - עד שבע ועשרים, ועד אחת ועשרים.

יום שישי

הלכות קדוש החדש פרק יב

א. מהלך השמש האמצעי ביום אחד, שהוא ארבע ועשרים שעות, תשעה וחמשים חלקים ושמונה שניות - סימנם נט"ח. נמצא מהלכה בעשרה ימים, תשע מעלות ואחד וחמשים חלקים ושלוש ועשרים שניות - סימנם ט"ג"א כ"ג. ונמצא מהלכה במאה יום, שמונה ותשעים מעלות ושלושה וחמשים חלקים ושלוש וחמשים שניות - סימנם צ"ח ל"ג נ"ג. ונמצא שארית מהלכה בארץ יום, אחר שתשליך כל שלש מאות וששים מעלות כמו שבארנו, מאתים וחמש וששים מעלות ושמונה ושלושים חלקים וחמשים שניות - סימנם רס"ה ל"ח נ'. ונמצא שארית מהלכה בעשרת אלפים יום, מאה שש ושלושים מעלות ושמונה ועשרים חלקים ועשרים שניות - סימנם קל"ו כ"ח כ'. ועל הדרך הזה, תכפל ותוציא מהלכה לכל מגזן שתראה; וכן אם תראה לעשות סימנין ידועים אצלך למהלכה לשני ימים, ולשלושה, ולארבעה, עד עשרה - תעשה. וכן אם תראה להיות לך סימנין ידועים מוכנין

תדע שכוך זה הוא במזל תאומים בחצי מעלת אחת עשרה ממזל זה - לפי שמזל טלה שלשים מעלות, ומזל שור שלשים, נשאר עשר מעלות ומחצה ממזל תאומים, וארבעים שניות מחצי המעלה האחרון.

ט. וכן אם יצא מקומו בגלגל בשלש מאות ועשרים מעלות, תדע שכוך זה במזל דלי בעשרים מעלה בו. ועל דרך זו, בכל הפניות. וסדר המזלות, כך הוא: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

י. בכל החשבונות כלם, כשתקבץ שארית לשארית או כשתוסיף מגזן על מגזן - תקבץ כל מין עם מינו: השניות עם השניות, והחלקים עם החלקים, והמעלות עם המעלות. וכל זמן שיתקבץ מן השניות ששים, תשים חלק ותוסיף על החלקים; וכל שיתקבץ מן החלקים ששים - תשים אותו מעלה, ותוסיף אותה על המעלות; וכשתקבץ המעלות, תשליך אותן שלש מאות וששים שלש מאות וששים, והנשאר משלש מאות וששים ולמטה, הוא שתופסין לחשבון.

יא. וכל החשבונות כלם, כשתרצה לגרע מגזן ממגזן - אם יהיה זה שגורעין אותו יתר על זה שגורעין ממנו אפלו בחלק אחד - תוסיף על זה שגורעין ממנו שלש מאות וששים מעלות, כדי שיהא אפשר לגרע זה המגזן ממנו.

יב. כיצד? הרי שהצריך החשבון לגרע מאתים מעלות וחמשים חלקים וארבעים שניות, סימן ר' נ' מ', ממאה מעלות ועשרים חלקים ושלושים שניות, סימן ק' כ' ל' - תוסיף על המאה שלש מאות וששים, יהיו המעלות ארבע מאות וששים; ותתחיל לגרע השניות מן השניות. תבוא לגרע ארבעים משלושים, אי אפשר; תרים חלק אחד מן עשרים החלקים, ותעשה אותו ששים שניות, ותוסיף על השלושים, ונמצאו השניות תשעים; תגרע מהם הארבעים, ושאר חמשים שניות. ותחזור לגרע החמשים חלקים מתשעה עשר חלקים, שפבר הרימות מהם חלק אחד ועשיתו שניות - ואי אפשר לגרע חמשים מתשעה עשר לפיכך, תרים מעלה אחת מן המעלות, ותעשה אותה ששים חלקים, ותוסיף על התשעה עשר, ונמצאו החלקים תשעה ושבעים; תגרע מהן החמשים, ישאר תשעה ועשרים חלקים. ותחזור לגרע המאתים מעלות מן ארבע מאות ותשע וחמשים מעלות, שפבר הרימות מעלה אחת ועשיתו חלקים; ישאר מאתים ותשע וחמשים מעלות. ונמצא השאר, סימנו רנ"ט כ"ט נ'. ועל דרך זו, בכל גרעון וגרעון. השמש והירח,

יג. וכן שאר השבעה כוכבים - מהלך כל אחד ואחד מהן בגלגל שלו, מהלך שנה: אין בו לא קלות, ולא כבדות - אלא כמהלכו היום, כמו מהלכו אמש, כמו מהלכו למחר, כמו מהלכו בכל יום ויום. וגלגלו של כל אחד מהם, אף על פי שהוא מקיף את העולם, אין הארץ באמצעו.

והוספנו על העקר, שהוא ז' ג' ל"ב. יצא מן החשבון, מאה וחמש מעלות ושבעה ושלשים חלקים וחמש ועשרים שניות - סימנם ק"ה ל"ז כ"ה; ונמצא מקומה במהלך אמצעי בתחלת ליל זה, במזל סרטן בתחלת מעלות בו ושבעה ושלשים חלקים ממעלת שש עשרה. והאמצע שניצא בחשבון זה, פעמים יהיה בתחלת הלילה בשנה, או קדם שקיעת החמה בשעה, או אחר שקיעת החמה בשעה; ודבר זה לא תחוש לו בשמש בחשבון הראיה, שהרי אנו משלימים קרוב זה כשנחשב לאמצע הירח. ועל הדרך הזאת תעשה תמיד לכל עת שתמצא, ואפלו אחר אלף שנים - שתקבץ כל השארית ותוסיף על העקר, יצא לך המקום האמצעי; וכן תעשה באמצע הירח, ובאמצע כל כוכב וכוכב - מאחר שתדע מהלכו ביום אחד כמה הוא, ותדע העקר שממנו תתחיל, ותקבץ מהלכו לכל השנים והקמים שתמצא ותוסיף על העקר, ויצא לך מקומו במהלך אמצעי. וכן תעשה בגבה השמש - תוסיף מהלכו באותם הימים או השנים על העקר, יצא לך מקום גבה השמש לאותו היום שתמצא. וכן אם תמצא לעשות לך עקר אחר שתתחיל ממנו חוץ מעקר זה שהתחלנו ממנו בשנה זו, כרי שיהיה אותו עקר בתחלת שנת מחזור ידוע, או בתחלת מאה מן המאות - הרשות בידך. ואם תמצא להיות העקר שתתחיל ממנו משנים שעברו קדם עקר זה, או לאחר כמה שנים מעקר זה - הדרך ידועה. כיצד היא הדרך? כבר ידעת מהלך השמש לשנה סדורה, ומהלכה לתשעה ועשרים יום, ומהלכה ליום אחד. ודבר ידוע, שהשנה שחדשיה שלמים, היא יתרה על הסדורה יום אחד; והשנה שחדשיה חסרין, היא חסרה מן הסדורה יום אחד. והשנה המעברת, אם יהיו חדשיה בסדרן, תהיה יתרה על השנה הסדורה שלשים יום; ואם היו חדשיה שלמים, היא יתרה על הסדורה אחד ושלשים יום; ואם היו חדשיה חסרין, היא יתרה על הסדורה תשעה ועשרים יום. ומאחר שכל הדברים האלו ידועים, תוציא מהלך אמצע השמש לכל השנים והימים שתמצא, ותוסיף על העקר שעשינו - יצא לך אמצע ליום שתמצא משנים הבאות, ותעשה אותו היום עקר; או תגרע האמצע שהוצאת מן העקר שעשינו, ויצא לך העקר ליום שתמצא משנים שעברו, ותעשה אותו אמצע עקר. וכך תעשה באמצע הירח ושאר הכוכבים, אם יהיו ידועים לך. וכבר נתבאר לך מכלל דברינו, שכשם שתדע אמצע השמש לכל יום שתמצא מימים הבאים, כך תדע אמצע לך לכל יום שתמצא מימים שעברו.

הלכות קדוש החדש פרק יג

א. אם תמצא לידע מקום השמש האמתי בכל יום שתמצא, תוציא תחלה מקומה האמצעי לאותו היום על הדרך שבארנו, ותוציא מקום גבה השמש, ותגרע מקום גבה השמש ממקום השמש האמצעי. והנשאר, הוא הנקרא 'מסלול השמש'.

למהלכה לעשרים יום, ולשלשים, ולארבעים, עד מאה - תעשה; ודבר גלוי הוא וידוע, מאחר שיודעת מהלך יום אחד. וראוי הוא להיות מוכן וידוע אצלך, מהלך אמצע השמש לתשעה ועשרים יום, ולשלש מאות וארבעה וחמשים יום, שהם ימי שנת הלכנה בזמן שחדשיה בסדרם - והיא הנקראת 'שנה סדורה'; שבזמן שיהיו לך אמצעיות אלו מוכנין, יהיה החשבון קל עליך לראית הירח, לפי שתשעה ועשרים יום גמורים מליל הראיה עד ליל הראיה של חמש הבא; וכן בכל חמש וחמש אין פחות מתשעה ועשרים יום ולא יתר, שאין חפצנו בכל אלו החשבונות אלא לדעת הראיה בלבד. וכן מליל הראיה של חמש זה עד ליל הראיה לאותו החדש לשנה הבאה, שנה סדורה או שנה ויום אחד; וכן בכל שנה ושנה. ומהלך השמש האמצעי לתשעה ועשרים יום, שמונה ועשרים מעלות וחמשה ושלשים חלקים ושניה אחת - סימנו כ"ח ל"ה א'; ומהלכה לשנה סדורה, שלש מאות ושמונה וארבעים מעלות וחמשה וחמשים חלקים וחמש עשרה שניות - סימנו שמ"ח נ"ה ט"ו.

ב. נקדה אחת יש בגלגל השמש, וכן בשאר גלגלי השבעה כוכבים, בעת שיהיה הכוכב בה, יהיה גבוה מעל הארץ כל מאדו; ואותה הנקדה של גלגל השמש ושאר הכוכבים חוץ מן הירח, סובבת בשנה, ומהלכה בכל שבעים שנה בקרוב, מעלה אחת. ונקדה זו, היא הנקראת 'גבה'. גבה השמש - מהלכה בכל עשרה ימים, שניה אחת וחצי שניה, שהיא שלשים שלישיות; נמצא מהלכו במאה יום, חמש עשרה שניות, ומהלכו בארץ יום, שני חלקים ושלשים שניות; ומהלכו בעשרת אלפים יום, חמשה ועשרים חלקים. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום, ארבע שניות; ומהלכו בשנה סדורה, שלש וחמשים שניות. כבר אמרנו, שהעקר שממנו ההתחלה בחשבון זה, הוא מתחלת ליל חמישי שיומו שלישי לחדש ניסן משנת שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה. ומקום השמש במהלכה האמצעי היה בעקר הזה, בשבע מעלות ושלשה חלקים ושתיים ושלשים שניות ממזל טלה - סימנו ז' ג' ל"ב; ומקום גבה השמש היה בעקר זה, בשש ועשרים מעלות וחמשה וארבעים חלקים ושמונה שניות ממזל תאומים - סימנו כ"ו מ"ה ח'. כשתמצא לידע מקום השמש במהלכה האמצעי בכל זמן שתמצא, תתחיל מן הימים שמתחלת יום העקר עד היום שתמצא, ותוציא מהלכה האמצעי באותן הימים מן הסימנין שהודענו; ותוסיף הכל על העקר, ותקבץ כל מין עם מינו. והיוצא, הוא מקום השמש במהלכה האמצעי לאותו היום. כיצד? הרי שרצינו לידע מקום השמש האמצעי בתחלת ליל השבת שיומו ארבעה עשר יום לחדש תמוז משנה זו, שהיא שנת העקר - מציינו מנין הימים מיום העקר עד תחלת יום זה שאנו רוצים לידע מקום השמש בו, מאה יום; לקחנו אמצע מהלכה למאה יום, שהוא צ"ח ל"ג נ"ג,

נמצא בין שתי המנות עשרה חלקים, ולפי חשבון המעלות יהיה לכל מעלה חלק אחד - ויהיה מנת המסלול שהיא חמש וששים, מעלה אחת וששה וארבעים חלקים. ח. וכן אלו היה המסלול שבע וששים, היה מנתו מעלה אחת ושמונה וארבעים חלק. ועל דרך זו תעשה בכל מסלול שיהיה במנינו אחדים עם העשרות, בין בחשבון השמש בין בחשבון הירח.

ט. כיצד? הרי שרצינו לידע מקום השמש האמתי בתחלת ליל השבת ארבעה עשר יום לחדש תמוז משנה זו - תוציא אמצע השמש תחלה לעת הזאת, וסימנו ק"ה ל"ז כ"ה כמו שבארנו; ותוציא מקום גבה השמש לעת הזאת, יצא לך סימנו פ"ו מ"ה כ"ג. ותגרע מקום הגבה מן האמצעי, יצא לך המסלול שמונה עשרה מעלות ושנים וחמשים חלקים ושתי שניות - סימנם י"ח נ"ב ב'. ואל תקפיד בכל מסלול על החלקים, אלא אם יהיו פחות משלשים אל תפנה אליהם; ואם יהיו שלשים או יותר, תחשב אותם מעלה אחת, ותוסיף אותה על מנין מעלות המסלול. לפיכך, יהיה מסלול זה תשע עשרה מעלות ותהיה מנתו על הדרך שבארנו שמונה ושלושים חלקים. י. ולפי שהמסלול הזה היה פחות ממאה ושמונים, תגרע המנה שהיא שמונה ושלושים חלקים מאמצע השמש, ישאר מאה וארבע מעלות ותשעה וחמשים חלקים וחמש ועשרים שניות - סימנם ק"ד נ"ט כ"ה. ונמצא מקום השמש האמתי בתחלת ליל זה, במזל סרטן בחמש עשרה מעלות בו, פחות שניות. ואל תפנה אל השניות כלל, לא במקום השמש, ולא במקום הירח, ולא בשאר חשבונות הראיה - אלא חקר על החלקים בלבד; ואם יהיו השניות קרוב לשלשים, עשה אותם חלק והוסיפו על החלקים. יא. ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתראה, תדע יום התקופה האמתי כל תקופה שתראה, בין תקופות הפאות אחר עקר זה שממנו התחלנו, בין תקופות שעברו משנים קדמוניות.

הלכות קדוש החדש פרק יד

א. הירח, שני מהלכים אמצעיים יש לו - הירח עצמו מסבב בגלגל קטן שאינו מקיף את העולם, ומהלכו האמצעי באותו הגלגל הקטן נקרא 'אמצע המסלול'; והגלגל הקטן עצמו מסבב בגלגל גדול המקיף את העולם, ומהלך אמצעי זה של גלגל הקטן באותו הגלגל הגדול המקיף את העולם, הוא הנקרא 'אמצע הירח'. מהלך אמצע הירח ביום אחד, שלש עשרה מעלות ועשרה חלקים וחמש וששים שניות - סימנם י"ג י" לה.

ב. נמצא מהלכו בעשרה ימים, מאה ואחת ושלושים מעלות וחמשה וארבעים חלקים וחמשים שניות - סימנם קל"א מ"ה נ'. ונמצא מהלכו במאה יום, מאתים ושבע ושלושים מעלות ושמונה ושלושים חלקים ושלוש ועשרים שניות - סימנם רל"ז ל"ח כ"ג. ונמצא שארית מהלכו

ב. ותראה כמה מעלות הוא מסלול השמש: אם יהיה המסלול פחות ממאה ושמונים מעלות, תגרע מנת המסלול ממקום השמש האמצעי; ואם יהיה המסלול יותר על מאה ושמונים מעלות עד שלש מאות וששים, תוסיף מנת המסלול על מקום השמש האמצעי. ומה שיהיה אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו, הוא המקום האמתי.

ג. ודע, שאם יהיה המסלול מאה ושמונים בשנה, או שלש מאות וששים - אין לו מנה, אלא יהיה המקום האמצעי הוא המקום האמתי.

ד. וכמה היא מנת המסלול? אם יהיה המסלול עשר מעלות, תהיה מנתו עשרים חלקים; ואם יהיה עשרים מעלות, תהיה מנתו ארבעים חלקים; ואם יהיה שלשים מעלות, תהיה מנתו שמונה וחמשים חלקים; ואם יהיה ארבעים מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת וחמשה עשר חלקים; ואם יהיה חמשים מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה ועשרים חלקים; ואם יהיה ששים מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ואחד וארבעים חלקים; ואם יהיה שבעים מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה וחמשים חלקים; ואם יהיה שמונים מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ושמונה וחמשים חלקים; ואם יהיה מנה, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה וחמשים חלקים; ואם יהיה מאה, תהיה מנתו מעלה אחת ושלושה וחמשים חלקים; ואם יהיה מאה ועשר, תהיה מנתו מעלה אחת ושלושה וחמשים חלקים; ואם יהיה מאה ושלושים חלקים, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה עשר חלקים; ואם יהיה מאה וחמשים חלקים, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה עשר חלקים; ואם יהיה מאה וששים חלקים, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה עשר חלקים; ואם יהיה מאה ושלושים חלקים, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה עשר חלקים; ואם יהיה מאה ושלושים חלקים, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה עשר חלקים; ואם יהיה מאה ושלושים חלקים, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה עשר חלקים. ומה שיהיה אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו, הוא המקום האמתי.

ה. היה המסלול יותר על מאה ושמונים מעלות - תגרע אותו משלש מאות וששים מעלות, ותדע מנתו. כיצד? הרי שהיה המסלול מאתים מעלות - תגרע אותו משלש מאות וששים, ישאר מאה וששים מעלות; וכבר הודענו, שמנת מאה וששים מעלות, שנים וארבעים חלקים - וכן מנת המאתים, שנים וארבעים חלקים.

ו. וכן אם היה המסלול שלש מאות מעלות - תגרע אותו משלש מאות וששים, ישאר ששים; וכבר ידעת, שמנת ששים מעלות, מעלה אחת ואחד וארבעים חלקים - וכן היא מנת השלש מאות מעלות. ועל דרך זו, בכל מנין ומנין.

ז. הרי שהיה המסלול חמש וששים מעלות - וכבר ידעת שמנת הששים, היא מעלה אחת ואחד וארבעים חלקים, ומנת השבעים, היא מעלה אחת ואחד וחמשים חלקים;

קִשְׁתָּ עַד תַּחֲלֵת מִזֵּל דְּלִי, תִּגְרַע מֵאֲמֻצֵּעַ הַיָּרֵחַ שְׁלֹשִׁים חֲלָקִים; וְאִם תִּהְיֶה הַשָּׁמֶשׁ מִתַּחֲלַת מִזֵּל דְּלִי עַד חֲצִי דְּגַיִם, תִּגְרַע מֵאֲמֻצֵּעַ הַיָּרֵחַ חֲמִשָּׁה עָשָׂר חֲלָקִים.

ו. ומה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו, או תגרע ממנו, או תניח אותו כמות שהוא - הוא אמצע הירח לאחר שקיעת החמה בכמו שליש שעה באתו הזמן שתוציא האמצע לו, וזה הוא הנקרא 'אמצע הירח לשעת הראיה'.

שבת קודש

הלכות קדוש החדש פֶּרֶק טו

א. אם תרצה לידע מקום הירח האמתי בכל יום שתראה, תוציא תחלה אמצע הירח לשעת הראיה לאותו הלילה שתראה, וכן תוציא אמצע המסלול ואמצע השמש לאותו העת. ותגרע אמצע השמש מאמצע הירח, והנשאר תכפל אותו - וזה הוא הנקרא 'מרחק הפול'.

ב. וכבר הודענו, שלא באנו בכל אלו החשבונות שפענינו בפרקים אלו, אלא לדעת ראית הירח; ולעולם אי אפשר שיהיה מרחק זה הפול כליל הראיה שראה בה הירח, אלא מחמש מעלות עד שתים ושלשים מעלות - ואי אפשר שיוסיף על זה, ולא יגרע ממנו.

ג. הואיל והדבר פן, התבונן במרחק זה הפול - אם יהיה המרחק הפול חמש מעלות או קרוב לחמש, אין חוששין לתוספת ולא תוסיף כלום; ואם יהיה המרחק הפול ממש מעלות עד אחת עשרה מעלות, תוסיף על אמצע המסלול מעלה אחת; ואם יהיה מרחק הפול משתים עשרה מעלות עד שמונה עשרה מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שתי מעלות; ואם יהיה המרחק הפול מתשע עשרה מעלות עד ארבע ועשרים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שלש מעלות; ואם יהיה המרחק הפול הכפול מחמש ועשרים מעלות עד אחת ושלשים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול ארבע מעלות; ואם יהיה המרחק הפול הכפול משתים עשרה מעלות עד שמונה עשרה מעלות; ואם יהיה המרחק הפול מתשע מעלות עד חמש מעלות; וארבעים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שש מעלות; ואם יהיה המרחק הפול ממש וארבעים מעלות עד אחת וחמשים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שבע מעלות; ואם יהיה המרחק הפול משתים וחמשים מעלות עד תשע וחמשים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שמונה מעלות; ואם יהיה המרחק הפול מששים מעלות עד שלש ושלשים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול תשע מעלות. ומה שיהיה אמצע המסלול אחר שתוסיף עליו מעלות אלו, הוא הנקרא 'מסלול הנכון'.

ד. ואחר כן תראה כמה מעלות הוא המסלול הנכון - אם היה פחות ממאה ושמונים מעלות, תגרע מנת המסלול הזה הנכון מאמצע הירח לשעת הראיה; ואם

באלף יום, מאתיים ושש עשרה מעלות ושלשה ועשרים חלקים וחמשים שניות - סימנם רי"ו כ"ג נ'. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום, שלש מעלות ושמונה וחמשים חלקים ועשרים שניות - סימנם ג' נ"ח כ'. ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום, שתים ועשרים מעלות ושלשה חלקים ושש וחמשים שניות - סימנם כ"ב ו' נ"ו. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה, שלש מאות וארבע וארבעים מעלות ושלשה ועשרים חלקים ושלש וארבעים שניות - סימן להם, שמ"ד כ"ו מ"ג. ועל דרך זו, תכפל לכל מנין ימים או שנים שתראה.

ג. ומהלך אמצע המסלול ביום אחד, שלש עשרה מעלות ושלשה חלקים וארבע וחמשים שניות - סימנם י"ג ג' נ"ד. נמצא מהלכו בעשרה ימים, מאה ושלשים מעלות ותשעה ושלשים חלקים בלא שניות - סימנם ק"ל ל"ט. ונמצא שארית מהלכו במאה יום, מאתיים ושש ועשרים מעלות ותשעה ועשרים חלקים ושלש וחמשים שניות - סימנם רכ"ו כ"ט נ"ג. ונמצא שארית מהלכו באלף יום, מאה וארבע מעלות ושמונה וחמשים חלקים וחמשים שניות - סימנם ק"ד נ"ח נ'. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום, שלש מאות ותשע ועשרים מעלות ושמונה וארבעים חלקים ועשרים שניות - סימנם שכ"ט מ"ח כ'. ונמצא שארית מהלכו לתשעה ועשרים יום, שמונה עשרה מעלות ושלשה וחמשים חלקים וארבע שניות - סימנם י"ח נ"ג ד'.

ד. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה, שלש מאות וחמש מעלות ושלש עשרה שניות בלא חלקים - סימנם ש"ה י"ג. מקום אמצע הירח היה בתחלת ליל חמישי שהוא העקר לחשבונות אלו, במזל שור מעלה אחת וארבעה עשר חלקים ארבעים ושלש שניות - סימנם א' י"ד מ"ג. ואמצע המסלול היה בעקר זה, ארבע ושמונים מעלות ושמונה ועשרים חלקים ושתיים וארבעים שניות - סימנם פ"ד כ"ח מ"ב. מאחר שתדע מהלך אמצע הירח, והאמצע שהוא העקר שעליו תוסיף, תדע מקום אמצע הירח בכל עת שתראה, על דרך שעשית באמצע השמש; ואחר שתוציא אמצע הירח לתחלת הלילה שתראה - התבונן בשמש, ודע באי זה מזל הוא.

ה. אם היה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה, תניח אמצע הירח כמות שהוא; ואם תהיה השמש מחצי מזל טלה עד תחלת מזל תאומים, תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים; ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה, תוסיף על אמצע הירח שלשים חלקים; ואם תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה, תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים; ואם תהיה השמש מחצי מזל בתולה עד חצי מזל מאזניים, הניח אמצע הירח כמות שהוא; ואם תהיה השמש מחצי מזל מאזניים עד תחלת מזל קשת, תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים; ואם תהיה השמש מתחלת מזל

אֲמַצְעוּ שְׁלֹשׁ וְחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים וְחֲשַׁע וְשִׁלְשִׁים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם נ"ג ל"ו ל"ט; וְתוֹצִיא אֲמַצְעַת הַמַּסְלֹל לַעֲת זו, יֵצֵא לָךְ אֲמַצְעוֹ מֵאֵה וְשִׁלְשׁ מַעֲלוֹת וְאֶחָד וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים וְשֵׁשׁ וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם ק"ג כ"א מ"; תִּגְרַע אֲמַצְעַת הַשֶּׁמֶשׁ מֵאֲמַצְעַת הַיָּרֵחַ, יִשְׁאָר שֶׁבַע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְשִׁמּוֹנָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וְשֵׁשׁ שְׁנִיּוֹת - וְזֶה הוּא הַמְרַחֵק; תִּכְפַּל אוֹתוֹ, יֵצֵא לָךְ הַמְרַחֵק הַכָּפוּל חֲמֵשׁ וְשִׁלְשִׁים מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וְשִׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם ל"ה נ"ו י"ב; לְפִיכָף תוֹסִיף עַל אֲמַצְעַת הַמַּסְלֹל חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ, וְיֵצֵא לָךְ הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן, מֵאֵה וְשִׁמּוֹנָה מַעֲלוֹת וְאֶחָד וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים, וְאִין מְקַפְדִּין עַל הַחֲלָקִים בַּמַּסְלֹל, כְּדָרְךָ שֶׁבְּאַרְנוּ בַּשֶּׁמֶשׁ.

ט. וּבְאֵנוּ לְחַקֵּר עַל מִנַּת זֶה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן, שֶׁהוּא מֵאֵה וְשִׁמּוֹנָה - נִמְצְאוּת מִנָּה שְׁלוֹ חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת וְחֶלֶק אֶחָד; וּלְפִי שֶׁהַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן הִיָּה פְּחוּת מֵמֵאָה וְשִׁמּוֹנִים, תִּגְרַע הַמִּנָּה שֶׁהוּא חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת וְחֶלֶק אֶחָד מִן אֲמַצְעַת הַיָּרֵחַ; יִשְׁאָר שְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים מַעֲלוֹת וְשִׁלְשָׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים וְחֲשַׁע וְשִׁשָּׁה וְשִׁלְשִׁים שְׁנִיּוֹת; תַּעֲשֶׂה הַשְּׁנִיּוֹת חֶלֶק, וְתוֹסִיף עַל הַחֲלָקִים. וְנִמְצָא מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי בַּשָּׁעָה זו, בְּמִזְל שׁוֹר בַּשְּׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים מִמַּעַלְתַּת תַּשַּׁע עֶשְׂרֵה - סִימָנָם י"ח ל". וְעַל הַדָּרָךְ הַזֶּה תִּדַּע מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי בְּכָל עֵת רֵאֵיהָ שְׁתַּרְצָהּ, מִתְחַלֵּת שָׁנָה זוֹ שֶׁהִיא הָעֶקֶר, עַד סוֹף הָעוֹלָם.

הַלְכוֹת קְדוּשַׁת הַחֲדָשׁ פֶּרֶק טז

א. הַעֲגוּלָה שְׁסוֹבֵב בָּהּ הַיָּרֵחַ תְּמִיד, הִיא נוֹטָה מֵעַל הַעֲגוּלָה שְׁסוֹבֵבָתָּ בָּהּ הַשֶּׁמֶשׁ תְּמִיד - חֲצִינָה נוֹטָה לְצָפוֹן, וְחֲצִינָה נוֹטָה לְדָרוֹם; וְשְׁתֵּי נִקְדוֹת יֵשׁ בָּהּ זו כְּנֶגֶד זו, שֶׁבִּהְיֶה פּוֹגְעוֹת שְׁתֵּי הַעֲגוּלוֹת זוּ בְּזוֹ. לְפִיכָף, כְּשִׁיְהִי הַיָּרֵחַ בְּאַחַת מִשְׁתֵּיהֶן, נִמְצָא סוֹבֵב בְּעוּלָה שֶׁל שֶׁמֶשׁ כְּנֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ בְּשׁוּה; וְאֵם יֵצֵא הַיָּרֵחַ מֵאַחַת מִשְׁתֵּי הַנִּקְדוֹת, נִמְצָא מִהֲלָךְ לְצָפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לְדָרוֹמָה. הַנִּקְדָּה שֶׁמִּמֶּנָּה יִתְחַלֵּל הַיָּרֵחַ לְנִטוֹת לְצָפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ, הִיא הַנִּקְרָאת 'רֵאשׁ'; וְהַנִּקְדָּה שֶׁמִּמֶּנָּה יִתְחַלֵּל הַיָּרֵחַ לְנִטוֹת לְדָרוֹם הַשֶּׁמֶשׁ, הִיא הַנִּקְרָאת 'נֹב'. וּמִהֲלָךְ שׁוּה יֵשׁ לְזֶה הָרֵאשׁ, שְׂאִין בּוֹ לֹא תוֹסֶפֶת וְלֹא גֵרַעוֹן; וְהוּא הוֹלֵךְ בַּמַּעֲלוֹת אַחֲרֵינִי, מִטְּלָה לְדָגִים וּמִדָּגִים לְדָלִי, וְכֵן הוּא סוֹבֵב תְּמִיד.

ב. מִהֲלָךְ הָרֵאשׁ הָאֲמַצְעִי בְּיוֹם אֶחָד, שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים וְאַחַת עֶשְׂרֵה שְׁנִיּוֹת; נִמְצָא מִהֲלָכּוֹ בְּעֶשְׂרֵה יָמִים, אֶחָד וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים וְשֶׁבַע וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת; וְנִמְצָא מִהֲלָכּוֹ בְּמֵאָה יוֹם, חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת וְשֶׁבַע עֶשְׂרֵה חֲלָקִים וְשִׁלְשׁ וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם ה' י"ז מ"ג; וְנִמְצָא מִהֲלָכּוֹ בְּאֶלֶף יוֹם, שְׁתִּים וְחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת וְשֶׁבַע וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וְעֶשְׂרֵה שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם נ"ב נ"י; וְנִמְצָא שְׂאִרִית מִהֲלָכּוֹ בְּעֶשְׂרֵת אֲלָפִים יוֹם, מֵאֵה וְחֲשַׁע וְשִׁשָּׁה מַעֲלוֹת וְאֶחָד וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים וְשִׁלְשׁ וְשִׁלְשִׁים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם ל"ה ל"ח ל"ג; וְתוֹצִיא אֲמַצְעַת הַיָּרֵחַ לְשַׁעַת הָרֵאֵה לַעֲת זו, יֵצֵא לָךְ

הִיָּה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן יוֹתֵר עַל מֵאָה וְשִׁמּוֹנִים מַעֲלוֹת עַד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, תוֹסִיף מִנַּת זֶה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן עַל אֲמַצְעַת הַיָּרֵחַ לְשַׁעַת הָרֵאֵה. וְיֵהָיֶה הָאֲמַצְעַת אַחַר שְׁתוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ, הוּא מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי לְשַׁעַת הָרֵאֵה.

ה. וְדַע, שְׂאֵם יְהִיָּה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן מֵאֵה וְשִׁמּוֹנִים בְּשׁוּה, אוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים בְּשׁוּה - אִין לוֹ מִנָּה, אֲלֹא יְהִיָּה מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמַצְעִי לְשַׁעַת הָרֵאֵה, הוּא מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי.

ו. וְכִמָּה הוּא מִנַּת הַמַּסְלֹל? אֵם יְהִיָּה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ חֲמִשִּׁים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן עֶשְׂרִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְשִׁמּוֹנָה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה הַמַּסְלֹל שְׁלֹשִׁים, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה אַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה חֲמִשִּׁים, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה שְׁשִׁים, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה עֶשְׂרֵה חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה שְׁבָעִים, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְאֶחָד וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה חֲמִשִּׁים וְשִׁשָּׁה, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת וְחֲמִשָּׁה חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה מֵאֵה, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת וְשִׁמּוֹנָה חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה מֵאֵה וְעֶשְׂרֵה, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְחֲשַׁע וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה מֵאֵה וְעֶשְׂרִים, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה מֵאֵה וְאַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְשִׁלְשָׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה מֵאֵה וְחֲמִשִּׁים, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה מֵאֵה וְשִׁשִּׁים, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה מֵאֵה וְשִׁבְעִים, תִּהְיֶה מִנַּתוֹ תַּשַּׁע וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים; וְאֵם יְהִיָּה מֵאֵה וְשִׁמּוֹנִים בְּשׁוּה, אִין לוֹ מִנָּה כְּמוֹ שְׂאֲמַרְנוּ - אֲלֹא מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמַצְעִי, הוּא הַמְקוֹם הָאֲמִתִּי.

ז. וְאֵם יְהִיָּה הַמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן יוֹתֵר עַל מֵאֵה וְשִׁמּוֹנִים מַעֲלוֹת, תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, וְתִדַּע מִנַּתוֹ, כְּדָרְךָ שֶׁעֲשִׂיתָ בַּמַּסְלֹל הַשֶּׁמֶשׁ; וְכֵן אֵם יְהִיָּה בְּמִנְיֵן הַמַּסְלֹל אֶחָדִים עִם הַעֲשָׂרוֹת, תִּקַּח מִן הַיָּרֵחַ שְׁבִין שְׁתֵּי הַמְּנוֹת כְּפִי הָאֶחָדִים. כְּדָרְךָ שֶׁבְּאַרְנוּ בַּמַּסְלֹל הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִנּוֹת שְׁלוֹ, כִּף תַּעֲשֶׂה בַּמַּסְלֹל הַנִּכּוֹן בְּמִנּוֹת שְׁלוֹ.

ח. כִּיצַד? הִרִי שְׂרַצִּינוּ לִידַע מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי בְּתַחֲלַת לַיִל עֶרֶב שַׁבַּת שְׂיִוָּמוֹ שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֵיר מִשְׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שַׁנַּת הָעֶקֶר - וּמִנְיֵן הַיָּמִים הַגְּמוּרִים שֶׁמִּתְחַלֵּת לַיִל הָעֶקֶר עַד תְּחַלֵּת לַיִל זֶה שְׂאֵנוּ רוֹצִים לִידַע מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי בּוֹ, תַּשַּׁעַת וְעֶשְׂרִים; תוֹצִיא אֲמַצְעַת הַשֶּׁמֶשׁ תְּחַלֵּה לְלַיִל זֶה, יֵצֵא לָךְ אֲמַצְעַת חֲמֵשׁ וְשִׁלְשִׁים מַעֲלוֹת וְשִׁמּוֹנָה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים וְשִׁלְשׁ וְשִׁלְשִׁים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם ל"ה ל"ח ל"ג; וְתוֹצִיא אֲמַצְעַת הַיָּרֵחַ לְשַׁעַת הָרֵאֵה לַעֲת זו, יֵצֵא לָךְ

כְּשֵׁיגִיעַ לְזָנָב; וַיִּחְזֹר וַיִּתְרַחֵק מֵעֵט מֵעֵט, וַהֲמִרְחֵק נֹסֵף עַד שֵׁיגִיעַ לְחֻמֵּשׁ מַעְלוֹת; וַיִּחְזֹר וַיִּתְקַרֵּב, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רַחֵב.

י. אִם תִּרְצֶה לִידַע רַחֵב הַיָּרֵחַ כַּמָּה הוּא בְּכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה, וְאִם צְפוּנֵי הוּא אוֹ דְרוּמֵי - תּוֹצִיא מְקוֹם הָרֵאשׁ וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי לְאוֹתָהּ הַעֵת, וְתִגְרַע מְקוֹם הָרֵאשׁ מִמְּקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי; וְהַנְּשָׂאָר, הוּא הַנִּקְרָא 'מִסְלוֹל הַרַחֵב'. אִם יִהְיֶה מִסְלוֹל הַרַחֵב מִמַּעְלָה אַחַת עַד מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, תִּדַּע שֶׁרַחֵב הַיָּרֵחַ צְפוּנֵי; וְאִם הִיָּה הַמִּסְלוֹל יָתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, תִּדַּע שֶׁרַחֵב הַיָּרֵחַ דְרוּמֵי; וְאִם הִיָּה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים בְּשׂוּה אוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁשִׁים בְּשׂוּה, אֵין לַיָּרֵחַ רַחֵב כָּלֵל. וְתִחְזֹר וְתִרְאֶה מִנֵּת מִסְלוֹל הַרַחֵב כַּמָּה הִיא, וְהוּא שְׁעוֹר נִטְיָתוֹ לְצִפּוֹן אוֹ לְדְרוֹם; וְהוּא הַנִּקְרָא 'רַחֵב הַיָּרֵחַ הַדְרוּמִי' אוֹ 'הַצְּפוּנִי', כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יא. וְכַמָּה הִיא מִנֵּת מִסְלוֹל הַרַחֵב? אִם יִהְיֶה מִסְלוֹל הַרַחֵב עֶשְׂרֵי מַעְלוֹת, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ שְׁנַיִם וְחֻמָּשִׁים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל הַזֶּה עֶשְׂרִים מַעְלוֹת, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ מַעְלָה אַחַת וְשִׁלְשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל שְׁלֹשִׁים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ שְׁתֵּי מַעְלוֹת וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל אַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרֵי חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וְחֻמָּשִׁים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל שְׁשִׁים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ אַרְבַּע מַעְלוֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל שִׁבְעִים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ אַרְבַּע מַעְלוֹת וּשְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל שְׁמוֹנִים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ אַרְבַּע מַעְלוֹת וְחֻמָּשָׁה וְחֻמָּשִׁים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל תִּשְׁעִים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ חֻמֵּשׁ מַעְלוֹת.

יב. וְאִם יִהְיוּ אֲחָדִים עִם הַעֲשָׂרוֹת - תִּקַּח הָרְאוּי לָהֶם לְפִי הַיָּתֵר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַמְּנוֹת, כִּמוֹ שֶׁעֲשִׂיתָ בְּמִסְלוֹל הַשְּׂמֶשׁ וּבְמִסְלוֹל הַיָּרֵחַ. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁהִיָּה מִסְלוֹל הַרַחֵב שְׁלֹשׁ וְחֻמָּשִׁים מַעְלוֹת - וְכִכֵּר יִדְעָתָּ שְׂאֵלוֹ הִיָּה הַמִּסְלוֹל חֻמָּשִׁים, הִיָּתֵה מִנֵּתוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וְחֻמָּשִׁים חֲלָקִים, וְאֵלוֹ הִיָּה הַמִּסְלוֹל שְׁשִׁים, הִיָּתֵה מִנֵּתוֹ אַרְבַּע מַעְלוֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים; וְנִמְצָא הַיָּתֵר בֵּין שְׁתֵּי הַמְּנוֹת, שְׁלֹשִׁים חֲלָקִים, שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים לְכָל מַעְלָה; וְנִמְצָא לְפִי הַשְּׂבוֹן מִסְלוֹל זֶה שֶׁהוּא שְׁלֹשׁ וְחֻמָּשִׁים, מִנֵּתוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וְתִשְׁעָה וְחֻמָּשִׁים חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, תַּעֲשֶׂה בְּכָל מְנַן וּמְנִין.

יג. מֵאַחַר שֶׁתִּדַּע מִנֵּתוֹ שֶׁל מִסְלוֹל הַרַחֵב עַד תִּשְׁעִים כִּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ, תִּדַּע מִנֵּתוֹ שֶׁל כָּל מִנְיָנוֹת הַמִּסְלוֹל; שְׂאֵם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל יָתֵר עַל תִּשְׁעִים עַד מֵאָה וּשְׁמוֹנִים - תִּגְרַע הַמִּסְלוֹל מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים, וְהַנְּשָׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמְּנָה.

יד. וְכֵן אִם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל יָתֵר מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים עַד מֵאוֹתִים וְשִׁבְעִים - תִּגְרַע מִמֵּנוּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, וְהַנְּשָׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמְּנָה.

טו. וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְלוֹל יָתֵר עַל מֵאוֹתִים וְשִׁבְעִים עַד שְׁלֹשׁ מֵאוֹתִים וְשִׁשִׁים - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִׁים, וְהַנְּשָׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמְּנָה.

מִהֲלָכוֹ לְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, מַעְלָה אַחַת וּשְׁנַיִם וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים וְתִשְׁעָה שְׁנֵי יוֹת - וְסִימָנָם א' ל"ב ט'; וְנִמְצָא מִהֲלָכוֹ לְשָׁנָה סוּדָרָה, שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת וְאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים וְשִׁתִּים וְאַרְבָּעִים שְׁנֵי יוֹת - סִימָנָם י"ח מ"ד מ"ב. וְאִמְצַע הָרֵאשׁ בְּתַחֲלַת לַיִל תְּמִישִׁי שֶׁהוּא הָעֵקֶר, הִיָּה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מַעְלוֹת וְשִׁבְעָה וְחֻמָּשִׁים חֲלָקִים וּשְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים שְׁנֵי יוֹת - סִימָנָם ק"פ נ"ז כ"ח.

ג. אִם תִּרְצֶה לִידַע מְקוֹם הָרֵאשׁ בְּכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה - תּוֹצִיא אִמְצָעוֹ לְאוֹתוֹ הַעֵת כְּדֶרֶךְ שֶׁתּוֹצִיא אִמְצָע הַשְּׂמֶשׁ וְאִמְצָע הַיָּרֵחַ, וְתִגְרַע הָאִמְצָע מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִׁים מַעְלוֹת, וְהַנְּשָׂאָר - הוּא מְקוֹם הָרֵאשׁ בְּאוֹתָהּ הַעֵת; וּכְנִגְדּוֹ, לְעוֹלָם יִהְיֶה מְקוֹם הַזָּנָב.

ד. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁרְצִינוּ לִידַע מְקוֹם הָרֵאשׁ לְתַחֲלַת לַיִל עֶרֶב שַׁבַּת שְׁיֹמוֹ שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֵיךְ מִשְׁנֶה זֶה שֶׁהִיא שְׁנַת הָעֵקֶר - וּמְנִין הַיָּמִים הַגְּמוּרִים מִתַּחֲלַת לַיִל הָעֵקֶר עַד תַּחֲלַת לַיִל זֶה שְׂאֵנוּ רוֹצִים לִידַע מְקוֹם הָרֵאשׁ בּוֹ, תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם.

ה. תּוֹצִיא אִמְצָע הָרֵאשׁ לְעֵת הַזֹּאת עַל הַדֶּרֶךְ שִׁדְעָתָּ, וְהוּא שְׁתוּסִיף מִהֲלָכוֹ לְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם עַל הָעֵקֶר; וַיֵּצֵא לָךְ אִמְצָע הָרֵאשׁ מֵאָה וְשִׁתִּים וּשְׁמוֹנִים מַעְלוֹת וְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים וְשִׁבְעָה וְשִׁלְשִׁים שְׁנֵי יוֹת - סִימָנָם קפ"ב כ"ט ל"ז; תִּגְרַע אִמְצָע זֶה מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִׁים, וְשָׂאָר לָךְ מֵאָה וְשִׁבְעָה וְשִׁבְעִים מַעְלוֹת וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים וְשִׁלְשׁ וְעֶשְׂרִים שְׁנֵי יוֹת - סִימָנָם קע"ז ל' כ"ג; וְזֶה הוּא מְקוֹם הָרֵאשׁ, וְאֵל תִּפְנֶה אֶל הַשְּׁנֵי יוֹת. נִמְצָא מְקוֹם הָרֵאשׁ, בְּמִזֵּל בְּתוּלָה בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים מַעְלוֹת וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים; וּמְקוֹם הַזָּנָב כְּנִגְדּוֹ, בְּמִזֵּל דָּגִים בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים מַעְלוֹת וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים.

ו. לְעוֹלָם יִהְיֶה בֵּין הָרֵאשׁ וּבֵין הַזָּנָב, חֻצֵי הַגְּלִיל בְּשׂוּה; לְפִיכָף, כָּל מִזֵּל שֶׁתִּמְצָא בּוֹ מְקוֹם הָרֵאשׁ, יִהְיֶה הַזָּנָב בְּמִזֵּל שְׁבִיעִי מִמֵּנוּ כִּמוֹ מְנִין הַמַּעְלוֹת וְהַחֲלָקִים בְּשׂוּה - אִם יִהְיֶה הָרֵאשׁ בְּעֶשְׂרֵי מַעְלוֹת בְּמִזֵּל פְּלוּנִי, יִהְיֶה הַזָּנָב בְּעֶשְׂרֵי מַעְלוֹת מִמִּזֵּל שְׁבִיעִי מִמֵּנוּ.

ז. וּמֵאַחַר שֶׁתִּדַּע מְקוֹם הָרֵאשׁ וּמְקוֹם הַזָּנָב וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, הַתְּבוּנָן בְּשִׁלְשִׁתָּם - אִם מִצֵּאתָ הַיָּרֵחַ עִם הָרֵאשׁ אוֹ עִם הַזָּנָב בְּמַעְלָה אַחַת וְחֵלֶק אֶחָד, תִּדַּע שְׂאֵין הַיָּרֵחַ נוֹטֵה לֹא לְצִפּוֹן הַשְּׂמֶשׁ וְלֹא לְדְרוּמָה; וְאִם רְאִיתָ הַיָּרֵחַ לְפָנֵי מְקוֹם הָרֵאשׁ וְהוּא הוֹלֵךְ כְּנִגְדּוֹ הַזָּנָב, תִּדַּע שֶׁהַיָּרֵחַ נוֹטֵה לְצִפּוֹן הַשְּׂמֶשׁ; וְאִם הִיָּה הַיָּרֵחַ לְפָנֵי מְקוֹם הַזָּנָב וְהֲרִי הוּא הוֹלֵךְ כְּנִגְדּוֹ הָרֵאשׁ, תִּדַּע שֶׁהַיָּרֵחַ נוֹטֵה לְדְרוֹם הַשְּׂמֶשׁ. ח. הַנְּטִיָּה שְׁנוּטָה הַיָּרֵחַ לְצִפּוֹן הַשְּׂמֶשׁ אוֹ לְדְרוּמָה, הִיא הַנִּקְרָא 'רַחֵב הַיָּרֵחַ'; אִם הִיָּה נוֹטֵה לְצִפּוֹן, נִקְרָא 'רַחֵב רַחֵב צְפוּנִי', וְאִם הִיָּה נוֹטֵה לְדְרוֹם, נִקְרָא 'רַחֵב דְרוּמִי'. וְאִם הִיָּה הַיָּרֵחַ בְּאַחַת מִשְׁתֵּי הַנִּקְדוֹת - לֹא יִהְיֶה לוֹ רַחֵב, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ט. לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה רַחֵב הַיָּרֵחַ יָתֵר עַל חֻמֵּשׁ מַעְלוֹת, בֵּין בְּצִפּוֹן בֵּין בְּדְרוֹם; אֲלֹא כִּף הוּא דְרָכוֹ: יִתְחִיל מִן הָרֵאשׁ, וַיִּתְרַחֵק מֵעֵט מֵעֵט, וַיִּתְקַרֵּב הוֹלֵךְ וְנוֹסֵף עַד שֵׁיגִיעַ לְחֻמֵּשׁ מַעְלוֹת; וַיִּחְזֹר וַיִּתְקַרֵּב מֵעֵט מֵעֵט, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רַחֵב

הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, ויהיה הארץ הראשון עשר מעלות בשנה או פחות - תדע שאין הירח נראה כלל באותו הלילה בכל ארץ ישראל; ואם היה הארץ הראשון יתר על ארבע ועשרים מעלות, ודאי יראה בכל גבול ישראל; ואם היה הארץ הראשון מעשר מעלות עד ארבע ועשרים - תצטרף לדרש ולחקר בחשבונות הראיה, עד שתדע אם יראה אם לא יראה.

ה. ואלו הם חשבונות הראיה: התבונן וראה הירח באיזה מזל הוא - אם יהיה במזל טלה, תגרע מן הארץ הראשון תשעה וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל שור, תגרע מן הארץ הראשון מעלה אחת; ואם יהיה במזל תאומים, תגרע מן הארץ שמונה וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל סרטן, תגרע מן הארץ שנים וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל אריה, תגרע מן הארץ שלשה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל בתולה, תגרע מן הארץ שבעה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל מאזניים, תגרע מן הארץ ארבעה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל עקרב, תגרע מן הארץ ארבעה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל קשת, תגרע מן הארץ ששה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל גדי, תגרע מן הארץ ארבעה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל דלי, תגרע מן הארץ שלשה וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל דגים, תגרע מן הארץ שמונה וחמשים חלקים. והנשאר מן הארץ אחר שתגרע ממנו אלו החלקים, הוא הנקרא 'ארץ שני'.

ו. ולמה גורעין חלקים אלו? לפי שמקום הירח האמתי אינו המקום שיראה בו, אלא שנוי יש ביניהם בארץ וברחב, והוא הנקרא 'שנוי הפראה'; ושנוי מראה הארץ בשעת הראיה, לעולם גורעין אותו מן הארץ, כמו שאמרנו.

ז. אבל שנוי מראה הרחב - אם היה רחב הירח צפוני, גורעין חלקים של שנוי מראה הרחב מן הרחב הראשון; ואם היה רחב הירח דרומי, מוסיפין החלקים של שנוי מראה הרחב על הרחב הראשון. ומה שיהיה הרחב הראשון אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו אותם החלקים, הוא הנקרא 'רחב שני'.

ח. וכמה הם החלקים שמוסיפין או גורעין אותן? אם יהיה הירח במזל טלה, תשעה חלקים; ואם יהיה במזל שור, עשרה חלקים; ואם יהיה במזל תאומים, ששה עשר חלקים; ואם יהיה במזל סרטן, שבעה ועשרים חלקים; ואם יהיה במזל אריה, שמונה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל בתולה, ארבעה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל מאזניים, ששה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל עקרב, חמשה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל קשת, ארבעה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל גדי, ששה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל דלי, שבעה ועשרים חלקים; ואם יהיה במזל דגים, שנים עשר חלקים.

ט. ומאחר שתדע חלקים אלו, תגרע אותם מן הרחב

טז. כיצד? הרי שהיה המסלול מאה וחמשים - תגרע אותו ממאה ושמונים, ונשאר שלשים. וכבר ידעת, שמנת שלשים, שתי מעלות ושלשים חלקים; וכך תהיה מנת מאה וחמשים, שתי מעלות ושלשים חלקים.

יז. הרי שהיה המסלול מאתיים - תגרע ממנו מאה ושמונים, ונשאר עשרים. וכבר ידעת, שמנת עשרים, היא מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים; וכן אם תהיה מנת מאתיים, תהיה מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים.

יח. הרי שהיה המסלול שלש מאות - תגרע אותו משלש מאות וששים, ונשאר ששים. וכבר ידעת, שמנת ששים, ארבע מעלות ועשרים חלקים; וכך היא מנת שלש מאות, ארבע מעלות ועשרים חלקים. ועל דרך זו, בכל המנגלות.

יט. הרי שרצינו לידע רחב הירח כמה הוא, וכאיזו רוח הוא אם צפוני ואם דרומי, בתחלת ליל ערב שבת שני לחדש איר משנה זו; וכבר ידעת, שמקום הירח האמתי, היה בליל זה בשמונה עשרה מעלות וארבעים חלקים ממזל שור - סימנו י"ח מ'; ומקום הראש היה באותה העת, בשבעה ועשרים מעלות ושלשים חלקים ממזל בתולה - סימנו כ"ז ל'. תגרע מקום הראש ממקום הירח, וצא לך מסלול הרחב מאתיים אחת ושלשים מעלות ושלשה חלקים - סימנו ר"א ו' - לפי שאין משגיחין על החלקים בכל המסלול. ונמצא המנה של מסלול זה בדרוכים שבארנו בפרק זה, שלש מעלות ושלשה וחמשים חלקים; וזה הוא רחב הירח בתחלת ליל זה, והוא דרומי - שהרי המסלול יתר על מאה ושמונים.

הלכות קדוש החדש פרק יז

א. כל הדברים שהקדמנו פדי שיהיו עתידים ומוכנים לידיעת הראיה, וכשתרצה לדעת זאת, תתחיל ותחשב ותוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי ומקום הראש לשעת הראיה, ותגרע מקום השמש האמתי ממקום הירח האמתי; והנשאר, הוא הנקרא 'ארץ ראשון'.

ב. ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הירח, תדע רחב הירח כמה הוא, ואם הוא רחב צפוני או דרומי; והוא הנקרא 'רחב ראשון'. והנהר בארץ הנה הראשון וברחב הראשון, ויהיו שניהם מוכנים לפניהם.

ג. והתבונן בארץ זה הראשון: אם יצא לך תשע מעלות בשנה או פחות - תדע בודאי שאי אפשר לעולם שיראה הירח באותו הלילה בכל ארץ ישראל, ואין אתה צריך חשבון אחר; ואם יהיה הארץ הראשון יתר על חמש עשרה מעלות - תדע בודאי שהירח יראה בכל ארץ ישראל, ואין אתה צריך חשבון אחר; ואם יהיה הארץ הראשון מתשע מעלות ועד חמש עשרה - תצטרף לדרש ולחקר בחשבונות הראיה, עד שתדע אם יראה או לא יראה.

ד. כמה דברים אמורים? בשנה מקום הירח האמתי מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים. אבל אם היה מקום

הזה מן הארץ השני; ואם היה רחב הירח דרומי, תוסיף המעגל הזה על הארץ השני. במה דברים אמורים? בשהיה מקום הירח מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים. אבל אם היה הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, יהיה הדבר הפך - שאם יהיה רחב הירח צפוני, תוסיף המעגל על הארץ השני; ואם יהיה רחב הירח דרומי, תגרע המעגל מן הארץ השני. ומה שהיה הארץ השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו, הוא הנקרא 'ארץ השלישי'. ודע, שאם לא יהיה שם נליות מעגל, ולא נתן החשבון לקחת מן הרחב השני כלום - יהיה הארץ השני עצמו, הוא הארץ השלישי בלא פחות ולא יתר.

יב. ואחר כך תחזור ותראה הארץ השלישי הזה, והוא המעלות שבין הירח והשמש - באיזה מזל הוא: אם יהיה במזל דגים או במזל טלה, תוסיף על הארץ השלישי שתותו; ואם יהיה הארץ במזל דלי או במזל שור, תוסיף על הארץ השלישי חמישיתו; ואם יהיה הארץ במזל גדי או במזל תאומים, תוסיף על הארץ השלישי שתותו; ואם יהיה הארץ במזל קשת או במזל סרטן, תניח הארץ השלישי כמות שהוא, ולא תוסיף עליו, ולא תגרע ממנו; ואם היה הארץ במזל עקרב או במזל אריה, תגרע מן הארץ השלישי חמישיתו; ואם יהיה הארץ במזל מאזניים או במזל בתולה, תגרע מן הארץ השלישי שלישייתו. ומה שהיה הארץ השלישי אחר שתוסיף עליו, או תגרע ממנו, או תניח אותו כמות שהוא - הוא הנקרא 'ארץ רביעי'. ואחר כך תחזור אצל רחב הירח הראשון, ותקח ממנו שני שלישי לעולם - וזה הוא הנקרא 'מנת גבה המדינה'. ותתבונן ותראה - אם יהיה רחב הירח צפוני, תוסיף מנת גבה המדינה על הארץ הרביעי; ואם יהיה רחב הירח דרומי, תגרע מנת גבה המדינה מן הארץ הרביעי. ומה שהיה הארץ הרביעי אחר שגורעין ממנו, או שמוסיפין עליו - הוא הנקרא 'קשת הראיה'.

יג. ביצד? הרי שבאנו להקיר אם יראה הירח כליל ערב שבת שני להדף איר משנה זו או לא יראה - תוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי ורחב הירח לשעה זו כמו שהודענוך. יצא לך מקום השמש האמתי, בשבע מעלות ותשעה חלקים ממזל שור - סימנו ז' ט'; ויצא לך מקום הירח האמתי, בשמונה עשרה מעלות וששה ושלשים חלקים ממזל שור - סימנו י"ח ל"ו; ויצא לך רחב הירח, ברוח דרום שלש מעלות ושלשה וחמשים חלקים - סימנו ג' נ"ג, וזה הוא הרחב הראשון; ותגרע מקום השמש ממקום הירח, שאר אחת עשרה מעלות ושבעה ועשרים חלקים - סימנו י"א כ"ז, וזה הוא הארץ הראשון; ולפי שהיה הירח במזל שור, יהיה שנוי מראה הארץ מעלה אחת, וראוי לגרע אותה מן הארץ הראשון; יצא לך הארץ השני, עשר מעלות ושבעה ועשרים חלקים - סימנו י' כ"ו; וכן יהיה שנוי מראה הרחב עשרה חלקים,

הראשון, או תוסיף אותם עליו, כמו שהודענוך - ויצא לך הרחב השני. וכבר ידעת אם הוא צפוני או דרומי, ותדע במה מעלות וכמה חלקים נעשה זה הרחב השני; ותכין אותו לפניה, ויהיה עתיד.

יד. ואחר כך תחזור ותקח מן הרחב השני הזה מקצתו, מפני שהירח גלוי מעט במעגלו. וכמה היא המקצת שתקח ממנו? אם יהיה מקום הירח מתחלת מזל טלה עד עשרים מעלה ממנו, או מתחלת מזל מאזניים עד עשרים מעלה ממנו - תקח מן הרחב השני שני חמשי; ואם יהיה הירח מעשרים ממזל טלה עד עשר מעלות ממזל שור, או מעשרים ממזל מאזניים עד עשר מעלות ממזל עקרב - תקח מן הרחב השני שלישיתו; ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביעיתו; ואם יהיה הירח מעשרים ממזל שור עד סופו, או מעשרים ממזל עקרב עד סופו - תקח מן הרחב השני חמישיתו; ואם יהיה הירח מתחלת מזל תאומים עד עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל קשת עד עשר מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני שתותו; ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל תאומים עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני חצי שתותו; ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל תאומים עד חמש ועשרים ממנו, או מעשרים ממזל קשת עד חמש ועשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו; ואם יהיה מקום הירח מחמש ועשרים ממזל תאומים עד חמש מעלות ממזל סרטן, או מחמש ועשרים ממזל קשת עד חמש מעלות ממזל גדי - לא תקח כלום, לפי שאין כאן נליות מעגל; ואם יהיה הירח מחמש ממזל סרטן עד עשר ממנו, או מחמש ממזל גדי עד עשר ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו; ואם יהיה הירח מעשרים ממנו, או מעשר מעלות ממנו, או מעשר מעלות ממזל אריה עד עשר מעלות ממנו, או מעשר מעלות ממזל דלי עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל דלי עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביעיתו; ואם יהיה הירח מעשרים ממזל אריה עד עשר מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני חמישיתו; ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל אריה עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל דלי עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו; ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל בתולה, או מעשרים ממזל דלי עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני חצי שתותו; ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל דגים - תקח מן הרחב השני שלישיתו; ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל בתולה עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל דגים עד סופו - תקח מן הרחב השני שני חמשי. וזאת המקצת שתקח מן הרחב השני, היא הנקראת 'מעגל הירח'.

יא. ואחר כך תחזור ותתבונן ברחב הירח, ותראה אם הוא צפוני או דרומי - אם היה צפוני, תגרע מעגל הירח

מזה - לא יראה.

כ. ואם תהיה קשית הראיה מיתר על שתיים עשרה מעלות עד סוף שלש עשרה מעלות, או יתר על שלש עשרה, ויהיה הארץ הראשון עשר מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשית פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

כא. ואם תהיה קשית הראיה מיתר על שלש עשרה מעלות עד סוף ארבע עשרה מעלות, או יתר על ארבע עשרה מעלות, ויהיה הארץ הראשון תשע מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשית פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה. ועד כאן, סוף הקצין.

כב. כיצד? באנו להתבונן בקשית הראיה של ליל ערב שבת שני לחדש אפר משה זו - יצא לנו בחשבון קשית הראיה, אחת עשרה מעלות ואחד עשר חלקים, כמו שידעת; ולפי שהיתה קשית הראיה בין עשר עד ארבע עשרה, ערכנו אותה אל הארץ הראשון; וכבר ידעת שהארץ הזה כליל זה, אחת עשרה מעלות ושבעה ועשרים חלקים. ולפי שהיתה קשית הראיה יתר על אחת עשרה מעלות, ויהיה הארץ הראשון יתר על אחת עשרה - ינדע שודאי יראה כליל זה, לפי הקצין הקצובות. וכן תעשה בכל קשית וקשית, עם הארץ הראשון שלה.

כג. וכבר ראינו מן המעשים האלו, כמה חשבונות יש בו, וכמה תוספות, וכמה גרעונים - אחר שיגננו הרבה, עד שהמצאנו דרכים קרובים שאין בחשבונם עמק גדול: שהיחס, עקלקלות גדולות יש במעגלותיו; ולפיכך אמרו חכמים: "שמש ידע מבואו", ירח לא ידע מבואו. ואמרו חכמים: "פעמים בא בארבה, פעמים בא בקצרה" - כמו שתראה מחשבונות אלו, שפעמים תוסיף ופעמים תגרע, עד שתצא קשית הראיה; ופעמים תהיה קשית הראיה ארבה ופעמים קצרה, כמו שבארנו.

כד. וטעם כל אלו החשבונות, ומפני מה מוסיפים מניין זה, ומפני מה גורעין, והיאך נודע כל דבר ודבר מאלו הדברים, והראיה על כל דבר ודבר - היא חכמת התקופות והגימטריות, שחברו בה חכמי יון ספרים הרבה, והם המצויים עכשו בידי החכמים; אבל הספרים שחברו חכמי ישראל שהיו בימי הנביאים מבני יששכר, לא הגיעו אלינו. ומאחר שכל אלו הדברים, בראיות ברורות הם, שאין בהם דפי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם - אין חוששין למחבר, בין שחברו אותם נביאים בין שחברו אותם גוים; שכל דבר שנתגלה טעמו, ונדעה אמתתו בראיות שאין בהן דפי - אין סומכין על זה האיש שאמרו או שלמדו, אלא על הראיה שנתגלתה והטעם שנודע.

ולפי שרחב היחס הרומי, ראוי להוסיף עליו שנוי המראה שהוא עשרה חלקים; יצא לך הרחב השני, ארבע מעלות ושלשה חלקים - סימנו ד' ג'; ולפי שהיה היחס בשמונה עשרה מעלות ממזל שור, ראוי לקח מן הרחב השני רביעיתו, והוא הנקרא 'מעגל היחס'; יצא לך מעגל היחס לעת זו, מעלה אחת וחלק אחד, לפי שאין מדקדקין בפנייות.

יד. ולפי שרחב היחס הרומי, ומקום היחס האמתי בין ראש גדי וראש סרטן - ראוי להוסיף המעגל על הארץ השני; יצא לך הארץ השלישי, אחת עשרה מעלות ושמונה ועשרים חלקים - סימנו י"א כ"ח; ולפי שהארץ הזה במזל שור, ראוי להוסיף על הארץ השלישי חמישיתו, שהוא שתי מעלות ושמונה עשר חלקים; ויצא לך הארץ הרביעי, שלש עשרה מעלות וששה וארבעים חלקים - סימנו י"ג מ"ו; ונתרנו אצל הרחב הראשון, ולקחנו שני שלישי - יצא מנת גבה המדינה, והוא שתי מעלות וחמשה ושלשים חלקים; ולפי שהיה הרחב הרומי, ראוי לגרע מנת גבה המדינה מן הארץ הרביעי; ישאר לך אחת עשרה מעלות ואחד עשר חלקים - סימנו י"א י"א. וזו היא קשית הראיה בלילה הזה. ועל דרך זו תעשה ונדע קשית הראיה כמה מעלות וכמה חלקים יש בה, בכל ליל ראיה שתראה, לעולם.

טו. ואחר שתצא קשית זו, תבין בה. ודע, שאם תהיה קשית הראיה תשע מעלות או פחות, או אפשר שיראה בכל ארץ ישראל; ואם תהיה קשית הראיה יתר על ארבע עשרה מעלות, אי אפשר שלא יראה, ויהיה גלוי לכל ארץ ישראל.

טז. ואם תהיה קשית הראיה מתחלת מעלה עשירית עד סוף מעלת ארבע עשרה - תערוף קשית הראיה אל הארץ הראשון, ונדע אם יראה היחס או לא יראה, מן הקצין שיש לו; והן הנקראין 'קצי הראיה'.

יז. ואלו הם קצי הראיה: אם תהיה קשית הראיה מיתר על תשע מעלות עד סוף עשר מעלות, או יתר על עשר, ויהיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשית פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

יח. ואם תהיה קשית הראיה מיתר על עשר מעלות עד סוף אחת עשרה מעלות, או יתר על אחת עשרה, ויהיה הארץ הראשון שתיים עשרה מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשית פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

יט. ואם תהיה קשית הראיה מיתר על אחת עשרה מעלות עד סוף שתיים עשרה מעלות, או יתר על שתיים עשרה, ויהיה הארץ הראשון אחת עשרה מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשית פחות מזה, או יהיה הארץ פחות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — כ"ו אלול ה'תשס"ז-ג' תשרי ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות מעשר פרק ח

א. הפרות שהורם מהן תרומה גדולה ותרומת מעשר, הן הנקראין 'חלין'; ואם הפריש מהן שאר מעשרותיהן, הן הנקראין 'חלין מתקנין' בכל מקום.

ב. טבל [פירות לא מעושרים] שנתערב בחלין מתקנין מין במינו, שאי אפשר להלף אחר הטעם - אם יש לו פרות אחרות, מוציא על אותו טבל תרומה ומעשרות לפי חשבון. ואם אין לו פרות אחרות, הרי הכל אסור עד שיפריש; וכשהוא מפריש, מפסיד מן החלין המתקנין כדי תרומת מעשר של טבל.

ג. ביצד? מאה סאה של טבל, שנתערב במאה סאה של חלין מתקנין - מפריש מן הכל מאה ואחת, וכל שהפריש טבל; וישאר תשע ותשעים חלין מתקנין. נמצא מפסיד סאה אחת. וכן אם היה אותו טבל טבול לתרומה, מפסיד מן החלין המתקנין כדי תרומה ותרומת מעשר. ולמה מפסיד סאה זו? כדי שלא יאמר, מאה שהפריש הן מאה של חלין, והמאה שנשארה היא הטבל. וכן אם היה הטבל פחות מן החלין, או מרבה על החלין - מגביה הטבל וכדי תרומת מעשר שבטבל מן החלין, או כדי תרומה ותרומת מעשר, אם היה טבל טבול לתרומה.

ד. וכן אם נתערב מעשר טבול בחלין מתקנין, אוסר בכל שהוא. אם יש לו מעשר אחר, מוציא על אותו מעשר הטבול תרומת מעשר לפי חשבון; ואם אין לו מעשר - מגביה המעשר שנתערב, ומפסיד מן החלין המתקנין כדי תרומת מעשר שבמעשר הטבול.

ה. ביצד? מאה מעשר, שנתערב במאה חלין מתקנין - מפריש מן הכל מאה ועשר, וכל שהפריש מעשר; והתשעים הנשארות, הן חלין כשהיו. וכן אם היו החלין מרביין על המעשר הטבול, או פחותין ממנו - מפריש המעשר וכדי תרומת מעשר שבמעשר הטבול מן החלין.

ו. טבל שנתערב במעשר טבול - אם היה הטבל כמעשר, מפסיד מן הטבל כדי תרומת מעשר שבו. ביצד? מאה סאה טבל, שנתערב במאה סאה מעשר - מפריש מאה ואחת, ונה שהפריש מעשר; והתשע ותשעים הנשארות טבל. היה הטבל מרבה על המעשר - מפריש המעשר בלבד, ולא יפסיד מן הטבל כלום; שאם יקרא שם לתרומת מעשר שבטבל, נמצא המעשר מדמע [מעורב] בתרומת מעשר של טבל שעלתה עמו. היה המעשר מרבה על הטבל - קורא שם לתרומת מעשר שבטבל, ומפריש הטבל וכדי תרומת מעשר של טבל ואחד ממאה מן המעשר; ויהיה טבל ללו מדמע, וימכרונו לכהן חוץ מדמי שתי התרומות שבו. ונמצא מפסיד מן המעשר אחד

ממאה בו, שהוא כמו תרומת מעשר, ומפסיד ממנו כמו תרומת מעשר שבטבל. ביצד? מאה טבל, עם מאתים מעשר - מפריש מאה ושלש; והשלש הן תרומת מעשר של מאה טבל ושעור תרומת מעשר ממאתים מעשר, כדי שלא יבוא לטעות אם נתערב בכמותו. וישאר מאה שבע ותשעים, והם מעשר כשהיו.

ז. מי שהיו לו עשר שורות של עשר עשר כדי יין, וקבע פד אחת משורה החיצונה מעשר על מקום אחר, ואין ידוע איזו שורה חיצונה היא - נוטל שתי חביות באלקסון, ומערב שתיהן ומפריש מהן.

ח. קבעה בחצי שורה החיצונה, ואין ידוע איזה חצי שורה היא - נוטל ארבע חביות מארבע זויות; קבעה בשורה אחת מהן, ואין ידוע איזו שורה היא - נוטל שורה אחת באלקסון; קבעה בחצי שורה, ואין ידוע איזו חצי שורה היא - נוטל שתי שורות באלקסון, שהרי נוטל חבית מכל חצי שורה. ומערב ומפריש.

ט. קבע המעשר בכד אחת מהן, ואין ידוע איזו היא - נוטל מכל פד וכד מן המאה, ומערב; ומפריש כדי פד אחת מעשר.

יום שני

הלכות מעשר פרק ט

א. בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק, שלחו בית דין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל, ומצאו שהכל זהירין בתרומה גדולה, ומפרישין אותה; אבל מעשר ראשון, ומעשר שני, או מעשר עני - היו עמי הארץ מישראל מקליין על עצמן, ולא היו מפרישין אותן. לפיכך, גזרו שלא יהיה נאמן על המעשרות, אלא אנשים נאמנים כשרים; אבל עמי הארץ - פרותיהן ספק, ואין נאמנין לומר מעשרין הן. וזה הוא הנקרא 'דמאי'.

ב. והתקינו שלא יהיה אדם מפריש מן הדמאי אלא תרומת מעשר, מפני שהוא עון מיתה, ומעשר שני, שאין בזה הפסד, שהרי בעליו אוכלין אותו. אבל מעשר ראשון ומעשר עני, אין מפרישין מן הדמאי - מפני שהוא ספק, והמוציא מחברו עליו הראיה; לפיכך, אומרין ללוי או לעני: 'הבא ראיה שאינו מעשר, וטל מעשרו'.

ג. אף על פי שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאי, צריך לקרות לו שם, ואינו מפריש; ואומר: 'עשור [עשירית] מה שיש כאן מעשר עני', כדי לקבע מעשר שני - שמעשר עני בשלישית וששית, במקום מעשר שני של שאר שני השבוע.

ד. כשמפרישין מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני, אין מברכין עליהן - לפי שהוא ספק; לפיכך, מתיר להפרישן כשהוא ערם.

והרי הוא מחלל על המעות; ונותן הגרוגרת שהפריש לכהן. והפועל מפריש לעצמו דמי מעשר שני; שתנאי בית דין הוא, שתהיה תרומת מעשר משל בעל הבית, ומעשר שני משל פועל.

יב. הנחתומין - לא חיבו אותן להפריש מעשר שני מן הדמאי, אלא תרומת מעשר בלבד, כדי שיפרישנה בטוהרה עם החלה; והלוקח מפריש מעשר שני, במה דברים אמורים? במוכר בתנותו או על פתח חנותו; אבל המוכר לפלטור [סוחר], או בתנות הסמוכה לפלטור - חיב להפריש אף מעשר שני.

יג. שנים שפצרו פרמיהן בתוך גת אחת, והאחד מהם אינו נאמן על המעשרות - אף על פי שעשר זה הנאמן על חלקו - כשהוא נוטל חלקו מן הנין, הרי זה חיב להפריש ממנו מעשר דמאי על חלק עם הארץ.

יד. כיצד? היו מחצה למחצה, ונטל בתציו מאתים לג' - הרי זה מפריש ממנו לג' אחד תרומת מעשר ועשר מעשר שני, כנגד המאה לג'; שהרי הפריש המעשר של ודאי תחלה על חצי כל שדרכו בבת. וכן אם היה לו שלישי או רביעי, מפריש לפי חשבון.

יום שלישי

הלכות מעשר פרק י

א. המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות, ולא יהיו פרוטיו [בחזקת] דמאי [ספק מעושרים] - צריך לעשר את שהוא אוכל, ואת שהוא מוכר, ואת שהוא לוקח [קונה]; ואינו מתארח אצל עם הארץ. וצריך שיקבל עליו דברים אלו ברבים; וכשיבואו עדים נאמנים שקבל דברים אלו ברבים, ושהוא רגיל בהם תמיד - הרי זה נאמן על פרוטיו לומר 'מעשרין'.

ב. כל תלמיד חכמים - נאמן לעולם, ואינו צריך בדיקה אחריו; ובניו ובניו ביתו ועבדיו ואשתו של תלמיד חכמים - הרי הן כתלמיד חכמים, ונאמנים. תלמיד חכמים שמת, והניח פרות - אפלו באותו היום כנסן, הרי הן בחזקת מתקנין.

ג. בת עם הארץ או אשתו שנשאת לחבר [נאמן על המעשרות], ועבדו שנמכר לחבר - צריכין לקבל עליהם בתחלה; ובת חבר או אשתו שנשאת לעם הארץ, ועבדו שנמכר לעם הארץ - הרי אלו בחזקתן ונאמנים, עד שיחשדו. בנו או עבדו של חבר שהיו למודין [רגילים לבקר] אצל עם הארץ, צריכין לקבל. בנו או עבדו של עם הארץ שהיו למודים אצל חבר - כל זמן שהן אצל החבר, הרי הן כחבר; ויצאו, הרי הן כעם הארץ.

ד. מי שאינו נאמן, והיה אחד מבניו או מעבדיו נאמן, או אחד ממשפחתו - לוקחין ממנו ואוכלין על פיהן [על פי עדות הנאמנים], ואין חוששין לדבר.

ה. היה הוא נאמן, ואשתו אינה נאמנת - לוקחין ממנו, ואין מתארחין אצלו. היתה אשתו נאמנת, והוא אינו נאמן

ה. כיצד מעשרין את הדמאי? מפריש כדי תרומת מעשר שהוא אחד ממאה מן הכל, ומניחה בצד הפרות, ואומר: 'זה מעשר, ושאר מעשר סמוך לו'. ואחר כך אומר: 'זה שאמרתי עליו שהוא מעשר, הרי הוא תרומת מעשר על שאר המעשר הסמוך לו'; ונטל אותה, ונותנה לכהן; שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר קדם המעשר, לכתחלה. ואחר כך מפריש מעשר שני.

ו. ומתן להפריש מעשר שני קדם הראשון, בדמאי. ואם רצה אומר: 'מעשר שני של פרות אלו בצפונם' או 'בדרומם, והרי הוא מחלל על המעות'. וכן הלוקח כפר מן הנחתום - מפריש ממנה כדי תרומת מעשר וחלה, ואומר: 'אחד ממאה ממה שיש כאן הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו, וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על שאר המעשר הסמוך לו, והיתר על אחד ממאה שיש בזה שהפרישתי - הרי הוא חלה, ומעשר שני בצפונה' או 'בדרומה, והרי הוא מחלל על המעות'; ואוכל.

ז. וכן המזמן את חברו שיאכל אצלו, והוא אינו מאמינו על המעשרות - אומר מערב שבת: 'מה שאני עתיד להפריש למחר הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו, וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על השאר הסמוך לו, ומעשר שני בצפונה' או 'בדרומו, והרי הוא מחלל על המעות'; מפני שמתן לאדם להתנות תנאים אלו על הדמאי, אף על פי שאינו ברשותו. אבל בודאי, אינו מתנה אלא על דבר שברשותו.

ח. כיצד? היו לו מאה תאנים של טבל בתוך ביתו, והוא בבית המדרש או בשדה, ומתירא שמא תחשף [תכנס השבת], ואינו יכול לעשר בשבת - אומר: 'שני תאנים שאני עתיד להפרישן, הרי הן תרומה; ועשר שאני מפריש אחריהן, מעשר שני'; ולמחר - מפריש ואוכל.

ט. וצריך לרחש בשפתיו בשעה שמפריש זו אחר זו; ואינו פמתקן בשבת, שהרי הקדים תנאו. וטבל שיש עליו תנאי זה, מתר לטלטלו בשבת קדם שיפריש; ונותן עיניו בצד זה, ואוכל את השאר.

י. נתן לו עם הארץ כוס לשתותו - אומר: 'מה שאני עתיד לשיר בשולי הכוס, הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו; וזה שעשיתי מעשר, עשוי תרומת מעשר על השאר הסמוך לו; ומעשר שני כפי הכוס, והרי הוא מחלל על המעות'; ושותה, ומניח כדי תרומת מעשר בשולי הכוס.

יא. וכך אם זמנו חברו לשתות אצלו בשבת, מתנה כתנאי הנה מערב שבת על כל מה שירצה שישתה אצלו. וכן פועל שאינו מאמין לבעל הבית - נוטל גרוגרת [תאנה] אחת ואומר: 'זו ותשע הבאות אחריה עשויות מעשר על המאה שאני עתיד לאכל, וזו האחת תרומת מעשר על העשר הבאות אחריה, ומעשר שני הוא העשר האחרונות,

הָאֶרֶץ, או לשלח לו דמאי - מפני שהוא מסייע לזה לאכל דבר האסור; אבל מוכרין ומשליחין אותו לתלמיד חכמים - שאין תלמיד חכמים אוכל עד שייעשר, או עד שיודיעו אדם נאמן שנה מעשר.

ב. כל המשפיעין [המוכרים] במדה גסה [- שמוסיפים ללקוח], כגון הסיטונות ומוכרי תבואה - מתרין למכר את הדמאי ולשלחו; מפני שהן מוסיפין על המדה, התקינו חכמים שיהיה הלוקח או זה שנסתלקו לו הוא המפריש מעשר דמאי. אבל המודרין במדה דקה [במדויק] - הואיל והמוכר משתפר, הוא מפריש; ולא ימכר ולא ישלח, אלא מתקן.

ג. וכמה היא מדה גסה? ביבש, חצי סאה; ובלח, מדה שהיא מחזקת שנה דינר מאותו דבר הלח.

ד. סלי זיתים וענבים, וקפות של ירק - אף על פי שהוא מוכרן אכסרה [לא במדויק אלא בהערכה], אסור למכרן דמאי.

ה. אמר אחד מהן: 'בוא ונתתן הפרות האלו', בין שהיה מוכר בדקה או בגסה - המוכר מפריש תרומה, והלוקח מפריש מעשר שני; ודבר זה, תנאי בית דין הוא.

ו. חבר [- נאמן על המעשרות] ועם הארץ שירשו את אביהן עם הארץ - יכול הוא לומר לו: 'טל אתה חטים שבמקום פלוני, ואני חטים שבמקום פלוני', 'אתה יין שבמקום פלוני, ואני יין שבמקום פלוני'; אבל לא יאמר לו: 'טל אתה חטים ואני שעורים', 'טל אתה את הלח, ואני אטל את היבש' - מפני שנה מוכר דמאי.

ז. מי שהיה נושא ירק, וכבד עליו משאו, ורצה להשליך ממנו על הדרך כדי להקל ממשאו - לא ישליך עד שייעשר; כדי שלא יהיה תקלה לעמי הארץ שאוכלין אותו כדמאי.

ח. הלוקח ירק מן השוק, ומשך - אף על פי שלא שקל ולא מדד ולא נתן דמים, ונמלך להחזיר לבעל התנות - לא יחזיר עד שייעשר.

ט. המוצא פרות בדרך - אם רב מכניסין לבתיהן - פטור מלעשר, שעדין לא נקבעו למעשר. ואם רב מכניסין למכר בשוק, הרי אלו דמאי; ומחצה למחצה, דמאי.

י. נטלן לאכלן, ונמלך להצניען - לא ישנה אותן אצלו עד שייעשר, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים. ואם מתחלה נטלן שלא יאכרו - הרי זה מתר לשהותן אצלו עד שיירצה לאכלן או לשלחן או למכרן, יעשר אותן דמאי.

יא. קנובת ירק [פסולת עלים] הנמצאת בגנה, הרי זו פטורה מן הדמאי; ושל בעל הבית הנמצאת בבית, חייבת. שעל גבי האשפה בכל מקום, מתרת.

יב. הנותן לפנדיקית לכשל לו ולאפות - מעשר את שהוא נותן לה, כדי שלא יהא תקלה לאחרים; ומעשר את שהוא נוטל ממנה, מפני שהיא חשודה להחליף של זה בזה. אבל הנותן לתמותו, בין שנשא בתה בין שארסה, או לשכנתו, פת לאפות, ותבשיל לכשל - אינו חושש לא

- מתארחין אצלו, ואין לוקחין ממנו. ותבוא מארה למי שאשתו נאמנת, והוא אינו נאמן.

ו. לא ישמש חבר, לא במשפתה עם הארץ ולא בסעודתו - אלא אם כן היה הכל מעשר ומתקן מתחת ידו; לפיכך, הרואה חבר משמש במשפתה עם הארץ או בסעודתו, הרי הכל בחזקת מעשר. ראוהו מסב עם עמי הארץ - אין הסעודה בחזקת מעשרת; שמא החבר על תנאין שבלבו הוא סומך [כגון שיעשר רק לעצמו].

ז. כשם שאדם סועד אצל עם הארץ, וסומך על תנאו - כך הוא צריך להיות מתנה על בנו, ואפלו היה בנו במקום אחר; אבל אינו צריך להיות מתנה על אחר חוץ מבנו, ואפלו היה עמו במשפתה. לפיכך, כן חבר שהיה מסב במשפתה עם הארץ - אין הסעודה בחזקת מעשרת, שמא אכיו התנה עליו.

ח. עם הארץ שנתן מעה [מטבע] לחבר, ואמר לו: 'קח לי אגדת ירק', או 'גלוסקה אחת' [ועוגה] - לוקח לו סתם, ופטור מלעשר; ואם החליף את המעה - חייב לעשר, ואחר כך יביא לו. ואם פרש החבר, ולא לקח סתם, אלא אמר לחנוני: 'אגדה זו שאני לוקח ממך, לחברי אני קונה אותה, וזו לעצמי אני קונה אותה' - זו שלקח לעצמו, חייב לעשר אותה; וזו שלקח לחברו, אינו חייב לעשר אותה. ואם נתערבו, אפלו נתערבה אחת שלו במאה של חברו - מתקן הכל דמאי, ואחר כך יתן לחברו ששלחו לקח לו.

ט. חמשה שאמרו לאחד: 'צא והבא לנו חמש אגדות של ירק', והביא לכל אחד ואחד בפני עצמו - חברים שבהן, אין צריכין לעשר אלא על חלקן בלבד; הביא להן בערבוב - חברים שבהן צריכין לעשר על הכל.

י. עם הארץ שאמר לחבר: 'צא ולקט לי תאנים מתאנתי' - אוכל מהן החבר עראי, ומעשרן [לאכילת קבע כ] דמאי. ואם אמר החבר לעם הארץ ללקט לו, ושמע חבר אחר - הרי החבר האחר אוכל, ואינו צריך לעשר; שאין החבר מוציא דבר שאינו מתקן מתחת ידו, וחזקתו שהפריש עליהן ממקום אחר. אף על פי שלא נחשדו חברים לתרם שלא מן המקף [מדבר שאינו לפניהם] - כדי לסלק הפכשול מלפני עם הארץ, תורמין.

יא. מתר להאכיל את העניים ואת האורחים דמאי, וצריך להודיען; והעני עצמו, והאורח - אם רצה לתקן, מתקן. **יב.** גפאי צדקה גובין סתם מכל אדם, ומחלקין סתם; והרוצה לתקן, יתקן.

יג. רופא חבר שהיה מאכיל לחולה עם הארץ מפרות עם הארץ - נותן לתוף ידו, אבל לא לתוף פיו; ואם היה הדמאי של רופא, אפלו לתוף ידו לא יתן. וכן אם ידע שהוא טבל ודאי, אפלו לתוף ידו אסור.

יום רביעי

הלכות מעשר פרק יא

א. אסור למכר את הדמאי [- יבול ספק מעושר] לעם

מפרותיו שהן דמאי, וראינהו שחזרה ונפלה בפנינו בין למקום אחר בין למקומה, ואמר: 'חזרתי והפרשתי אותה' - נאמן אפלו בחל, ואוכל על פיו; בשם שאימת שבת על עמי הארץ - כף אימת דמוע [- תערובת תרומה וחולין] עליהן, ואינן חשודין להאכיל את המדמע.

ה. מי שאינו נאמן, שראינהו שהפריש מעשר ראשון מפרות אלו, ואמר שהפריש מהן מעשר שני - נאמן. הפריש בפנינו מעשר שני, ואמר שהפריש מעשר הראשון - אינו נאמן; שהשני שלו הוא [- ואוכלם בירושלים], והנאמן על השני אינו נאמן על הראשון, והנאמן על הראשון נאמן על השני. לפיכך, מי שאינו נאמן שהוציא פרות מביתו, ואמר: 'אלו מעשר ראשון' - נאמן, ואין מפרישין מהן תרומה גדולה ומעשרות; ואם אמר: 'אלו מעשר שני' - אינו נאמן, והרי הן דמאי, ומפרישין מהן תרומת מעשר. ויראה לי, שהוא פודה את כלן.

ו. האומר למי שאינו נאמן על המעשרות: 'קח לי ממי שהוא מעשר', והלך ולקח והביא לו - אינו נאמן. ואם אמר לו: 'קח לי מאיש פלוני' - הרי זה נאמן לומר: 'ממנו לקחת'; שהרי מתירא, שפא ישאלנו. הלך לקח לו מאתו פלוני, ואמר: 'לא מצאתיו, ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן' - אינו נאמן.

ז. הנכנס לעיר, ואינו מכיר אדם שם, ואמר: 'מי כאן נאמן? מי כאן מעשר?' ואמר לו אחד: 'אני' - אינו נאמן. אמר לו: 'איש פלוני' - הרי זה נאמן; והלך ולקח מאתו פלוני, אף על פי שאינו מכירו, ואוכל על פיו. הלך לקח ממנו, ושאל לו: 'מי כאן מוכר ישן?' אמר לו: 'זה ששלחך אצלי' - אף על פי שהן כגומלין זה את זה, הרי אלו נאמנין.

ח. במה דברים אמורים? בזמן שאינו מכיר אדם שם. אבל אם מכיר שם אדם, לא יקח אלא מן הממחה; ואם שהה שם שלשים יום - אף על פי שאינו מכיר שם אדם, לא יקח אלא מן הממחה.

ט. ולא התירו דברים אלו, אלא בתרומות ומעשרות; אבל לענין פרות שביעית, או לענין טהרות - לא יקח אלא מן הממחה.

י. החמירין שנוכנסו לעיר, ואמר אחד מהן: 'פרות אלו אינן מתקנין, אבל פרות חברי מתקנין ומעשרין' - אינו נאמן; שפא קנוניא הן עושין זה עם זה, ויהיה השכר ביניהן.

יא. המוכר פרות בסוניה [- שטחים שנכבשו ע"י דוד, ונוהגים בה חלק מדיני ארץ ישראל], ואמר: 'משל ארץ ישראל הן' - חזב הלוקח לעשר; 'מעשרין הן' - נאמן. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. 'משלי הן' [כלומר מסוריא] - חזב לעשר; 'מעשרין הן' - נאמן. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם ידוע שיש לו קרקע בסוניה, והיה רב ממכרו משדהו - חזב הלוקח ממנו לעשר, שחזקתו שהביא משדהו.

משום מעשר ולא משום שביעית, מפני שאינה חשודה להחליף. במה דברים אמורים? בזמן שנתן לה שאור לעסה ותכלין לקדרה [לתבשיל]. אבל אם לא נתן - חושש משום מעשרות [שמה התבלין לא מעושר], ולפיכך מעשר מה שיטל ממנה; וחושש משום שביעית, ולפיכך אם הייתה שנת שמטה - הפת אסורה, שפא השאור מספיהי שביעית הוא.

יג. המוליד חטין לטחן עם עם הארץ - הרי הן כחזקתן, שאינו חשוד להחליף; הולידן לטחן עם הנכרי - הרי הן דמאי, שפא החליפן בחטיו של עם הארץ. וכן המפקיד אצל עם הארץ - הרי הן כחזקתן, שאינו חשוד להחליף הפקדון.

יד. עם הארץ שהיה משתמש בחנותו של חבר - אף על פי שהחבר יוצא ונכנס - הרי זה מתר, ואינו חושש שפא החליף.

טו. המפקיד פרותיו אצל הנכרי - הרי הן כפרותיו של נכרי; שחזקתו להחליף הפקדון. והיאך דינם? אם היו פרות שעדין לא נגמרה מלאכתן, ונגמרו ביד ישראל אחר שלקח הפקדון - מפריש מעשרות כמו שבארנו. ואם היו פרות שהפקיד טבלים, ונגמרה מלאכתן - חזב להפריש, שפא לא החליף הגוי; ולפיכך יראה לי, שהמעשרות שיפריש ספק. אבל אם הפקיד חלין מתקנין, אינו צריך להפריש פלוס; שאפלו החליף הגוי - פטורין, כמו שבארנו בהלכות תרומה: "דגנך", ולא דגן גוי.

יום חמישי

הלכות מעשר פרק יב

א. הלוקח [קונה] פרות ממי שאינו נאמן על המעשרות, ושכח לעשרן, ונכנסה שבת או יום טוב, שאינו יכול לעשר - הרי זה שואלו, ואם אמר לו: 'מעשרין הן' - אוכל על פיו בשבת; וכן אם אמר לו אחד שאינו נאמן: 'מעשרין הן' - אוכל על פיו באותה שבת, ואפלו היו לו פרות אחרות מתקנין מאתו המין; מפני שאימת שבת על עמי הארץ, ואינו עובר בה עברה.

ב. אף על פי שהוא אוכל על פיו בשבת - הרי זה לא יאכל מאותן הפרות למוצאי שבת, עד שיעשר דמאי [- מספק] על הכל, על שאכל בשבת, ועל הנשאר; שלא הקלו והאמינוהו, אלא לצרף אותה שבת. הייתה שבת, ויום טוב סמוך לה, ושאלו באחד מהן - אוכל אף בשני, מפני שלא נראה לעשר בינתיים; וכן בשני ימים טובים של גלילות.

ג. הנשבע על חברו שיאכל אצלו בשבת, והוא אינו מאמינו על המעשרות - שואלו ואוכל על פיו בשבת הראשונה בלבד; אבל בשבת שניה - אף על פי שגדר ממנו הנגיה אם לא יאכל אצלו - לא יאכל, עד שיעשר דמאי.

ד. מי שאינו נאמן, שראינהו שהפריש תרומת מעשר

ובנות שוח [תאנים לבנות], ובנות שקמה [תאנים מדבריות], והגפנן [מין ענבים], ונזבלות תמרה [תמרים שנפלו מהרוח], והן שעדין לא הטילו שאור [שלא נגמר בישולם], והנצפה [צלף], והכסבר, וכיצא בהן - פטורין מן הדמאי. והלוקח אותן מעם הארץ - אינו צריך להפריש מהן לא תרומת מעשר ולא מעשר שני, מפני שחזקתן מן ההפקר. אפלו אמר לו עם הארץ 'אינן מעשרין' - הרי אלו פטורין מן המעשרות, עד שיודע לו שהן מן השמור.

ב. הפכורות [פירות שהבשילו ראשונים] והספוח [שהבשילו בסוף] שבפקעה, פטורין מן הדמאי [- מעשר מספק]; ושכנגה - חביבין, מפני שהן נשמרין. ואלו הן הפכורות? כל הפרות שבכרו עד שלא הושבו שומר על הפקעה לשמר פרוטה; והספוח - הן הפרות שישארו אחר שיפקלו המצצועות [מחצלות לייבוש] מן השדות, ויניחום בלא שומר. וכן החמץ העשוי מן התמרים, פטור מן הדמאי.

ג. כשגזרו על הדמאי [לעשרו], לא גזרו אלא על פרות הארץ שהחזיקו בה עולי בבל, שהוא מפזיב ולפנים; וכזיב עצמה, פלחויז. וכל הפרות הנמצאות מפזיב ולחויז - פטורין מן הדמאי, שחזקתן מפרות מקום שנמצאו בו.

ד. פרות שידוע שהן מפרות הארץ שהחזיקו עולי בבל, אף על פי שהן נמצאות בסוריה [שטחים שנכבשו ע"י דוד], ואין צריך לומר, בארץ שהחזיקו עולי מצרים בבל - הרי אלו חביבין בדמאי, ומפרישין מהן תרומת מעשר ומעשר שני. לפיכך, הדבילה השמנה שאין פמותה אלא בארץ שהחזיקו עולי בבל, וכן התמרים הגדולים, והחרובין הגדולים השוין [ישרים], והארז הלבן ביותר, והפמון הגדול - מתעשרין דמאי בכל ארץ ישראל ובסוריה; וכן כל פיוצא בפרות אלו.

ה. התמרים שהביאו פרות לצור, חביבין בדמאי - שחזקתן מהארץ שהחזיקו עולי בבל, שהיא הקרובה לה; והארז, אין חוששין לו - אלא כל הארז הנמצא חוצה לארץ שהחזיקו עולי בבל, פטור מן הדמאי, אלא אם פן היה נפר, כמו שבארנו.

ו. הלוקח מבצלי אוצרות [מחטנים] בצור - פטור מן הדמאי, ואין אומרין: 'שמא מפרות הארץ אצרו'. וכן תמור יחידי שנכנס לצור, והוא טעון פרות - פטור מן הדמאי, שחזקתן משדה העיר.

ז. הלוקח מבצלי אוצר בצידון - חביב בדמאי, מפני שהיא קרובה יתר מצור, שחזקתה שאוצרין מפרות הארץ שהחזיקו עולי בבל; אבל הלוקח מן התמרים בצידון - פטור מן הדמאי, מפני שחזקתן שמביאין מחוצה לארץ.

ח. הלוקח מן הגוי בארץ שהחזיקו עולי בבל - אם היה תגר גוי שהוא לוקח מלשאל, הרי פרוטיו דמאי; לפיכך, בראשונה, בזמן שהיה רב ארץ ישראל ביד ישראל, היה הלוקח מכל תגר גוי מעשר דמאי כלוקח מעם הארץ.

יב. עניים שאמרו: 'פרות אלו של לקט שכחה ופאה הן' - הרי אלו נאמנין כל זמן הגרנות, שהלקט והשכחה והפאה מצויין; והוא, שהיה קרוב מן הגרן, כדי שיצא ויבוא בו ביום. ואם אמרו: 'של מעשר עני הן' - הרי אלו נאמנין, כל השנה שלו בלה. ואינן נאמנין, אלא על דבר שדרך בני אדם לתן אותו.

יג. פיצד? חטים אלו לקט שכחה ופאה הן, נאמנין. קמה זה מחטים של לקט שכחה ופאה הוא, אינן נאמנין. ואין צריך לומר, שאין נאמנין על הפת לומר 'משל מתנות עניים הוא', אלא מתעשרת דמאי.

יד. נאמנין על השעורה של ארז; ואין נאמנין עליו, בין חי בין מבשל. נאמנין על הפול; ואינן נאמנין על הגריסין, בין חיים בין מבשלין. נאמנין על השמן לומר: 'של מעשר עני הוא'; ואין נאמנין לומר: 'של זיתי נקוף [פאה] הוא'. נאמנין על הירק, חי; ואין נאמנין עליו מבשל, אלא אם כן היה דבר מועט, שכן דרך בצלי בתים, לתן מעט ירק מבשל מקדרתו לעני; ומתוך שיכול לומר: 'בעל הבית נתנו לי', יכול לומר: 'אני בשלתיהו ממתנותי'.

טו. וכן בן לוי שאמר: 'פרות אלו, ממעשר שנטלה תרומתו הן' - הרי זה נאמן לעולם על תרומת מעשר, כשם שישאל נאמן על תרומה גדולה; אבל אינו נאמן עליו לפטרו ממעשר שני.

טז. אין כל הדברים האלו אמורין אלא בעם הארץ, שאינו לא חשוד ולא נאמן. אבל מי שהוא חשוד למכר תרומה לשם חלין - אסור לקח ממנו כלל דבר שיש בו זקת תרומה ומעשר, אפלו קרבי דגים, מפני שנותנין בהן שמן. ואין אסור אלא כל שלפניו; אבל אוצרו [מחטני] - מתר לקח ממנו, מפני שהוא מתברא לערב תרומה באוצרו - שמא יודע הדבר, ויפסיד הכל. וכן החשוד על מעשר שני למכרו לשם חלין, אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זקת מעשר. וכל זה - קנס מדבריהם.

יז. חשוד שהעיד על של אחרים - נאמן; חזקה, אין אדם חוטא ולא לו. ואין צריך לומר, עם הארץ. לפיכך, עם הארץ שאמר: 'זה טבל וזה תרומה, זה ודאי וזה דמאי' - אפלו בשלו, נאמן. אמר: 'אלו פרות מתקנין' - בשל אחרים, נאמן; והוא, שלא יראה כעושה קנוניא, כמו שבארנו.

יח. המוכר פרות לחברו, ואחר שיצאו מתחת ידו, אמר ללוקח: 'פרות שמכרתי לך טבלים הן', הבשר בשר בכור היה, 'היין יין נסף' - שורת הדין שאינו נאמן, אפלו היה המוכר חבר. והנרזי, מחמיר על עצמו; ואם האמינו - הרי זה משבח, אפלו היה המוכר עם הארץ.

יום שישי

הלכות מעשר פרק יג

א. פרות שחזקתן מן ההפקר - כגון השיתין [תאנים מדבריות], והרימין [שיח של פרות גרועים], והעורורין,

יט. כל אלו הפטורין מן הדמאי שלא גזרו עליהן - אם התקנין דמאי והפריש מהן תרומת מעשר ומעשר שני, מה שעשה עשוי; אבל אם תקן את הדמאי כנדאי והפריש ממנו תרומה גדולה ומעשרות, או שתקן את הנדאי כדמאי - לא עשה כלום.

כ. כל העיר מוכרין ודאי ואחד מוכר דמאי, ולקח ואין ידוע ממי לקח - ביצד מתקן? מפריש תרומה ותרומת מעשר, ונותנין לכהן; ומפריש מעשר שני בלבד, והרי הוא כמעשר שני של דמאי.

כא. וכן אם היו לפניו שתי קפות, אחת טבל ואחת מתקן, ואכרה אחת מהן - הרי זה מפריש מן השניה תרומה גדולה ותרומת מעשר, ונותן לכל כהן שירצה; ומפריש מעשר שני בלבד, כדמאי.

שבת קודש

הלכות מעשר פרק יד

א. הלוקח [קונה] מן הסיטון [סיטונאי], וחסר ולקח ממנו פעם שניה - לא יעשר מזה על זה, אף על פי שהוא מין אחד, אפלו מקפה אחת, אף על פי שמכיר את החבית שהיא היא; מפני שהסיטון לוקח מאנשים הרבה ומוכר, ושמה לקח זה שמכר בתחלה מעם הארץ שפרותיו דמאי, וזה שלקח בסוף מחבר שפרותיו מתקנין; וכבר בארנו, שאין מעשרין מן החיב על הפטור, ולא מן הפטור על החיב. ואם אמר הסיטון: 'משל אחד הן' - נאמן.

ב. הנה מוכר קשות [קישוא] או ירק, והן מביאין וצוברין לפניו - הלוקח ממנו מעשר מכל קשות וקשות, ומכל אגדה ואגדה, ומכל תמרה ותמרה.

ג. הלוקח מבצל הבית, וחסר ולקח ממנו שניה - מעשר מזה על זה, אפלו משתי קפות, אפלו משתי עירות; שחזקתו שאינו מוכר אלא משלו.

ד. בעל הבית שהיה מוכר ירק בשוק - בזמן שמביאין לו מגנותיו, מעשר מאחד על הכל; ובזמן שמביאין לו מגנות אחרות - אם לקח ממנו וחסר ולקח ממנו פעם שניה, לא יעשר מזה על זה.

ה. הלוקח פת מן הנהחתום, לא יעשר מן החמה על הצוננת - שאני אומר: 'חטים של אמש היו משל אחד, ושל היום משל אחד'.

ו. הלוקח מן הפלטר [- קונה מהנחתום ומוכר לאחרים] - אף על פי שהן דפוסין הרבה - מעשר מאחד על הכל; שהנחתום שהוא מוכר לפלטר עושה עסתו דפוסין הרבה. אבל הלוקח מן המנפול - מעשר מכל דפוס ודפוס; שהמנפול לוקח משני נחתומין.

ז. תשעה מנפולין שלוקחין מעשרה נחתומין - הואיל ואחד מהן לוקח משנים - כל הלוקח מאחד מן התשעה, מעשר מכל דפוס ודפוס.

ח. הלוקח מן העני, וכן העני שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבלה [תאנה מיובשת] - מעשר מכל אחת ואחת.

ט. איזה הוא תגר? זה שהביא ושנה ושלש; אבל אם הביא פעם אחת, אפלו הביא שלשה משואין בבת אחת, או שהביא הוא ובנו ופועל - עדין לא החזק תגר. י. כשגזרו על הדמאי, לא גזרו על פרות חוצה לארץ שנכנסו לארץ.

יא. פרות הארץ שרבו על של חוצה לארץ, הרי אלו תיבין כדמאי; ושל חוצה לארץ שרבו על פרות הארץ, וכן דברים שחזקתם תדיר מחוצה לארץ, כגון אגוזים ודומסקניות [מיו שזיין] - הרי אלו פטורין מן הדמאי.

יב. לא הלכו חכמים בפרות חוצה לארץ, לא אחר המראה, ולא אחר הטעם, ולא אחר הריח - אלא אחר הרב: כל שרבו לו, מתר; ושלא רבו לו, אסור. ביצד? רבו בעיר אבל לא במדינה, או שרבו במדינה ולא רבו בעיר, רבו בזה ולא רבו בבקעה, או שרבו בבקעה ולא רבו בזה, רבו לחנני ולא רבו לבצל הבית, רבו לבצל הבית ולא רבו לחנני - זה שרבו בו, מתר; ומקום שלא רבו בו, חיב כדמאי.

יג. רבו פרות חוצה לארץ בשוק, ונתמעטו - חסר השוק לישנו: הלוקח ממנו חיב כדמאי.

יד. ואלו דברים שלא גזרו עליהן בשעה שגזרו על הדמאי: הלוקח פרות לזרעה או להאכיל לבהמה, או קמח לעורות או למלוגמא או לרטיה [- תחבושות], שמן להדלקת הנר או לסוף בו את הכלים, יין לקילור [מישחה], וחסלת [- הפרשת חלה של] עם הארץ, והמדמיע [תרומה וחולין מעורבים], והלקוח בכסף מעשר שני, ושיגרי המנחות, ותוספת הבכורים - כל אלו פטורין מן הדמאי; ובין שאמר לו עם הארץ: 'מתקנין הן', אינו צריך לעשר. **טו.** הלוקח פרות לאכילה, ונמלף עליהן לבהמה - הרי זה לא ימכרם לגוי, ולא יאכילם לבהמה אפלו לבהמת אחרים, עד שיתקנם דמאי.

טז. שמן ערב - פטור מן הדמאי, שאין חזקתו לאכילה. שמן שלוקח הסורק לתת אותו בצמר - פטור מן הדמאי, מפני שהוא נבלע בצמר; אבל שהאורג לוקח לסוף בו אצבעותיו, חיב כדמאי - מפני שהוא נבלע בגופו, וסיכה כשתיה היא בכל מקום.

יז. גוי ששאל מישראל [הנאמן על המעשרות] לתן לו שמן על מכתו [טבל] - כנדאי, אסור; וכדמאי, מתר. נתן הגוי שמן על גבי טבלה להתעגל [להתגלגל] עליה - משעמד, מתר לישראל לישב אחריו.

יח. מי שנפל שמן דמאי על בשרו - משפשפו, ואינו חושש. הלוקח יין למרס [ציר דגים] או לאלונתית [יין מעורב בשמן], קטניות לעשותן טחינין [לטוחנם ולערבם בדבש] - חיב כדמאי. אבל הלוקח מורס שיש בו יין אלונתית, או שלקח טחינין - הרי אלו פטורין מן הדמאי; שלא גזרו על תערבת דמאי. ואם היה הדבר שחיב כדמאי שנתערב, כגון תכלין ושאר - הואיל וטעמו נפר, אינן בטליו, ונמצאת כל התערבת חיבת כדמאי.

י. פועלים או אורחים שהיו מסבין ואוכלין, והותרו פרוסות - מעשר מכל אחת ואחת.

בריה רחמנא דסייען

ובתמרים ובגרוגרות, בולל הכל ומעשר. אימתי? בזמן שהמתנה מרבה; אבל במתנה מועטת, מעשר מכל מתנה ומתנה.

ט. שחק את הפת ועשה אותה פרוין, ואת הגרוגרות ועשה אותן דבלה - מעשר מאחד על הכל.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ו אלול ה'תשס"ז-ג' תשרי ה'תשס"ח

יום ראשון

מצות עשה קעא.

היום הראיה מחמת העדר בית דין הגדול, כמו שבטלה הקרבת הקרבנות מחמת העדר המקדש. וכזה טעו המינים הנקראים כאן במזרח 'קראים', וזהו היסוד שגם לא כל-הרפנים עמדו עליו, והחלו מגששים עמיהם בחשכת האפלה. דע, שהחשבון הזה שאנו מחשבים היום ויודעים בו ראשי החדשים והמועדים, אין מתר לעשותו אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בשעת הדחק ובהיעדר חכמים מארץ ישראל, אז מתר לבית דין הסמוך (הסמוך לכהן) בארץ ישראל לעבר שנים ולקבוע חדשים בחוצה לארץ, בדרך שעשה רבי עקיבא, כמו שנתבאר בתלמוד (ברכות סג.) — וכזה יש קשי גדול, והידוע (ש)כמעט תמיד בית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל, והם שיקבעו חדשים ויעברו שנים בדרךים המקבלות אצלם ובהתקבצם יחד.

ויש כאן יסוד גדול מאד מיסודות האמונה, שלא ידעוהו ולא ירגישו בו אלא המעמיקים חקר. הינו: זה שאנו מחשבים היום בחוצה לארץ בסדר העבור שבניינו ואומרים שיום זה ראש חדש ויום זה חג — לא בגלל חשבוננו אנו עושים אותו חג בשום אופן, אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו יום זה חג או ראש חדש, ומפני שהם אמרו שהיום ראש חדש או היום חג, הוא נעשה חג או ראש חדש, בין שהיתה פעלתם זו על פי חשבון או על פי ראייה, כמו שנמסר לנו בקבלה (ראש השנה כה.). "אשר-תקראו אתם (ויקרא כג, ב) — אין לי מועדות אלא אלו", כלומר: אשר יאמרו הם שהם מועדות, אפלו שוגגין אפלו אנוסין אפלו מטעין, כמו שבא לנו בקבלה. ואין אנו עושים היום חשבון אלא כדי שנדע את-היום שקבעו בו בני ארץ-ישראל, בין שבסדר זה עצמו מחשבים וקובעים היום — לא

המצוה הקע"א — הצווי שנוצטוינו לתן מחצית השקל כל-שנה, והוא אמרו יתעלה: "ונתנו איש כפר נפשו לה" (שמות ל, יב), ואמר "זה יתנו" (שם, יג). וברור, שאין הנשים חייבות במצוה זו, לפי שהכתוב אומר: "כל-העובר על-הפקדים" (שם) (כל מי שנפקד לצבא — יצאו נשים שאינן נפקדות). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לה, כלומר: מסכת שקלים. ושם (פרק ח משנה ח) נתבאר, שמצוה זו אינה נוהגת אלא בפני הבית.

יום שני

מצות עשה קעא. קנג.

המצוה הקע"א נדפסה לעיל ביום הקודם. המצוה הקנ"ג — הצווי שצונו יתעלה לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים, וזו היא מצות קדוש החדש (קביעת יום ראש-חדש נקרא "קידוש"), והוא אמרו יתעלה: "החדש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, ב), ובפרוש נאמר (ראש השנה כב.): "עדות זו תהא מסורה לכם", כלומר: מצוה זו אינה מסורה לכל-אחד ואחד כשבת בראשית (השבת. על-שם שבה שבת הקדוש ברוך הוא ממעשה בראשית) — שכל-אחד מונה ששה ימים ושוכת בשביעי — כך שגם כל-אדם הרואה את-הלכנה יעשנו ראש חדש, או יחשב בחשבון התורני (חישובי הלוח כפי שקבעו חכמי התורה) ויעשה ראש חדש, או יראה שהאביב אחר (אחת הסיבות לעיבור השנה) וזולתו (או סיבה אחרת) ממה שראוי להתחשב בו ויוסיף חדש — אלא מצוה זו לא יעשה לעולם אלא בית דין הגדול דוקא ובארץ ישראל דוקא. לפיכך בטלה אצלנו

הַסְמוּךְ לְמוֹעֵד" (בחדש אדר — הסמוך למועד פסח) וְאָמְרוּ (שם): "מִיָּנִין שְׂאִין מְעַבְרִין אֶת-הַחֹדֶשׁ אֲלָא בְיוֹם וְאִין מְקַדְשִׁין אֶת-הַחֹדֶשׁ אֲלָא בְיוֹם? תְּלָמוּד לֹאֲמַר: מִיָּמִים יְמִימָה". וְאָמַר יִתְעַלֶּה: "לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה" (שם יב, ב), אָמְרוּ (מגילה ה.): "חֲדָשִׁים אֶתָּה מְחַשֵּׁב לְשָׁנָה, וְאִי אֶתָּה מְחַשֵּׁב יָמִים" — מִשְׁמַע שֶׁהַחֹסֶפֶה בָּהּ לֹא תִּהְיֶה אֲלָא חֹדֶשׁ שָׁלֵם. וְאָמַר: "חֹדֶשׁ יָמִים" (במדבר יא, כא) — אָמְרוּ: "יָמִים אֶתָּה מְחַשֵּׁב לְחֹדֶשׁ וְאִין אֶתָּה מְחַשֵּׁב שְׁעוֹת". וְאָמְרוּ: "שְׁמוֹר אֶת-חֹדֶשׁ הָאֲבִיב" (דברים טז, א) — מִשְׁמַע שֶׁבְּשָׁנִים שְׁלֹשׁ חוֹבָה שְׁנֵי שְׁמוֹר בְּהֵן תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה, וְלִפְיָכָּהּ יִהְיוּ שְׁנֵי חֲמָה (למרות שחשוב החדשים מבוסס על מהלך הירח). וְכִכְּבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל-דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּשָׁלְמוֹת בְּפָרָק א' מִסְּנֵי הַדְּרִין (יא). וְכִמְסַכְּתָא רֵאשׁ הַשָּׁנָה (ב). וְגַם בְּכָרְכוֹת (ג).

**יום שלישי, יום רביעי, יום חמישי, יום שישי,
שבת קודש**

מצות עשה קנג.

הַמְצִיחַ הַקִּנְיָן גַּם נִדְפְּסָה לְעֵיל בְּיוֹם הַקּוֹדֶשׁ.

בְּרֵאשִׁי; וְעַל קְבִיעַתְּם אָנוּ סוֹמְכִים — לֹא עַל חֲשֻׁבוֹנֵנוּ. וְאִין חֲשֻׁבוֹנֵנוּ אֲלָא לְגִלּוּי מִלְּתָא (לגלות דבר שכבר נקבע בזמנו), וְהֵבֵן זֶה הֵיטֵב. וְהֵנִי מוֹסִיף לָךְ בְּאוֹר: אֵלוּ הֵנַחְנוּ, לְמִשְׁל, שְׁבִנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יַעֲדֵרוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — חֲלִילָה לְאֵל מְלַעֲשׂוֹת זֹאת, לְפִי שְׁכָּבֵר הַבְּטִיחַ שְׁלֹא יִמְחָה וְלֹא יִשְׁרַשׁ אֶת-שְׂאֵרֵי הָאָמָה לְגַמְרֵי — וְלֹא יִהְיֶה שֵׁם בֵּית דִּין בְּנִמְצָא, וְלֹא יִהְיֶה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ בֵּית דִּין שְׁנִסְמַךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — הָרִי אֲזִי לֹא הִיָּה חֲשֻׁבוֹנֵנוּ זֶה מוֹעִיל לָנוּ כָּלֵל בְּשׁוּם אֶפֶן, לְפִי שְׂאִין לָנוּ לְחַשֵּׁב בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְלַעֲבֹר שָׁנִים וְלִקְבֹּעַ חֲדָשִׁים אֲלָא בְּאוֹתָם הַתְּנָאִים הַנִּזְכָּרִים, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבְרָהּ מִירוּשָׁלַם" (ישעיה ב, ג). וְאִם יִתְבּוֹנֵן מִי שֵׁיִשׁ לוֹ דְּעָה שְׁלֵמָה בְּדַבְרֵי הַתְּלָמוּד שְׁבַעֲנִין זֶה, יִתְבָּאֲרָ לוֹ כָּל-מַה-שְּׂאֲמָרְנוּ בְּרוּר שְׂאִין בּוֹ שׁוּם סִפְקָא. וְהִנֵּה יֵשׁ רְמִזִּים בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, הַמּוֹרֹת עַל יְסוּדוֹת הַסֵּדֶר שְׂאֲנוּ סוֹמְכִים עָלָיו בִּידְיעַת רֵאשִׁי חֲדָשִׁים וְעֵבֹר שָׁנִים, מֵאֲלָה אָמְרוּ: "וְשִׁמְרָתָ אֶת-הַחֻקִּים הַזֵּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים יְמִימָה" (שמות יג, י). אָמְרוּ (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי): "מְלַמֵּד שְׂאִין מְעַבְרִין אֶת-הַשָּׁנָה אֲלָא בְּפָרָק"

אגרות קודש

בי"ה, כ"ח אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"א אלול, הנה כבקשתו אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע לכתובה וחתומה טובה.

ומה ששואל חוות-דעתי אודות ענין דכיסוי הראש, פליאה לי על השאלה בזה, ובפרט בצורתה כמו שכותב שתלבש פארוק שכל הראש יהי מכוסה רק שתי אצבעות מלפנים מגולים, שאינו מובן את מי רוצים לרמות בזה, דפשיטא שלא את הכל יכול ואפילו לא את העולם, כי אם את עצמו. ומה תועלת בכגון דא.

ומובן שזהו רק בתור סניף דסניף כי הרי הדין מפורש בשו"ע ובמילא אין מקום לשאלה וספק, ומובטחני שבדרכי נועם בפעם אחר פעם הדבור בזה תסכים המדוברת לדעתו הרצוי בזה.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה הרי יכתב ויחתם לשנה טובה ומתוקה וינצל השפעתו בסביבתו בתוככי אנשי חיל לעשותם חילים בצבאות ה'.

בברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך

ח אבל מי שיש לו נכרי שכיר לשנה^מ שיעשה כל המלאכות הצריכות לשדה באותה שנה אע"פ שמן הדין היה מותר להניחו לעבוד שדה בשבת שהרי הנכרי להנאת עצמו הוא מתכוין כדי שיטול השכר שקצץ לו שאף שהישראל ישלם לו אף אם לא יעשה אותה מלאכה בשבת מכל מקום הרי יצטרך לעשותה ביום אחר שהרי שכרו לכל המלאכות הצריכות לשדה כל השנה לכך הוא עושה אותה בשבת כדי שלא יצטרך לעשותה ביום אחר (וגם אינו נראה כשלוחו של ישראל כמו שכיר יום מטעם שיתבאר בסימן רמ"ד^מ) מכל מקום מפני מראית העין צריך הוא למחות בידו שהרואה את הנכרי עובד בשבת בשדה של ישראל לא יעלה על דעתו שהוא שכיר שנה אלא ידמה לו שהוא שכיר יום.

ולא אמרו שבשכירות שדה אין לאסור מפני מראית העין לפי שדרך רוב העולם ליתן השדה באריסות אלא כשהאמת כן הוא שנכרי זה העובד יש לו זכות בפירות שדה זו כארים ויותר מארים שהרי שכורה היא אצלו וכל פירותיה שלו ואינו נותן לבעל השדה אלא דבר קצוב לפיכך כשיראו אותו עובד בשבת יתלו לומר שארים הוא ויש לו חלק בפירות השדה ולטובת עצמו הוא מתכוין בעבודתו ויחקרו אחריו בעת הקציר אם האמת הוא כן ימצאו שבאמת יש לו זכות בפירות השדה משא"כ בנכרי שהוא שכיר שנה כשיחקרו אחריו בעת הקציר יראו שאין לו כלום בפירות השדה יתברר להם למפרע שלא היה ארים ויאמרו ששכיר יום היה ומכל מקום אם השדה היא חוץ לתחום אין לאסור מפני מראית העין כמו שיתבאר בסימן רמ"ד ע"ש^מ:

מ הרחיים דינם כשדה שמותר להשכירם לנכרי לשנה או לחדש שיעבוד ויתעסק בהם כל אימת שירצה ויטול כל השכר לעצמו רק שיתן להישראל דבר קצוב והנכרי עובד אפילו בשבת ואין לחוש למראית העין לפי שגם הרחיים דרך רוב העולם ליתן באריסות כמו שדות אבל התנור דינו כמרחץ שאסור להשכירו לנכרי יותר מלששת ימי החול לפי שכשיעסק בו הנכרי בשבת יש בו משום מראית העין שיאמרו ששכיר יום הוא שכן הוא דרך התנור לעסוק בו על ידי שכירי יום ולא להשכירו ולא ליתנו באריסות לפי שיציאותיו מרובות ושכרו מועט כמו מרחץ^מ.

ומכל מקום הכל לפי מנהג המדינה שבמקומות שדרך רוב אנשי העיר להשכיר התנור או המרחץ או ליתנם באריסות ולא לעסוק בהם על ידי שכירי יום מותר להשכירם שם לנכרי או ליתנם לו באריסות ובמקומות שאין דרך רוב אנשי העיר להשכיר רחיים ולא ליתנם באריסות אלא עוסקים בהם על ידי שכירי יום אסור להשכירם שם לנכרי או ליתנם לו באריסות:

ביאורים

מ¹ נכרי שכיר לשנה – החילוק בין סעיף זה לסעיף ג: בהשלים המלאכה כדי ליטול שכרו ואינו כשלוחו של ישראל.
 מ² בסעיף ג' ישנו מרויח הישראל מעבודת הנכרי בשבת, ולכן אסור מטעם שליחות. (או לפחות מטעם מראית עין).
 מ³ בסעיף רמ"ד – סעיף א: שבשכיר יום אין כוונתו בעבודתו כדי להשלים המלאכה שהרי לא עליו המלאכה לגמור. . אלא כוונתו לעבוד את ישראל כל היום כדי שיתן לו שכרו לפיכך הרי זה כעושה שליחות הישראל, אבל הקבלן – המלאכה היא שלו שכוונתו בעבודתו היא

מ⁴ כמו מרחץ – שנתבאר לעיל סעיף ו שאסור להשכירם

אפילו לשכיר שנה משום מראית עין.

ג לפי מנהג המדינה – ולפעמים סמכו על מנהג המדינה

להתיר דבר שדרכו להיעשות בקבלנות, ולא חוששים

שיחליפוהו בשכיר יום⁴⁰.

מקורות

(40) ונתבאר להלן סי' רמד סעיף ה.

לקוטי תורה

תוכן הפרק: כוחה של תשובה למלא ולהשלים את ה"אור" שנעדר בביטול מצות עשה [לאחרי שביאר בפרק הקודם כיצד ע"י התשובה ממשיכים "עומק העליון" (רצון העליון שלמעלה מעלה מבחינת ההשתלשלות) - ימשיך בפרק זה לתרגם השאלה דלעיל "איך יש כח בתשובה לתקן כל הפגם שבביטול מצות עשה"]:

והענין, כי רצון העליון יש לו ב' בחינות.

הא' המלוּבש בחכמה, שהיא ראשית ההשתלשלות, שבחינת רצון זה נמשך על ידי תורה ומצות, שהן הן רצון העליון ב"ה המלוּבש בחכמה, דאורייתא מחכמה נפקת.

והוא נמשך על ידי מעלת ומדרגת צדיקים נמורים המקיימים תורה ומצות כל ימיהם לעולם ולא פנמו בהם ח"ו.

והב' הוא בחינת רצון העליון שלמעלה מעלה מ"סדר ההשתלשלות", ואינו מלוּבש כלל בבחינת חכמה עילאה.

יש שתי מדרגות ברצון העליון, ועל דרך שמצינו בכח הרצון שבנפש – שישנו הרצון המלוּבש בכל כוחות נפשו (כמו, הרצון להתחכם – הגורם שכח חכמתו יעסוק בחכמות – הוא "רצון המלוּבש בחכמה"), וישנו עצם כח הרצון, שאין מלוּבש בשום ענין פרטי, שממנו נובעים כל הרצונות הפרטיים.

וכך למעלה כביכול - ישנו ה"רצון המלוּבש בחכמה", היינו רצונו של הקב"ה בענין החכמה, שבגלל זה האציל את ספירת החכמה (חכמתו יתברך), ובכללות יותר זהו רצונו יתברך בכל עניני העולמות והברואים שהרי ספירת החכמה היא מקורו של כל סדר ההשתלשלות וראשיתו. ולפיכך, אדם העוסק בתורה ומצות, דאורייתא מחכמה נפקת, ממשיך "רצון העליון המלוּבש בחכמה".

אבל למעלה מזה הוא עצם כח הרצון דלמעלה, שאינו "מלוּבש" בשום ענין, ורצון זה הוא המקור לכל הרצונות הפרטיים דלמעלה, ונקרא "רעווא דכל רעוין" (הרצון לכל הרצונות), ולפיכך הוא למעלה מעלה מכל העולמות והנבראים ("סדר השתלשלות").

והוא בחינת גלגלתא דחפא על מוחא [עצם הגולגולת החופה על המוח ומקיפו]. על דרך משל,

דג' חללי גלגלתא הם משכן חכמה וכינה ודעת, ועצם החופה על המוחין, שאינו משכן המוחין כלל, הוא הנקרא גלגלתא. כך על דרך משל בחינת רצון זה הוא למעלה מעלה ממשכן חכמה כינה דעת.

כשם שבראש הגשמי ישנו המוח [שבו שלשה "חללים", ד"כל חלל הוא חדר מיוחד שיש בו מוח מיוחד, והמוח מונח בו כדבר המונח בקופסא, והם ג' מוחין חכמה כינה דעת"], וישנו עצם הגולגולת הסובב ומקיף את המוחין, כך ישנו בכוחות הנפש - כח שהוא למעלה מגדר השכל, והוא עצם כח הרצון, שאינו רצון על פי טעם ודעת (היינו רצון שהוא תולדת השכל שבמוח), אלא רצון תקיף הנוטע בעצם נפשו לפי ש"כך אני רוצה". [לדוגמא, מה שאדם רוצה לחיות, שאין רצון זה תולדת ההתבוננות או הכרה ביוקר החיים אלא זה רצון הטבוע בעצם נפש האדם]. וכן למעלה כביכול, יש בחינת עצם רצון העליון ב"ה, הנקראת "גלגלתא", שלמעלה מעלה מגדר המוחין.

והוא המתגלה כבעלי תשובה ע"י עומקא דלבא, שהוא ג"כ בחינת רצון העליון שבנפש, שהוא למעלה מכדי שתוכל נפשו שאת, והוא בחינת רעווא דלבא [רצון הלב].

וזהו מעלתם של בעלי תשובה, העושים תשובה מעומקא דלבא, מבחינת "רעווא דלבא", שהוא "רצון העליון" שבנפשם, ע"י שמתעוררים במרירות עצומה למעלה ממידה וגבול, יותר מכפי שנפשם תוכל שאת.

שעל ידי רצון זה העליון שלמעלה מעלה מהשתלשלות המתגלה בנפשם של בעלי תשובה, מתמלא כל החסרונות והפגמים שבביטול מצות עשה, שיסודה בהררי קדש, מחכמה עילאה.

ובזה מתורץ היטב איך מתקנים ע"י התשובה את חסרון האור בביטול מצות עשה. כי הפגמים והחסרונות שעל ידי ביטול מצות עשה הם בבחינת החכמה, כי אורייתא מחכמה נפקת, שעל זה נאמר "יסודתו בהררי קדש", ד"קדש" הוא כינוי לבחינת החכמה (כנ"ל בפירוש "אשר קדשנו במצותיו").

אך על ידי התשובה מעומקא דלבא ("רצון העליון" שבנפש) מתגלה בנפש הבעל תשובה עצם רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה מהשתלשלות (כנ"ל), ומאחר שבחינת עצם רצון העליון הוא מקור לכל הרצונות כולם, ולפיכך, על ידי המשכת רצון זה

הפירוש הפנימי ב"חטא" הוא לשון חסרון, והכוונה, שע"י חטאים נעשה חסרון בגילוי אלקות בעולם ובנפש (שהי' צריך להיות נמשך ע"י קיום התורה והמצוות).

וזהו גם תוכן ענין הסליחה על חטאים, שאינו רק לכפר את הגברא על שחטא כנגד ה' אלא לתקן ולמלא את החסרון בגילוי אלקות שנפעל ע"י עוונותיו.

ומעתה מיושב היטב לשון הבקשה "סלח לנו אבינו כי חטאנו", שתוכן הבקשה הוא, דלפי ("כי") שחטאנו ו"סילקנו" את האור והגילוי הנמשך בעולמות (ע"י קיום המצוות), על כן בקשתנו מלפניו ית', שיתעורר הרצון ממקור כל הרצונות כולם ("עצם" הרצון), שרק ממנו אפשר להיות מילוי כל הפגמים כנ"ל.

וזהו סלח לנו, שתחזרת הרצון אינו אותו הרצון שהיה תחלה, שהרי אותו הרצון נסתלק על ידי החטא ועון, ואיך יחזור ויומשך, אלא שתחזרת הרצון והסליחה נמשך מדעוא דכל רעיון [רצון לכל הרצונות], היינו מה שלמעלה מעלה מבחינת רצון המלוכב בחכמה.

לפי זה מובן עוד ענין, דזה שע"י התשובה מעוררים רצונו יתברך בנו, אין זה אותו ה"רצון" שהי' בגילוי קודם החטא (שנאמר, שאותו הרצון שסילקנו ע"י חטאים חוזר ומתגלה ע"י התשובה), אלא זוהי מדרגה עליונה יותר בגילוי "רצון העליון". דכדי לחזור ולהמשיך רצונו יתברך בנו לאחרי החטא, צריך האדם לעורר "עצם" הרצון, שהוא מקור כל הרצונות כולם ("בעל הרצון"), שרק אז נמשך בנו רצון חדש.

וזהו "כי עמך הסליחה למען תורא" [עמך" דייקא], כי הסליחה הוא גילוי רצון העליון שלמעלה מהשתלשלות, שהוא בחינת "עמך" ממש.

ובעין מ"ש "כי עמך מקור חיים", שמקור כל החיים וחיי החיים נמשכים ממקורא דכולא ["עמך" ממש], למעלה מסדר ההשתלשלות.

הענין ד"כי עמך הסליחה" הוא ע"ד מ"ש "כי עמך מקור חיים", שהכוונה היא להקב"ה בכבודו ובעצמו שהוא "מקורא דכולא", שכל בחינות החיים של כל העולמות כולם, עד למדרגה העליונה ביותר, נמשכים ממנו – וכך ענין הסליחה מקורו רק מ"עמך", למעלה מכל "סדר ההשתלשלות".

ובגילוי הסליחה ורצון העליון בבחינה זו, אוי "למען

מתמלאים בדרך ממילא כל הפגמים והחסרונות, "שבכלל מאתיים מנה".

[קצת משל לזה – משני אופנים שאדם שחטא כנגד חבירו בכו"כ דברים יוכל לרצות את חבירו:

בדרך כלל כדי לרצות את חבירו צריך להביע את חרטתו העמוקה על כל דבר ודבר שחטא כנגדו, כי אם ישאר אפילו דבר אחד שעדיין אינו מתחרט בו, חבירו לא יהי' מרוצה ממנו ולא יוכל לסלוח לו בשלימות.

אבל אם המדובר בן שחטא נגד אביו, הנה באם יוכל לעורר אצל אביו את אהבתו העצמית אליו (שסוף סוף הרי הוא בן, ועצמו ובשרו של אביו) – הרי אז, כאשר אביו יתמלא באהבה ורחמים כלפי בנו אהובו, ימחול לו בדרך ממילא על הכל. כי מאחר שהאב "רוצה" ומקושר בבנו בכל עצמותו, מתבטלים מאליו הרושם וה"חסרונות" של כל החטאים הפרטיים ואינם תופסים מקום.

וכך בנמשל, שע"י כל חטא וחטא נעשה חסרון ב"המשכות" פרטיות של אלקות (שע"י כל מצוה נמשך גילוי אחר של אור אין סוף ב"ה);

אבל ע"י התשובה מעומקא דלבא פועלים שיתגלה "רצונו העצמי" של הקב"ה בכני ישראל, ואזי מתמלאים ונתתקנים בדרך ממילא כל החסרונות ה"פרטיים" בהקשר שבין הקב"ה ובנ"י].

וכמשל הנהר הנחרב ויבש, שכשרוצין למלאותו חופרין בעומק במעיין ומקור הנובע שע"י חוזר ומתמלא הנהר, כך ע"י גילוי בחינת רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות, מתמלא ומשלים כל החסרונות והפגמים.

וזהו ממעמקים קראתיך ה', שעל ידי בחינת ממעמקים, קראתיך להיות המשכת הוי', מאחר שנתגלה בחינת המקור והמעין הנובע.

וזהו סלח לנו אבינו כי חטאנו, דלכאורה אינו מובן מהו כי חטאנו ["כי" הוא נתינת טעם], וכי זה הוא נתינת טעם על הסליחה, והל"ל סלח לנו אבינו על אשר חטאנו.

אך עם הנ"ל יובן, שלפי שחטאנו וחסרנו המשכת השתלשלות אור אין סוף ב"ה במצותיו ותורתו, לכך סלח לנו, לעורר מקור הרחמים והסליחות, דהיינו גילוי רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה מסדר השתלשלות, כדי למלאות כל החסרונות.

מקור כל הרצונות כולם (בחינת "רעוא דכל רעווין"); ונמצא שלולא ענין הסליחה לא הי' שייך שאדם שחטא ופגם יוכל ליצור קשר עם הקב"ה (גם ע"י קיום התומ"צ), לפי שא"א שרצונו ית' יתגלה בו; אלא לפי ש"עמך הסליחה" – שע"י תשובה ניתן להמשיך רצון חדש ממקורו ושרשו, שוב אפשר להיות גילוי מלכותו יתברך על האדם שפגם בתורה ומצות, שהיא הפועלת בו יראת השם.

ד"ה תקעו בזודש שופר פרק ו

תורא", שיש קיום לבחינת היראה שממדת מלכותו ית', שמבלעדי גילוי רצון העליון ובחינת סליחה אין קיום לגילוי מלכותו ית' למי שפגם בתורה ומצות. ע"פ משנת"ל בתוכן הפנימי דענין הסליחה, יובן סיום הכתוב "כי עמך הסליחה למען תורא", דמשמעות הכתוב היא שלפי שהסליחה היא מהקב"ה הרי זה פועל שבני ישראל ייראו את ה'. כלומר: נת"ל דלאחרי שרצונו יתברך נסתלק ע"י חטא ועון אי אפשר לחזור ולהמשיכו כי אם ע"י ענין ה"סליחה", דהיינו לעורר

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

השראת אא"ס ב"ה וגם אין מקריבין קרבן בעל מום ע"ג המזבח מפני שא"א לו ליכלל בקדושה, אבל בכנס"י כתיב כולך יפה רעייתי ומום אין בך וכמארז"ל אפילו חגרת או סומא מ"מ כלה נאה וחסודה. להבין זה צריך להקדים עוד מארז"ל אתם קרוים אדם ואין אוה"ע קרוים אדם וכמ"ש ויברא אלקים את האדם בצלמו ובצלם אלקי' עשה את האדם, כי אא"ס בעצמו הוא פשוט בתכלית הפשיטות כמ"ש חכים ולא בחכ' ידיעה מבין ולא בבינה ידיעה כו' ולא מכל אילין מדות כלל כמ"ש כי לא אדם הוא ואין לו גוף ולא דמות הגוף אפילו דמות גוף רק אחרי הצמצום נעשה בחי' ציורי אדם, וכשיש איזה מום באדם התחתון אזי אינו שורה עליו אא"ס בחי' כי לא אדם הוא, וצ"ל הטעם מפני מה אם יש איזה פגם כמו חסרון אבר באדם התחתון אזי אינו שורה עליו אוא"ס הלא הוא למעלה מבחי' אדם כמ"ש כי לא אדם הוא.

אך הענין שאא"ס בחי' כי לא אדם הוא אינו שורה דייקא כ"א על בחי' אדם כשהוא בשלימות בלי שום חסרון, אך עדיין צ"ל כ"א הי' הפגם באדם רוחני' אזי שייך לומר שאא"ס אין שורה עליו אבל איך שייך לומר שאא"ס אינו שורה אם יש איזה פגם וחסרון רק באדם התחתון. אך הענין הוא כמ"ש בזוהר שיש ב' מיני אברים, ובלשון הע"ח נק' אורות וכלים ולבושים, כי הנה יש ב' דעות בבעלי המקובלים הא' שתחילה נעשה בנין אורות ואח"כ בנין כלים כמו הנפש קודם בואה לגוף יש בה כל העשר כחות כמו שכל ומדות שהרי נק' נפש המשכלת בשלימות כמו שיהי' אחר ע' שנה בגוף שיהי' בתכלית גדלות המוחין וכן מדות כו' ונקרא אדם פנימי, ואח"כ בנין כלים היינו כשבאה לגוף נתלבשו האורות בכלים ונקר' אדם חיצוני, ומה שתינוק שכלו קטן היינו מפני שהכלי שלו קטן אבל אור השכל הוא בשלימות כמו כשיהי' בן ע'

ר"ש פתח אך אל הפרוכת לא יבוא כו', כד סהירא אתפגים כו' כדו כל אינון נשמתין דנפקין אע"ג דכולהו דכיין וכולהו קדישין כו' בכמה צעירין ובכמה כאיבין כו' ואילן איקרין יסורין של אהבה וצ"ל הענין שנשמות של צדיקים שנבראו בשעת פגימות הלבנה חייהם בצעירין וכאיבין ונקרא יסורין של אהבה, כמ"ש וישב יעקב וארז"ל ביקש לישב בשלוה וקפץ עליו רוגזו של יוסף, ונשמות של צדיקים שנולדו בשעת מילוי הלבנה חייהם בנחת ושלוה, וצ"ל תחילה ענין פגימות הלבנה כי פגימה משמע לשון חסרון והלא הלבנה בעצמה אינה נחסרה כלום רק שאור השמש אינו מאיר בה כי סיהרא לית לה מגרמה כלום, פי' שבעצמו היא אור רק שאין בה כח להאיר על הארץ כ"א כשמקבלת מאור השמש, וזהו לית לה מגרמה כלום היינו שאין בה כח מצד עצמה להאיר על הארץ כ"א שמקבלת כו' ואיך שייך לקרות לשון פגימה כשאינה [מאירה] על הארץ כי הלא בעצם הלבנה אינה נחסר כלום רק מה שאינה מאירה למטה הוא מחמת שאינה מקבלת מאור השמש. והראי' לזה כי הרי אחר ב' וג' ימים כשמקבלת מאור השמש הרי היא מאירה למטה ואם הי' חסרון ופגם בעצם הלבנה לא הי' יכולה להאיר אף שמקבלת אח"כ מאור השמש, כמו למשל כח הראי' שבעין שאם יש איזה קלקול בעין כמו בדקין שבעין לדידן הוי מומא כו' אינו רואה בעין לעולם מחמת קלקול הכלי, ואם הי' הלבנה ג"כ נפגמה בעצם לא הי' מאירה לעולם כנ"ל במשל. להבין זאת צריך להקדים מ"ש אך אל הפרוכת לא יבוא כו' כי מום בו כו', וצ"ל הענין מה שכהן בעל מום אסור לבוא למקדש ואע"פ שהוא חכם וצדיק רק אם הוא מחוסר אבר גשמי כמו אצבע כו' מפני שכל ההמשכת אלקות נעשה ע"י כהן ואם הוא בעל מום א"א להיות ע"י

חסרון, וזהו שכהן בעל מום אסור לעבוד עבודה ואע"פ שהוא חכם וצדיק מפני שאם יש איזה חסרון ופגם באבר גשמי יש חסרון ג"כ באבר הרוחני וא"א להיות ע"י השראת אא"ס בחי' כי לא אדם כו' וכנ"ל, ולכן אין עונשין כ"א על המעשה דייקא מפני שרמ"ח פיקודין רמ"ח אברים דמלכא ואם עושה עבירה באבר גשמי אזי פוגם באבר רוחני משא"כ הרהור לא עביד מידי, והגם שהרהורי עבירה קשים מעבירה היינו מפני שהוא ממשיך עליו כח הטומאה אבל אינו עושה פגם למעלה כ"א ע"י מעשה בפו"מ דייקא, ולבושים הוא בחי' מחשבה דו"מ שנקרא בשם לבושים כמ"ש כלבוש תחליפם היינו שאינם בחי' עצמיות כמו אור וכלי רק הוא כמו לבוש האדם שברצותו פושט לבוש זה ולבוש לבוש אחר, כי יש ב' בחי' שכל פשוט ושכל מורכב, שכל פשוט היינו עצם מהות השכל קודם שבא לידי גילוי בהשגה כמו שנים אוזוין בטלית או כמו ברוך שאמר והי' העולם שיכול לחשוב בזה בכמה אופנים כמו שאמר פי' בדבור הי' העולם או פי' במח' זה נקרא בחי' שכל מורכב שמתפשט באותיות השכל, ושכל פשוט היינו עצם מהות השכל של ב"ש והי' העולם קודם שיחשוב באותיות השכל להשיגו, והראי' לזה מב' בנ"א ששומעין שכל א' שזה משיג השכל באופן זה וזה משיג באופן אחר, הרי נראה שעצם השכל א' הוא אך כשבא לידי התפשטות לזולתו אז יש בו התחלקות שזה תופס באופן זה וזה באופן אחר ונק' שכל מורכב.

קונטרס מאמרי הזוהר – תקע"ח

שנה, ולכן ארז"ל בוצין בוצין מקטפי' ידיע מפני שהאור הוא בשלימות כמו שיהי' כשיגדל כנ"ל וכן מדות, בתחלה כלי המדות הם קטנים ואח"כ נגדלים ולכן אז מקחו מקח וממכרו ממכר אבל האורות הם בשלימות מתחילה וכו', וח"א שתחילה בנין כלים ואח"כ בנין אורות היינו שהאורות נעשים לפי ערך הכלי, כי כאשר נתהווה הכלי אזי לפי ערך יומשך בו האור ומתחילה הכלי קטן אזי האור ג"כ קטן ואח"כ כשנתגדל הכלי נתגדל ג"כ האור, ומחלוקתם היא גבי מ"ם יום של יצירת הולד דח"א מתחילה בנין אורות היינו שתחלה יומשך הנפש ואח"כ נתהווה הכלים אודם שממנו בשר מן האם מ"נ ולובן שממנו העצמות מן האב וגידיים הוא המחבר עצמות עם בשר כו', וח"א שתחלה בנין הכלי' היינו שמתחלה נתהווה בשר גידין ועצמות ואח"כ בנין האורות שאח"כ יומשך בהם הנפש, וכמארז"ל שהמלאך הממונה על ההריון מביא טיפה ושואל טיפה זו מה תהא עלי' חכ' או טיפש כו', הרי מובן מכ"ז איך שיהי' אם תחלה בנין האורות ואח"כ בנין כלים, ומכש"כ כשתחילה בנין כלים ואח"כ בנין אורות שהכלי היא עצמיות עם האור היינו אם החומר מעין הצורה דייקא כמו עד"מ שכח הראי' דייקא יתלבש בעין מפני שהעין הוא עצם בהיר מעין עצמיו' הצורה ולכן כס דייקא יתלבש כח הראי' ולא בזולתה. ונמצא אם יש איזה חסרון ופגם בכלי העין יש חסרון בכח הראי' ג"כ ולא שכח הראי' הוא בשלימות רק שאינו מתפשט בהכלי אלא שבכח הראי' ג"כ יש

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

שהם בבחי' מדה וגבול (רל"ו אלפים רכבות פרסאו' כו' כמ"ש ריש המאמר דאיהו וחייהו כו' שבאגה"ק) ויש בהם התחלקות חסד בפ"ע וגבורה בפ"ע והתכללות חו"ג כו' לכן נק' עשיה. ועולם העקודים שאינו בבחי' התחלקות עדיין אלא כל הי"ס עקודים בכלי א' נק' אדם דיצירה וא"ק שהוא למעלה גם מעקודים כי עקודים הם י"ס ממש אלא שעקודים בכלי א' אבל א"ק הוא למעלה מזה אלא אעפ"כ הואיל שהוא מקור לי"ס וסוף כל סוף מתהווה ממנו בחי' אצ"י לכן נק' אדם דבריאה, שלגבי המאציל א"ס ב"ה (דלאו מכל אינון מדות איהו כלל) גם הוא נק' בריאה יש מאין, וזהו ברא אלקים לעשות שברא את בחי' א"ק כדי שיהי' מקור להתהוות אדם דאצ"י הנק' עשייה לגבי א"ס ב"ה ובשבת הוא השביתה ועליי' גם מבחי' א"ק כנ"ל וזהו

לג) והנה כמ"כ יובן ג"כ למעלה יותר דהיינו התהוות א"ק מהא"ס ב"ה הוא ג"כ מבחי' אותיות שמו ית' בלבד ולכן נק' א"ק בריאה יש מאין, וכמבואר במ"א באריכות ע"פ את שבתותי תשמרו כו' שיש שבת תתאה ושבת עילאה שבת תתאה עליי' בי"ע שהבריאה נכלל באצ"י דהיינו עליית הנברא באלקות כו' ושבת עילאה העליות מאצ"י ולמעלה עד שגם א"ק שנק' אדם דבריאה עולה ונכלל במאציל העליון דלגבי המאציל ב"ה גם א"ק נק' בריאה יש מאין ובשבת יש לו עלי' למעלה (עד"מ עליי' הבריאה באצ"י כו') וזהו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות דלכאורה אינו מובן הלשון ברא לעשות, אלא הענין כי לעשות היינו אדם דאצ"י שנק' אדם דעשיי' לפי שאצ"י הוא בחי' כלים מדת החסד מדה"ד כו'

בערך מהות השכל ולכן כלבוש יחליפם פושט אלו ולבוש אחרים, ויותר מזה ניכר באותיות הכתב עד"מ דיבור תוספת הנה השכלת ר"י בעל התוספת מבוארת באותיות אלו והנה גוף הדיבור שבכתב ובדפוס הן אותיות גשמיים ואין להן ערך כלל למהות השכלת ר"י בעל התוס' ז"ל שמיוחדת עמו בגנוי מרומים, רק שאותיות אלו הן לבושים שעל ידם יכולים להשיג ההשכלה אע"פ שהאותיות עצמן אינן בערך ההשכלה, ועד"ז יובן קצת למעלה ענין שמו הגדול ב"ה, דהנה ידוע ענין הצמצום שהי' באור א"ס שהאור א"ס נסתלק לצדדי' ונעשה מקום פנוי רק רשימו נשאר מהאור, ובע"ח לא נזכר כלום מענין הרשימו, רק בס' עמק המלך מבואר שענין הרשימו הוא בחי' אותיות רל"א שערים פנים ואחור כו'. והענין יובן ע"פ הנ"ל שהאותיות הן ענינן שבהן ועל ידן מתגלה האור ומ"מ הן בעצמן אינן ערוך כלל וכלל למהות האור וזהו בחי' שמו הגדול ית' שע"י אותיות אלו הוא נמשך ומתגלה אורו ית' כנ"ל שע"י השם פונה לקוראו כו', אמנם לא הי' באפשרי שיתהוו העולמות אם הי' הגילוי אור הא"ס ממש לכן הי' צמצום ומקום פנוי דהיינו שהאור נסתלק והיינו שהוא בהעלם. כי הנה האותיות מצד עצמן אינן בערך האור כנ"ל רק שעל ידן מתגלה האור אבל הצמצום הי' שלא יתגלה האור כלל רק האותיות לבד יתגלו וזהו שנק' רשימו כי אינן בערך מהות האור כלל (רק שאח"כ נתגלה קו מהאור ומתלבש בהרשימו כו'). ואותן האותיות הן הנק' שמות (ע"ב ס"ג כו') ומבחי' יוד אחרונה שבש' ס"ג נתהווה עולם התהו וכמ"ש בזהר בקע ולא בקע כו' כמ"ש בעמק המלך, ולכן נק' א"ק בריאה יש מאין שהרי התהוותו מבחי' הרשימו שהם האותיות כנ"ל שאינן ערוך כלל וכלל לגבי האור ומכ"ש לגבי מהו"ע ב"ה. וזהו בורא קדושים ישתבח שמך שכל בחי' הקדושים עד רום המעלות חכמ' דאצי' חכמ' דעקודים חכמ' דא"ק ועוד למעלה כו' הם רק בריאה יש מאין לגבי א"ס ב"ה שאינן מערך חכמה כלל רק שנמשכו מבחי' הרשימו שהם האותיות וזהו ישתבח שמך כו' (ולפ"ז ענין עליי' א"ק בשבת היינו בבחי' האור שלמעלה מעצם האותיות וכמשל גילוי קצת מההשכלה ע"י האותיות ויש בזה עילוי אחר עילוי לאין קץ ותכלית כיון שהאור בחי' א"ס כו' וכנודע):

כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא כו' והוא בחי' שבת עילאה כנ"ל, ועכ"פ יצא לנו מזה שגם א"ק נק' בריאה יש מאין, והתהוותו מבחי' אותיות כנ"ל והענין ע"פ מאמר בורא קדושים ישתבח שמך, פי' קדושים היינו בחי' חכמה הנק' קדש כידוע בזהר, וקדושים לשון רבים כי יש הרבה בחי' חכמה עד רום המעלות חכמה דאצי' חכמה דעקודים חכמה דא"ק ועוד למעלה כו' וזהו וקדושים בכל יום יהלוך סלה עליות לאין קץ, וכל בחי' קדושים הנ"ל הם בריא' יש מאין לגבי א"ס ב"ה וזהו בורא קדושים והיינו ישתבח שמך שהתהוותם הוא מבחי' אותיות שמו הגדול ב"ה וזהו משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול כו' אבל מהו"ע ית' מרומם ונשגב לבדו. ולהבין זה יש להקדים ענין בחי' שם הנז' בכתוב ובפרקי דר"א עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו לבד, מהו ענין שמו, כי הנה השמות הם המחברים האורות עם הכלים, עד"מ שם האדם שבו ועל ידו הוא מפנה לקוראיו אבל כשהוא בפ"ע אינו צריך לו, אלא שע"י השם ממשיכים אותו שנפנה לקוראו בשמו, כלומר שמתגלה לזולתו על ידו כמ"כ למעלה ענין השמות ע"ב ס"ג מילוי יודין מילוי ההין כו' ענינם שהם המחברים האורות שהם הגילוי מא"ס ב"ה הפשוט בתכלית הפשיטות כי האור מעין המאור כנ"ל ושיומשך להתלבש בהכלי שהכלי היא מהות חכמה או בינה כו' הוא ע"י השם שע"י אותו השם נמשך האור ומתלבש בהכלי (ע"י שם ע"ב נמשך אור החכמה ונמצא השם לגבי האור הפשוט כמשל שם האדם לגבי עצמות האדם שאינו בערך עצמותו כלל רק שעל ידו פונה לקוראו כו'), וביאור הענין הוא כי הנה השמות הם בחי' אותיות, והנה עד"מ באדם התהוות גוף אותיות המח' הוא מהשכל ומ"מ אינן מערך מהות השכל כלל רק שהם לבושים להשכל שעל ידם הוא נתפס, דהנה השכל עצמו הוא מהות ההשכלה, וממנו נמשך התפעלות המדות להתאוות ולחמוד מה שהשכיל כי טוב הוא (ונמצא המדות מקבלים ממהות השכל בבחי' עו"ע ובקירוב ויש להן ערך ושיוכות להשכל). אבל האותיות אינן ממהות שכל כלל, רק שהן לבושים להשכל שבהם ועל ידם הוא נתפס ומתגלה ונק' לבושים הפנימיים שהרי אפי' האדם בפ"ע כשתופס ההשכלה הוא ע"י האותיות כו' וא"א כלל להשיג ההשכלה בלי אמצעות האותיות (ואפי' המדות אין מקבלים מהשכל רק ע"י האותיות), ומ"מ הן בעצמן אינן

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מהר"ש

תורת שמואל

לא יחשה מקיום רצונו ית', ויעורר א"ע באהבה כרשפי אש התשוקה לאהבתו ית' ה"ז בחי' הקרבת הדם. וענין הסמיכה בנפש האדם⁴ זהו ענין לימוד התורה שקודם התפלה שהתורה היא בחי' עזו ותושי' שנותנת כח בנה"א ומתשת כח הנה"ב כמ"ש בתו"א בד"ה בחדש השלישי⁵, וענין מה שמתשת כח הנה"ב היינו בכדי שיוכל להתברר, וכענין משנת במ"א בענין ויברך יעקב את פרעה⁶ שברכו שיוכל להתברר, כ"ה ענין מה שתורה מתשת כח הנה"ב היינו שיוכל להתברר ולהתעלות מגשמיותו ליכלל וליבטל באו"ס ב"ה. ועו"ל שז"ע סידור שבחו של מקום שקודם התפלה שזהו ג"כ ע"י כח נה"ב ג"כ שהרי בכח נפשו הניזונת מאכילה ושתי' גשמי' הוא יכול לספר בשבחו של מקום והשראת נה"ב הוא בחלל השמאלי שכלב שמלא דם כו'. וגם י"ל שז"ע קבלת מצות ואהבת לרעך כמוך קודם התפלה כמ"ש בסדור שנכון לקבל קודם התפלה מצות ואהבת לרעך כמוך, שלכאו"מ מה"ע ושייכות מצוה זו לתפלה, אלא שתהו ותיקון נק' ריעים זל"ז, וענין ואהבת לרעך כמוך היינו לברר בחי' התהו שיהי' כמו בחי' התיקון כו'. ובכלליות השנה זהו"ע בחי' ספה"ע, ובדרך פרט בכל יום זהו ברכת ק"ש כמשנת"ל, ובכלל כמו סולם מוצב ארצה הנה אמרו סולם דא כבש המזבח, מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה שריחם עולה לשמים, כ"ה בענין התפלה שאמרו סולם דא צלותא מוצב ארצה שמתחילין התפלה מדברים קטנים שלא עשני עבד, ואח"כ עולים בסולם היינו שכמו בסולם יש ד' שליכות, כן בתפלה ג"כ חלקה נגד ד' שליכות עד שעולה בבחי' וראשו מגיע השמימה הוא בחי' שמע ישראל, ישראל לי ראש כו', עד שבשמו"ע אומרים ברוך אתה ה' הוא בחי' ברכה והמשכה בשם הוי' ע"ד כמו בקרבנות שע"י העלאת הקרבנות נעשה ריח ניחוח להוי' היינו ריח העלאה, עד שנעשה ניחוח הוא בחי' המשכה בשם הוי', וכ"ה בתפלה שכנגד קרבנות ע"י ההעלאה בסולם ע"י נמשך בשמו"ע המשכה בשם הוי' כמו ע"י קרבנות.

מאמר ד"ה הים ראה וינט תול"א

[[כ]] וע"פ הקדמה זו נבין ג"כ בתפלה שכנגד תמידין תקנו שנמצא שגם בעבודה שכלב זו תפלה יש ג"כ ענין ההקרבה והוא הקרבת הנה"ב שבאדם שעז"נ אדם כי יקריב מכם ולא נא' אדם מכם כי יקריב¹, דאם הי' נא' אדם מכם כי יקריב הי' תיבת מכם מפריש את האדם המקריב הקרבן מכל האדם אשר איננו מקריב בעת זה קרבן, אבל כשנאמר אדם כי יקריב מכם הנה תיבת מכם מורה שההקרבה היא מכם, והו"ע בחי' הקרבת נה"ב שבאדם ששרשה ג"כ מבחי' פני שור שבמרכבה רק הוא מבחי' פני אדם שבפני שור וכנ"ל, ולכן זאת היא עבודת האדם להקריב נפשו הבהמית הוא בחי' הכח המתאוה שבו. ויש בזה חילוקי מדריגות כמו בקרבנות נא' מן הבקר ומן הצאן, ואם עז קרבנו, כן יש חילוקי מדריגות אלו בהקרבת נפשו הבהמית ג"כ, שענין הבקר הוא כמ"ש כשור לעול, שאם מקבל עליו עומ"ש ה"ז טוב, ואם לא קיבל עליו עומ"ש צריך להקריב קרבן מן הבקר היינו בחי' העול והוא לקבל עליו עומ"ש ועול תורה, ואם יקבל עליו עומ"ש אזי יפרוק מעליו עול דרך ארץ כמארז"ל כל המקבל עליו עול תורה פורקין מעליו עול דרך ארץ. וצאן הוא קול רחמים, והיינו אם פגם בהעדר הרחמנות על מי שהי' צריך לרחם עליו צריך להקריב קרבן צאן הוא בחי' התעוררות רחמים רבים כו'. ואם עז קרבנו היינו אם פגם בזה שארז"ל הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים, ואם לא קיים צריך לעורר בנפשו בחי' העזות לעמוד נגד מונע מבית ומבחוץ בכדי לקיים כמארז"ל הנ"ל הוי עז (אבל עזות פנים זה א"א להעלות כלל וצריך לדחותו לגמרי שזהו מקליפת עמלק וכמו כלי חרס ששבירתן זהו תקנתן כמ"ש במ"א²). וענין הקרבת חלב ודם הוא בחי' התענוג³, כמו החלב שמתרבה מתענוגים צריך להיות כל חלב לה', היינו להיות כל תענוג מהתבוננו [ב]אלקי' חיים ומלך עולם, ומזה יקבל תענוג מהשגת אלקותו ית'. ודם הוא בחי' גבורות וחיות קיום הנפש בגוף, ישם חפצו ולבו תמיד כל היום וכל הלילה

יב, ב. סה"מ תרכ"ט ע' קיד. המשך תרס"ו ס"ע קמא-ב. המשך תער"ב ח"א ע' תמא.

4) וענין הסמיכה בנפש האדם: ראה ד"ה שאו ידיכם תרפ"ז שם ע' רכ שהתחלת הסמיכה הוא בק"ש שעל המטה. עיי"ש.

5) כמ"ש בת"א בד"ה בחדש השלישי: פ' יתרו דף סז, ב.

6) משנת במ"א בענין ויברך יעקב את פרעה: ביאור"ז לאדהאמ"צ קלו, ב-ג. ולהצ"צ (כרך ב) ע' תשל ואילך. אוה"ת ויגש (כרך ו) תתשיג, א. פנחס ע' א"ריג.

1) אדם כי יקריב מכם ולא נא' אדם מכם כי יקריב: ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. סה"מ תרל"ב ח"א ע' שט. וע' שיד. סה"מ קונטרסים ח"ב תנ, א ואילך. סה"מ תשי" ע' 112-13. סה"מ מלוקט ח"א ע' יט-כ. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' שנד. ועוד.

2) עזות פנים. מקליפת עמלק. ששבירתן זהו תקנתן כמ"ש במ"א: ראה לעיל ד"ה זכור גוי' עמלק וד"ה זכרוניכם. וש"ב.

3) וענין הקרבת חלב ודם הוא בחי' התענוג: בהבא לקמן ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' צב ואילך. תו"א וישב כט, ג. לקו"ת שה"ש

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר הרש"ב

קונטרס ומעין

והנה גם אם לומד תורה ועושה מצות בעת ההיא וכמאמר (בבבבב נז. א) אפילו ריקנים שבה מלאים מצות כרמון, הנה קודם שעשה תשובה אין תורתו וקיום מצותיו רצונים ומקובלים למעלה, כמו שכתוב (תהלים נ. טז) ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חקי ותשא כריתי (תורת. רש"י) עלי פיך ואתה שגאת מוסר ותשלף דברי אחרים, הלא בלב אתה שונא המוסר והשליכת דברי אחרים גוף כדרך שמשליך האדם דבר אשר לא יחפוץ לראותו, ולכן אינו ממשיך המשכת אלקות על ידי לימוד התורה וקיום המצות, וכדאיתא בראשית חכמה (שער התשובה סוף פרק ב) וזה לשונו מי שהוא מלא מסרחון צואת עוונותיו אין תורתו נחת לבו ראוי. והטעם כי בעסק התורה האדם מושך השכינה עליו ובהיותו נקי מחטא מצאה השכינה פסא ומושב שבו תשב ותנוח כו' אבל בהיות האדם מלוכלך בכתימיו עוונותיו אין התורה שורה בו כי אין בו פסא לשרות לא התורה ולא השכינה, עד פאן לשונו. ומאחר שהוא אינו כלי להאור, הנה מוכן דעל ידי לימוד התורה וקיום המצות בלא תשובה מתחלה הרי אינו ממשיך הגילוי אור למעלה גם כן, ומי שמוסר את עצמו חס ושלום אל הקליפות הם עצמם נוקמים ממנו, כמבואר בארוכה בזהר (חלק א קמח א-ב בסתרי תורה), והשם יתברך ישמרנו מהם ויתן בלבנו לעבדו באמת ובתמים תמיד כל הימים.

קיצור. כל ישראל מצד נשמתם ומצד קיום התורה ומצות הם מפנימית רצון העליון, ובחטאו ממשיך תוספת הארה מהפנימית ונוטל חלק בראש אבל נפסקת, וקודם שעושה תשובה הנה גם מהתורה ומצות שלו אין נחת למעלה, ואינו ממשיך גילוי אור, והמוסר עצמו רחמנא לצלן להסטרך אחר נוקמים ממנו.

והנה המורה מכל האמור שפנימית רצון העליון נמשך על ידי התורה ומצות רק לישראל, ולהסטרך אחר נמשך תמצית השמרים והפסולת דחיצוניות רצון העליון, הנה לפי זה מוכן דמה שהאיש החוטא ממשיך רחמנא לצלן תוספת חיות וניקה לסטרך אחר, הוא מצד שבעצם שיך אל הפנימית, ואף שנוטל חלק בראש בכל זה הנה נפסק ואדרבה הסטרך אחר נוקמים ממנו, והיינו דאף על פי שחטא ישראל הוא ומצד נשמתו הוא מפנימית הקדושה ועל ידי המצות שקיים קודם שחטא הרי המשיך בחינת פנימית רצון העליון בסטרך דקדושה, הנה כשחוטא רחמנא לצלן הרי הוא ממשיך תוספת הארה מבחינת הפנימית אל הקליפות וסטרך אחר, וכמו שכתוב בסדר הנזיפה שהמים היוצאים מבית ה' הולכים למקום הטינופת אשת הימה כו', והוא נוטל חלק בראש בהשפעות גשמיות לפי שהוא הוא הממשיך להם תוספת ההארה, אבל לכל זמן ועת, וכאשר כפר אבד רחמנא לצלן חלק נשמתו וחלק הטוב שבו, ה' ישמרנו, אז אינו מקבל עוד מהם שפע חיות, כי בעצם מצד היותו ישראל צריך להיות אופן קבלת חיותו מבחינת הפנימית דרצון העליון ודוקא, היינו מבחינת הפנים דרצון העליון, שנמשך בעולמות על ידי תורה ומצות כנ"ל וכמו שיתבאר, אלא שעל ידי שנפל בקליפות רחמנא לצלן על ידי החטא הרי הוא מקבל על ידן מהתוספת חיות שהמשיך להם כנ"ל, וזה רק לפי שעה אבל אחר כך אינו מקבל על ידן, שאין זה מקומו לקבל מבחינת אחרים כי אם עכו"ם מקבלים תמיד שפע משם, אבל ישראל החוטא רחמנא לצלן רק לפי שעה נוטל מהם חלקו שהמשיך להם, ה' ישמרנו מזה, אבל אחר כך אינו מקבל מהם שפע חיותו ובהכרח שתופסק ההשפעה.

מאמר ז פרק ד

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר הרי"צ

מאמרים תרצ"ב

שקאי על בחי' כתר דאצי"ל שהוא בחי' העלם עדיין, ומה שנת"ל דאדם דיצי' דכללות הוא בחי' גילוי, היינו שהוא בגדר גילוי, דאדם דבריאה דכללו' הגם שהוא בחי' התחדשות לגבי לפה"צ אבל לגבי סדר השתל' הוא אינו בגדר גילוי כלל ויצי' הוא בגדר גילוי, אבל אינו בחי'

(מ) והנה עיקר הגילוי הוא באצי', דלפני האצי' הוא בחי' העלם עדיין, והיינו דאדם דיצי' דכללות הנה לא מיבעי בפרצופים דעקודים ונקודים שהם בחי' העלם, אלא אפי' פרצופי עתיק ואריך הם ג"כ בחי' העלם עדיין, וכמא' אנת הוא עילאה על כל עילאין סתימא על כל סתימין,

דציניעותא) קעו, ב (ריש פרק א).

(1) ראה זח"ג (אד"ז) רצ, א. שער מאמרי רשב"י לזח"ב (ספרא

בעצמו הוא בגדר גילוי, וכן כאן דלא אתיידע ב' הוא בחי' יצ' דכללו', דהגם שבכללותו הוא בגדר גילוי אבל הוא סתום מן המקבלי', ולא אסתכל ב' הוא בריא' דכללו' שסתום מצ"ע ואינו בגדר גילוי כלל. ואמר דלא אסתכל ב' ולא אתיידע ב', דכך הוא סדרן בריאה דכללו' ויצ' דכללות, עלמא תניינא דקשיר בהוא דלעילא, דעולם האצ' הוא בכלל עולמות הא"ס⁷, ודא הוא דקוב"ה אשתמודע מיני' בגילוי, וכידוע דעיקר אותיות דשם הוי' הוא באצ', וכמ"ש הפרד"ס בשער שם בן ד' פ"א דאצ' הוא שמו של הא"ס, פי' מורה על עצמותו ית', דע"י האצ' אנו יכולין להתעסק בו, דלולי האצ' לא היינו יודעים מענין אוא"ס כלל וע"י האצ' אנו יודעים ענין האוא"ס שלמעלה מאצ', דכללות הגילוי באצ' הוא בחי' חכ' וכמא⁸ אבא עילאה מקנן באצ', ובפרטיות הרי ד' אותיות דשם הוי' הוא בהד' פרצופים דאצ', יו"ד בחכ' ה"א עילאה בכינה וא"ו כו"א וה"א אחרונה במל"ק⁹, והגם שיש ש' הוי' גם בלמעלה מאצ', אמנם זהו בהעלם, ועיקר האותיות דש' הוי' ובגילוי הוא באצ', וע"י האותיות דש' הוי' הרי האור נתפס בהכלי' דאצ'¹⁰, וע"י הכלים דאצ' הרי נתפס האור ומתחלק בהגבלה וציוור לפי אופן וענין הכלים דאצ' עד שהאור מגיע גם בכי"ע, וכנ"ל דע"י התלבשות כחות הנפש באברי הגוף הרי הכחות נעשים כערך וכמהות אברי הגוף להיות בבחי' חיות בשריים, וכן הוא בהאור"כ דאצ' דע"י הכלים הנה האורות נעשים בבחי' מציאות אור להאיר במדה וגבול, עד שע"י הכלי' נמשך הארתם גם בכי"ע, ולכן הנה אצ' נק' עשי' דכללות, וכמ"ש כולם בחכ' עשית, דאצ' דשם מאיר גילוי בחי' חכ' כנ"ל הרי נחשבת כעשי' מפני התלבשות האורות בכלים שהם אינם בערך לגבי אוא"ס המאציל, ומ"מ הרי נמשך מאוא"ס המאציל באצ', וכמא¹¹ אבא יונק ממזלא שהם מזלות דאריך, וכן יש המשכות מבחי' עתיק והם ההמשכו' בחו"ב ומדות דאצ', דזהו"ע התענוג שיש בהשכלה, וכמו שאנו רואין במוחש דכאשר האדם נופל לו השכלה חדשה מתמלא עונג וכמא¹² צהבו פניו של ר' אבהו שמצא תוספתא חדתא, וכן הענג בהשגה, דהנה

גילוי ממש. דהנה בהעלם הרי יש ב' מיני העלם, הא' שאינו בגדר גילוי והב' שהוא בגדר גילוי, והם ב' מיני סתימות, הא' מה שסתום בעצם ואינו בגדר גילוי, והב' מה שהוא בגדר גילוי רק שהוא סתום מן המקבלים², וכד"פ הם בהב' פרצופים עתיק ואריך, וכנ"ל³ דבשכל הרי יש ב' מדרי', שכל מופלא ושכל נעלם, דשכל נעלם הרי יכול להיות שיבוא לידי גילוי ואפס קצהו מושג, אמנם שכל מופלא ה"ה מכוסה לגמרי, דלא זו בלבד שלא יבוא לידי גילוי אלא גם זאת אשר אפס קצה ממנו ג"כ אינו ידוע כלל, וזהו בפרצוף עתיק שהוא סתום מצ"ע, ופרצוף אריך הוא סתום מצד המקבלים, וכד"כ הנה מה שסתום מצ"ע הוא בבחי' עצמות א"ק, ויצ' הוא מה שסתום מן המקבלי'. והגם דאור בכלל הוא בגדר גילוי, וכנ"ל דמאחר שהוא אור ולא עצם ה"ה בגדר גילוי⁴, דכן הוא גם באור א"ס כנ"ל, ומכש"כ בהאור שלאחר הצמצום שהוא בגדר גילוי, דגם העלם העצמי שלו הוא בגדר גילוי, א"כ מהו"ע הסתימות דאור שהוא סתום מצ"ע. אך הענין הוא דהנה הסתימות באור מצ"ע הנה אין זה בהאור מצ"ע כ"א הוא בהאור להיותו מעין המאור, והיינו דלהיות דאור הוא מעין המאור והמאור הוא סתום מצ"ע, דכל עצם בלתי מתגלה, לכן הנה גם באור יש בחי' סתימה מצ"ע. ובאור גופא זהו עצם האור והתפשטות האור דזהו בגדר גילוי. וכמו"כ הוא בהאור שלאחר הצמצום, והיינו בהקו שהוא דבוק באוא"ס, וכמ"ש בע"ח דבראשו העליון נוגע ודבוק, לכן יש בו ג"כ ענין הסתימות מצ"ע והוא בעצמות א"ק, ובחי' יצ' דכללות הוא שבגדר גילוי היינו הקו כמו שבא ע"י הצמצום ורשימו כנ"ל. וזהו שאמר בזהר עלמא קדמאה ההוא עילאה טמירא דכולא שהוא בחי' העלם עדיין, אמנם בהעלם זה הרי יש בו ב' בחינות, מה שסתום מצ"ע ואינו בגדר גילוי ומה שסתום מצד המקבלי' אבל בעצמו הוא בגדר גילוי, וזהו לא אסתכל ב' ולא אתיידע ב' בר איהו דאיהו גניז בגוי', והוא ע"ד שנת' במ"א⁵ בענין לא ידע ולא אתיידע⁶, דלא ידע פירושו שאינו מהות ידוע בעצמו להיותו סתום מצ"ע ואינו בגדר גילוי כלל, ולא אתיידע שאינו ידוע שהוא סתום מצד המקבלים אבל

(8) רמ"ז לזח"ב רכ, ב. ניצוצי אורות לזח"ג קיז, א. תו"א משפטים עה, א. ספר המאמרים תרצ"ו ע' 119. וש"נ.

(9) ראה עץ חיים שער ג (שער סדר אצילות למהרח"ו) פ"א. שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א-ב. שערי קדושה להרח"ו ח"ג שער א. תניא אגה"ת פ"ד.

(10) וכמ"ש בר"ה לעומת המסגרת הנ"ל [הערה 4] וכד"ה תקעו הנ"ל [הערה 2] - ד"ה ועשית בגדי קודש תרס"ה הנ"ל הערה 1.

(11) ראה עץ חיים שער הכללים פ"ה. שער יג (שער א"א) ספ"ט. שער יד (שער א"א) פ"ח.

(12) ראה ירושלמי שבת פ"ח ה"א. קהלת רבה פ"ח, א (ד). וראה לקר"ת פקודי ג, ג. צו ט, א. מסעי צג, ב. ועוד.

(2) ועמ"ש מזה בר"ה תקעו, רס"ד [ספר המאמרים תרס"ד ע' טז ואילך] - ד"ה ועשית בגדי קודש תרס"ה הנ"ל הערה 1.

(3) פרק לה-לו (לעיל ע' פז ואילך).

(4) עמ"ש מזה בר"ה לעומת המסגרת, רס"ה [ספר המאמרים תרס"ה ע' קמט] - ד"ה ועשית בגדי קודש תרס"ה הנ"ל.

(5) ראה סידור עם דא"ח לט, ג ואילך (ועם הגהות - אוה"ת סידור ע' מב ואילך. ע' שעט ואילך). פירוש המלות פרק צו. ספר המאמרים תרנ"ז ע' קסו. תרס"ד שם. ובכ"מ.

(6) ראה זח"ג (אד"ז) רפח, ריש ע"ב. שער מאמרי רשב"י שבהערה 204.

(7) ראה גם ספר המאמרים תרל"ג ח"ב ע' תקו. ה"ש"ת ע' 112.

מעתיק ואריך בחי' או"ס המאציל ב"ה שמאיר באצ"י, וזהו ודא הוא דקוב"ה אשתמודע מיני', דע"י אצ"י אנו יודעים בחי' או"ס שלמעלה מאצ"י.

וזהו בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, דבראשית נמי מאמר הוא כמ"ש בדבר הוי' שמים נעשו, ומ"מ הרי התהוות זאת דשמי' וארץ שהם התהוות כוללי' דפרצופים עליונים שאחר הצמצום, הגם דזהו התחדשות לגבי לפנה"צ והוא התחלת המציאות כנ"ל בארוכה, אמנם להיות דהתהוות הוא באופן כזה דאין הנעשה תחת השמש או למעלה הוה מן האין התחלה ראשונה, אלא שהוא אינו מציאות עדיין כנ"ל, הנה לזאת בבריאת שו"א שהוא כללות ההתהוות לא נא' ויאמר כמו בהט' מאמרות, והגם דזהו ג"כ מה שבדבר הוי' שמים נעשו שהוא התהוות החומר כנ"ל, ונא' בראשית דנמי מאמר הוא, אלא שבא להורות שהוא בכחי' העלם עדיין.

ד"ה בראשית ברא (מ)

טעם הרי יש בו ב' פירושי¹³, הא' טעם ועצה וכמ"ש¹⁴ מטעם המלך וגדוליו וכתוב¹⁵ טוב טעם ודעת למדני, והב' טעם וענג וכמ"ש¹⁶ ועשה לי מטעמים וכתוב¹⁷ טעמו וראו כי טוב הוי', דשרש השכל הוא מהתענוג, וכמו בכללות ההפרש בין השכלת הנה"א להשכלת הנה"ב, דהנה"א הנה כל השכלתו הוא בהטוב טעם דאלקות וטוב אחר אינו יודע כלל, והנה"ב הנה כל השכלתו הוא בהטוב דגשמיות והטוב דאלקות אינו יודע, וכנ"ל דזהו כל ענין העבודה של הנה"א להתלבש בהנה"ב להבינו ולהסבירו הטוב דאלקות, וטעם הדבר הוא לפי שהנה"א הנה כל ענג נפשו הוא באלקות לכן הנה כל השכלתו הוא בהטוב דאלקות, והנה"ב להיות כי כל תענוגו הוא בגשמיות לכן השכלתו בהטוב דגשמיות להיות השכל שרשו מהתענוג, אלא שהוא מקור נעלם, והיינו דמה שנרגש הוא השכל, אבל באמת עקרו הוא הענג, דהדוגמא מזה למעלה הוא הגילויים

(15) תהלים קיט, טו.

(16) תולדות כה, ד. ז.

(17) תהלים לד, ט.

(13) ראה גם ספר המאמרים תרנ"ט ע' ה. תר"ס ע' טו. תרס"ג ע'

כז.

(14) יונה ג, ז.

לקוטי דיבורים

ביותר, כמו תלמוד תורה, ביקור חולים, לחם לאביונים, מלביש ערומים, גמילות חסדים, מעות חטים וכדומה. כל אחד, בלי יוצא מן הכלל, היה משתתף בפרוטותיו בכל מוסדות הצדקה האמורים, היו אלה חיים טהורים של מדות טובות.

ה"עין יעקב" שהיו לומדים בכל יום, בין מנחה למעריב, והלימוד בשבתות במדרש ופרקי אבות, היו מעיין מים חיים. היה זה מעיין למדות טובות ומורה דרך לכל היהודים הפשוטים, כך שבני אדם ידעו, לשם מה הם חיים בעולם.

היה זה פשוט נחת לראות איך בשבתות הקייציות, בשעות הערב, בליובאוויטש - אחרי כמה שעות של לימוד - היו מתקבצים אנשים מסיבי לבתי המדרש, במקום אחד חוזר שמואל הסנדלר על מה שסיפר ר' יעקב לייזער מהמדרש על מה שרצה קרח ממשא ואהרן², ובמקום שני עומד אברהם דאניע וחוזר על מה שר' מענדל המלמד סיפר על ר' יוחנן³ ששאל את תלמידיו איזו היא המדה הטובה והיפה ביותר באדם.

הלימוד ב"עין יעקב", מדרש ופרקי אבות ברבים, הביא לנו עדרים עדרים של אנשים טובים ויהודים

א. בליובאוויטש תפסו הימים הטובים ומועדי השנה מקום חשוב ביותר. הכל, קטן וגדול - כוונתי גם בני תורה, בעלי ידיעה והשגה וגם יהודים פשוטים - היו עסוקים בכל כוחותיהם וחושיהם, מוחותיהם ולבותיהם, פיותיהם ואזניהם, ידיהם ורגליהם, תחילה בהכנות לחג ולאחר מכן בחג עצמו.

העיירות הקטנות - ערי השדה - שונות ביותר מהעיר הגדולה. העיירה מצטיינת ביתר רצינות וביתר אמת. במיוחד בשנים שעברו, כשהמצב הכללי היה די שונה מבחינת האמת והרצינות. גם לפני ארבעים-חמשים שנה נראתה העיירה אחרת לגמרי. על כל פרצוף יהודי עיירתי היה נראה בהבלטה יחוסנו בן שלשת האלפים שנה, כבני אברהם יצחק ויעקב.

אמנם, בעיירה הקטנה היה ה"ואל תתודע לרשות"¹ במדה מרובה. חיו בפחד ומורא מפני כל קול עלה נדף. כשראו מישהו מפקידי הממשלה הולך ברחוב - התמלא הלב רעדה. ברם, מאידך גיסא היו נעימים ויפים מאד החיים השקטים והבטוחים, שהיו תוצאה מסויימת ממדת ההסתפקות.

בכל עיירה קטנה התקיימו מוסדות הצדקה החשובים

(3) אבות ב, י.

(1) אבות א, י.

(2) ראה רש"י במדבר טז, א.

שעל ידם הנפש מתגלית.

בשלשת לבושי הנפש האמורים, לבוש המחשבה הוא העדין ביותר ונקרא לבוש המאוחד, שכן הוא מתאחד עם הנפש. מעשה הוא לבוש הנפרד, ודיבור - לבוש המחבר. אך זה חיבור שיש בו הפסקות, "עת לחשות ועת לדבר"⁵. ואילו מחשבה היא לבוש המאוחד עם הנפש תמיד.

בלבוש המחשבה נוגע הטוב והרע יותר מאשר בלבושי מעשה ודיבור. מחשבה לא טובה היא פגם, כפי שמוסבר בביאור מאמר הגמרא⁶ "הרהורי עבירה קשין" כו'.

בכוח לבוש המחשבה והציור להעמיד את האדם בעבר הרחוק ביותר, שבמקום שהוא נמצא כעת, יוכל לחיות מחדש את אשר ראה אז, באותן חוויות שחווה אז. אדרבה כעת כשהוא מבוגר ומנוסה יותר, וכבר עבר חלק מסויים מחייו, הוא יכול להבין באופן טוב ועדין יותר את אשר ראה בעבר.

לעתים קרובות חי אני מחדש, במחשבה וציור, מחזות שונים שראיתי בליובאוויטש בזמנים שונים, הן אירועים נעלים ביותר, כמו אמירת חסידות ודרכי עבודה, איך התוועדו חסידים, איך בעלי בתים רגילים ואורחים גבירים שמעו חסידות, והן אירועים קטנים מהתנהגותם של יהודי העיירות הפשוטים, ואני מגיע למסקנה היסודית, שאור החסידות מחיה את כל הנמצאים בסביבה, ואף אלה שאור החסידות הוא לגבם אור מקיף בלבד, משפיעה עליהם חסידות, שמקבלים הם חיות אחרת לגמרי בקיום המצוות.

בעלי הבתים והיהודים הפשוטים, בעלי המלאכות בליובאוויטש, היו בודאי יהודים די רגילים, כמו כל היהודים שבכל הישובים היהודיים הקטנים, בכל זאת השפיעה עליהם הרבה האוירה החסידית, וכרגיל הורגש בכך יותר לפני חג, בהכנות לקראת החג ובימי החג עצמם.

חג הפסח תרצ"ד

נאמנים, שבהלכם לכפר - חלק גדול מיהודי העיירות היו מתפרנסים מהכפרים - ובעמדם בשוק הגו במה ששמעו בבית המדרש בין מנחה למעריב, ובקוצר רוח חיכו לשבת הקדושה, בה שומעים דבר תורה, סיפור מתנא, אמורא או גאון.

בימים עברו היו כל דבר תורה, כל סיפור מ"עין יעקב", מדרש וסיפורי צדיקים, מוצאים את מקומם הנכון בלב היהודי. גם האימרה החסידית שלא היתה קלה להבנה ליהודים הפשוטים, היתה בכל זאת משפיעה רבות והכניסה חיות מסוימת באמירת התהלים ובקיום המצוות, והדרך ארץ הפנימי לבן תורה וחיבת התורה נראו בהיקף המלא והאמיתי.

ב. מחשבה וציור (דמיון) בכוחם להעמיד את האדם, בכל זמן ומקום שהוא רוצה. כלומר, כשהאדם רוצה, הרי במחשבה וציור הוא יכול להעמיד את עצמו בעבר שלפני עשרות בשנים ולחיות אותו מחדש בזמן ובמקום הזה שהוא נמצא, כפי שחי אותו אז.

מורנו הבעש"ט נ"ע אומר⁴ "היכן שרצונו של אדם שם הוא נמצא". לכן צריכים זהירות גדולה במחשבה יותר מאשר בדיבור.

בחסידות מוסבר הענין היטב, בהבדל שבין שלשת לבושי הנפש, מחשבה, דיבור ומעשה.

שלשת הכוחות, מחשבה, דיבור ומעשה, הם לבושי הנפש.

מחשבה, דיבור ומעשה נקראים לבושי הנפש, לא רק מפני שהם לבושים לנפש בהם היא מתלבשת, כמו שגוף האדם מתלבש בבגדים, אלא מפני שעל ידי שלשת לבושים אלה - מחשבה, דיבור ומעשה - הנפש מתגלה. כשם שהגוף, למשל, שהוא לבוש לנפש, הרי לא זו בלבד שהנפש מתלבשת בו, אלא גם שעל ידי לבוש הגוף מתגלית הנפש במהותה העצמית, שהיא "חי בעצם כדי להחיות".

כך גם בשלשת לבושי הנפש, מחשבה, דיבור ומעשה,

(6) יומא כט, א.

(4) ראה תוכן ענינים בדא"ח עמוד 294.

(5) קהלת ג, ז.

רשימת המאסר

פעטיא כותב וחותם והפקיד עומד עליו ומביט בגאון ובפנים צהובות ומסיים - האראשא⁷² ווסיאָ אוו פאָריאָדקע.

נוא טיעפער⁷³ - אומר פעטיא - טי אוזשע מאַי, חאָדי סטופאַי נאַ אָטדיך, בערי וועשצי.

הושטתי ידי לקחת התפילין המונחים על השולחן, כי כל התפילין היו מעורבים יחד, ותודה לאל אשר הפקיד לא פתח את הבתים, ולקחתי התפילין והנחתים בסדר ודמיתי פן ואולי יתן לי התפילין עמי לחדר. בתחנונים דברתי את הפקיד כי יתן אותם לי, והגדתי לו אשר כן הבטיחו לי, וישחק הפקיד בקול, ויאמר לי, זקן שכח על הכל, דע כי אסיר אתה, ועזוב את כל ההבלים שלך, לא אתן לך יותר מאת אשר נתתי לך, הלבנים שלך, המטפחות ולא יותר.

אם דבר לך - ממשיך הפקיד דיבורו - יכול אתה לכתוב בקשה אל הפקידים הגבוהים וכאשר תגיע פקודה אז אתן לך ככל אשר יצוו עלי.

בפה - הנני אומר אל הפקיד - הלא אתה הוא הפקיד שלי, ואין דרוש לי פקידים גבוהים ממך, והנני פונה רק אליך, אשר אתה תעשה חסד עמי, ותתן לי התפילין והספרים, הלבנים והמטפחות וכל מיני מאכל שיש לי בלתי דרושים לי.

כמה גדולה היא הכניעה והמענה רך אשר יכולה היא לרכך גם לבו של אבן, כרגע נראה אשר הפקיד נהפך מאכזר לאיש, ומגרד בקדקדו.

ניעלזיא⁷⁴ - אומר פעטיא - ניעלזיא סטופאי, אידי.

ניעלזיא⁷⁵ - עונה הפקיד - ניע מאַגו, בעז נאַצאַלסטוואָ ניע מאַגו, חאַציש פּישי זאיאוולעניע, נאַ טיעבא בומאגא אי פּישי.

בישבי בחדרו של הפקיד הלזה, ראיתי טבלא שנדבק עלי' עלה נדפסת ותוכנה חוקי בית האסורים. כל אסיר שיש לו כסף בבית הפקידות יכול הוא לכתוב הבקשות שלו או הידיעות גם בטעלעגראם, רק שצריך לכתוב על הגליון כי הוצאת המשלוח ינוכה מן כספו המונח בבית הפקידות על חשבוננו. על-פי יסוד חוק זה פניתי אל הפקיד כי חפץ הנני לכתוב דרישתי בטעלעגראם, אם כי פעטיא ימאן לחכות והגיד דעתו כי יכול הנני לכתוב בחדרו, כי בעוד איזה מינוטין עליו ללכת להקיץ את הנאקלייקות הישנים, אבל בכל זה הפקיד הרשה לי לכתוב.

ואכתוב שלשה טעלעגראמעס, כולם בנוסח אחד:

פראָשו⁷⁶ ראָספאָראַדיטסיא סעיצאַס נאַצאַלניקו שעסטאַוואָ אָטדעליעניע ווידאַט מניע מאַיא באַגאַמאַלעניע תפילין.

דוכאווי ראָוין י. שנייערסאַן, 6 יאָ אָטדעליעניע.

סטאָ שעסטדיעסיאַטאַיא קאַמנאַטאַ.

(72) טוב. הכל בסדר.

(73) עכשיו אתה שלי. קום לך למנוחה, קח חפצך.

(74) אסור, אסור. קום, לך!

(75) אסור, איני יכול. בלי רשות לא אוכל. אם רוצה אתה, כתוב

בקשה. הא לך נייר וכתוב.

(76) הנני מבקש לצוות תיכף לפקיד מחלקה הששית למסור לי

התפילין שלי. רב דתי י. שניאורסאהן, מחלקה 6, חדר 160.

הטעלעגראמעס שלחתי (1) אל הפראָקוראָר (הקטיגור) הראשי, (2) אל הפקיד הראשי של שפאליערנאָ, (3) ואל החוקר דין נחמנסון.

אחרי אשר הפקיד קרא השלשה טעלעגראמעס נענה בראשו ואמר באַלשאַי⁷⁷ ראָזמאַח, וואָט קאק פישעט ק אָבער פראָקוראָר, נאַצאַלניקו ג.פ.או. אי סליעדאוואטיעליו, ויצחק בשחוק גדול.

אנכי ידעתי כי צריכים לדרוש מאת הפקיד שובר כי קיבל שלשה טעלעגראמעס ואשר ישלחם באפשרות הראשונה.

קאָנטשיל⁷⁸? - שואל פעטיא - טיעפער אוזשע אוספאקאָילסיאַ, סטופאַי.

אַ⁷⁹ קוויטאַנציאַ - הנני פונה אל הפקיד - נא פאָסילקו טעלעגראַמי.

טשטאַ⁸⁰ זאַ קוויטאַנציאַ - עונה הפקיד.

סלעדו יאמוע⁸¹ פאַ זאַקאָנו קוויטאַנציאַ - עניתי בקר רוח - נאַ ראָזרעשעניע אי אַטפראָווקו טעלעגראַמי.

ומכיון שהזכרתי החוב על-פי חוק, נכנע הפקיד, ותיכף לקח פסת נייר וכתב עליו נוסח הקבלה, ויניח את החותם שלו, וכן הניח חותמו על כל טעלעגראם וטעלעגראם ויניחום במעטפה גדולה, כנראה אשר שם מתקבצים אצלו כל הניירות והתעודות אשר הוא שולח אל בית הפקידות.

ובכן גמרתי מסכת גיהנם מדור שלישי והולך הנני על יד המלווה פעטיא ההולך ומקלל אותי, ואת כל האנשים הנמצאים על פני תבל ומפחדני בפחדני מות.

* * *

(77) השגות גדולות לו. ראה איך הוא כותב לפרוקוראָר הראשי, לפקיד הראשי ולחוקר הדין.
 (78) הגמרת? עכשו נרגעת כבר. נלך.
 (79) ואי' השובר על משלוח הטלגרמות?
 (80) איזה שובר?
 (81) על פי החוק צריך הפקיד לתת אישור על רישיון ומשלוח טלגרמה.

בי"ה, ערב ר"ה, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר אהרן אלי ש"י

שלום וברכה!

זה מזמן קבלתי מכתביו באופן ישר וגם ע"י אחרים במכתב אודות הסברא שיעלה על ספר פרשת הרדיפות נגד היהדות במדינתנו לפני, ושואל חו"ד בזה.

והנה קשה להביע דעת בענין כזה מבלי ידיעות מוקדמות פרטיות אודות תוכן הספר, ואם הכוונה בזה להוסיף פרק בדברי ימי ישראל מתקופה איומה זו או שיש בזה עוד טעם להדגשה מענייני קידוש השם בהנוגע ליהדות החרדית בפרט.

בכל אופן אם באופן האי או באופן הבי' או גם באופנים אחרים צריך הספר לכלול בתוכו גם ידיעות מדויקות היינו השמות וגם המקומות והזמנים וכו', וצריך עיון אם אין בזה חשש של סכנה בשביל קרובי הנ"ל הנמצאים אחורי הפרגוד, ובפרט שאין משם כל ידיעות ברורות מהנעשה אתם ומהיחס לעניינים כאלו בכלל, ולאידך גיסא לכתוב בכללות מבלי להזכיר שמות, צריך עיון אם תביא כתיבה כזו התועלת הרצוי.

בשאלתו אם נמצא אצלי חומר בזה, הרי חומר מסודר בודאי אינו, ובפרט שעדיין לא סידרו כדבעי הכתבים והרשימות מעזבונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, וקרוב לודאי שבכתב אין חומר כזה, וצריך עדיין לקבצו מאני"ש שבאו ממדינתנו מהשמור בזכרון, ועבודה זו עדיין לא מצאתי מי שיתעסק בזה.

בודאי ידוע לו שמכספי השלומים דאשכנז הוקצב סכום גדול לפי"ע לחקר דברי ימי ישראל בתקופה האחרונה, אבל עיקר עסקם הוא בהנוגע למדינת פולין וכיו"ב שבזה אין החששות הנ"ל, ובודאי גם באה"ק ת"ו אפשר לברר הפרטים אודות תמיכה זו במשרדים ואישים המתאימים.

נשען על התחלת מכתבו שלמד בישין[ב]ת תומכי תמימים וכו', והרי דברי צדיקים ופעולותיהם קיימים לעד וזהו ג"כ בהכחות שהשקיעו בתלמידיהם, הרי פלא שאין מזכיר ע"ד פעולותיו הטובות בכרם חב"ד, והרי ידוע תביעה והתאוננות, שמוני נוטרה את הכרמים (היינו שגם הם כרמים הם וצריך לשמרם, ובכ"ז כיון ש)כרמי שלי לא נטרתי, הרי זה חסרון ונותן מקום לתביעה, והעיקר לא תביעה מבחוץ אלא תביעה מנקודת הנפש פנימה. ויה"ר שיבשר טוב בזה בקרוב.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.
בברכה.

נ.ב.

בהנוגע להחוברת פולמוס נגד... הנה מובן שאופן הפולמוס[וס] תלוי בהתנאים על אתר והתגובה של קהל הקוראים. אבל בכ"ז הנקודה היא:

- א) כשמדברים ע"ד דת קיימת ולא ע"ד יצירת דת חדשה מובן שצריכים להתחשב עם יסודי הדת.
- ב) מובן ג"כ שמבקר והוגה דיעות יכול להיות רק איש שאין הדת שוללת אותו בתור מאמין.
- ג) פסק הדין מי הוא מאמין ומי הוא כופר, אינו ענין שניתן לרשותו של כל אחד אלא תלוי בעיקרי הדת הקיימת ויסודותיה.

וכתוצאה מכל הנ"ל הרי עצם הגישה של... הנה הנגד דת משה וישראל ובמילא כל השקוי"ט שלו אם יש לה אחיזה בשכל או לא בכל אופן איננה שייכת לדתנו, ומובן ג"כ שבאם בדעת הנ"ל לחדש דת, הרי אין להטעות את הקוראים באמרו ההיפך מזה. וע"י ביאור הנקודות אלו באופן המתאים הרי חו[ס]כים כמה דיו ונייר.

לב א האזינו השמים ואדברה ותשמע
 הארץ אמרי פי כ: ב יערף כמטר לקחי תזל
 כטל אמרתי בשעירם עלי דשא וכרביבים
 עלי עשב כט: ג כי שם יהוה אקרא הבו גדל
 לאלהינו כט: ד ה צור תמים פעלו כי כל
 דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר
 הוא כט: ה שחת לו לא בניו מומם דור עקש

א אציתו שמיא ואמלל ותשמע
 ארעא אמרי פמי: ב יבסם
 כמטרא אולפני יתקבל כטלא
 מימרי פרוחי מטרא דנשבין על
 דתאה וכרסיסי מלקושא די על
 עשבא: ג ארי בשמא דני אנא
 מצלי הבו רבותא קדם אלהנא:
 ד תקיפא דשלמין עובדוהי ארי
 כל ארחתה דינא אלהא מהימנא
 דמן קדמוהי עולה לא נפק דמן
 קדם זפי וקשיט הוא: ה חבילו

רש"י

פחץ נקרא רביב כמה דאתא אמר: (בראשית כא)
 "רובה קשת": דשא. ארכרי"ץ (גראזגוויכס),
 עטיפת הארץ מכסה בירק: עשב. קלח אחד קרוי
 עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב: (ג) כי שם
 ה' אקרא. הרי 'פי' משמש בלשון 'פאשר', כמו
 (ויקרא כג): "כי תבואו אל הארץ", כשאקרא ואזכר
 שם ה', אתם הבו גדל לאלהינו וכרכו שמו. מכאן
 אמרו שעונין: "ברוך שם כבוד מלכותו", אחר
 ברכה שבמקדש (תענית טז): (ד) הצור תמים
 פעלו. אף על פי שהוא חזק כשמביא פרענות על
 עוברי רצונו, לא בשטף הוא מביא פי אם בדין, פי
 תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים צדקתם
 לעולם הבא, ואף על פי שמאחר את תגמולם,
 סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים
 משלם שכר צדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא.
 הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר
 להם. צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו:
 (ה) שחת לו וגו'. כתרגומו: חבילו להון ולא
 ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו
 היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה ולא
 מומו: דור עקש. עקום ומעקל, כמו: (מיכה ג)
 "ואת כל הישרה יעקשו", ובלשון משנה: חלדה
 ששניה עקומות ועקושות: ופתלתל.
 אנטורטיליי"ש (פערדרעהטה, פעררוויקקעלט),
 כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות

(א) האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל,
 ותהיו אתם עדים בדבר שכן אמרתי להם שאתם
 תהיו עדים, וכן "ותשמע הארץ". ולמה העיד בהם
 שמים וארץ? אמר משה: 'אני בשר ודם, למחר
 אני מת, אם יאמרו ישראל: לא קבלנו עלינו
 הברית, מי בא ומכחישם? לפיכך העיד בהם
 שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד, שאם
 יזכו, יבואו העדים ויתנו שכרם: הגפן תתן פריה
 והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו טלם, ואם
 יתחייבו תהיה בהם יד העדים תחלה: (לעיל יא)
 "ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא
 תתן את יבולה", ואחר כך: "ואבנתם מהרה", על
 ידי העובדי פוככים: (ב) יערף כמטר. זו היא
 העדות שתעידו, שאני אומר בפניכם, תורה שנתתי
 לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא
 חיים לעולם, (ספרי) פאשר יערפו השמים טל
 ומטר: יערף. לשון יטיף, וכן (תהלים סה) "ירעפון
 דשן", (לקמן לג) "יערפו טל": תזל כטל. (ספרי)
 שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצבים
 לבריות (ספריים אחרים: יש עצבים בו), כגון
 הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין: בשעירם.
 לשון רוח סערה כתרגומו: פרוחי מטרא, מה
 הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין
 אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן:
 וכרביבים. טפי מטר. ונראה לי על שם שיורה

וּפְתַלְתַּל כַּסִּי: ו הַ לְיִהוָה תִּגְמְלוּ-זֹאת עִם נָבֶל
 וְלֹא חָכֶם הֲלוֹא-הוּא אָבִיךָ קִנְיָךְ הוּא עֵשֶׂךָ
 וַיִּכְנַנְךָ כַּסִּי: יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי ז זָכַר יְמֹת עוֹלָם בֵּינוּ שְׁנוֹת
 דָּר וְדָר שְׂאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדָּךְ וַיִּקְנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ-
 לָךְ כַּסִּי: ח בְּהִנְחַל עֲלִיוֹן גּוֹיִם בְּהִפְרִידוֹ בְּנֵי
 אָדָם יֵצֵב גְּבֻלַת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כַּסִּי: ט כִּי חִלַּק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל
 נַחֲלָתוֹ כַּסִּי: י יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצָן מְדָבָר וּבְתַהוֹ יִלֵּל

להון לא לה בנא די פלחו
 לטעותא דרא דאשניו עובדוהי
 ואשפניו: ו הא קדם יי אתון
 גמלין דא עמא דקבילו אורייתא
 ולא חפיימו הלא הוא אבוך ואת
 די לה הוא עבדך ואתקנך:
 ז אדפר יומין דמן עלמא אסתפל
 בשני דר ודר שאל אבוך ויחוי
 לך סביך וימרון לך: ח באחסנא
 עלאה עממא בפרשותה בני
 אנשא קיים תחומי עממא למנן
 בני ישראל: ט ארי חלקא די
 עמה יעקב עדב אחסנתה:

י ספיק צרפיהון בארעא מדברא ובית צחונא אתר די לית מרא אשרנון סחור סחור לשכנתה אלפנון

רש"י

הגדיל: פתלתל. מן התבות הכפולות, כמו:
 ירקרק, אדמדם, סתרחר, סגלגל: (ו) הלה'
 תגמלו-זאת. לשון תימה, וכי לפניו אתם
 מעציבין, שיש בידו ליפרע מכם, ושהטיב לכם
 בכל הטובות?: עם נבל. ששכחו את העשוי להם:
 ולא חכם. להבין את הנולדות, שיש בידו להטיב
 ולהרע: הלווא-הוא אביך קנך. שקנאך, שקננך
 בקן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך בכל מיני
 תקנה: הוא עשך. אמה באמות: ויכננך. אחרי כן
 בכל מיני בסיס וכן, מכם כהנים, מכם נביאים
 ומכם מלכים, כך שהפל תלוי בו: (ז) זכר ימות
 עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו
 שנות דר-ודר. דור אנוש, שהציף עליהם מי
 אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר: לא
 נתתם לבבכם על שעבר: בינו שנות דר-ודר.
 להפיר להבא, שיש בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם
 ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו
 הנביאים שנקראו אבות, כמו שנאמר באליהו:
 (מלכים ב) "אבי אבי רכב ישראל": זקניך. (קידושין
 לב) אלו החכמים: ויאמרו-לך. הראשונות:
 (ח) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקדוש ברוך
 הוא למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפם ושטפם:

בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה בידו
 להעבירם מן העולם ולא עשה כן, אלא "יצב
 גבולות עמים", קימם ולא אבדם: למספר בני
 ישראל. בשביל מספר בני ישראל, שעתידין לצאת
 מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל
 שיירדו למצרים, הציב גבולות עמים שבעים לשון:
 (ט) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת? לפי שהיה
 חלקו פבוש ביניהם ועתיד לצאת. ומי הוא חלקו?
 עמו, ומי הוא עמו?: יעקב חבל נחלתו. והוא
 השלישי באבות, המשלש בשלש זכיות: זכות אבי
 אביו, וזכות אביו, וזכותו, הרי שלש, כחבל הזה
 שהוא עשוי בג' גדילים. והוא ובניו היו לו לנחלה,
 ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק:
 (י) ימצאהו בארץ מדבר. אותם מצא לו נאמנים
 בארץ מדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועלו,
 מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר: (לקמן ג)
 "וזרח משעיר למו, הופיע מהר פאנן": ובתהו
 ילל ישמן. ארץ ציה ושממה, מקום יללת תנינים
 ובנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא
 אמרו למשה: 'היאך נצא למדברות, מקום ציה
 ושמן?' כענין שנאמר: (ירמיה ב) "לכתך אחרי
 במדבר": יסבכנהו. שם סבכם והקיפם בעננים

יִשְׁמֹן יִסְכְּבֵנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן
 עֵינוֹ רס"י: יֵא כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֵף
 יִפְרֹשׁ כְּנַפָּיו יִקְחֵהוּ יִשְׂאֵהוּ עַל-אֲבָרְתוֹ רס"י:
 יב יְהוֹה בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נִכְר רס"י: ע"ה
 שְׁלִישִׁי יג יִרְכְּבֵהוּ כְּתִיב עַל-בְּמוֹתֵי קְרִי עַל-בְּמֹתַי אֶרֶץ
 וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְקֵהוּ דְבֶשׁ מִסְּלַע וְשִׁמּוֹן

פְּתַגְמֵי אֲוִרְתָא נְטְרָנוֹן כְּבַבְת
 עֵינֵיהוֹן: יא כְּנֶשֶׁרָא דְמַחִישׁ
 לְקַנְהָ עַל כְּנוּהֵי מִתְחַוְּפָא פְּרִיס
 גְּדַפּוּהֵי מְקַבְּלֵהוֹן מְנַטְלֵהוֹן עַל
 תְּקוּפָא אֲבָרוּהֵי: יב יי בְּלַחְדוּהֵי
 עֵתִיד לְאִשְׁרֵי־וֹתְהוֹן בְּעִלְמָא דְהוּא
 עֵתִיד לְאִתְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקַנֵּם
 קְדַמּוּהֵי פְּלַחַן טַעוֹן: יג אֲשֶׁר־נִוִן
 עַל תְּקַפֵּי אֶרְעָא וְאוּכְלָנוֹן בְּזַת

רש"י

יִכְנַס כְּבָנִי, אִף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: (שמות יט)
 "וְאִשָּׂא אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים", כְּשֶׁנִּסְעוּ מִצְרַיִם
 אַחֲרֵיהֶם וְהִשִּׁיגוּם (חֲזוֹנִים) עַל הַיָּם, הָיוּ זוֹרְקִים
 בָּהֶם חֲצִים וְאֲבָנֵי בְּלִיסְטְרָאוֹת, מִיָּד: (שמות יד)
 "וַיִּסַּע מִלֶּאֶף הָאֱלֹהִים וְגו', וַיָּבֵא בֵּין מַחְנֵה מִצְרַיִם
 וְגו'": (יב) ה' בְּדָד. ה' – בְּדָד לְבַטַח נִהְגָּם
 בְּמַדְבָּר: וְאֵין עִמּוֹ אֵל נִכְר. לֹא הִיָּה כַח בְּאֶחָד
 מִכָּל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים לְהִרְאוֹת כַּחוֹ וְלִהְלַחֵם
 עִמָּהֶם. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּהוּ עַל הָעֵתִיד, וְכֵן תְּרַגְּם
 אוּנְקְלוֹס. וְאֵנִי אוֹמֵר דְּבָרֵי תּוֹכְחָה הֵם לְהַעֲדִי
 הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְתִהְיֶה הַשִּׁירָה לָהֶם לְעַד, שְׁפוֹפֵן
 לְבַגְד וְלֹא יִזְכְּרוּ הִרְאוֹנוֹת שְׁעָשָׂה לָהֶם, וְלֹא
 הַנּוֹלְדוֹת שֶׁהוּא עֵתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם, לְפִיכָף צָרִיף
 לִישֵׁב הַדְּבָר לְכָאן וּלְכָאן, וְכָל הָעֵנָן מוֹסֵב עַל
 "זָכַר יְמוֹת עוֹלָם, בֵּינוּ שְׁנוֹת דְּרַן-וְדוֹר", כֵּן עָשָׂה
 לָהֶם, וְכֵן עֵתִיד לַעֲשׂוֹת, כֵּל זֶה הִיָּה לָהֶם לְזִכָּר:
 (יג) יִרְכְּבֵהוּ עַל-בְּמֹתַי אֶרֶץ. כֵּל הַמְקַרָּא
 כְּתַרְגּוּמוֹ: יִרְכְּבֵהוּ וְגו'. עַל שֵׁם שְׂאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 גְּבוּהָ מִכָּל הָאֶרְצוֹת: וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי. אֵלוֹ פְּרוֹת
 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁקֵלִים לְנוֹב וְלִהְתְּבַשֵּׁל מִכָּל פְּרוֹת
 הָאֶרְצוֹת: וַיִּנְקֵהוּ דְבֶשׁ מִסְּלַע. מַעֲשָׂה בְּאֶחָד
 שְׂאֵמֵר לְבָנוּ בְּסִיכְנֵי: 'הֵבֵא לִי קְצִיעוֹת מִן הַחֲבִית'.
 הַלֵּף וּמַצָּא הַדְּבֶשׁ צָף עַל פִּיהָ, אָמַר לוֹ: 'זוֹ שֵׁל
 דְּבֶשׁ הִיא', אָמַר לוֹ: 'הִשְׁקַע יָדְךָ לְתוֹכָהּ וְאִתָּהּ
 מַעֲלָה קְצִיעוֹת מִתּוֹכָהּ' (ספרי): וְשִׁמּוֹן מִחֲלָמִישׁ
 צוּר. (מנחות פה) אֵלוֹ זֵיתִים שֵׁל גּוֹשׁ חֲלָב: בְּמֹתַי
 אֶרֶץ. לְשׁוֹן גְּבוּהָ: שְׂדֵי. לְשׁוֹן שְׂדָה: חֲלָמִישׁ צוּר.

וְסַבְבָּם בְּדָגְלִים לְאַרְבַּע רוּחוֹת, וְסַבְבָּם בְּתַחֲתִית
 הַהָר, שְׁכַפְּהוּ עֲלֵיהֶם כְּגִיגִית: יְבוֹנְנֵהוּ. שָׁם, בְּתוֹרָה
 וּבִינֵיהּ: יִצְרְנֵהוּ. מְנַחֵשׁ, שָׂרָף, וְעַקְרָב וּמִן הָעוֹבְדֵי
 כּוֹכְבִים: כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ. הוּא הַשָּׁחַר שְׂבַעֲעֵן
 שְׁהִמְאֹר יוֹצֵא הִימְנוֹ. וְאוּנְקְלוֹס תְּרַגְּם: "מַצָּאֵהוּ",
 'סִפְיָהוּ כָּל צָרְכוֹ בְּמַדְבָּר', כְּמוֹ: (במדבר יא)
 "וּמַצָּא לָהֶם", (יהושע יז) "לֹא יִמַּצָּא לָנוּ הָהָר":
 יִסְכְּבֵנְהוּ. 'אֲשֶׁר־נִוִן סַחֹר סַחֹר לְשִׁכְנַתְהוּ', אֵהֵל
 מוֹעֵד בְּאִמְצַע וְאַרְבַּעַה דְּגָלִים לְד' רוּחוֹת:
 (יא) כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ. נִהְגָּם בְּרַחֲמִים וּבְחַמְלָה
 כְּנֶשֶׁר הִזָּה רַחֲמֵי עַל כְּנֵיו, וְאֵינוֹ נִכְנַס לְקִנּוֹ פְּתֹאֵם,
 עַד שֶׁהוּא מְקַשְׁקֵשׁ וּמְטַרֵף עַל כְּנֵיו בְּכַנְפָּיו בֵּין
 אֵילָן לְאֵילָן, בֵּין שׁוֹכָה לְחִכְרָתָהּ, כְּדֵי שְׂיַעֲרוּ כְּנֵיו
 וְיִהְיֶה בָּהֶן כַּח לְקַבְלוֹ: יַעִיר קִנּוֹ. יַעֲוֹר כְּנֵיו:
 עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֵף. אֵינוֹ מְכַבִּיד עִצְמוֹ עֲלֵיהֶם, אֵלֹא
 מַחֲפָא, נוֹגַע וְאֵינוֹ נוֹגַע, אִף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 (איוב לו) שְׂדֵי לֹא מַצָּאֵנּוּהוּ שְׂגִיא כַח, כְּשֶׁבֵּא לִיתֵן
 תּוֹרָה, לֹא נִגְלָה עֲלֵיהֶם מְרוּחַ אַחַת אֵלֹא מֵאַרְבַּע
 רוּחוֹת, שְׁנַאֲמַר: (להלן לג) "ה' מְסִינֵי בָּא וְזָרַח
 מִשְׁעִיר לָמוֹ, הוֹפִיעַ מֵהַר פְּאָרָן, וְאִתָּהּ מִרְכַּבּוֹת
 קִדְשׁ", (חבקוק ג) "אֱלֹהֵי מִתִּימָן יָבֵא", זוֹ רוּחַ
 רְבִיעִית: יִפְרֹשׁ כְּנַפָּיו יִקְחֵהוּ. כְּשֶׁבֵּא לִישְׁלֵן
 מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אֵינוֹ נוֹטֵלֵן בְּרַגְלָיו כְּשֶׁאֵר עוֹפּוֹת,
 לְפִי שְׁשֶׁאֵר עוֹפּוֹת יִרְאִים מִן הַנֶּשֶׁר, שֶׁהוּא מְגַבִּיָּה
 לְעוֹף וּפּוֹרַח עֲלֵיהֶם, לְפִיכָף נוֹשָׂאֵן בְּרַגְלָיו מִפְּנֵי
 הַנֶּשֶׁר, אֲבָל הַנֶּשֶׁר אֵינוֹ יִרָא אֵלֹא מִן הַחֵץ, לְפִיכָף
 נוֹשָׂאֵן עַל כְּנַפָּיו, אוֹמֵר: 'מוֹטֵב שְׂיִכְנַס חֵץ בִּי וְלֹא

סנאיהון ויהב להון בנות שליטי
 קרוין ונקסי יתבי פרפין תקיפין:
 יד יהב להון בנות מלכיהון
 ושליטיהון עם עתר וברביהון
 ומקפיהון עמא דארעהון
 ואחסנתהון עם בנות חיליהון
 ומשריתהון ודם גבריהון איתשד
 כמנא: טו ועתר ישראל וכעט
 אצלח תקוף קנא נכסין ושבק
 פלחן אלהא דעבדה וארגו קדם
 תקיפא דפרקה: טז אקניאו
 קדמוהי בפלחן טעון בתועבתא
 ארגיוו קדמוהי: יז דבחו לשדין
 דלית בהון צרוף דחלן דלא
 ידענון חדתא די מקריב אתעבידא לא אתעסקו בהון אבהתכון: יח דחלא תקיפא דבראף אתנשתא

מחלמיש צור כס"י: יד חמאת בקר וחלב צאן
 עם חלב פרים ואילים בני בשן ועתודים
 עם חלב פליות חטה ודם ענב תשתה
 חמר כס"י: טו וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית
 פשית ויפש אלוה עשהו וינבל צור
 ישעתו כס"י: טז וקנאהו בזרים בתועבת
 יכעיסהו כס"י: יז יזבחו לשדים לא אלה אלהים
 לא ידעום חדשים מקרב באו לא שערום
 אבתיכם כס"י: יח צור ילדך תשי ותשכח אל

רש"י

פשיית. כמו "כסית", לשון: (איוב טז) "כי פסה פניו
 בחלבו", כאדם ששמן מבפנים וכסליו נכפלים
 מבחוץ, וכן הוא אומר: (שם) "וייעש פימה עלי
 כסל": פשיית. יש לשון קל בלשון 'כסוי' כמו:
 (משלי יב) "וכסה קלון ערום", ואם כתב 'כסית'
 דגוש, היה נשמע כסית את אחרים, כמו: (איוב טו)
 "כי פסה פניו": וינבל צור ישעתו. גנהו ובנהו,
 כמו שנגמר: (יחזקאל ח) "אחוריהם אל היכל ה'
 וגו'", אין נבול גדול מזה: (טז) וקנאהו. הבעירו
 חמתו וקנאתו: בתועבת. במעשים תעובים כגון
 משכב זכור וכשפים, שנגמר בהם "תועבה":
 (יז) לא אלה. כתרגומו: 'דלית בהון צרוף', אלו
 היה בהם צרוף לא היתה קנאה פפולה כמו עכשו:
 חדשים מקרב באו. (ספרי) אפלו האומות לא היו
 רגילים בהם, נכרי שהיה רואה אותם, היה אומר:
 'זה צלם יהודי': לא שערום אבתיכם. לא יראו
 מהם, לא עמדה שערותם מפניהם. דרך שערות
 האדם לעמד מחמת יראה, כך נדרש בספרי. ויש
 לפרש עוד "שערום", לשון (ישעיה יג) "ושעירים
 ירקדו שם", שעירים הם שדים, לא עשו אבותיכם
 שעירים הללו: (יח) תשי. תשכח. ורבותינו

תקפו וחקו של סלע. כשאנו דבוק לתבה
 שלא חריו נקוד 'מחלמיש' וכשהוא דבוק נקוד
 'מחלמיש': (יד) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה
 בימי שלמה, שנגמר: (מלכים א ד) "עשרה בקר
 בריאים ועשרים בקר רעי ומאה צאן": עם חלב
 פרים. זה היה בימי עשרת השבטים, שנגמר:
 (עמוס ו) "ואוכלים פרים מצאן": חלב פליות
 חטה. זה היה בימי שלמה, שנגמר: (מלכים א ד)
 "ויהי לחם שלמה וגו'": ודם ענב תשתה חמר.
 בימי עשרת השבטים (עמוס ו) "השותים במזרקי
 יין": חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גבי
 החלב: וחלב צאן. חלב של צאן, וכשהוא דבוק
 נקוד 'חלב' בחטף פתח, כמו (שמות כג) "בחלב
 אמו": פרים. כבשים ואילים. כמשמעו: בני-
 בשן. שמנים היו: פליות חטה. חטים שמנים
 פחלב פליות, וגסין כחיליא: ודם ענב. היה שותה
 ענב וטועם יין חשוב: חמר. יין בלשון ארמי:
 חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משכב בטעם,
 ווינו"ש בלע"ז (וויניכט). ועוד יש לפרש שני
 מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס: 'אשרינון
 על תקפי ארעא וגו'": (טו) עבית. לשון עבי:

שְׁבַקְתָּא פֿלִחֵן אֱלֹהָ דְעֶבְדְּךָ : יט וְגַלִּי קָדָם יי וְתַקֵּף רַגְזָה מְדַאֲרָגִיזוּ קְדַמֹּהִי בְּנִין וּבָנָן : כ וְאָמַר אֶסְלַק שְׁכַנְתִּי מִנְהוֹן גְּלִי קְדָמִי מָא יְהִי בְּסוֹפִיָּהוֹן אַרִי דְרָא דְאֲשַׁנְיִו אַנּוּן בְּנִיא דְלִית בְּהוֹן הֵימְנוּ : כא אַנּוּן אֶקְנִיאֵו קְדָמִי בְּלֹא דַחְלֹא אַרְגִּיזוּ קְדָמִי בְּפִלְחֵן טַעוֹן וְאָנָּא אֶקְנִינֵן בְּלֹא עִם בְּעַמָּא טַפְשָׁא אַרְגִּזְנוּן : כב אַרִי קְדוּם תַּקִּיף בְּאֲשָׁא נֶפֶק מִקְדָּמִי בְּרַגְזוּ וְשַׁצִּי עַד שְׂאוּל עֲרֵאִית וְאֶסְפָּא אַרְעָא וְעַלְלַתְהָ וְשַׁצִּית עַד סִיפֵי טוּרִיא : כג אֶסְפָּא עַלְיָהוֹן בִּישִׁין מִכְתְּשֵׁי אֲשַׁצִּי בְּהוֹן : כד נְפִיחִי בְּפָן וְאֶכּוּלִי עוּףָּ וּכְתִישִׁי רֹחִין בִּישִׁין וְשִׁן חִיּוֹת

מַחְלֵלְךָ כִּסִּי : רביעי יט וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנְאֹץ מִבְּעַם בָּנָיו וּבְנֹתָיו : כ וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָּנַי מֵהֶם אֲרֵאָה מָה אַחֲרֵיתֶם כִּי דוֹר תִּהְפָּכֶת הִמָּה בָּנִים לֹא־אֱמָן בָּם כִּסִּי : כא הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא־אֵל כְּעֶסוּנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֲנִי אֶקְנִיאֵם בְּלֹא־עִם בְּגוֹי נָבֵל אֶכְעִיסֶם כִּסִּי : כב כִּי־אֵשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי וְתִיקַד עַד־שְׂאוּל תַּחְתִּית וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיְבַלְּהָ וְתִלְהֵט מוֹסְדֵי הָרִים כִּסִּי : כג אֶסְפָּה עַלְיָמוּ רַעוֹת חֲצִי אֶכְלֶה־בָּם כִּסִּי : כד מִזֵּי רַעֲב וּלְחָמִי רֶשֶׁף וְקָטַב מְרִירִי וְשִׁן־בְּהֵמַת אֶשְׁלַח־בָּם כד נְפִיחִי בְּפָן וְאֶכּוּלִי עוּףָּ וּכְתִישִׁי רֹחִין בִּישִׁין וְשִׁן חִיּוֹת

רש"י

ירושלים המיסדת על ההרים, שנאמר: (שם קכה) "ירושלים הרים סביב לה": (כג) אֶסְפָּה עַלְיָמוּ רַעוֹת. אַחְבַּר רַעָה עַל רַעָה, לְשׁוֹן (ישעיה כט) "סְפוּ שְׁנָה עַל שְׁנָה", (לעיל כט) "סְפוּת הַרְוָה", (ירמיה ו) "עוֹלוֹתֵיכֶם סְפוּ עַל זְבַחֵיכֶם". דְּבַר אַחַר "אֶסְפָּה", אֶכְלָה, כְּמוֹ (בראשית יט) "פֶּן תִּסְפָּה": חֲצִי אֶכְלֶה־בָּם. כָּל חֲצִי אֲשֵׁלִים בָּהֶם, וְקַלְלָה זֹו לְפִי הַפְּרַעְנוֹת לְבָרְכָהּ הִיא: חֲצִי פְלִים וְהֵם אֵינָם פְּלִים: (כד) מִזֵּי רַעֲב. אונקלוס תרגם: 'נְפִיחִי בְּפָן', וְאֵין לִי עַד מוֹכִיחַ עַלְיָו. וּמִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה הַדְּרָשָׁן מִטּוֹלוֹשׁ"א שְׁמַעְתִּי: שְׁעִירֵי רַעֲב, אָדָם כְּחוֹשׁ מְגַדֵּל שְׁעַר עַל בְּשָׂרוֹ: מִזֵּי. לְשׁוֹן אַרְמִי שְׁעַר, מְזִיא, דִּהְוָה מִהַפֵּךְ בְּמִזְיא: וּלְחָמִי רֶשֶׁף. הַשְּׂדִים נִלְחָמוּ בָּהֶם, שְׁנֵאֲמַר: (איוב ה) "וּבְנֵי רֶשֶׁף יִגְבִּיהוּ עוּףָּ", וְהֵם שְׂדִים: וְקָטַב מְרִירִי. וּכְרִיתוֹת שֶׁד שֶׁשְׁמוֹ מְרִירִי: קָטַב. כְּרִיתָה, כְּמוֹ (הושע יג) "אֵהִי קָטַבְךָ שְׂאוּל": וְשִׁן־בְּהֵמַת. (ספרי) מַעֲשֵׂה הָיָה וְהָיוּ הָרְחִלִים נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין: חֲמַת זְחָלִי עֶפְרָי. אָרְס נֹחֲשִׁים הַמְתַּהַלְכִים עַל גְּחוֹנָם עַל הָעֶפְרָי, כְּפִיִּם

דְּרָשׁוּ: בְּשָׂבֵא לְהַטִּיב לָכֶם, אַתֶּם מְכַעֲסִין לְפָנָיו וּמְתִישִׁים כְּחוֹ מִלְּהַטִּיב לָכֶם: אֵל מַחְלֵלְךָ. מוֹצִיאֲךָ מִרְחֹם, לְשׁוֹן (תהלים כט) "יַחַלֵּל אֵילוֹת", (שם מח) "חִיל כִּי־לָדָה": (כ) מָה אַחֲרֵיתֶם. מָה תַעֲלֶה בָּהֶם בְּסוֹפָם: כִּי דוֹר תִּהְפָּכֶת הִמָּה. מִהַפְּכִין רְצוּנוֹ לְכַעַס: לֹא־אֱמָן בָּם. אֵין גְּדוּלֵי נְפָרִים בָּהֶם, כִּי הוֹרִיתִים דְּרָף טוֹבָה וְסָרוּ מִמֶּנָּה: אֱמָן. לְשׁוֹן (אסתר ב) "וַיְהִי אוֹמֵן", נוֹדְרִיטוּר"ה בְּלַע"ז (ערציהען). דְּבַר אַחַר: "אֱמָן", לְשׁוֹן אֱמוּנָה כְּתַרְגוּמוֹ, אֱמָרוּ בְּסִינֵי "נַעֲשֵׂה וְנִשְׁמַע", וּלְשַׁעָה קִלְהָ בְּטָלוּ הַבְּטַחְתָּם וְעָשׂוּ הָעַגְלָה: (כא) קִנְאוּנִי. הַבְּעִירוּ חֲמַתִּי: בְּלֹא־אֵל. בְּדָבָר שְׁאִינוּ אֱלֹהִים: בְּלֹא־עִם. בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שְׁאִין לָהֶם שֵׁם, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר: (ישעיה כג) "הֵן אֶרֶץ כְּשָׂדִים זֶה הָעָם לֹא יִהְיֶה", וּכְעָשׂוּ הוּא אוֹמֵר: (עובדיה א) "בְּזוּי אַתָּה מְאֹד": בְּגוֹי נָבֵל אֶכְעִיסֶם. אֵלוֹ הַכּוֹפְרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים יד) "אֱמַר נָבֵל בְּלָבוֹ אֵין אֱלֹהִים": (כב) קִדְחָה. בְּעָרָה: וְתִיקַד. בְּכֶם עַד הִסּוּד: וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיְבַלְּהָ. אַרְצְכֶם וַיְבַלְּהָ: וְתִלְהֵט.

פרא אגרי בהון עם חמת תניניא
 דזחלין בעפרא: כה מפרא תתפל
 תרבא ומתוניא תרגת מותא אף
 עולמיהון אף עולמתהון נקיהון
 עם אנש סביהון: כו אמרית
 אחול רגזי עליהון ואשצנון
 אבטל מבני אנשא דוכרניהון:
 כז אלו לפון רגזא דסנאה פניש
 דילמא יתרברב בעל דבבא
 דילמא יימרון ידנא תקיפת לנא
 ולא מן קדם יי הות פל דא:
 כח ארי עם מאבדי עצה אנון
 ולית בהון סוכלתנו: כט אלו
 חכמו אסתפלו בדא סברו מא
 יהי בסופיהון: ל אכדין ירדוף
 חד אלפא ותרין יערקון לרבותא

עִם־חֶמֶת זַחְלֵי עֶפְרָא כס"י: כה מַחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב
 וּמַחְדָּרִים אֵימָה גַם־בַּחֹר גַּם־בְּתוֹלָה יוֹנֵק
 עִם־אִישׁ שׂיבָה כס"י: כו אִמְרָתִי אֶפְאִיהֶם
 אֲשַׁבֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם כס"י: כז לֹוֹלֵי כָּעַם אוֹיֵב
 אָגוּר פֶּן־יִנְכְּרוּ צָרִימוּ פֶּן־יֵאמְרוּ יִדְנוּ רָמָה
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת כס"י: כח כִּי־גֹוֵי אֲבָד
 עֲצוֹת הַמָּה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה כס"י: חמישי כט לו
 חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יִבְיִנוּ לְאַחֲרִיתָם כס"י:
 ל אֵיכָה יִרְדֹּף אַחַד אֶלְפָּה וּשְׁנַיִם יִנְסוּ רַבְבָּה
 אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם וַיְהוֶה הַסְּגִירָם כס"י:

רש"י

הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על
 העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפשוף על העפר
 והולך: (כה) מחוץ תשכל-חרב. מחוץ לעיר
 תשכלם חרב גיסות: ומחדרים אימה. כשבורח
 ונמלט מן החרב, תדרי לבו נוקפים עליו מחמת
 אימה, והוא מת והולך בה. דבר אחר: "ומחדרים
 אימה", שפבית תהיה אימת דבר, כמו שנאמר:
 (ירמיה ט) "כי עלה מות בחלונינו", וכן תרגם
 אונקלוס. (ספרי) דבר אחר: "מחוץ תשכל-חרב",
 על מה שעשו בחוצות, שנאמר: (ירמיה יא) "ומספר
 חוצות ירושלים שמתם מזבחות לבשת":
 ומחדרים אימה. על מה שעשו בחדרי חדרים,
 שנאמר: (יחזקאל ח) "אשר זקני בית ישראל עושים
 בחשף איש בחדרי משכיתו": (כו) אמרתי
 אפאיהם. אמרתי בלבי אפאה אותם. ויש לפרש
 "אפאיהם", אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר,
 ודגמתו מצינו בעזרא: (נחמיה ט) "ותתן להם
 ממלכות ועממים ותחלקם לפאה", להפקר, וכן
 חברו מנחם. ויש פותרים אותו פתרגומו: יחול

רגזי עליהון, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתב:
 'אאפאיהם', א' אחת לשמוש, ואחת ליסוד, כמו:
 (ישעיה מה) "אאזרף", (איוב טז) "אאמצכם כמו פי",
 והא' התיכונה אינה ראויה בו כלל. ואונקלוס
 תרגם אחר לשון הברייתא השנויה בספרי החולקת
 תבה זו לשלשה תבות: אמרתי אף אי הם, אמרתי
 באפי: א'תנם כאלו אינם, שיאמרו רואיהם
 עליהם: איה הם? (כז) לולי פעם אויב אגור.
 אם לא שפעס האויב כנוס עליהם להשחיתם, ואם
 יוכל להם וישחיתם, יתלה הגדלה בו, ובאלהיו,
 ולא יתלה הגדלה בי, וזהו שנאמר: "פן ינפרו
 צרימו", ינפרו הדבר לתלות גבורתם בעבודת
 פוכבים, שאין הגדלה שלו: פן-יאמרו ידנו רמה
 וגו': (כח) פי. אותו גוי: אבד עצות המה ואין
 בהם תבונה. שאלו היו חכמים ישכילו זאת:
 "איכה ירדף וגו'": (כט) יבינו לאחרייתם. יתנו
 לב להתבונן לסוף פרענותם של ישראל:
 (ל) איכה ירדף אהד. ממנו אלף מישראל:
 אם-לא פי-צורם מכרם וה' הסגירם. מכרם

לא כִּי לֹא כְצוּרְנוּ צוּרִים וְאִיבֵינוּ פְּלִילִים כִּס"י:
 לב כִּי־מִגֶּפֶן סֶדֶם גִּפְנִים וּמִשְׁדֵּמֹת עֵמְרָה
 עֲנַבְמוֹ עֲנַב־רוֹשׁ אֲשֶׁבֶלֶת מְרֹרֶת לָמוֹ כִּס"י:
 לג חֶמֶת תַּנְיָנִים יַיִנִם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹר כִּס"י:
 לד הֵלֵא־הוּא כַּמֶּס עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרוֹתֵי כִס"י:
 לה לִי נֶקֶם וְשָׁלֵם לְעֵת תְּמוּט רַגְלִים כִּי קָרוֹב
 יוֹם אִידִם וְחֹשׁ עֵתְדֹת לָמוֹ כִּס"י: לו כִּי־יִדִין
 יִהְיֶה עֲמוֹ וְעַל־עַבְדּוֹ יִתְנַחֵם כִּי יִרְאֶה כִּי־

אֶלֶהוּ אַרְי תְּקִיפֵהוּן מְסַרְנִין וַיִּי
 אֲשֶׁלְמָנוּן: לא אַרְי לֹא כְתִקְפָנָא
 תְּקִיפֵהוּן וּבַעֲלֵי דְכִבְנָא הוּוּ
 דִּינָנָא: לב אַרְי כְּפָרְעֻנוֹת עֲמָא
 דְסָדוּם פְּרַעְנוּתֵהוּן וְלִקְוֵתֵהוּן
 כַּעֲם עֲמָרָה מִחֲתֵהוּן בִּישִׁין כְּרִישֵׁי
 חוּזִין וְתִשְׁלֵמֶת עוֹבְדֵיהוּן
 כְּמִרְרוּתֵהוּן: לג הָא כְּמִרְתַּ תַּנְיָנָא
 כִּס פְּרַעְנוּתֵהוּן וּכְרִישׁ פְּתַנֵי חוּזִין
 אֲכֹרָאִין: לד הֵלֵא כָּל עוֹבְדֵיהוּן
 גְּלִין קְדָמֵי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא
 בְּאוֹצְרֵי: לה קְדָמֵי פְּרַעְנוּתָא
 וְאָנָא אֲשֶׁלֶם לְעֵדָן דִּיגְלוּן

מֵאֲרַעְהוּן אַרְי קָרִיב יוֹם תְּבַרְהוּן וּמִבַּע דְעֵתִיד לְהוּן: לו אַרְי יִדִין יִי דִינָא דְעֵמָה וּפְרַעְנוֹת עַבְדוּהִי

רש"י

שְׁדָמוֹתֶם כְּמוֹס עֲמָדֵי: (לה) לִי נֶקֶם וְשָׁלֵם. עֲמֵי
 נְכוּן וּמִזְמָן פְּרַעְנוֹת נֶקֶם וְשָׁלֵם לָהֶם כְּמַעֲשֵׂיהֶם.
 הַנֶּקֶם יִשְׁלַם לָהֶם גְּמוּלָם. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים "וְשָׁלֵם",
 שֵׁם דְּבָר כְּמוֹ 'וְשָׁלוֹם', וְהוּא מְגֻנֶרֶת (ירמיה ה):
 "וְהַדְּבַר אֵין בְּהֶם", כְּמוֹ וְהַדְּבֹר, וְאֵימַתִּי אֲשֶׁלֶם
 לָהֶם: לְעֵת תְּמוּט רַגְלִים. כְּשִׁתְּתוּם זְכוּת אָבוֹתֶם,
 שֶׁהֵן סְמוּכִים עָלָיו: כִּי קָרוֹב יוֹם אִידִם. כְּשִׁאֲרָצָה
 לְהִבִּיא עֲלֵיהֶם יוֹם אִידִם, קָרוֹב וּמִזְמָן לְפָנֵי לְהִבִּיא
 עַל יְדֵי שְׁלוּחִים הַרְבֵּה: וְחֹשׁ עֵתְדֹת לָמוֹ. וּמִהָר
 יָבֹאוּ הַעֲתִידוֹת לָהֶם: וְחֹשׁ. כְּמוֹ (ישעיה ה) "יִמְהַר
 יַחֲיִשָּׁה". עַד כָּאֵן הַעִיד עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה דְּבָרֵי תוֹכְחָה
 לְהִיּוֹת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעַד, כְּשִׁתְּבֹא עֲלֵיהֶם
 הַפְּרַעְנוֹת יִדְעוּ שֶׁאֵין הוֹדְעֵתִים מֵרֹאשׁ, מִכָּאֵן וְאֵילָף
 הַעִיד עֲלֵיהֶם דְּבָרֵי תַנְחוּמִין שִׁיבֹאוּ עֲלֵיהֶם כְּכֹלֹת
 הַפְּרַעְנוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר אָמַר לְמַעְלָה: (לעיל ל) "וְהָיָה
 כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה
 וְגו' וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוֹתֶיךָ וְגו'": (לו) כִּי־
 יִדִין ה' עֲמוֹ. כְּשִׁיִּשְׁפֹּט אוֹתָם בְּיַסּוּרֵין הַלְלוּ
 הָאֲמוּרִים עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ (איוב לו) "כִּי בָּם יִדִין
 עֲמִים", יִסֵּר עֲמִים. 'כִּי' זֶה אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן
 'דְּהָא' לְתַת טַעַם לְדְבָרִים שֶׁל מַעְלָה, אֲלֵא לְשׁוֹן
 תַּחֲלַת דְּבֹר, כְּמוֹ (ויקרא כה) "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ",

וּמְסָרָם בְּיַדְנוּ, דִּילְכַרְר' בְּלַע"ז (איבערגעבען):
 (לא) כִּי לֹא כְצוּרְנוּ צוּרִים. כָּל זֶה הָיָה לָהֶם
 לְאוֹיְבִים לְהִבִּין שְׁהֵשֵׁם הַסְּגִירָם, וְלֹא לָהֶם
 וְלֵאלֹהֵיהֶם הַנִּצְחָוּן, שֶׁהָרִי עַד הַנָּה לֹא יָכֹלוּ כְּלוּם
 אֱלֹהֵיהֶם כְּנֶגֶד צוּרְנוּ, כִּי לֹא כְּסִלְעֵנוּ סִלְעִם, כָּל צוּר
 שְׁבַמְקָרָא לְשׁוֹן סִלַּע: וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים. וְעַכְשָׁו
 אוֹיְבֵינוּ שׁוֹפְטִים אוֹתָנוּ, שֶׁהָרִי צוּרְנוּ מְכָרְנוּ לָהֶם,
 (סְפָרִים אַחֲרִים: הָרִי שְׁצוּרְנוּ מְכָרְנוּ לָהֶם):
 (לב) כִּי־מִגֶּפֶן סֶדֶם גִּפְנִים. מוֹסֵב לְמַעְלָה: אֲמַרְתִּי
 בְּלִבִּי אֲפֹאִיֵהֶם, וְאֲשָׁבִית זְכָרָם, לְפִי שְׁמַעֲשִׂיֵהֶם
 מַעֲשֵׂה סֶדֶם וְעֵמֹרָה: שְׁדָמֹת. שְׁדָה תְּבוּאָה, כְּמוֹ:
 (חִבְקוּק ג) "וְשְׁדָמוֹת לֹא עֲשֵׂה אֲכָל", (מלכים ב כג)
 "בְּשְׁדָמוֹת קָדְרוֹן": עֲנַב־רוֹשׁ. עֲשָׁב מֵר: אֲשֶׁבֶלֶת
 מְרֹרֶת לָמוֹ. מִשְׁקָה מֵר רָאוּי לָהֶם, לְפִי מַעֲשִׂיֵהֶם
 פְּרַעְנוּתָם, וְכֵן תַּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס: 'וְתִשְׁלֵמֶת עוֹבְדֵיהוּן
 כְּמִרְרוּתֵהוּן': (לג) חֶמֶת תַּנְיָנִים יַיִנִם. כְּתַרְגוּמוֹ:
 'הָא כְּמִרְתַּ תַּנְיָנָא כִּס פְּרַעְנוּתֵהוּן', הַנָּה כְּמִרְרוּת
 נְחֻשִׁים כּוֹס מִשְׁתָּה פְּרַעְנוּתָם: וְרֹאשׁ פְּתָנִים.
 כּוֹסִם, שֶׁהוּא אֲכֹר לְנִשְׁוֹף. אוֹיֵב אֲכֹרֵי יָבֹא וְיִפְרַע
 מֵהֶם: (לד) הֵלֵא־הוּא כַּמֶּס עֲמָדֵי. כְּתַרְגוּמוֹ,
 כְּסְבוּרִים הֵם שְׁשִׁכְחֵתִי מַעֲשִׂיֵהֶם? כְּלָם גְּנוּזִים
 וְשְׁמוּרִים לְפָנֵי: הֵלֵא־הוּא. פְּרִי גִפְנִים וְתְּבוּאֹת

צדיקנא יתפרע ארי גלי קדמוהי
 דבעדן דתתקף עליהון מחת
 סנאה יהון מטלטלין ושביקין:
 לו ויימר אן דחלתהון תקיפא
 דהו רחיצין בה: לח די תרב
 נכסתהון הו אכלין שתן חמר
 נספיהון יקומון פען ויסעדוונכו
 יהון עליכו מן: לט חזו פען
 ארי אנא אנא הוא ולית אלה בר
 מני אנא ממית ומחה מחינא ואף
 מסינא ולית מן ידי משזב:
 מ ארי אתקנית בשמיא בית
 שכנתי ואמרית קים אנא
 לעלמין: מא אם על חד תרין

כחזו ברקא מסוף שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדינא ידי אתיב פרענותא לסנאי ולבעלי

אזלת יד ואפס עצור ועזוב כס"י: לו ואמר אי
 אלהימו צור חסיו בו כס"י: לח אשר חלב
 זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרכם
 יהי עליכם סתרה כס"י: לט ראו א עתה כי אני
 אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה
 מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל כס"י: ששי
 מ כי אשא אל-שמים ידי ואמרת חי אנכי
 לעלם כס"י: מא אם-שנותי ברק חרבי ותאחו
 במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי

רע"י

התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני אני
 הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים
 עמדי. עומד בנגדי למחות: עמדי. דגמתי וכמוני:
 ואין מידי מציל. הפושעים בי: (מ) כי אשא
 אל-שמים ידי. כי בחרון אפי אשא ידי אל עצמי
 בשבועה: ואמרת חי אנכי. לשון שבועה הוא,
 נכמו חי אני נאם ה' אם לא פאשר דברתם באוני
 (כמדבר יד יח) אף כאן] אני נשבע "חי אנכי":
 (מא) אם-שנותי ברק חרבי. אם אשנן את להב
 חרבי, כמו (יחזקאל כא) "למען היות לה ברק",
 פלנדור (גלאנץ): ותאחו במשפט ידי. להניח
 מדת רחמים באויבי שהרעו לכם, אשר אני קצפתי
 מעט והמה עזרו לרעה. דבר אחר: "ותאחו ידי",
 את מדת המשפט להחזיק בה ולנקם נקם: אשיב
 נקם וגו'. למדו רבותינו באגדה, מתוך לשון
 המקרא, שאמר "ותאחו במשפט ידי", לא כמדת
 בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא: מדת בשר ודם
 זורק חץ ואינו יכל להשיבו, והקדוש ברוך הוא
 זורק חציו ויש בידו להשיבו כאלו אוהנו בידו,
 שהרי ברק הוא חצו, שנאמר כאן "ברק חרבי,

כשיבאו עליהם משפטים הללו ויתנחם הקדוש
 ברוך הוא על עבדיו לשוב ולרחם עליהם: יתנחם.
 לשון הפך מחשבה להטיב או להרע: פי יראה
 פי-אזלת יד. כשיראה פי יד האויב הולכת וחוזקת
 מאד עליהם ואפס בהם עצור ועזוב: עצור. נושע
 על ידי עוצר ומושל שיעצר בהם: עזוב. על ידי
 עזוב. ועוצר הוא המושל העוצר בעם שלא ילכו
 מפזרים בצאתם לצבא על האויב, בלשון לע"ז
 מיינטינדור: עצור. הוא הנושע במעצור המושל:
 עזוב. מחזק, כמו (נחמיה ג) "ויעזבו את ירושלים
 עד החומה", (ירמיה מט) "איך לא עזבה עיר
 תהלה": (לז) ואמר. הקדוש ברוך הוא עליהם:
 אי אלהימו. עבודת כוכבים שעבדו: צור חסיו
 בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והצנה,
 כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:
 (לח) אשר חלב זבחימו. היו אותן אלהות
 אוכלים, שהיו מקריבים לפניהם ושותים יין
 נסיכם: יהי עליכם סתרה. אותו הצור יהיה לכם
 מחסה ומסתור: (לט) ראו עתה. הבינו מן
 הפרענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן

אֲשֶׁלֶם כס"י: **מב אֲשֶׁכִּיר חֲצִי מִדָּם וְחֲרָפִי תֹאכַל בְּשֶׁר מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה מִרֹאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב** כס"י: **מג הֲרִנִּינוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דַם־עֲבָדָיו יָקוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצַרּוֹ וְכִפֵּר אֲדַמָּתוֹ**

דכבי אַשְׁלֶם: מב אַרְוֵי גִירֵי מִדָּמָא וְחֲרָפִי תִקְטוּל בְּעַמְמִיָּא מִדָּם קְטִילָן וְשִׁבְיָן לְאַעְדָּאָה כַתְרִין מִרִישׁ סְנָאָה וּבַעַל דְּכַבָּא: מג שְׁבַחוּ עַמְמִיָּא עִמָּה אַרְוֵי פְרַעְנוֹת עַבְדוּהִי צְדִיקָא יתְפַרַע

רש"י

ותאחזו במשפט גדי", והמשפט הזה לשון פרענות הוא, בלע"ז יושטיצא"ה: (מב) אֲשֶׁכִּיר חֲצִי מִדָּם. האויב: וחרפי תאכל בשר. בשם: מדם חָלָל וְשִׁבְיָה. זאת תהיה להם מעון דם חללי (ספרים אחרים: חללי דם) ישראל ושביה ששבו מהם: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרצת האויב, כי פשהקדוש ברוך הוא נפרע מהעובדי כוכבים, הוא פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם מראשית פרצה שפרצו בישראל: (מג) הֲרִנִּינוּ גוֹיִם עִמּוֹ. לאותו הזמן ישבחו העובדי כוכבים את ישראל: ראו מה שבחה של אמה זו שדבקו בהקדוש ברוך הוא בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו בטובו ובשבחו': פי דם־עבדיו יקום. שפיכות דמיהם, כמשמעו: וְנָקָם יֵשִׁיב לְצַרּוֹ. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר: (יואל ד) "מצרים לשמה תהיה, ואדום למדבר שממה תהיה מחמס בני יהודה", ואומר (עובדיה א) "מחמס אחיד יעקב וגו'": וכפר אדמתו עמו. ופיס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם, ושעשה להם האויב: וכפר. לשון רצוי ופיוס, כמו (בראשית לב) "אכפרה פניו", אנחינה לרגזה': וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו? עמו. כשעמו מתנחמים, ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר: (תהלים פה) "רצית ה' ארצה", במה רצית ארצה? "שבת שבות יעקב". בפנים אחרים היא נדרשת בספרי, ונחלקו בה רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה דורש בלה פנגד העובדי כוכבים, רבי יהודה דורשה כלפי ישראל: "אמרתי אפאיהם", כמו שפרשתי עד "ולא ה' פעל כל זאת", "כי גוי אבד עצות המה",

אבדו תורת, שהיא להם עצה נכונה. "ואין בהם תבונה", להתבונן איכה ירדה אחד מן האמות אלף מהם אם לא כי צורם מקרם, "כי לא כצורנו צורם", הכל כמו שפרשתי עד תכליתו. ורפי נחמיה דורשה כלפי העובדי כוכבים: "כי גוי אבד עצות המה", כמו שפרשתי תחלה, עד "ואויבינו פלילים": (לב) פי מגפן סדם גפנים. של העובדי כוכבים: ומשדמות עמורה וגו'. ולא ישימו לבם לתלות הגדלה בי: ענבמו ענבי־רוש. הוא שאמר: "לולי פעס אויב אגור", על ישראל להרעילם ולהמרירם. לפיכך "אשפלת מרות למו", להלעיס אותם על מה שעשו לבני: (לג) חמת תנינם יינם. מוכן להשקותם על מה שעושין להם: (לד) כמס עמדי. אותו הפוס, שנאמר: (תהלים עה) "כי כוס ביד ה' וגו'": (לה) לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר: (ישעיה כו) "תרמסנה רגל": (לו) פי־ידין ה' עמו. בלשון זה משמש "כי ידין", בלשון דהא', ואין ידין לשון יסורין, אלא כמו: 'פי יריב את ריבם מיד עושקיהם, כי יראה כי אזלת יד וגו'": (לז) ואמר אי אלהימו. והאויב יאמר: "אי אלהימו", של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגדר את הפרכת, כענין שנאמר: (מיכה ז) "ותרא אויבתי ותכסה בוששה, האומרה אלי איז ה' אלהיך": (לט) ראו עתה פי אני וגו'. אז יגלה הקדוש ברוך הוא ישועתו ויאמר: "ראו עתה פי אני אני הוא", מאתי באת עליהם הרעה, ומאתי תבא עליהם הטובה: ואין מידי מציל. מי שיציל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם: (מ) פי אשא אל שמים ידי. כמו 'פי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכנתי בשמים,

וּפְרַעְנוֹת יְתִיב לְסָנְאוּהִי וּיְכַפֵּר עַל
 אֲרַעָה וְעַל עֲמָה: מִד וְאַתָּא מִשָּׁה
 וּמְלִיל יֵת כָּל פְּתַגְמֵי תְּשַׁבְּחָתָא
 הָדָא קָדָם עֲמָא הוּא וְהוֹשַׁע בַּר
 נִוִן: מַה וְשַׁצִּי מִשָּׁה לְמַלְלָא יֵת
 כָּל פְּתַגְמֵיָא הָאֲלִין עִם כָּל
 יִשְׂרָאֵל: מו וְאָמַר לְהוֹן שׁוּוּ
 לְבַכּוֹן לְכָל פְּתַגְמֵיָא דִּי אָנָּא
 מְסַהֵד בְּכוֹן יוֹמָא דִּין דִּי תְּפַקְדְּנוֹן
 יֵת בְּנִיכוֹן לְמַטַּר לְמַעְבַּד יֵת כָּל
 פְּתַגְמֵי אֲוִרִיתָא הָדָא: מו אַרִי לָא
 פְּתַגְם רְקָא הוּא מְנַכּוֹן אַרִי הוּא
 חֵיכוֹן וּבְפְתַגְמָא הָדִין תּוֹרְכוֹן
 יוֹמִין עַל אֲרַעָא דִּי אַתּוֹן עֲבַרִין
 יֵת יִרְדְּנָא תַּמָּן לְמִירְתָּה:
 מח ומְלִיל יֵי עִם מִשָּׁה בְּכָרִן

עֲמוּ כְּשִׁי: פ שְׁבִיעֵי מִד וַיִּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־
 דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשַׁע
 בֶּן־נֹוֹן כְּשִׁי: מַה וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: מו וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
 אֲנִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוּם אֶת־בְּנֵיכֶם
 לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
 הַזֹּאת כְּשִׁי: מו כִּי לֹא־דָבַר יֶקֶךְ הוּא מִכֶּם
 כִּי־הוּא חֵיִיכֶם וּבְדַבַּר הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים
 עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן
 שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ כְּשִׁי: פ מִפְּטִיר מַח וַיְדַבֵּר יְהוָה

רש"י

כְּתַרְגוּמוֹ. אֶפְלוּ חָלַשׁ לְמַעְלָה וְגַבּוֹר לְמַטָּה, אִימַת
 הַעֲלִיּוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן, וְכָל שֶׁפֶן שֶׁגַבּוֹר מִלְּמַעְלָה
 וְחָלַשׁ מִלְּמַטָּה: יְדִי. מְקוֹם שְׁכִינְתִּי, כְּמוֹ (בַּמְדַּבֵּר ב)
 "אִישׁ עַל יְדוֹ", וְהִזָּה בְּיַדִּי לְהַפְרֵעַ מִכֶּם, אֲבָל
 אֲמַרְתִּי שְׁחִי אֲנִי לְעוֹלָם, אִינִי מְמַהֵר לְפָרַעַ, לְפִי
 שִׁישׁ לִי שְׁהוֹת בְּדָבָר, כִּי אֲנִי חֵי לְעוֹלָם, וּבְדוֹרוֹת
 אַחֲרוֹנִים אֲנִי נִפְרַע מֵהֶם, וְהִיכַלְתַּ בְּיַדִּי לִיפְרַע מִן
 הַמֵּתִים וּמִן הַחַיִּים. מְלַף בְּשׂוֹר וְדָם שֶׁהוּא הוֹלֵף
 לְמוֹת, מְמַהֵר נִקְמְתוּ לִיפְרַע בְּחַיָּיו, כִּי שָׁמָּה יְמוֹת
 הוּא אוֹ אוֹיְבוֹ, וְנִמְצָא שְׁלֹא רָאָה נִקְמְתוֹ מִמֶּנּוּ, אֲבָל
 אֲנִי חֵי לְעוֹלָם וְאִם יְמוֹתוֹ הֵם וְאִינִי נִפְרַע בְּחַיָּיהֶם,
 אֲפָרַע בְּמוֹתָם: (מֵא) אִם שְׁנוֹתֵי בְּרַק חֲרָבִי.
 הַרְבֵּה 'אִם' יֵשׁ שְׁאִינָם תְּלוּיִים, כְּשֶׁאֲשַׁנֵּן בְּרַק חֲרָבִי
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפֹּט יְדֵי וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁפָּרַשְׁתִּי לְמַעְלָה:
 (מִד) הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן־נֹוֹן. (סוּטָה יג) שְׁבַת שֶׁל
 דִּיּוּגִי הִיְתָה, נִטְלָה רְשׁוֹת מִזֶּה וְנִתְּנָה לָזֶה, הַעֲמִיד
 לוֹ מִשָּׁה מִתְּרַגְּמָן לִיהוֹשַׁע, שִׁיְהָא דוֹרֵשׁ בְּחַיָּיו, כְּדִי
 שְׁלֹא יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: 'בְּחַיָּי רַבָּךְ לֹא הִיָּה לָךְ לְהָרִים
 רֹאשׁ'. וְלָמָּה קוֹרְאֵהוּ כָּאֵן 'הוֹשַׁע'? לוֹמַר שְׁלֹא זָמַח
 יַדְעָתוֹ עָלָיו, שְׁאָף עַל פִּי שְׁנִתְּנָה לוֹ גְּדֻלָּה, הַשְּׁפִיל

עֲצָמוֹ כְּאֲשֶׁר מִתְּחַלְתּוֹ (ספרי): (מו) שִׁימוּ
 לְבַבְכֶם. צְרִיף אָדָם שִׁיְהִיו עֵינָיו, וְאֲזַנָּיו וְלִבּוֹ
 מְכוּנִים לְדְבָרֵי תּוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל מ)
 "כֵּן אָדָם רָאָה בְּעֵינָיִךְ וּבְאָזְנֵיךְ שָׁמַע וְשִׁים לְבָבְךָ
 וְגו'", וְהָרִי דְבָרִים קָל וְחֹמֶר, וּמַה תְּכַבֵּית הַבַּיִת,
 שֶׁהוּא נִרְאָה לְעֵינָיִם וְנִמְדָד בְּקִנְיָה, צְרִיף אָדָם שִׁיְהִיו
 עֵינָיו וְאֲזַנָּיו וְלִבּוֹ מְכוּנִים, לְהַכִּין דְּבָרֵי תּוֹרָה שֶׁהֵן
 בְּהַרְרִין הַתְּלוּיִן בְּשַׁעְרָה, עַל אַחַת כְּפָה וְכְפָה:
 (מז) כִּי לֹא־דָבַר יֶקֶךְ הוּא מִכֶּם. לֹא לְחַנֵּם אַתֶּם
 יְגַעִים בְּהָ, כִּי הַרְבֵּה שְׂכָר תְּלוּי בְּהָ, "כִּי הוּא
 חֵיִיכֶם". דְּבַר אַחַר: אִין לָךְ דְּבַר רִיקָן בְּתוֹרָה שְׁאֵם
 תְּדַרְשֵׁנוּ שְׁאִין בּוֹ מִתֵּן שְׂכָר, תִּדַע לָךְ שֶׁפֶן אֲמָרוּ
 חַז"ל: (כְּרֵאשִׁית לו) "וְאַחֲזוֹת לוֹטֵן תִּמְנַע, וְתִמְנַע
 הִיְתָה פִּילְגָשׁ וְגו'", לְפִי שֶׁאֲמַרְהָ: 'אִינִי כְּדָאִי
 לְהִיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה, הַלּוֹאִי וְאִהְיָה פִּילְגָשׁוֹ, וְכָל כֶּף
 לְמָה? לְהוֹדִיעַ שְׁבַחוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם, שֶׁהִיוּ שְׁלֹטוֹנִים
 וּמְלָכִים מִתְּאֵוִים לִידְבַק בְּזַרְעוֹ: (מח) וַיְדַבֵּר ה'
 אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת
 נֹאמַר "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה": נֹאמַר בְּנַח (שם ז)
 "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נַח וְגו'", בְּמִרְאִית אוֹרוֹ שֶׁל

אֶל־מִשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר כִּסִּי׃ מִטָּ עָלָה
 אֶל־הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הֲרִנְבוּ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ
 מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וַרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ
 כְּנֻעַן אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲזֶיהָ׃
 וּמָת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עָלָה שָׁמָּה וְהֶאֱסַף
 אֶל־עַמּוּד בְּאֲשֶׁר־מֵת אֶהְרֹן אַחִיד בְּהַר הָהָר
 וַיֵּאֱסַף אֶל־עַמּוּי כִּסִּי׃ נֹא עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי
 בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת קֹדֶשׁ מְדַבְּרֵצֶן
 עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשִׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כִּסִּי׃ נֹב כִּי מִנְגִיד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ
 וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסִּי׃ פִּפֹּ

יִמָּא הַדִּין לְמִימָר: מִט סק
 לְטוֹרָא דְעֵבְרָאֵי הַדִּין טוֹרָא דְנָבוּ
 דִּי בְּאֶרְעָא דְמוֹאָב דִּי עַל אֲפִי
 יְרֵחוֹ וַחֲזִי יְת אֶרְעָא דְכְנֻעַן דִּי
 אֲנָא יְהֵב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחְסָנָא:
 נ וּמוֹת בְּטוֹרָא דִּי אֶת סִלַּק לְתַמְנָן
 וְאַתְכַּנְשׁ לְעַמּוּד קָמָא דְמִית אֶהְרֹן
 אַחֲוּד בְּהוֹר טוֹרָא וְאַתְכַּנְשׁ
 לְעַמָּה: נֹא עַל דִּי שְׁקֵרְתוּן
 בְּמִימְרֵי בְּגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי
 מִצּוֹת רָקַם מְדַבְּרָא דְצֶן עַל דִּי לֹא
 קִדְשִׁתוּן יְתִי בְּגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
 נֹב אֲרִי מִקְבֵּל תְּחֻזִי יְת אֶרְעָא
 וְלְתַמְנָן לֹא תַעוּל לְאֶרְעָא דִּי אֲנָא
 יְהֵב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: פ פ פ

נ"ב פסוקים כלב סימן

רע"י

אֶחִיד. בְּאוֹתָהּ מִיְתָה שְׂרָאִית וְחִמְדָּת אוֹתָהּ,
 שְׁהַפְּשִׁיט מִשֶׁה אֶת אֶהְרֹן בְּגַד רֵאשׁוֹן וְהִלְבִּישׁוּ
 לְאַלְעָזָר, וְכֵן שְׁנֵי וְכֵן שְׁלִישִׁי, וְרָאָה בְּנֹו בְּכֹוּדוֹ.
 אָמַר לוֹ מִשֶׁה: 'אֶהְרֹן אָחִי, עָלָה לְמִטָּה! וְעָלָה,
 'פִּשְׁט יְדִיד', וּפִשְׁט, 'פִּשְׁט רִגְלִיד', וּפִשְׁט, 'עֶצֶם
 עֵינִיד', וְעֶצֶם, 'קֶמֶץ פִּיד', וְקֶמֶץ, וְהִלַּף לוֹ. אָמַר
 מִשֶׁה אֲשֶׁרִי מִי שְׁמַת בְּמִיְתָה זֹו: (נֹא) עַל אֲשֶׁר
 מְעַלְתֶּם בִּי. גְּרַמְתֶּם לְמַעַל בִּי: עַל אֲשֶׁר לֹא־
 קִדְשִׁתֶּם אוֹתִי. גְּרַמְתֶּם לִי שְׁלֹא אֶתְקַדְּשׁ, אֲמַרְתִּי
 לְכֶם: (כַּמְדַּבֵּר כ) 'וְדַבְּרַתֶּם אֶל הַסֵּלַע', וְהֵם הַכּוֹהֵנוּ,
 וְהַצִּירְכוּ לְהַכּוֹתוֹ פְּעַמִּים, וְאֵלוּ דְבָרוּ עִמּוֹ וְנָתַן
 מִימּוֹ בְּלֹא הַכָּאָה, הִזְה מִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם, שְׁהִיוּ
 יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: 'וַיִּמָּה הַסֵּלַע הַזֶּה שְׁאִינוּ לְשַׁכַּר
 וְלֹא לְפָרְעֵנוּת, אִם זָכָה אֵין לוֹ מִתֵּן שָׁכָר, וְאִם חָטָא
 אֵינוּ לוֹקָה, כִּף מְקַיִם מִצְוֹת בּוֹרְאוֹ, אָנוּ לֹא כָּל
 שְׁכֵן?': (נֹב) כִּי מִנְגִיד. מְרַחֵק: תִּרְאֶה וְגו'. כִּי
 אִם לֹא תִרְאֶנָּה עַכְשָׁו, לֹא תִרְאֶנָּה עוֹד בְּחַיִּיד:
 וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא. כִּי יְדַעְתִּי כִּי חֲכִיבָהּ הִיא לָךְ, עַל
 כֵּן אֲנִי אוֹמֵר לָךְ: 'עָלָה וְרָאָה': חִסְלַת פִּרְשַׁת הַאֲזִינוּ

יּוֹם, לְפִי שְׁהִיוּ בְּנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים: 'בְּכֹף וְכֹף, אִם
 אָנוּ מְרַגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אָנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לִיכְנֵס
 בְּתִבָּהּ, וְלֹא עוֹד אֵלָא אָנוּ נוֹטְלִין בְּשִׁילִין וְקִרְדָּמוֹת
 וּמְבַקְעִין אֶת הַתִּבָּהּ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
 'הֲרִינִי מְכַנְסוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֵׁישׁ בְּיָדוֹ כַּח
 לְמַחֹת, יָבֵא וַיִּמְחָה'. בְּמַצְרִים נֹאמַר: (שְׁמוֹת יב)
 "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה' ", לְפִי שְׁהִיוּ מְצַרִּים
 אוֹמְרִים: 'בְּכֹף וְכֹף אִם אָנוּ מְרַגִּישִׁין בְּהֶם, אֵין אָנוּ
 מְנִיחִין אוֹתָם לְצִאתָהּ, וְלֹא עוֹד אֵלָא אָנוּ נוֹטְלִין
 סִיפּוֹת וְכִלֵּי זֵין וְהוֹרְגִין לְהֶם'. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא: 'הֲרִינִי מוֹצִיאֵן בְּחֻצֵי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֵׁישׁ בּוֹ
 כַּח לְמַחֹת, יָבֵא וַיִּמְחָה'. אֲפִי כָּאֵן בְּמִיתָתוֹ שֶׁל
 מִשֶׁה נֹאמַר: "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", לְפִי שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל
 אוֹמְרִים: 'בְּכֹף וְכֹף אִם אָנוּ מְרַגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אָנוּ
 מְנִיחִין אוֹתוֹ, אָדָם שְׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְקָרַע לָנוּ
 אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּיז לָנוּ אֶת הַשֶּׁלֶן,
 וְהִעֲלָה לָנוּ אֶת הַבָּאָר, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, אֵין
 אָנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'הֲרִינִי
 מְכַנְסוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם וְכו'': (נ) בְּאֲשֶׁר־מֵת אֶהְרֹן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולא אחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵחִים הַיָּא לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְרַכִּינַעַם, וְכָל־גְּתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִחְפֹּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרת האזינו לשנים מקרא ואחד תרגום בשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אֶתוֹ מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שְׂאוּל: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמַצְדָּתִי וּמִפְלִטֵי־לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרֵי אַחְסֵה־בּוֹ מַגְנֵי וְקַרְןֵי יִשְׁעֵי מִשֹּׁנְבֵי וּמְנוּסֵי מִשְׁעֵי מַחֲסָם תִּשְׁעֵנִי: ד מִהַלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֵיבֵי אוֹשַׁע: ה כִּי אֶפְפְּנֵי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת נַחֲלִי בְלִיעֵל יִבְעֵתַנִּי: ו חֲבָלֵי שְׂאוּל סָבְנֵי קַדְמֹנִי מְקַשֵּׁי־מוֹת: ז בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהִיכָלוֹ קוֹלִי וְשׁוֹעֲתֵי בְּאָזְנוֹ: ח וַיִּתְנַעַשׂ וַתִּרְעַשׂ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְנַעְשׂוּ כִּי־חָרָה לֹא: ט עֲלָה עֵשָׂן בְּאָפוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכַל גַּחְלִים בְּעָרוֹ מִמְנוֹ: י וַיִּטַּ שָׁמַיִם וַיִּרְדַּ וְעַרְפֶּל תַּחַת רַגְלָיו: יא וַיִּרְפַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעַף וַיִּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: יב וַיִּשֶׁת חֲשָׁד סְבִיבֹתָיו סְפֹת חֲשֵׁר־תָּמִים עָבִי שְׁחָקִים: יג מִזְנֶה נִגְדָּו בְּעָרוֹ גַּחְלֵי־אֵשׁ: יד יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּשְׁלַח חֲצִים וַיִּפְיֹצֵם בְּרַק וַיְהִם: טז וַיִּרְאוּ אַפְקֵי יָם וַיָּלוּ מִסְדּוֹת תֵּבֵל בְּגַעַרְתָּ יְהוָה מִנְשַׁמַּת רוּחַ אָפוֹ: יז יִשְׁלַח מִמְרוֹם יִקְחֵנִי יִמְשֵׁנִי מִמִּים רַבִּים: יח וַיִּצִּילֵנִי מֵאֵיבֵי עֵז מִשֹּׁנְאֵי כִּי אִמְצוּ מִמְנוֹ: יט וַיִּקְדַּמְנִי בַיּוֹם אֵיבֵי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעַן לִי: כ וַיִּצָּא לְמַרְחָב אֶתִּי יַחְלֹצֵנִי כִּי־חָפֵץ בִּי: כא וַיִּמְלֵנִי יְהוָה בְּצַדִּיקְתִּי כְּכֹר יְדֵי יֹשִׁיב לִי: כב כִּי שָׁמַרְתִּי דְרַכֵּי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִדִי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אֶסּוֹר מִמֶּנָּה: כד וְאֵהִיָּה תָּמִים לֹא וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי: כה וַיֵּשֶׁב יְהוָה לִי בְּצַדִּיקְתִּי כְּכֹרִי לִנְגִד עֵינָיו: כו עַם־חֶסֶד תִּתְחַסֵּד עַם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמֵּם: כז עַם־נָכָר תִּתְכַבֵּר וְעַם־עַקְשׁ תִּתְפַּל: כח וְאֶת־עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־דְּרֹמִים תִּשְׁפִּיל: כט כִּי־אֲתָה נִירִי יְהוָה וַיְהוָה וַיְהִי חֲשִׁבִי: ל כִּי בָכָה אֲרוּץ גְּדוּד בְּאֱלֹהֵי אֲדֹלַג־שׁוֹר: לא הָאֵל תָּמִים דְּרָכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֲסִים בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעְדֵי יְהוָה וּמִי צוֹר מִבְּלַעְדֵי אֱלֹהֵינוּ: לג הָאֵל מְעוּזֵי חַיִל וַיִּתֵּר תָּמִים דְּרַכֵּי: לד מִשׁוּהָ רַגְלֵי פְּאִילוֹת וְעַל־בְּמַתִּי יַעֲמִידֵנִי: לה מִלְּמַד יְדֵי לְמַלְחָמָה וְנַחַת קִשְׁת־נְחוּשָׁה וְרַעְתִּי: לו וַתִּתֵּן לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וְעִנְתָךְ תִּרְבֵּנִי: לו תִּרְחִיב צַעְדֵי תַחְתָּנִי וְלֹא מְעַדוּ קַרְסָלֵי: לח אַרְדֶּפָה אֵיבֵי וְאֶשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד־פְּלוֹתָם: לט וְאֶכְלֵם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יִקְוֹמוּן וַיִּפְּלוּ תַחַת רַגְלֵי: מ וַתִּזְרַנֵּנִי חַיִל לְמַלְחָמָה תִּכְרִיעַ קַמִּי תַחְתָּנִי: מא וְאֵיבֵי תִתֵּךְ לִי עֵרַף מִשֹּׁנְאֵי וְאֶצְמִיתֵם: מב יִשְׁעוּ וְאִין מִשִּׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עֲנָם: מג וְאֶשְׁחָקֵם

כַּעֲפַר אֲרֶץ כְּטִיט־חִוּצוֹת אֲדָקָם אֲרָקָעִם: מִדּוֹ וּתְפַלְטֵנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא־יִדְעֵתִי יַעֲבֹדֵנִי: מִה בְּנֵי נֹכַר יִתְפַּח־שׁוּרֵי לִי לְשִׁמוּעַ אֲזֶן יִשְׁמְעוּ לִי: מִוּ בְּנֵי נֹכַר יִבְּלוּ וַיִּחַגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: מִזֶּה חַי יְהוָה וּבְרוּךְ צוּרֵי וַיְרֹם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׂעִי: מִה הָאֵל הַגֵּתָן נִקְמַת לִי וּמְרִיד עַמִּים תַּחֲתֵנִי: מִטּוֹמְצִיֵּי מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי הַרְוֹמְמֵי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: נַעֲלִיבֵן אֲוֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֹמְרִי: נַמְגְדֹל יִשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעִשְׂתֶּחֱסֵד לְמִשִּׁחוֹ לְדוֹר וּלְדוֹרָו עַד־עוֹלָם:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמָּרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

הפטרת שבת שובה לקריאה בציבור בהושע פרק יד

יֵד בְּשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כִשַּׁלְתָּ בְּעוֹנֶיךָ: גִּקְחוּ עִמְכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱמָרוּ אֵלָיו כֹּל־תִּשְׂא עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלַמְהָ פָרִים שְׁפַתֵינוּ: ה־ אֲשׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל־סוּם לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־כָּדָרְחָם יָתוּם: ה־ אֲרָפֵא מִשׁוֹבְתָם אַהֲבָם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ: וְאֶהְיָ כַּטַּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כִּשְׁוֹשַׁנָּה וַיִּךְ שָׂרְשׁוֹ כַּלְבָּנוֹן: וְיִלְכוּ יוֹנְקוֹתָיו וַיְהִי כַנִּית הוֹדוּ וְרִיחַ לוֹ כַּלְבָּנוֹן: ה־ יִשְׁבּוּ יִשְׁבִּי כְּצֹלֹ יַחֲיוּ דָגָן וַיִּפְרְחוּ כַנְּפֹן זָכְרוּ כִּיִּן לְבָנוֹן: ט אֲפָרַיִם מֵה־לִּי עוֹד לְעִצְבִּים אֲנִי עָנִיתִי וְאֲשׁוּרְנוּ אֲנִי כַבְּרוּשׁ רַעֲנֵן מִמֶּנִּי פְרִיָדָה נִמְצָא: י מִי חָכָם וַיִּבֶן אֱלֹה נָבוֹן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי יְהוָה וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָּם:

ז יח מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעִבֵר עַל־פְּשָׁע לְשִׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־הִחֲזִיק לְעַד אִפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יט יִשׁוּב יִרְחַמְנוּ וַיִּכְבֹּשׂ עוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלַיְךָ בְּמַצְלוֹת יָם כֹּל־חַטָּאתָם: כ תִּתֵּן אֵמַת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיַּמֵּי קָדָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמַת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֹאמְנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֹת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאָה עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶיךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת האזינו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ו	א	ו	א	ו	א	אדמוה"ז		מג"א		ו	א	
								ו	א	ו	א			
18:58	17:53	18:42	18:53	18:11	18:21	9:43	9:41	8:40	8:37	7:39	7:36	5:29	5:23	אוסטריה וינה
18:49	17:52	18:36	18:31	18:10	18:06	10:18	10:22	9:19	9:24	8:31	8:36	6:22	6:30	אוסטרליה מלבורן
18:58	17:55	18:43	18:53	18:13	18:23	9:47	9:46	8:44	8:42	7:46	7:42	5:34	5:28	אוקראינה אודסה
18:43	17:38	18:27	18:38	17:56	18:06	9:28	9:26	8:25	8:22	7:24	7:20	5:14	5:07	אוק. דנייפרופטרובסק
19:11	18:05	18:55	19:06	18:23	18:34	9:52	9:51	8:49	8:46	7:46	7:41	5:38	5:31	אוקראינה ז'יטומיר
19:05	17:58	18:48	19:00	18:16	18:27	9:45	9:45	8:42	8:40	7:38	7:34	5:31	5:24	אוקראינה קייב
19:22	18:19	19:07	19:17	18:37	18:47	10:12	10:11	9:09	9:07	8:12	8:09	5:59	5:53	איטליה מילאנו
19:21	18:26	19:08	19:05	18:44	18:40	10:51	10:55	9:52	9:57	9:06	9:11	6:55	7:02	ארגנטינה ב. איירס
18:57	17:59	18:43	18:52	18:17	18:25	9:56	9:55	8:54	8:52	8:03	8:01	5:46	5:41	ארה"ב בולטימור
18:49	17:50	18:35	18:44	18:08	18:17	9:45	9:44	8:43	8:41	7:51	7:49	5:35	5:30	ארה"ב ברוקלין נ.י.
18:39	17:44	18:26	18:33	18:02	18:09	9:44	9:44	8:42	8:41	7:55	7:53	5:35	5:32	ארה"ב לוס אנג'לס
19:01	18:09	18:50	18:55	18:27	18:32	10:12	10:13	9:11	9:11	8:29	8:28	6:06	6:04	ארה"ב מיאמי
19:27	18:27	19:13	19:22	18:45	18:54	10:21	10:21	9:19	9:17	8:25	8:23	6:10	6:05	ארה"ב מישגן
18:49	17:51	18:36	18:44	18:09	18:17	9:46	9:46	8:44	8:43	7:53	7:50	5:36	5:31	ארה"ב ניו ג'רסי
18:45	17:46	18:31	18:40	18:04	18:12	9:41	9:40	8:39	8:37	7:47	7:44	5:31	5:26	ארה"ב ניו הייבן
18:44	17:44	18:30	18:39	18:02	18:11	9:39	9:39	8:37	8:35	7:44	7:41	5:28	5:23	ארה"ב שיקאגו
18:33	17:42	18:22	18:21	18:00	17:58	10:03	10:06	9:04	9:07	8:22	8:26	6:05	6:10	ברזיל סאן פאולו
18:20	17:28	18:08	18:07	17:46	17:45	9:49	9:52	8:50	8:53	8:09	8:12	5:51	5:56	ברזיל ריו דה ז'נרו
19:09	18:00	18:52	19:03	18:18	18:30	9:47	9:46	8:44	8:41	7:38	7:33	5:32	5:24	בריטניה לונדון
19:22	18:11	19:04	19:16	18:29	18:41	9:56	9:53	8:52	8:48	7:42	7:36	5:39	5:31	בריטניה מנצ'סטר
19:31	18:25	19:15	19:26	18:43	18:54	10:12	10:12	9:09	9:07	8:06	8:02	5:58	5:51	גרמניה פרנקפורט
18:25	17:31	18:13	18:19	17:49	17:55	9:32	9:32	8:30	8:30	7:45	7:44	5:24	5:21	ישראל באר שבע
18:25	17:18	18:13	18:20	17:48	17:55	9:31	9:31	8:29	8:28	7:43	7:42	5:22	5:19	ישראל חיפה
18:23	17:07	18:11	18:18	17:47	17:54	9:30	9:30	8:28	8:28	7:43	7:41	5:22	5:19	ישראל ירושלים
18:26	17:29	18:13	18:20	17:49	17:56	9:32	9:31	8:30	8:29	7:44	7:43	5:24	5:21	ישראל תל אביב
19:06	18:02	18:50	19:00	18:20	18:30	9:53	9:52	8:50	8:48	7:51	7:48	5:40	5:34	מולדובה קישינב
19:12	18:22	19:02	19:06	18:40	18:44	10:28	10:29	9:27	9:28	8:47	8:47	6:23	6:22	מקסיקו מקסיקו
19:05	18:16	18:55	18:57	18:34	18:36	10:29	10:30	9:29	9:30	8:51	8:52	6:27	6:29	סינגפור סינגפור
18:46	17:37	18:28	18:41	17:55	18:06	9:22	9:21	8:19	8:16	7:12	7:07	5:08	4:59	פולין ורשא
19:40	18:37	19:25	19:35	18:55	19:05	10:29	10:28	9:26	9:24	8:29	8:26	6:17	6:11	צרפת ליאון
19:55	18:49	19:39	19:50	19:07	19:18	10:39	10:38	9:36	9:33	8:34	8:30	6:25	6:18	צרפת פריז
19:14	18:13	19:00	19:09	18:31	18:40	10:07	10:06	9:04	9:02	8:09	8:06	5:54	5:49	קנדה טורונטו
18:53	17:51	18:38	18:48	18:09	18:19	9:43	9:42	8:40	8:38	7:43	7:40	5:30	5:24	קנדה מונטריאול
19:46	18:33	19:27	19:41	18:51	19:04	10:15	10:13	9:11	9:07	7:56	7:49	5:58	5:48	רוסיה מוסקבה
19:43	18:27	19:24	19:38	18:45	18:59	10:07	10:05	9:03	8:59	7:45	7:37	5:50	5:39	רוסיה רוסטוב
19:27	18:23	19:12	19:22	18:41	18:51	10:14	10:12	9:11	9:08	8:12	8:08	6:01	5:54	שוויץ ציריך

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.
2. כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.
3. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.
4. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידינו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus

Issue # 00077

09/14/2007